

MARCEL LAPTEȘ

S-a născut la 28 iulie 1942 în municipiul Iași. Absolvent al Facultății de Filologie, secția Limba și Literatura Română din Timișoara, specializat în etnografie și folclor.

Autor al pieselor de teatru VREAU SĂ FIU ARTISTĂ (comedie), O POVESTE DIN PĂDURI (teatru de păpuși), MOARTEA CALULUI (comedie) în volumul 9 PIESE DE TEATRU, Deva, 1984.

A semnat peste 40 de recenzii de cărți, cronici literare, bibliografii și articole de etnografie și folclor în revistele RITMURI HUNEDORENE, TRIBUNA, RAMURI, LUCEAFĂRUL, VATRA, ROMÂNIA LITERARĂ, TOMIS, MIORIȚA, BULETIN INFORMATIV (al Centrului Național București).

Este redactor responsabil și coordonator al publicațiilor MIORIȚA, CAIETELE DE ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR „ETHNOLOGICA”.

Coautor al albumului etnofolcloric ȚARA HAȚEGULUI - DIMENSIUNI SENTIMENTALE (Ed. Corvin, Deva, 2001), VECHI BISERICI DIN JUDEȚUL HUNEDOARA (Ed. Corvin, Deva, 2004).

A mai publicat ESEURI DE ETNOGRAFIE ȘI FOLCLOR (Ed. Corvin, Deva, 2004), LUMINA DIN CUVINTE (antologie lirică a poezilor populari - Ed. Corvin, Deva, 2007), NĚSFĂRȘITELE PLAIURI (antologie poetică a scriitorilor țărani - Ed. Corvin, Deva, 2009), VINO DOR, LĂNGĂ IZVOR (folclor literal din județul Hunedoara - Ed. Corvin, Deva, 2009), TIMPUL ȘI SĂRBĂTORILE ȚĂRANULUI ROMÂN - Ed. Corvin, Deva, 2009, ANOTIMPURI MAGICO-RELIGIOASE - Ed. Corvin, Deva, 2011.

TAINA URSITOARELOR

Marcel Lapteș

Taina ursitoarelor

*Mamelor noastre
dintotdeauna ...*

23
2013

COLECȚIA
„ETHNOLOGICA”

Redactor:
Prof. MARCEL LAPTEȘ

Sigla colecției: SIMONA RUSU

Culegerea computerizată: MARIANA ZBERTEA

Machetare și tehnoredactare: Paniti Ágnes

Coperta:

**I. Grupul statuar „Fortuna Pontos”
(Muzeul de istorie națională și arheologie Constanța)**
**IV. Figurină feminină neolitică reprezentând fertilitatea
(Cultura Hamangia)**

Interior:

**I-II: „Noaptea ursitoarelor”
(Pictură naivă de Ionela Stoica)**
**III-IV: „Generații”
(Foto: Nicu Jianu)**

Lucrare apărută la Editura CORVIN - Deva

Director: VARGA KÁROLY

Tipărită la GRAPHO TIPEX SRL - Deva

Director: FARKAS LÁSZLÓ

Adresa: 330190 Deva, o.p. 1., c.p. 138.

tel.: 0254-234500; fax: 0254-234588

e-mail: corvin@office.ro

Traducerile rezumatelor în limbile:

- engleză: FLAVIA STOIA

- germană: DAVID BORHIDAN

- franceză: prof. MIRELA STOIA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MARCEL LAPTEȘ

Taina Ursitoarelor

Deva, Editura Corvin, 2013

256 pag. 24 cm.

ISBN 978-973-622-797-4

© Toate drepturile
aparțin autorului

Această carte apare sub egida:

CENTRUL JUDEȚEAN PENTRU
CONSERVAREA ȘI PROMOVAREA
CULTURII TRADIȚIONALE
HUNEDOARA-DEVA
Director: Mariana Deac

O știință venerabilă

Despre *magie* este vorba, cu toate ramificațiile ei în direcții oculte, ezoterice, ermetice și îndeplinind funcții inițiatice. A fi *inițiat* înseamnă a fi atoteștiutor. Magia a cunoscut epoci de glorie în îndepărtate și milenare imperii cosmice, când suveranul pămîntean avea în stăpînire lumea văzutei, iar magicianul, frate gemelar, se încumeta să-și extindă puterea asupra celor nevăzute. Generația lui Mircea Eliade și a măștrilor săi, printre care Raffaele Pettazzoni, autorul celebrei cărți *I Misteri*, re-descoperea, pe cale livrescă, virtuțile magicului pentru necesare prospecțiuni ontologice, în condițiile deteriorării ființei sub presiunea vieții moderne și hipertehnicizate. Așa se și explică reacția antipozitivistă, de la 1900, a unor vîrfuri intelectuale europene și apariția direcțiilor spiritualiste pe terenul unor discipline disparate în aparență, dar orientate, în fond, în aceeași direcție orizontală: *filozofia istoriei* (Spengler, Blaga), *psihologia abisală și arhetipologică* (A. G. Jung, Otto Rank), *știința religiilor* (G. Tucci, Mircea Eliade), ca și faptul că iau ființă reviste și institute de profil, a căror faimă a crescut cu rapiditate, în acord cu cerințele spirituale ale vremii.

În acest context s-a decis Mircea Eliade să solicite o bursă de specializare în India, intuind posibilele întîlniri de taină, benefice și temeinice între culturi și civilizații; nu „ciocniri” și „rupturi” cum predică anumite științe socio-umane post-moderne și aliniate (v. *Ciocnirea civilizațiilor*, cartea intens mediatizată a lui Samuel Huntington, fost profesor la Universitatea Harvard). Se gîndește în paradigma om-mașină, valoare calitativă *versus* valoare cantitativă, despre programe ideologice austere, dependente de „economia de piață”, în asociere cu exploziile bancare. Eul profund, cu gîndire creatoare și „judecată de gust”, după pilda celor înzestrați ființial, iese din rol fără drept de replică. Eliade îl caută cu ardoare pentru a-l

redeștepta, afundându-se în studii de alchimie, astrologie, plante miraculoase, bestiar mitologic, urmărind „speciile gândirii” destinate să dea chip omului, între sacru și profan, ca „ființă muritoare, sexuată și culturală” (Mircea Eliade, *Aspecte ale mitului*, ediția românească din 1978, p. 6).

Redescoperită, magia trecea drept o *pre-știință* în vreme, demnă de tot interesul pentru istoria culturii, declanșând și disciplinând facultățile gândirii în așa fel încât individul să capete încredere în sine, să fie capabil de activități creatoare în folos propriu. Este adevărat că s-au produs multe derapaje în faza pre-științelor, de conglomerat și indecizie, ca și pe întinsele trasee ale pozitivării treptate. Însă nu trebuie să ne sară în față numai partea confuză, rea a lucrurilor. Sigur este că astrologia a devenit astronomie, alchimia a renunțat la tehnici alambicate în favoarea chimiei, metalurgiei, științei culorilor etc., după cum etnobotanica s-a întemeiat pe vechile cunoștințe dobândite pe seama ierburilor de leac și „de sub Cruce”. Un articol din tinerețea lui Eliade poartă titlul *Ierburile de sub Cruce*. Circula și o vorbă răutăcioasă printre cîrcotași, cum că o babă analfabetă, dar cu casa plină de ierburi de leac, adunate după propria-i pricepere, deținea îndemnare, la întrecere cu orice medic de profesie. Așa să fie? Vitoria Lipan a găsit-o înainte de a pleca în expediție pe Valea Bistriței. Ierburile cresc sub cerul înalt și liber, un laborator fantastic, fără seamăn; față de medicamentele produse după rețetare savante și formule chimizate...

Magia a trecut prin perioade grele în feudalismul timpuriu, după „marea schismă” (celebrele războaie religioase, cu arderi pe rug, martirizări și vînători de vrăjitoare, urmate de apariția sectelor și a ereziilor de tot felul); dar, mai ales, în deceniile comuniste, sub dictatul ideologic al partidului unic. „Sfîrșiți odată cu trecutul negru!”, îndemna un vers din *Internaționala* marxistă. Se dorea să se gîndească și să se acționeze numai în acord cu un *prezent* fabricat, artificial. Tot ce venea din *trecut* era considerat *negru*, burghez,

destinat să fie aruncat la „groapa istoriei”. Nu era vorba numai de vrăjitoare, de ghicitoare, de „babe îndrăcite”, incriminate, deopotrivă, de gândirea pozitivistă clasică și modernă (la drept vorbind, fără prea mare pagubă pentru cultură, în noile contexte istorice). Îngrijorător de grav era faptul că ideologia unică și agresivă arunca pe rug întregul tezaur al umanității, capodoperele artistice, valorile culturale dobândite, cu greu, în decursul secolelor și mileniilor, principiile juridice, de comportament socio-uman, familial și religios.

Se impunea prin forță *alt* început, fiind luat ca reper momentul marcat de *Manifestul* lui Marx și de Comuna din Paris, inserție suspectă în istorie, trecându-se apoi direct la momentul *Marii* revoluții bolșeo-comuniste din Rusia, după asasinat cutremurătoare (miniștri, țari) și masacrarea elementului rus din toate instituțiile statului. Viața istorică propriu-zisă, cuprinsă între momentele amintite era drastic eradicată. Asemenea întreprinderi extremiste s-au resimțit puternic și pe teren românesc după instaurarea secerii și ciocanului deasupra capetelor noastre. Istoria României, spre exemplu, potrivit programei școlare de la 1948 inspirată de ideologul Iosif Chișinevschi și de „istoricul” Mihai Roller, începea de la 1821 înapoi (revoluția lui Tudor Vladimirescu), se oprea la 1848, tot o revoluție, sărea la momentul înființării Partidului Comunist din România (o filială a Internaționalei comuniste), apoi la mult lăudata zi a „eliberării”, 23 august 1944, începutul marelui dezastru programat să ducă la desființarea României. Istoria literaturii urma același curs deformativ al luptei de clasă. Programa școlară asumată de improvizatul I. Vitner (a se vedea „capodopera” sa *Critica criticii* (depun mărturie că a fost folosită drept *manual* în anul școlar 1948/1949, când eram elev la Liceul Național din Iași) recomanda ca „început” momentul revistei „Contemporanul”, cu Gherea în frunte, se sărea la Neculuță și la Sahia, apoi la A. Toma. Curînd, toți deveniseră academicieni. În rest, „putrefacție”, cum a decretat tot un Toma, despre poezia lui Arghezi.

Magia este o știință experimentală și prospectivă. Profesiuniștii de marcă (nu impostorii care s-au ivit pe parcurs, compromițând o tradiție prestigioasă, cum se întâmplă adesea în mișcarea zigzagată a ideilor) elaborau, ficționând, formule, să spunem terapeutice, imprezibile și ingenioase, pe care le aplicau *viului*, adesea cu efecte dorite. În parte, fenomenul se baza pe jocul psihologic cu efecte benefice asupra suferindului, problematica intrând, prin restaurare, în tradiția savantă, preluată de clinici și de institute specializate. Pe de altă parte, rețetarul oarecum fantasmatic avea efecte curative consemnabile, în sensul că asistența la căpățiul bolnavului (lehuzei, posedatului, etc.) ca și leacurile sub formă de comprese, de ceaiuri duceau la rezultate bune. Credința că *scalda* sau apa întrebuințată zilnic la bucătărie se aruncă din casă înainte de asfințitul soarelui ține de superstiția cea mai evidentă și rizibilă. Adaosul corectează înțelesul de suprafață al lucrurilor: ... apa se aruncă la rădăcina unui pom. Aici primează aspectul pragmatic iar cazul particular poate crea obișnuință. Pomii, legumele au nevoie de apă. Tot așa: întâlnim în paremiologie, ca și în *corpus*-ul de superstiții (Artur Gorovei, *Credinți și superstiții*), o sentință arhicunoscută care avertizează că, atunci când se amestecă mai multe moașe, noul născut rămîne cu buricul netăiat. Morala: doar o singură persoană *trebuie* să-și asume răspunderea într-un moment de importanță vitală. Moașa, din imediata apropiere a mamei, este și ea personaj *unic*. Putem spune, așadar, că magia este o știință prospectivă, mult alambicată dar cu efecte durabile în planul concretului. Exemple de acest fel se pot da cu duiumul.

Ideologia comunistă, în totală opoziție, este *utopie pură*. Nu-și găsește suport în realitatea prezentului, deși face caz de ea, și nici nu are șansa continuității. „Argumentele” pe care le invocă nu pot fi luate în considerație. Utopia în varianta postmodernă (în ultima vreme, se susțin doctorate pe această temă) este un construct mutațional sub imperativul programat al „schimbării” (de imagine,

de curs istoric), de la dreapta la stînga și invers, construct profitabil la maximum pentru oamenii momentului, stresant și păgubos pentru „restul” lumii. Corpul de credințe și de idei învăluite în superstiții nu-și permite asemenea abateri de la adevăr și de la omenesc. Tocmai de aceea științele exacte, în mod paradoxal, nu ezită să recupereze aspectele de fond, în măsura în care ele probează partea lor de utilitate.

În acest context, să reținem unele încercări de revenire la realitate după căderea Cortinei de Fier, datorită unor cercetări sistematice consacrate formelor magicului, de la obiceiuri agro-păștorești la rituri de trecere (naștere-nuntă-moarte), de la descîntece la vrăji și farmece. Ele sunt integrabile în ceea ce numim cu aplomb în contemporaneitate *știința mentalităților*, capitol perfect motivat în istoria culturii. Tonul l-a dat Antoaneta Olteanu (*Ipostaze ale maleficului în medicina magică*. Paideia, București, 1998; și *Școala de solomonie. Divinație și vrăjitorie în context comparat*. Paideia, București, 1999); urmîndu-i ori situîndu-se în aceeași secvență de timp, Camelia Burghel (*In numele magiei terapeutice*. Editura Limes, Zalău, 2000); Narcisa Știucă (*În pragul lumii albe*, Editura Centrului Național de Conservare..., 2001); Rusalin Ișfanoni (*Pădurenii Hunedoarei*, Editura Mirabilis, 2004); Silvia Ciubotaru, *Folclorul medical din Moldova. Tipologie și corpus de texte*. Editura Univ. „Al. I. Cuza”, Iași, 2005), Dumitru Gălățean-Jieș (*Riturile de trecere în Ținutul Momîrlanilor*, Măiastra, Tg. Jiu, 2011) și mulți alții.

Acestor studii li se alătură *Taina ursitoarelor*, o nouă cercetare de teren a culturologului și etnologului hunedorean Marcel Lapteș. S-a făcut cunoscut prin redactarea impunătoarei reviste „Miorița” (mai exista, pînă nu demult o „Mioriță” la Cîmpulung-Suceava sub păstorirea lui Ion Filipciuc), dar și prin cîteva studii consacrate oralității, riguroase, competente și de acut interes științific. Autorul reușește să țină sub observație de cîteva decenii zona hunedoreană și subcarpatică, străbătînd-o pas cu pas de la o așezare la alta, atras

de bogăția valorilor culturale tradiționale păstrate în memorie ori încă în mișcare și înregistrând modificările spirituale produse în viața de zi cu zi a locuitorilor. Și-a făcut din asta o profesiune de credință pe termen lung și are grijă să-l înștiințeze pe cititorul mai mult sau mai puțin avizat că întreaga problematică a cărții vine din actualitatea vie, consultată direct, nu din lectura comodă de bibliotecă. În această privință, autorul *Tainei ursitoarelor* face echipă cu majoritatea cercetătorilor citați mai sus. Se poate spune că zona de sud-vest a țării este cel mai bine luată în evidență sub raport etnologic, cu informația adusă la zi prin revistele „Miorița” (Deva) și „Răstimp” (Turnu-Severin), cât și prin cercetările semnate de Marcel Lapteș, Isidor Chicet, Rusalin Ișfanoni, Dumitru Gălățan-Jieț, Otilia Hedeșan. În carte se apelează cu prudență și la bibliografie internațională aparținând unor autori reputați, precum Arnold Van Gennep ori Robert Muchembled: poate, în subtext, și la Marcel Mauss, Marc Bloch, C. Lévi-Strauss, la fel de cunoscuți, ce se disting prin studii teoretice vizînd magia în generalitatea ei. Tocmai de aceea este de preferat, pe prim plan, informația directă, la obiect, tip S. Fl. Marian, Gheorghe Pavelescu, unii reprezentanți ai școlii sociologice de la București, pentru că dezvăluie realitatea observată în desfășurarea ei vie și complexă.

Tot ca aspect metodologic, autorul are în vedere relația sat-oraș, în spiritul tradiției interbelice marcată de școala sociologică, urmărind mutațiile, diferențele. Citez: „Lăsînd la o parte comentariul strict teoretic (...) putem spune că nașterea în satul de azi «a pornit» de mult pe calea orașului într-o țesătură de **tradițional și modern**, greu descifrabilă ca valoare consacrată, un fel de cerere și ofertă spirituală inspirată de societatea de consum. Aceasta consideră că individul trebuie să se nască în alte condiții «mai bune și mai eficiente», sub oblăduirea științei ca mediatore între neființă și ființă, dar uitînd că toate acestea «au **defemeiat** pur și simplu nașterea». În atare condiții nașterea în Lumea nouă devine o **tehnologie** ca

toate altele, performată prin medicina rece și profesională (în același timp superperformantă) unde timpurile în care moașa tăia cordonul ombilical cu foarfeca de tuns oile, sau cu o bucată ruptă din fierul coasei, sunt ale trecutului, situație în care astăzi un obstretician ar rămîne împietrit de uimire. La fel, «mecanismul» tradițional de aflare a sexului copilului, înainte de naștere era un complex ritualic plin de practici ezoterice știute doar de **eterna moașă** purtătoare de vechi cunoștințe medicale, divinatorii, magico-religioase, norme etico-morale. Acum acest etos al nașterii a fost total înlocuit de «atotputernicul ecograf» și de alte practici sofisticate ale medicinei moderne”.

Timpurile moderne au adus „atotputernicul ecograf”, îndepărtînd foarfeca de tuns oile; practicile „sofisticate ale medicinei moderne” au scos-o din rol pe „moașa eternă, purtătoare de străvechi cunoștințe medicale”. Sunt simple constatări. Nimic de zis, se poate ghici printre rînduri: condițiile sanitare s-au îmbunătățit evident, numărul cazurilor de mortalitate, la naștere, a scăzut mult, dar mama a devenit un factor productiv integrabil într-un proces tehnologic mai larg. De aici o serie întregă de consecințe privind atașamentul față de noul născut, grija pentru înzestrarea lui spirituală ca ființă creaturată.

Marcel Lapteș a optat pentru *Taina ursitoarelor*, titlu curajos dacă ne gîndim la regimul restrictiv aplicat, în general, personajelor mitologice implicate în proces. „Am încercat să aflăm din cercetările noastre de teren, ni se spune, ce semnificație au aceste ființe supranaturale în mediul țărănesc și pe lîngă înfățișarea corporală reală sau imaginativă, în dualismul uman transcendent, am primit răspunsuri de tipul *zîne ale soartei*”. Așadar: *soartă, destin, ursită* sunt, de fapt, concepte existențiale cu care operează gîndirea filozofică la vîrsta ei matură. Nu mai este vorba nici de fabulație nici de utopie, ci de voința hotărîită de *a fi* și *a cunoaște*. Firește, răspunsul este, în fond, o amînare, un provizorat. Nici filozofia cea mai respectabilă nu reușește să meargă mai departe. Deosebit de important

mi se pare faptul că țăranul din adâncul anonim s-a străduit să răspundă chibzuit și așezat, chiar dacă și-a colorat gândirea cu imagini despre ursitoare. Nimeni nu este pregătit să prevadă drumul noului născut în existența lungă-scurtă care i se arată în față; după cum nimeni nu poate desluși calea de nepătruns a „dalbului de pribeag”; decît tot cu înflorituri imaginative, ca modalitate de atenuare a tragicului (Mircea Eliade).

Și alte voci i se alătură lui Marcel Lapteș în problema ursitoarelor. Una dintre multe altele a fost introdusă într-un pasaj propriu, precum citatul cuprins în textul care urmează: „Ca purtătoare a mesajului fundamental al destinului uman, *viața*, ursitoarele acoperă fiecare moment esențial al acesteia. Mentalitatea populară consideră «nașterea ca primul pas al omului spre moarte, în timp ce moartea este considerată o trecere spre a doua naștere, spirituală, aceasta fiind, de fapt, și concepția fundamentală a creștinismului»”. Triada existențială naștere-nuntă-moarte vizează *taine* pe care omul nu le va cunoaște. Aspirația sa spre cunoașterea viitorului o vom întîlni în întreaga filosofie populară ca tentație continuă în descoperirea tainelor, a tinereții fără bătrînețe și viață fără de moarte, această parabolă tulburătoare a gândirii populare românești”.

Arhetipologia post-jungiană vine și ea, într-o formă sau alta, în sprijinul cercetărilor la care se fac referințe aici. La un prim sondaj analitic, o confirmă cele trei titluri din sumar: *Mama, Pămîntul, Apa*. Identificăm „imperiul matern”, în cadrul căruia *nașterea* se produce ca un „miracol”, cum ni se arată încă din capitolul anterior, cu titlu de introducere; o *taină*, în accepțiune teologică și creștină. Apa și pămîntul se alătură mamei, constituind trinitatea arhetipală fundamentală pentru asigurarea rodirii, constituirea și împlinirea ființei în toate cele trei stadii ale sale, naștere-nuntă-moarte. Apa, de pildă, le însoțește pe toate. Considerate rituri de trecere de tip familial, paralel cu cele de tip vegetațional, stadiile, cu tot complexul lor imaginativ, confirmă, în mare măsură, pe teren românesc, datele

științifice din cunoscuta cercetare a lui Arnold Van Gennep. Este părerea unora dintre specialiștii care au întreprins asemenea investigații. Un studiu comparat vizînd de data aceasta *apa* (*visele, pămîntul, focul*) ar da prilejul unor asociații la fel de instructive, dacă s-ar lua ca reper lucrările lui Gaston Bachelard. Iată că riturile, credințele, practicile magice, deși provin din zone „limitate” (Platoul Luncanilor, Ținutul Momîrlanilor, dorne, putne, codri, șesuri) cunosc deschideri largi, umano-cosmice, surprinzîndu-l pe omul din totdeauna și de pretutindeni în năzuința de a se menține pe o cale proprie, îndelung verificată, întru autocunoaștere și existență.

Intrarea în timp a micului om cunoaște momente distincte, riguros respectate, fie în latura lor ideatică, fie în cea pragmatică. *Ideatică*, în sensul că se dă curs prevestirilor enunțate solemn de către ursitoare, completate cu urările de bine privind întreaga existență viitoare a noului născut, gospodărească, de familie, civică; *pragmatică*, însemnînd îngrijirea mamei și a copilului igienic și alimentară, participarea afectivă a familiei și a întregii colectivități la evenimentul nașterii, aducerea de daruri cu intenția de îmbelșugare sufletească, după canoanele îndătinate prin superstiții și credințe religioase, dar și în funcție de anumite trebuințe gospodărești. Moașa intră prima în rol, la întrecere cu ursitoarele: „Supraviețuirea este o condiție a măiestriei moașei, ne spune Marcel Lapteș, care trebuie să asigure cu străvechea ei experiență empirică apărarea mamei de influențele malefice de acea natură care vestea «primejdiile» copilul încă impur pînă la botezul ritual cînd va fi curățat și «acceptat în cultural» de comunitate. În satele noastre vom găsi în această etapă a nașterii o mare varietate de practici magico-medicale de apărare a mamei și copilului, în pragul de liminitate cu interdicții și prescripții, în cadrul magiei și totemismului”.

Scalda reprezintă primul moment de pregătire a noului născut în deschiderea către lume (înălțarea spre cele patru zări ale lumii, ca o premoniție întru cunoaștere, împlinire și stăpînire de sine), moment

comparabil cu *taina botezului*; iarăși apa decide datorită calităților curative și magico-terapeutice. I se urează copilului să fie, în perspectivă, frumos, bun familist, înțelept, gospodar respectat printre ai săi. Creștinismul completează seria de atribute: drept, darnic, îmbunătățit sufletește. Nu sunt închipuiri sau retorisme. Este vorba de un program în toate regula, rostit din dorința de a se realiza pe parcurs.

Cercetările de teren sunt încă utile pentru cunoașterea vieții rurale, asaltată, astăzi, tot mai insistent de formele culturale orășenești, unele benefice, altele, îngrijorător de multe, însușite nechibzuit și, de aceea, cu efecte dăunătoare; cu atît mai mult cu cît asupra satului se pompează forme ideologice și culturale eronate din start. S-a tot întîmplat, în lunga perioadă dejisto-anapaukeristo-ceaușistă, ca și în cea postdecembristă, astfel că satul contemporan a ajuns să fie scăpat de sub control. Orice carierist cu interese politico-economice de grup îl manevrează fără scrupule. Drept urmare, sunt multe-multe de întreprins în direcția normalizării, iar folcloriștii la care am făcut referință aici și-au îndeplinit datoria. Mai e o speranță. Cînd auzim și păreriile sociologilor ori ale etnopsihologilor?

prof. univ. dr. Petru Ursache

Un miracol al lumii

„Lumea contemporană nouă este plină încă de rituri, abundând într-o ritualitate fertilă și în simboluri pe care raționalitatea declarată a modernității reușește cu greu să le ascundă, să le înlăture”.

(Pascal Lardellier – Teoria legăturii ritualice. Antropologie și comunicare)

Nașterea ca obicei ritualic face parte din începuturile existenței umane asociată pretutindeni cu viața în fazele fiziologice specifice: concepția (sămânța), nașterea, pubertatea, căsătoria și moartea, reliefate în mentalitatea tradițională de o mulțime de rituri și credințe.

Începând cu satul arhaic și terminând cu cel din zilele noastre întreaga problematică a nașterii este o paradigmă a mamei, a existenței umane în marea lege a perpetuării vieții pe pământ. Mentalitatea țărănească a nașterii se prezintă în ipostaze complexe în care timpul și spațiul se completează într-o acțiune de tip **sacru-profan** cu întreaga încărcătură magico-religioasă și practică. De altfel nașterea cuprinde în mod natural aspecte largi ale vieții în perspectiva magico-religioasă, antropologică, fenomenologică, larg medicală, psihoanalitică, pentru a enumera pe cele mai relevante.

Tema propusă în prezenta scriere este rodul investigației unui timp mai îndelungat, necesar, ca să reflectăm asupra problematicii nașterii în satele hunedorene, inventariind aspectele care au fost odată și câte au mai rămas în prezent din acestea. Am pornit de la constatarea nașterii ca o **lume în mișcare**, un fel de **panta rhei** în timp și spațiu.

Învârtindu-ne în jurul subiectului am descoperit faptul că ceea ce am aflat din cercetările în teren se „încadra” în înțelegerea clasică a scrierilor etnologice despre fenomenul nașterii în vechiul sat țărănesc dar lipseau unele aspecte care să explice diminuarea Sacrului de-a lungul timpului. Aceasta datorită diminuării posibilităților de a cerceta nemijlocit nașterile „în situ” adică așa cum se petreceau în casele țărănești tradiționale, pentru că faptele de viață și cultură circumscrise fenomenului, la data cercetării noastre erau apuse, nașterea „migrase” de mult la oraș.

Însă odată cu depistarea unor informatori culturali credibili, păstrători ai multor **aspecte de cultură orală**, bine fixate în mentalul arhaic al locuitorilor, lumea pe care o scormoneam ni s-a deschis

precum cerurile în marile sărbători ale țaranului român. Și astfel s-a născut un nou tip de comunicare interumană între „ce a fost odată” și „ce a mai rămas acum” din datinile, obiceiurile și credințele începuturilor dar și ale prezentului.

Primul pas a fost acela al studiului bibliografiei generale „locale” destinate nașterii și am constatat că este destul de bogată, dar totodată mai restrânsă comparativ cu cele referitoare la alte rituri de trecere, căsătoria și moartea.¹ În spatele temei propuse de noi se află printre altele și o problemă mai puțin cercetată, aceea a desacralizării complexului riturilor nașterii în timpul modern.

Pe lângă faptul că au dispărut multe din practicile arhaice, observăm erodarea aproape în totalitate a **timpului sacru** ca mecanism de gândire și acțiune în ciclul nașterii, uitat sau privit ca desuet în timpul de azi. Vom încerca să arătăm de-alungul studiului nostru cum se manifestă toate acestea în societatea contemporană în cadrul primului prag al existenței – nașterea.

Ne-am ferit de o teoretizare excesivă bazându-ne mai mult în comentariile noastre pe concluziile chestionarelor subiecților ca reconstituire necesară a ceea ce a fost odată realitate exclusiv locală și evident pe o bibliografie clasică cât mai selectivă dar și a unor studii noi, interdisciplinare. Cu această ocazie am căutat să evidențiem, în mulțimea unghiurilor de abordare posibile, doar acele mentalități care prin structura lor ne configurau obiceiurile și credințele la naștere, „în trecut”, în satele hunedorene.

Nașterea este de fapt lumea toată, atotputernică prin prezență și regenerare dar în același timp și o lume nouă, incertă în care șansa de viață trebuie apărată de o mulțime de primejdii generate de forțele malefice opuse creației. De la început, înțelegând vastitatea subiectului cercetării am știut că printr-o poziționare largă a etapelor nașterii, interpretărilor, sunt posibile unele derapaje. Tot așa limitarea la un spațiu strict al obiceiurilor și credințelor la naștere ar avea

impedimentul densității și chiar uniformizării problematicii în discuție știindu-se că nașterea polarizează toate domeniile existenței.

De aceea ni s-a părut important să ne referim în primul rând pe **ce a fost**, (la nivelul zonelor etnofolclorice unde avem puține informații), dar sincron și pe starea actuală a mutațiilor în spațiu și timp. Am considerat important să abordăm tema în condițiile societății tradiționale ca perspectivă epistemologică populară pentru că realitatea trecutului nu se mai supune unui tipar din prezent. Cu toate acestea este evident „că în ciuda multor transformări și alunecări de sensuri, a unor pierderi semantice, care ne fac să bănuim societatea contemporană de insensibilitate”,² nașterea în satul tradițional, dincolo de aspectul universal, mai păstrează astăzi destule semne de întrebare.

Oricum am considerat necesar să mergem din **trecut** către **prezent** în cadrul relațiilor **simbolice** și **sociale** ferindu-ne, totuși de o inventariere excesivă a obiceiurilor, datinilor și credințelor. Am căutat în acest context mai mult semnificațiile, înțelesurile nașterii ca timp special, ca nouă luni misterioase de plămădire a vieții.

Dacă nașterea în timpul modern este „monotonă”, cea din mediul satelor era înțeleasă ca fiind „o taină”, complexitate a antinomiilor rituale bine-rău, ce pluteau în lumea Sacrului.

Comparativ, nașterea este ca un **butoi al Danaidelor**, oricât am vorbi despre ea nu se va umple niciodată de toate aspectele, nu vom epuiza multitudinea de aspecte existențiale pentru că nici o naștere nu-i la fel, **ca axiomă a neasemănării**,³ încât cuvintele, imaginile și tipurile magice se interferează, creind viață. În general tema este socotită de cercetători drept **mare** și **complexă** și o găsim în mai toate activitățile noastre, beneficiind de o cantitate coplesitoare de materiale și informații încât se crează un adevărat disconfort în sintetizarea aspectelor, în interpretare și concluzie. Pentru aceasta este necesară o abordare specifică a temei propuse pentru cercetare,

găsirea unor modalități de investigare științifică, fixate ca obiective clare, capabile să surprindă nu numai configurația simbolică a obiceiurilor și credințelor la naștere dar ce este mai important, mentalitatea în timp a comunității sătești.

Astfel am considerat că cel mai bun instrument de cercetare este **chestionarul de studiu**, un standard de întrebări, desfășurat în toate zonele noastre etnofolclorice, în localitățile cu populație conservatoare unde până aproape de zilele noastre nașterea se petrecea în **vechile canoane**. Cercetarea noastră s-a derulat în teritoriu între anii 2008 – 2011 și a cuprins zonele etnofolclorice: Țara Hațegului, Valea Jiului (Ținutul Momârlanilor), Valea Mureșului, Ținutul Orăștiei, Ținutul Pădurenilor și Țara Zarandului. Am aplicat chestionarele la 113 subiecți în 28 de comune având 88 de sate. Ne-a ajutat în investigațiile noastre o echipă inteligentă și harnică, cu multă putere de muncă, cu preocupări constante de etnografie și folclor cuprinzând 28 de culegători domiciliați în satele cercetate, profesori, bibliotecari, preoți, directori de cămine culturale, funcționari locali etc. cu preocupări largi în domeniul cultural.

Nașterea se plămădește în lumea interioară a femeii și marchează **pragul vieții**. Pe tot parcursul derulării acesteia asistăm la interferența **sacruului și profanului**, la prefigurări și finalități pândite la tot pasul de dezechilibre și vulnerabilități. Toate acestea sunt marcate, gradat, de acțiuni de propițiere având caracter magic, divinatoriu. Am conceput, astfel, un chestionar tematic cu **48 de întrebări principale** la care am anexat și un număr de **411 întrebări** colaterale, libere și deschise în cadrul capitolelor, în dorința de a lăsa o anumită larghețe în răspunsuri din partea subiecților cercetați. Am considerat că procedând în acest fel vom avea o privire de ansamblu asupra fenomenului dar și a specificului local din fiecare sat.

La baza chestionarului nostru a stat structura metodologică elaborată de Institutul de etnografie și folclor „C. Brăiloiu”, în vol.

III al seriei **Sărbători și obiceiuri** (Răspunsuri la chestionarele **Atlasului Etnografic Român**) pentru Transilvania ca reper major de culegere, comentariu și sistematizare a materialului, obținut în urma înregistrării cu fidelitate a răspunsurilor primite.

În contextul studiului nostru, prin aceste tehnici de cercetare, am adoptat formele: un **cercetător la un sat** (întregul chestionar), **cercetătorul și tema** (strict pe problema cercetată). În studiul nostru despre nașterea în satul tradițional hunedorean am reiterat șapte motive ca interpretări structurale:

1. **Mama** ca entitate complexă a nașterii și vieții în planul mentalității arhaice apoi în componentele societății de astăzi, cu mutațiile magico-religioase.

2. **Apa** este un element indispensabil concepției în actul Marii Creații⁴ configurată ca începutul, primul ceas al vieții, încât putem spune că cele nouă luni de gestație a mamei sunt etape derulate într-un univers acvatic. Rolul apei în complexul nașterii depășește **raționalitatea facerii** intrând în spațiul complex al psihologiei, a imaginației folclorice ca sacralitate, încărcată de forțe pozitive și forțe malefice.

3. Problema nașterii mai suscită, firesc de-altfel, plasarea sa într-un anume loc înțeles de comunitate ca bun sau rău, **pământul**, întemeiere a vieții, ca **spațiu simbolic, cosmogonic** atât de prezent în mitologia românească. Mama, ca factor primordial al creației, își trage seva, precum toate viețuitoarele, din **pământul** ce reprezintă plenitudinea, forța și perfecțiunea lumii noastre.

4. Existența umană este prezentă în gândirea mitică a populației tradiționale de la sate ca o aventură fabuloasă între **spațiu și timp**. Nașterea în general, ne dă măsura apariției și continuității vieții dar și raportarea omului cu lumea: zilele săptămânii cu sărbătorile tradiționale sunt foarte importante și înțelese în gândirea magică ca fiind bune sau rele, faste sau nefaste.

5. După „lumea întunecoasă” a celor nouă luni, copilul trece „în pragul luminii albe”,⁵ într-o **lume nouă**, cu mentalitatea sa arhaică, în care se regăesc toate aspectele comportamentale pentru viața sa viitoare.

6. Din acest moment se declanșează un întreg **arsenal de apărare**: ritualuri auspicioase, totodată modelatoare, o anume recuzită de obiecte având caracter magic, apotropaic și propitiator sunt pregătite cu atenție, în special de moașă, pentru Marea Trecere. Narcisa Știucă surprinde excelent aceste aspecte numindu-le „acte de consacrare a bunului material, cultural sau a **individului în noul său statut** (sb. noastră)”⁶. **Apărarea** prin modalitățile arătate, înțeleasă în primul rând ca o integrare cât mai bună, va fi plină de ofrande și daruri capabile să asigure copilului noroc în viață.

7. Astfel nou născutul începea un drum lung în cadrul integrării în comunitate, al destinului său. Încă de la început acest itinerar al sorții sale „este pus sub semnul ghicirii și al interpretării viitorului, al invocării spiritelor favorabile în acele momente încărcate de potențe magice”.⁷

Există un palier de mentalitate arhaică în care un complex imaginar de mitologie populară acționează în efortul oamenilor de a schimba **datul său** (sorții săi) încercându-se chiar **antidoturi** împotriva **ceasului rău**, cele mai elocvente fiind la **Masa Ursitoarelor** cu ofrande oferite pentru îmbunarea acestora „să zică de bine copilului”⁸. Ursitoarele, zeițe ale destinului, hotărăsc cât de lungă va fi viața copilului, ce va fi în planul existenței, adică momentele de răscruce ale vieții, instrucția, profesiunea, căsătoria și în final moartea.

În lucrarea de față, cele șapte teze ale nașterii, le evocăm ca momente definitorii pentru prezentarea fenomenului nașterii de-a lungul civilizației țărănești. Dacă fiziologic nașterea rămâne în general la fel în toate etapele istorice ale umanității, vom vedea că la nivelul obiceiurilor și credințelor, mai ales în complexitatea ritualurilor

magico-religioase, se prezintă ca primă componentă a devenirii umane, a individului în această lume.

Trebuie să fac, totuși, o precizare în dorința de a lămuri deplin pe cititorul acestui studiu. Lumea de altădată, atât de complexă a satului tradițional, este astăzi o proiecție vagă, cenușie a unui **timp apus**, dar și o paradigmă etnologică susceptibilă încă în deciptări a unor sensuri noi, unele, de ce nu, chiar fundamentale pentru înțelegerea culturii tradiționale.

Dincolo de unele teze, antiteze și postulate, vehiculate tranșant de unii cercetători mai noi, care vorbesc de **țăranul mort** transferat în **țăranul festiv** de astăzi, patrimonializat și monumentalizat de un discurs naționalist, evazionist și instrumentalizator al unei vulgate ideologice și metafizice suversive⁽⁹⁾, noi am încercat o evocare prin **reconstituire** a nașterii ca parte esențială a riturilor de trecere, în primul rând al ființei țărănești și apoi a unui epos global în dublă ipostază de sacru și de profan. Am dorit să reliefăm istoria trăită a nașterii, a unor tradiții apuse care se nasc și mor în axioma **toți oamenii sunt născuți**, încât povestea satului hunedorean de ieri și de azi cu bunele și relele sale se poate constitui ca o radiografie a unor aspecte de civilizație țărănească.

De aceea ca într-un joc de puzzle, am încercat să facem o reconstituire, evident incompletă, a complexului nașterii în satul tradițional, punând segmente de manifestări spirituale alăturate într-o posibilă imagine globală „a ce a fost odată”. Este de la sine înțeles că această reconstituire nu are **rațiune practică**, în sensul că este absurd să obligăm femeia să nască așa cum se făcea cu mulți ani în urmă. Reconstituirea produsă este evident un **experiment** în găsirea unui **arhetip tradițional** care să lumineze un posibil întuneric al magicului și magiei dar și în aceeași măsură al altor practici străvechi.

Nașterea este un fascinant spectacol al vieții având drept protagonistă femeia. Oricât am întoarce problema, pe ambele fețe, întreaga

lume se trage din mame, pentru că, dincolo de simboluri, în fiecare femeie stă o mamă, fenomen ce se multiplică în timp și spațiu într-un lanț neterminat al devenirii.

De aceea vom arăta pe parcursul cărții noastre și ce-a mai rămas din eposul nașterii la sate precum, migrația unor motive tradiționale la oraș odată cu pierderea „satului festiv” și apariția „satului modern”, o sintagmă a dezmembrării vechiului mod de viață țărănesc în zilele noastre.

Cât de interesante și de spectaculoase sunt obiceiurile la naștere și ce forme vor fi îmbrăcat în viitor rămâne să stabilească cercetătorii, care se vor apleca asupra temei, prin alte și alte modalități de studiu, pentru că nașterea în satul tradițional mai cuprinde destule „taine” precum cerul ce se deschide în timpul fast al sărbătorilor țărănești.

Note:

1. Menționăm în ordine alfabetică: Baci Petru, Clemente Constandin, Dușan Monica – **Florile dalbe de măr**, Ed. Corvin, Deva, 2007, Bățălan Costică – **Rromane taxtaja** (Folclorul rromilor), Ed. Kriterion, Cluj, 2002; Bogariu Corneliu cu mai multe volume de folclor literar-muzical: **Printre lini, printre mălini (I)**, **Roșu soare a răsărit (II)**, Ed. Media Muzica, Cluj, 2002 și 2003, **Fete mari făclii s-aprindă (III)**, Ed. Corvin, Deva, 2006, **Cu peana ... Cu colțu' ... Cu cornu' (IV)**, Ed. Corvin, Deva, 2006, **Berbecaș cu coarne-ntoarse (V)**, Ed. Corvin, Deva, 2010, **În grădină la fântână (VI)**, Ed. Corvin, Deva, 2012; Bran Atanasie – **Monografia județului Hunedoara**, Ed. Matinal, Petroșani, 2001; Clemente Constandin – **Lada de zestre (obiceiuri și datini din județul hunedoara)**, Ed. Destin, Deva, 1998 și **Datini la români**, Ed. Corvin, Deva, 2007; Gălățean Dumitru – Jieț – **Credințe, datini și superstiții în satele din estul Văii Jiului II**, Ed. Autograf, Craiova, 2006. **Riturile de trecere în Ținuturile Momârlanilor. Nașterea**, Ed. Măiastra, Tg. Jiu, 2011, precum și alte două volume cu referiri la tema în discuție **Tradiții și obiceiuri în satele din estul Văii Jiului I**, Ed. Focus, Petroșani, 2005, **Momârlanii ieri și azi**, Ed. MJM, Craiova, 2007; Lascu Ioan – **Tradiții care dispar (comunitatea momârlanilor din zona Petroșani)**, Ed. MJM, Craiova, 2004; Leleșan Loredana; Ghindă Dorina Didina – **Naștera și botezul la Densușeni în Mică monografie folclorică a comunei Densuș**, Ed. Cetate, Deva, 2007; Lapteș Marcel – **Povestiri despre vrăji și descântece cu baba Salomie și baba Vuți în Eseuri de etnografie și folclor**, Ed. Corvin, Deva, 2004, **Vino dor lângă izvor** (folclor literar), Ed. Corvin, Deva, 2009, **Timpul și sărbătorile țăranului român**, Ed. Corvin, Deva, 2009, **Anotimpuri magico-religioase**, Ed. Corvin, Deva, 2011; Lăzărescu Liviu – **Mărtinești, vechiul meu sat transilvan**, Ed. Polidava, Deva, 2006; un studiu substanțial al nașterii din Ținutul Pădurenilor, al cercetătorului Ișfănoni Rusalin în **Pădurenii Hunedoarei**, Ed. Mirabilis, București, 2004; Dușan Monica – **La fântână, la izvor**, (cap. **Obiceiuri legate de naștere**), Ed. Astra, Deva, 2008; Marian Mariana

– **Miracolul lumii – nașterea în satele Platoului Luncani** în Miorița (revistă de etnografie și folclor 9, nr. 6 – 7, Deva, 1999 – 2000); Nicolae Erdoiu și colectivul - **Comuna Vețel, studiu etnografic complex** (cap. **Nașterea**), Ed. Eurodidact, Cluj-Napoca, 2002.

Adăugând la toate acestea și cercetările Institutului de etnografie și folclor, „C. Brăiloiu” – **Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic român**, (vol III – Transilvania), Ed. Enciclopedica, București, 2003, (cap. **Nașterea**, pp. 3 – 35), putem avea o înțelegere mai largă asupra diversității, obiceiurilor și credințelor la naștere putând evidenția specificul zonei etnofolclorice hunedorene în cadrul general al spiritualității populare.

2. Știucă Narcisa Alexandra – **În pragul luminii albe**, București, 2001, Ed. Centrul Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale p. 202.

3. Ricoeur Pierre – **Eseuri de hermeneutică**, trad. rom. de Vasile Tomoiu, Ed. Humanitas, București, 1995, p. 261.

4. Eliade Mircea – **Mitul eternei reîntoarceri**, București, Ed. Științifică, 1991, cap. II (Regenerarea timpului); pag. 119.

5. Știucă Narcisa Alexandra – op. cit. p. 169.

6. Ibidem, p. 59.

7. Ibidem, p. 47.

8. Inf. ter. Popa Rafila, 69 de ani, Vărmaga, comuna Certejul de Sus, înreg. 2008.

9. Gheorghiu Mihai – **Schimb de paradigme** în Observator cultural, nr. 258 (516) 11 – 17 martie 2010, p. 22.

Mama

„Că se usucă o floare și alta rodește,
nu-i așa la întâmplare ci din
rânduială lucrurilor (...) că de e
floare sau om, că vine o ploaie sau
o femeie naște, nu poate fi fără
o rânduială și o cauză”

*(Ernest Bernea – Spațiu, timp și cauzalitate
la poporul român)*

„Maica cu pruncul” – icoană pe sticlă de Mihaela Bercea

Nașterea este cea mai mare aventură umană, un miracol, întreaga lume participă într-o formă sau alta la „facerea vieții”, la ciclitatea sa ca existență umană, „universal trăită și chiar conceptualizată în mod ideatic de către toate culturile”¹.

Toate acestea se petrec în universul mamei, socotită arhietipul vieții umane. Viața „cuvântul cheie cel mai vag și cel mai general”², își are izvorul în maternitatea mamei ca fecunditate universală, nașterea fiind matrice primordială în înțelegerea cosmică și umană. În mitologia românească vom întâlni termenul de **maică** (mamă) ca personaj fabulos, simbol al tainelor nașterilor, a forțelor naturii, generatoare de viață în sistemul cosmic al elementelor fundamentale: aceste personaje (mame) sunt numite de popor **Muma pământului, Muma pădurii, Știma apelor, Vâlva munților** etc.

Sarcina mamei, apoi nașterea se petrec obligatoriu în societatea largă, generală, însă cadrul restrâns familial rămâne cel mai important în acest proces. Ne vom strădui să prezentăm acest subiect referindu-ne la satul tradițional cu proiecții adiacente la situația celui din zilele noastre.

Pornim de la constatarea pertinentă a etnologului Doina Ișfănoni potrivit căruia „în lumea satului o femeie trecea foarte repede de la stadiul de copil la cel de fată de măritat și apoi la nevasta tânără. Într-un neam, nucleul de bază era considerat întotdeauna cuplul tinerilor, iar ca să primească respectul cuvenit din partea comunității femeia avea întotdeauna o mare responsabilitate în ceea ce privește prestigiul neamului (...) femeia era considerată o matcă în care viața se plămădește”³.

Nașterea nu reprezintă un proces terminal al unei perioade de prag, ea se manifestă într-un timp specific legat de dezvoltarea copilului și este primit de mamă ca un proces sacru încât putem vorbi de **timpul nașterii** și **timpul după naștere**. Dar înainte de toate nașterea trebuia protejată de eventualele pericole și anihilând **spiritele malefice** care dădeau târcoale copilului încă din pântecul mamei.

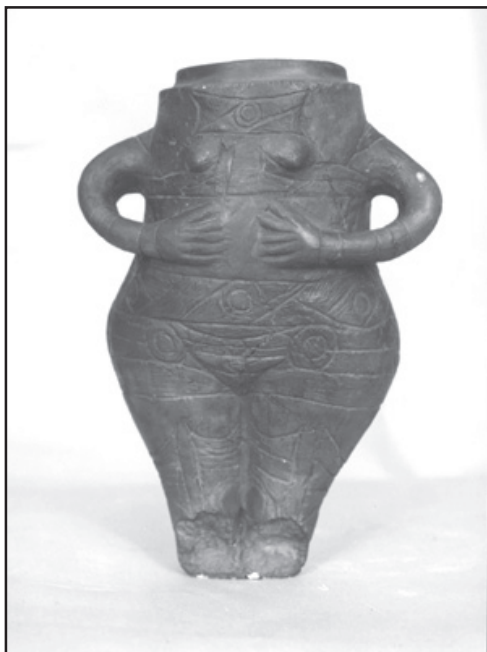
Femeile din comunitatea tradițională știau că, pentru a deveni grele, fertilitatea trebuie **ajutată**. Acestea aveau un mod simplu în a privi sarcina și apoi nașterea. Dincolo de temeri, a dorinței tăcute a maternității există o lumină lăuntrică, o iubire profundă și constantă față de copilul ce va veni, vlăstar de neam care se va alătura **pomului vieții**, întregii familii. Mama, deși de cele mai multe ori cu **puțină știință de carte** era o țărăncă plină de un uimitor geniu nativ, în fond o teodidactă crezând totdeauna că Dumnezeu (prin Sfânta Fecioară) o va ajuta de-a lungul celor nouă luni de aventură a vieții să **nască bine**, să fie protejată eficient de acei demoni ce îngreunează și periclitizează nașterea și apoi viața.

Într-un admirabil eseu despre mistica femeii, filozoful francez Jean Noël Vuarnet face o clasificare a iubirilor complexe ale femeilor, o taxonomie cu 10 ipostaze, calități etico-morale proprii mamelor. Vuarnet le numește, într-un plan destul de larg, astfel:

- iubirea purificatoare
- iubirea luminoasă
- iubirea tânjitoare
- iubirea îmbărbătătoare
- iubirea arzătoare
- iubirea unitivă
- iubirea răstignitoare
- iubirea transformatoare
- iubirea triumfală
- iubirea mistuitoare⁴

Astfel, mama este cel mai important simbol matern, creatoarea tuturor formelor de viață fiind Zeița Mamă, personajul universal în jurul căreia s-a născut și dezvoltat instituția matrimonială. În folclorul românesc este reprezentată de cele mai multe ori, sub denumirea de **maică** sau **mumă** în cadrul unui omniprezent **cult al mamei** întrupând variate personaje ca: Muma Ploii, Muma Soarelui, Muma

Florilor, Muma Pământului, Muma Pădurii, Muma lui Dumnezeu (Sf. Fecioară Maria).

„Zeita din Vidra” statueta antropomorfă din neolitic

Teodidacticismul **femeii mame** este evident, cum arată Mircea Eliade, în cadrul hierogamiei Cer-Pământ prin acte fiziologice ce imită actele divine precum și în asemănările om-univers: ochi – Soarele și Luna, craniul – Luna Plină, respirația – Vântul, oasele – Pietrele Pământului, păr – Iarba Pământului, pânțele, uterul, intestinele – Peștera și Grota, venele, arterele – Soarele și Lumina, coloana vertebrală – Axis mundi.⁵

Iată ce ne spunea o fostă moașă în timpul cercetărilor noastre: „Muierea-i ca sămânța ce-o pui în holdă să-ți dea recoltă faină, o tocmești cu grijă în pământ și-i dai tăt ce-i trebă să crească bine”⁶. Prin aceasta mama este sămânță vie și sacră, arhetip al fertilității umane, reminiscență arhaică precreștină a unor culturi agrare în care femeia reprezintă pământul dătător de viață.

În satul tradițional starea comunității era dată de un complex comportamental ce însuma obiceiuri, cutume, instituții specifice, toate reprezentând valori într-un plan multidirecțional de **lumi**: **lumea albă** („de azi” ca speranță), **lumea de dincolo** (cultul moșilor) precum și **pragul** dintre lumi. Din această perspectivă femeia mamă, avea responsabilitatea vieții, a păstrării echilibrelor în întreaga existență umană, încât „mama este făcută cu scopul

de a continua facerea (...) exprimată de multe ori prin simboluri abstracte”⁷.

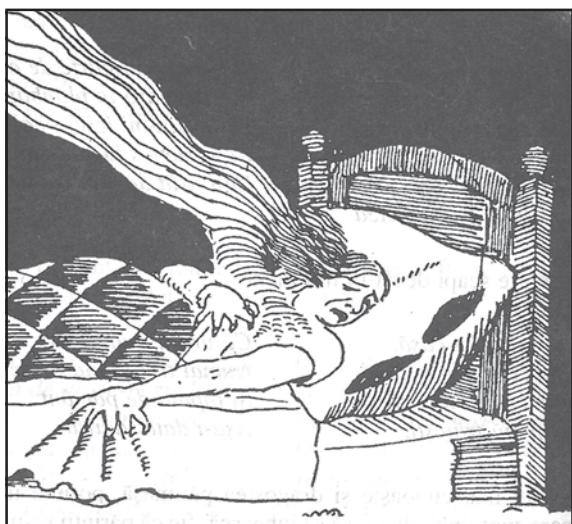
Întregul complex al nașterii în societatea tradițională se petrecea sub imperiul **spaimii sexuale** a unui simbolism embriologic⁸. Alături de tată, care în plan spiritual este zeu, rege, protector, șef și patron iar în gospodăria tradițională este stăpân, gospodar, cap de familie, mama se pregătea pentru viitorul miracol, nașterea, ce va da un nou membru al casei. Tatăl are în continuare un rol deosebit de important, el este „simbolul arhetipal care în interpretarea reprezentărilor psihanalizei devine sinonimul absolut al lui **Animus** sau **Spiritus** cu toată pletora de conotații ambivalente și dominator (...) în raport cu **mama**, de care se leagă afectivitatea, inconștientul, instinctualitatea etc. Tatăl este factorul de conștiință, întruchipare a valorilor consfințite de tradiție, opuse înnoirilor și transformărilor”⁹. Un aspect al spaimii sexuale era frica de infertilitate. Nașterea unui copil este cel mai mare dar al mamei pe care-l putea face familiei și comunității în profunda necesitate umană a perpetuării. Infertilitatea femeii atrăgea asupra ei întreg oprobriu societății în care trăia iar în multe situații era socotită o paria comunității.

Fecunditatea era fundamentală pentru existența satului tradițional, plin de rituri și magie. Condiția reproducerii sociale începe cu **nașterea biologică** și se termină cu cea **socială**, întreg procesul fiind o integrare în trepte¹⁰. În atare condiții în sate este „o rușine ca muierea să n-aibă sămânță, mai mare durere nu poate fi pe lume decât să nu poți face copii (...) numa’ Satana-i face farmece și-o lasă făr-de prunci”¹¹. Dorința fundamentală a femeii la naștere se putea împlini printr-o fertilitate care să fie în parametrii biologici normali, condiție viitoare necesară dezvoltării copilului în pânțele mamei.

În mentalitatea arhaică se credea că lipsa fertilității se datora mai puțin unor cauze naturale ci ca urmare a amenințării unor spirite

malefice, aducătoare de nereușite, de frică și teroare. Vuarnet spunea, referindu-se la „femeia născătoare” din societatea tradițională, că toate aceste spaima sunt rodul credinței în „demonii femeii”, apăsată într-o formă misterioasă de o întregă demonologie a facerii ca păcat ¹².

Această legătură cu demonul o găsim, de fapt, în simbolurile creștine ale Bibliei legată de geneza Evei, primul simbol al femeii care a fost creată din bărbat, și anume: „coasta ei dreaptă e coasta stângă de la bărbat, coasta stângă a lui – coasta stângă a femeii este de drac. De aceea „nici nu-i lua din mâna stângă, că te ispitește și te pierzi cu firea” ¹³ așa cum apare în mitologia populară românească. La toate acestea se adaugă „păcatul originar” al tentației mărului prin seducerea lui Adam care conservă de-a lungul timpului așezarea Evei într-un întreg complex livresc de vrăji, blesteme și fărmece proprii credințelor populare despre naștere. Nașterea este în fond o creație divină, un apanaj al sacrului; spiritul destructiv al diavolului

„Zburătorul” – desen de Marcel
Olinescu

se opune creației, să distrugă echilibrul între viață și moarte prin presiuni asupra procreerii. De aceea în viața femeii, demonismul se instalează implacabil, ca rău atotputernic, încă din adolescență.

Există în mitologia românească un personaj ezoteric reprezentativ pentru mitul iubirii, care „bântuie” fetele tinere ce intră în viața matrimonială, în general a celor pubere, pe care poporul îl

numește **Zburător**. Dimitrie Cantemir prezintă acest zeu autohton, duh erotic masculin astfel: „**Zburătorul** este, cred ei, o nălucă, un tânăr foarte frumos, care pătrunde noaptea la fete, dar mai cu seamă la nevestele de curând căsătorite, fără a putea fi văzut de vreunii, chiar dacă-l pândesc și le spurcă toată noaptea cu drăgosteli neîngăduite”¹⁴ iar când e vizitată o fată, aceasta se molipsește de **lipitură**, cum spun babele descântătoare, o tulburare psihică melancolico-depresivă ne spune C.D. Niculae¹⁵.

Aceste „neveste de curând căsătorite” trec printr-o metamorfoză fizică și spirituală proprie „cuplului modelator, fertilitate – fecunditate”¹⁶ deși „semnul zburătorului” se petrece în plan oniric, nevinovat totuși, în care dorul sau visul de dragoste sunt socotite conform eticii tradiționale de neîngăduit.

Lumea din interiorul mamei este plină de sacru dar puterea facerii ca forță mentală și fiziologică este crezută de societatea tradițională ca fiind venită din afară, de la divinitate, dar toate acestea inclusiv sacralitatea erau construite după modelul uman. Dumnezeu a făcut femeia pământeană creând matricea feminină după chipul și asemănarea Lui încât „rămase uimit la vederea blândeii și dulcii minuni: era trupul alb și fraged ca floarea cireșului, ochii ca adâncimea cerului și părul auriu de mătase cădea valuri, valuri bogate, răsfirându-se de-i acoperea și i se străvezea trupul”¹⁷.

În cadrul chestionarului nostru am acordat un spațiu special la problema infertilității căutând să depistăm în sistemul concepțiilor populare care erau „metodele” de combatere ale maleficului precum și „instrumentele” folosite de terapeutele din satele tradiționale, actante – magice, adevărate personalități locale. Întrebat despre cauzele infertilității la unele femei, aproape toate, invariabil, au răspuns că „în muierile săci (infertile – n.n.) și-a făcut casă bună Satan și d-aia săracele nu pot face prunci”¹⁸; „să poate să fi primit farmece diavolești”¹⁹, „o lucrat de Sântămărie Mare”²⁰; „să zâce că ăl bătrân (bunicul – n.n.) al muierii o fost strigoi”²¹.

Astfel infertilitatea devine o situație mai mult magico-religioasă decât pur fiziologică, un moment de încercare a femeii în devenirea nașterii. Antidotul „femeii sterpe” se află în sistematica acestor practici magico-fertilizatoare legate de ajutorul dat de biserică prin posturi, slujbe speciale, pelerinaje etc. încât se apelează în primul rând la „credința fierbinte în Dumnezeu și Maica Domnului, plătind **sărin-dare, acatiste, liturghii** etc., pentru ca sămânța roditoare să renască în pântecul femeii”²². Aceste practici alături de altele se fac în prezența absolut obligatorie a mamei și vor să alunge duhurile rele patronate de Diavol și să descătușeze potențele fertilității feminine.

Camelia Burghel crede că asistăm astfel la supradimensionarea figurii Maicii Sfinte, cvasiprezentă în actele de vindecare magică, numai dintr-un profund sentiment de comunitate sufletească a femeilor, vindecătoare cu prezența îndumnezeită a Sfintei Marii, sentiment categoric alimentat și de identitatea de gen²³. Toate antidoturile împotriva nefertilității vor fi de fapt circumscrise în cadrul atotputerniciei adulate, **Sfânta Marie**, alături de o serie de sfinți protectori: **Sfântul Mucenic Vlasie**, protectorul păsărilor de pădure și al femeilor gravide, **Sfântul Teodosie** protector al copiilor, **Sfântul Gheorghe** protectorul revenirii naturii la viață, biruitorul „balaurului malefic”, numit în popor și „cap de primăvară”, **Sfânta Varvara** apărătoarea maternității, **Sfântul Nicolae** protectorul copiilor, **Sfântul Stelian** „care ajută femeile care nu reușesc să aibă copii”²⁴. **Timpul infertilității** este unul ezoteric și cuprinde o multitudine de rituri magico-religioase pentru a introduce pe femeie în **timpul fertilității**, chezașie a nașterii, iar spațiul producerii trebuie să fie unul **pur și curat** (ex. - biserică, mănăstire, schit).

Mentalul popular considera astfel că prima „metodă” de combatere a infertilității este „musai ca muerea să se ducă la biserică și să facă rugăciuni la icoanele făcătoare de minuni, întâiu mere în satul ei la biserică și plătește la preotu’ cu bani sau cu ce poate să-i cetească dâncarte”²⁵;

*„Sfânta Marie cu Iisus
pruncul” – icoană pe sticlă de
Mihaela Bercea*

„ăl mai bine-i să ajungă la Mănăstirea Crișan ori la aceea de la Prislop”²⁶;
 „**muerile săci** îs sfătuite de mai multe **femei iertate** să se închine la rând nouă zâle la măicuțele din schituri și mănăstiri”²⁷; „îmi spunea buna că odată, de mult, se făcea o lumină cât îi statu’ de ’naltă a mueri și să arde până se găta cu totu’, da’ lumina era lângă icoana Maicii Domnului (...) apăi repede rămâne gre’, că numa’ Sfânta face minuni”²⁸; „să nu se abată de la nici un post ca să se spele de păcate”²⁹; „să poarte nouă săptămâni „Visul Maicii Domnului”³⁰.

Atunci când în pofida stării de autosugestie (de cele mai multe ori exacerbată), de extaz religios, femeia continua să rămână nefertilă se apelează la tratamente empirice a leacurilor populare în baza unor străvechi rețete medicale descoperite și aplicate ca urmare a unor observații îndelungate și transmise de-a lungul generațiilor. Toate terapiile aveau o mare complexitate de remedii și leacuri din mediile naturii – vegetale, animale, minerale. Prin experiența și practica îndelungată, milenară anumite persoane din comunitatea tradițională au devenit „farmaciști și medici curanți” în combaterea și ameliorarea unui șir impresionant de maladii dintre care, firesc, nu lipsea infertilitatea femeilor. Charles Laugier, un medic francez naturalizat, care a profesat între cele două războaie mondiale la noi, afirma despre remediile populare, atât de prezente în satul tradițional interbelic, că sunt o mare rezervă a terapiei populare, arătând că întregul arsenal de practici magice, superstiții și leacuri

băbești au o importanță deosebită în vindecările empirice, unele atingând numeroase performanțe ca cele ale medicinei moderne. Laugier arăta rolul descântecelelor ca modalitate psihologică, fitoterapeutică, fizică și bioenergetică culegând 74 de decântece, publicate mai apoi într-o monografie sanitară a județului Dolj³¹. În satele hunedorene tratamentele empirice cu diferite plante erau foarte apreciate de femeile cu **fertilitate slabă**, mai ales de cele care doreau să **rămână grele**, în vederea nașterii unui **pruncuț fain**. Iată ce credeau acestea despre plantele de leac din **farmacologia țărănească**: „una nu avé copii de mult timp, o făcut câte și mai câte, ce-or zâs unii și alții, da’ nemica (...) o zâs o **babă pricepută**, ți-oi da să bei oarice zamă de ierburi și o zâs care: ferigă, iarba fiarelor, angelică, sânziană și sculătoare, o făcut fertură faină și muierea întru timp de nu-ți vine să crezi, o rămas **greoane** și-o făcut o fată ca soarele”(32). **Baba pricepută** era de fapt o **descântătoare** cum o numesc femeile de pe Valea Mureșului, dar cel mai adesea moașă, depozitarea unui întreg epos legat de naștere, de etapele acestui fundamental ritual de trecere. În Ținutul Pădurenilor moașa, era considerată în sat ca o adevărată instituție și toate femeile, cu precădere cele infertile, apelau la serviciile ei.

Moașa era persoana la care apela femeia în stările de cumpănă sexuală. Aceasta era privită ca singura care „pătrunde în intimitățile mamei, pentru că la naștere se petrec anumite lucruri tainice pe care numai moașa le știe și se implică în desfășurarea lor”³³. În general femeile „în virtutea naturii lor biologice sau a modelului cultural-istoric, vin mereu în contact cu zonele misterioase ale existenței unde viața și moartea se întâlnesc: sunt născătoare de viață, moașe, bocitoare sau profesioniste ale mortului”³⁴.

În dobândirea și stimularea fertilității viitoarelor mame, aceste femei cu „daruri supranaturale”, au un rol deosebit de important pentru comunitatea tradițională ca modalități empirice de asigurare a unui

Moașă din Țara Zarandului (Foto: Marcel Laptes)

echilibru de sănătate (versus naștere) a femeii ce-și dorea cu ardoare un copil. „Nu orice muiere știa să dea leacuri pântru naștere că-n lume-s câte stele pe ceriu și toate hăle au rostu”³⁵. Magia fertilității, ca terapie arhaică avea la bază ca „arsenal farmacologic” o gamă largă de plante din natură dar și din grădinile gospodăriilor țărănești. Se utilizau **ierburi sacre**, acele cu „virtuți extraordinare” ce alungau sterilitatea. Într-un studiu despre leacurile și remediile populare, C. D. Niculae menționează că acestea erau de ordinul zecilor ³⁶, referindu-se doar la cele mai uzual întrebuințate. Formula terapiei, în special pentru combaterea infertilității, era aceea de tip **descântec**. Femeia infertilă umbla prin sate pentru a găsi pe cele mai renumite **descântătoare și vrăjitoare**, chiar **solomonari** care știau tainele

nașterii. În lumea satelor se crede că nevestele nefertile aveau boala numită **mătrice**³⁷, adică purta în pântec „duhul rău” care „nu lăsa muierea să aibă prunc să se bucure și ea de darul lui Dumnezeu”³⁸. Într-un dicționar etnobotanic, Al. Borza consemnează 2.100 specii cu peste 11.000 de denumiri de plante³⁹, iar V. Butură, într-o enciclopedie a plantelor din medicina populară, menționează 870.

Descântecul trebuia să fie „o formă terapeutică complexă, reunind modalități magice de tratament alături de cele fitoterapeutice, fizice și bioenergetice”⁴⁰ care să alunge **duhul mătriceii** să rupă vraja făcută asupra femeii. Cercetând în această direcție problema leacurilor am constatat în teren că se foloseau în combaterea nefertilității numeroase plante: „Trândăfir de ăl roș cules dimineață pe rouă”⁴¹; „flori de trândăfir uscate la ombră”⁴²; „un feliu de

trândăfir”⁴³; „păducel cules cum știe baba”⁴⁴; „busuioc cu floare”⁴⁵; „mentă de pădure”⁴⁶; „sunătoare pusă la uscat”⁴⁷; „îs și alte ierburi: coada șoricelului, mătrăgună, ferigă, angelică, sânziene pe care le-am cules și io”⁴⁸.

Se foloseau și plante cultivate în grădină cum sunt: **leușteanul** (folosit pentru oprirea sângerărilor genitale) **fasolea boabe uscată**: „luam orece boabe uscate apoi le strobeam (a zdrobi - n.n.) bine și le punem o țără de făină albă, de făceam o turțiță subțâre și să pune pe foalele muierii să rămână greoane”⁴⁹ **morcovul și țelina** (din sucul cărora se preparau băuturi afrodisiace), dar am întâlnit și o „babă pricepută” care prepara dintr-

Busuiocul descântătoarei
(Foto: Marcel Lapteș)

o plantă, mai rară în satele noastre hunedorene, păraluță, numită peiorativ sculătoare, (**doctylochiza maculata**) din care se recoltau tuberculii plantei, apoi se uscau și se zdrobeau ca o făină și se amestecau cu „țuică-ntoarsă” (băutură spirtoasă de peste 40 de grade) care se bea apoi de femei, zilnic timp de trei săptămâni. În satul tradițional până aproape de zilele noastre, avea reputația unui afrodisiac infailibil care vindeca nefertilitatea. Fiecare remediu avea un mod de preparare și administrare specială ceea ce dovedea că **vindecătorea (descântătorea)** avea o percepție medicală modernă făcând tratamentul în funcție de specificul „fiecărui caz” armonizând prin metode personale, **cotatul – descântecul**, într-o gamă de „metode”, cele mai multe ezoterice, care să alunge lucru’ rău: „tăte hăle să fierb și să amestecă în miere și o țără de unsoare și să ungi să piară duhurile rele din foalele (burta - n.n.) muierii”⁵⁰; „să fac ierburi de ceai și să pune o țără de vinars și-s bune la sânge”⁵¹, „multe buruieni de-astea să fac prafuri și să mestecă cu unsoare de urs apoi se unje pe subsuori și spete dacă muierea are amețali”⁵².

Un remediu frecvent era acela al terapiei femeii prin băi călduțe cu diferite plante: hamei, căpușnic, floare de romaniță, angelică, flori de tei și busuioc de câmp. În unele sate din Țara Hațegului se mai folosește și astăzi la femeile nefertile (în pofida terapiei moderne atât de impresionantă) „scalda muerii fără sămânță”, o fostă moașă ne povestește că „îs niște ierburi tare faine pântru muerile de nu fac prunci (...) io le știu (...) tăte le pun în apă curată din fântâna noastră (...) așe, călduță cum trebe și șăde muerea un ceas de timp și să încinge pă foale cu brâu de lână, apoi mere la biserică și face mătânii de 12 ori la icoana Maicii Domnului (...) multe or prins sămânță și-or făcut prunci”⁵³.

Alimentele rituale aveau și ele un rol important în tratamentele infertilității. Există o mulțime de credințe, obiceiuri și datini legate de diferite preparate culinare care prin conținutul lor alungă demonii,

spiritele rele din trupul femeii chinuite de infertilitate. Nașterea este un prag al vieții și este plină de „simboluri obstretice”⁵⁴ în care embrionul este socotit de mentalitatea tradițională, drept „sămânța” care răsare din pământ.

Rolul femeii era condiționat de rămânerea în fertilitate, câștigarea calității de „femeie greoane” și acest câștig era potentat de riturile pozitive (prin diverse prescripții). În mitologia populară femeia este ca „holda” ce hrănește satul, posesoare a ceea ce Mircea Eliade numește **semen virile**, semințele germinative⁵⁵. **Muncile câmpului** erau comparate cu **unirea conjugală** în care femeia era **fertilizată de ploaia** binecuvântată a cerului, înțeleasă ca bărbat: în cazul când femeia nu putea să fie fertilă erau necesare o serie de rituri de fecunditate care să readucă femeia în starea benefică a creației. Aceste antidoturi de revenire la fertilitate le regăsim constant în prescrierile terapeutice populare, ca alimente, având caractere magice.

Mâncărurile rituale erau prescrise de **doftoroaie**, **baba descântătoare** ca urmare a unor observații medicale empirice în cadrul unor rituri simpatetice potrivit căruia în baza acțiunii **asemănătorului** asupra **asemănătorului**⁵⁶ se poate influența pozitiv fertilitatea.

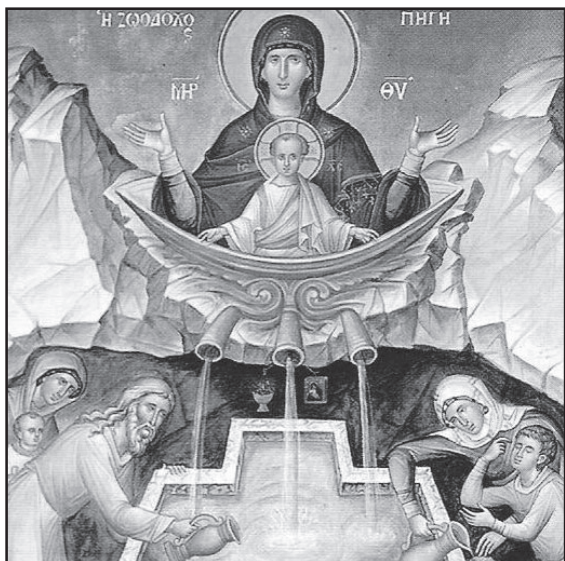
Toate prescripțiile populare care asigurau fertilitatea femeii au la bază credințele că unele preparate culinare având în componență un anume fel de carne animală pot stimula cuplul fertilizator. Pentru a **rămâne grele** femeile respectau sfaturile „babelor terapeute” care tratau lipsa de fertilitate prin preparate afrodisiace făcute de „sămânță de iepure și iepuroaică care se uscau apoi și pisau amestecate cu **vinars întors** și se lăsau trei săptămâni la „stătut”, „îi bun numa’ pântru muiere, da’ și bărbatu’ poate lua”⁵⁷; „orice mâncare de iepuroi îi bună la muiere”⁵⁸; „dacă ascultă de babe și mănă zamă de iepuri prinde cât să poate de răpede sămânța”⁵⁹. Într-o **taxonomie animală** Mihai Coman vorbește de o **axă a bestiarului mitologic**

în diversitatea construcțiilor mitico-simbolice constând în **viețuitoare prietene**, benefice pentru om și **viețuitoare dușmane** aliate ale răului ⁶⁰. Iepurele, era o „viețuitoare prietenă”, animal mitologic în credințele populare cu **atribute sacre în geneza cosmică a pământului** dar și a proliferării excesive ale speciei în popor, se spune despre o familie cu mulți copii că aceasta „se înmulțea ca iepurii” ⁶¹. De asemenea consumul ritualic de carne de vită, pește și pasăre poate fi înțeles ca principiu **similarul produce similar** ⁶² în sensul că natalitatea animală, atât de prolifică poate influența fertilitatea la femei: „altele mănăcă, așa cum zăc babele, o zupă din burtă de vită că să zăce că așa cum-i de mare burta de vită și muiera o ave tăt așa” ⁶³; „să crede că de mânaci piept de pui poți rămâne grea” ⁶⁴; „de mânaci icre de pește sigur muiera prinde sămânța” ⁶⁵.

Tot atât de eficiente ca protecție magică și **profilaxie obstretică** erau **metode de acvaterapie**, băile (scalda muierii cum spune poporul) ritualice. Acestea se desfășurau în spațiul și timpul ezoteric al descântecului, fiind zile speciale (cele de post), înainte de răsăritul soarelui, în locuri tainice cu ape curgătoare sau în casa de locuit, fără prezența altor persoane. În satele de pe Valea Mureșului astfel de scalde se făceau frecvent la femeile nefertile. Cercetarea în teren a evidențiat credința că prezența malefică în corpul femeii poate fi anihilată prin **complexul magic ritual al băii** întru „norocul muierii”, spre înfrângerea „**lucrului rău** ce s-o așezat în trupu' muierii”. Iată ce ne povestea o moașă despre scalda terapeutică: „ca să fie grea, musai ca muiera să facă scaldă șapte zăle cu apă ne-ncepută în care se pune trândăfir, liliac alb, romaniță, hamei, busuioc și câte de le știa numa' baba (...) muerea să pune în scaldă, da' înainte face trei cruci, închide ochii și ascultă ce zăce vrăjitoarea (descântătoarea – n.n.) că se ruga la Dumnezeu s-o norocească cu un prunc”⁶⁶. O altă interlocutoare ne spunea că „babele descântă la scalda muierii numa' la miez de noapte cu apă sorocită din părau curat” ⁶⁷. În

zona etnofolclorică a Orăștiei, sătenii cred și acum în puterea tămăduitoare a **Fântânei cu leacuri** de la Bobaia, localitate apropiată de Platoul Luncanilor.

„Fântâna Alor Frumoase” din Bobaia ne spune Lucia Apolzan, reputată cercetătoare a acelor locuri, numită și **Fântâna cu leacuri**, pusese în mișcare multe femei bătrâne care veneau din multe sate,

„Izvorul tămăduirii” – iconografie creștină ortodoxă

chiar și mai de departe, de la Vâlcan, Tg. Jiu în zilele de vineri, lăsând la fântână în schimbul **apei de leac** (s.n.), câte un crețar și o lingură de lemn. Sub diferite nume (Zâne, Iele, Ele, Dânselle, Milostivele, Măiestrele, Frumoasele) imaginația poporului român le-a purtat prin anumite locuri; în jurul fântânilor, la răspântii, pe plaiuri, prin poieni și păduri (...) dar numai noaptea (între apusul și răsăritul soarelui)”⁶⁸.

Multe femei mergeau la aceste **ape de leac** însoțite de **bătrâne**, cum spune o informatoare, arătând că „la noi în sat îi și acuma izvorul tămăduirii, cum știu toți, la cari mergeau tâte muierile de la noi și din alte locuri. Să face așa: „Vineri în capu’ zâlei, dis de dimineață pe rouă, ‘nainte de răsăritu’ soarelui baba o lua pe muere și-o duce drept la fântână. Muerea ave’ la ie un colăcel de grâu curat, o fele de vinars, (jumătate de litru – n.n.), musai oarce lăniță, fire roșii, albe și negre, un bănuț de fer. Baba o pune pe nevastă lângă fântână și-i lega la mână un fir roșu, la alt un fir negru iar

colacul îl lega cu fir alb. Cu un căuc de lemn îi turna „apă bună” pe țâțe și foale și-i da să be trei guri de vinars (...) baba **descânta ce știa** ca s-alunge pe Satana din femeie și Dumnezeu să-i binecuvânteze să facă copil”⁶⁹. Cu toate că puține femei mai cred astăzi cu adevărat în aceste **leacuri miraculoase**, „nu ierau doară oarece leacuri de să dau acu’, tâte ierau numai cu apă curată, sfințită de preotu’ din sat”⁷⁰; „apa se folosea numai cu putere de sfințire, iar femeia ce voia să prindă copil în burtă nu bea orice apă, numai cea din izvoare sfințite”⁷¹. Alte practici pe care le-am întâlnit acopereau o gamă largă de acțiuni rituale: „în satele noastre să zicea că-i bine pântru muiere să bea apă în care s-or **deschis lacăte**”⁷²; „să bea apă din gheată”⁷³; „din opincă și din pumnii bărbatului”⁷⁴. În bagajul de remedii magico-ritualice, în combaterea infertilității, femeia trebuia să poarte obiecte magico-religioase. Reminiscente totemice, aceste obiecte aveau darul de a lunga duhurile necurate ce nu permiteau fertilitatea. Femeia va purta în această perioadă „cruciuliță din lemn de corn sfințită la mănăstire”⁷⁵, „într-o străituță va ține **Rodul Maicii Domnului** iar acasă lângă icoană să aibă candela aprinsă”⁷⁶; „poartă cu ea într-o pungă un cățel de usturoi, trei boabe de piper și sămânță de urzică”⁷⁷; „să poarte cu ea tămâie și o țără de lumină din ceară de albine”⁷⁸. Se crede astfel că prin respectarea acestor „toteme” se va urgenta „momentul concepțiunii când unele femei simțesc că au rămas grele”⁷⁹ și se pregătesc pentru naștere. Aceste hierofonii, ca simple manifestări ale sacrului vor stimula mai târziu, în contextul nașterii, prima trecere, de la **lumea neagră** (locuința provizorie a copilului) la **lumina albă** (lumea nouă, viitoare a copilului).

Dorința supremă de femeie binecuvântată, „în starea darului” această luptă eroică cu sine, presiunea pentru procreere în conștiința fertilității, magia de dragoste, fac parte din „timpul biologic al inițierii în actul mării nevoi umane, perpetuarea”⁸⁰, a luptei mamei cu forțele negative ostile, spiritele distructive ale creației. Ritualurile prezentate

de noi sunt de fapt „stimulări ale forțelor generatoare și fertilizatoare (...) un dar al comunității unde viețuiește mama”⁸¹.

Una din șansele combaterii infertilității era apelarea la personajele ezoterice ale comunităților rurale: descântătoare și vrăjitoare, de care am amintit și solomonarii, asupra cărora vom extinde comentariul.

În dorința fierbinte a mamei pentru a avea copii prin câștigarea fertilității, aceasta apela de regulă, în ultimă instanță, când celelalte remedii au dat greș la „serviciile oculte” ale unor personaje respectate dar și temute din magia terapeutică populară. Am constatat toate acestea în răspunsurile primite din partea informatoarelor, cele mai multe foste moașe, dar și descântătoare pricepute: „femeile pricepute alungau diavolul din trupu’ muerii, ca să-i lase sãmânța pãntru copil”⁸²; „ale de nu făceau copii mereau să caute o doftoroaie cu leacuri ce **aducea rodul**, în foalele muerii (...) să fugă **duhul** negru, să nu chinuiască muerea”⁸³; „mereau și la vrăjitoare de le făceau farmece de desfacere pãntru ce-i stearpă (...) ăste de care vorobesc erau **vrăjitoare bune** ce ajutau muerile să facă copii nu de-ale rãle ce fac la oameni numa’ blãstãmãții ce omoarã copii în foalele mamei”⁸⁴; „tare de mult, povestea buna, că într-o vară o venit la o casă unde era o muere bolândă de oarece beteșug de naștere un om de-i zãceau **solomonariu** care cetea de vrăji din carte (...) bărbatul muerii o zis că-i dă un ban să zică la muere să facă prunc, că o-ncercat de tãte și n-o putut”⁸⁵. „Atunci s-o’nvoit, solomonariu, o cetit din carte și mai colo după un timp o nãscut mueria prunc fain”⁸⁶. Mai mulți cercetători cum sunt **Andrei Oișteanu, Cornel Dan Niculae, Gheorghe Pavelescu, Marcel Olinescu, Niculiță Voronca Elena, Ovid Densușianu, Simion Florea Marin, Traian Herseni** și alții au reliefat rolul acestor „vrăjitori, ipostaze masculine ale magiei în combaterea maleficului. Astfel, solomonarii era un ordin de sacerdoți populari enigmatice, un fel de preoți- magi ce-și au sediul în interiorul munților sau în adâncul pãmântului (...) se vorbește de ei în tot spațiul

carpatic dar sunt greu de întâlnit”⁸⁷. „Aceștia continuă într-o formă populară, țărănească, vechile ordine ale preoților-magicieni din aceste timpuri care ne conduc la geto-daci”⁸⁸ și „umblă îmbrăcați zdrențăroși din casă-n casă și din sat în sat și sunt bine primiți”⁸⁹. Astfel de credințe în puterea solomonarilor se întâlneau frecvent în satele din Țara Hațegului. Ovid Densușianu îi semnalează ca fiind patru cerșetori din Ohaba, Grădiște, Zeicani și Băuțari (localități hațegane - n.n.) care pot aduce „ploaie și grindină” dar și vindeca orice boală⁹⁰.

Practicile în combaterea infertilității femeii ca remedii magice au intrat în cadrul complexului nașterii în „fondul gnoseologic primordial”⁹¹.

Încercând să le reconstituim în satele tradiționale hunedorene vom observa că toate acestea fac parte din **lada de zestre** a culturii locale ca datini și obiceiuri, credințe și rituri armonios integrate în spiritualitatea folclorică românească a eposului nașterii.

Nu putem vorbi de „odiseea fertilității” fixând-o exclusiv în categoria femininului. A pune terapeutica populară specializată cu predilecție numai pe seama mamei înseamnă a crea un cadru alb-negru, cu anularea rolului fundamental în fertilitate și concepere a cuplului în primul rând fiziologic iar apoi magico-religios.

Într-un studiu cu totul remarcabil asupra nașterii, etnologul Narcisa Știucă evidențiază cuplul modelator, fertilitate/fecunditate, unul din cele trei serii de coordonate ceremoniale ca fiind dintre cei „amenințați, în complexa ipostaziere a Destinului și a Răului, de spirite nefavorabile de întruchipări malefice, aducătoare de neîmplinire, de spaimă și chiar de moarte”⁹².

Deci infertilitatea rămâne și o problemă a bărbatului (tatăl) care de cele mai multe ori tacit, sprijină creația. Astfel alimentele rituale magico-spirituale ca remediu împotriva infertilității (ex. **sămânță** (fudului) de iepure uscată și pisată pusă în ceai de mentă, diferite preparate din carne de vită, pasăre, pui și pește etc.) se vor consuma

de către amândoi soți o perioadă prescrisă de timp. Bărbatul privește fertilitatea ca un dar de la Dumnezeu, o grație divină care poate fi comparată cu răsărirea seminței în brazda proaspăt trasă în care a depus o muncă istovitoare dar valorificatoare în procesul germinăției. El nu cunoaște complicatele procese ale procreerii, cele obstretice și ginecologice dar este ferm convins că acestea nu sunt în totalitate naturale, ci acte magice capabile să reveleze creația.

De altfel, importanța tatălui în **concepție** de-a lungul epocilor istorice a fost enunțată de unii filozofi scolastici cum este Toma D'Aquino, citat de Elena Sevastos într-un studiu amplu al nașterii în satul tradițional românesc, care afirmă că „tată trebuie să fie mai iubit decât mama fiindcă este **principiul activ** în concepțiune pe când mama este **principiul pasiv**”⁹³.

Păstrarea fertilității cuplului în societatea satului tradițional era o componentă importantă a natalității și demografiei familiei. De aceea părinții trebuiau să fie într-o stare fizică și psihică cât mai

bună pentru ca actul creației să fie un succes așteptat atât de mamă cât și de tată. Bărbatul, conducătorul familiei, era interesat de nivelul economic al familiei, de numărul de persoane care puteau munci, de aceea își dorea mai mult băieți care să-l ajute în viitor la muncile agricole dar și fete care să continue mai departe „ramificațiile” din „pomul vieții”, ambii copii fiind

„Pomul vieții” – decor de pe o farfurie de ceramică populară

„reîncarnarea unui strămoș căruia îi va purta numele”⁹⁴.

În popor se zice că tatăl va râde dacă va avea un băiat și va plânge de va avea o fată. Sterilitatea este înțeleasă de bărbat dar și de femeie ca o urgie divină. Amândoi părinții au credința că forțele malefice, diavolul în principal sunt „personajele negre” care împiedică nașterea și duc o luptă constantă pentru câștigarea fertilității. Bărbatul va trebui să se supună unor prescripții legate de cultul fertilității, într-un complex sexual de magie erotică; în actul procreerii sub patul nupțial se pun unelte cu valoare magico-simbolică: seceră, coasă, sapă, cosor și „fierul plugului”⁹⁵, ca obiecte potentatoare dar și de protecție, apărătoare împotriva spiritelor malefice.

Procreația are loc în condițiile unui control magico-religios, bine etichetat moral, în care bărbatul trebuie să fie curat și îngrijit cu mintea limpede, să se spele pe trup cu „apă bună” și să bea dimineața agheazmă pentru a atrage fertilitatea în spațiul cuplului. **Legarea rodului** ducea invariabil la „femeia binecuvântată” capabilă de naștere, adică la sarcina pe care o va purta ca perioadă de trecere limitată de așteptare a celor nouă luni până la venirea în lumea nouă a copilului.

Astăzi comparativ cu satul tradițional, bărbatul nu se mai află în contextul magiei, „bărbatul este cel care prin deschiderea sa spre nou, spre apanajele modernului, renunță mult mai ușor la tradiție și la manifestările ei, considerând nu odată, mai potrivită o atitudine critică și chiar ironică față de dorința femeii de a (mai) recurge la remediile oferite de magia populară pentru rezolvarea situațiilor de criză”⁹⁶.

Din constatările noastre privind maternitatea de astăzi în satele hunedorene putem afirma că cele mai multe din credințe și obiceiuri au apus iar „faptele vii de altădată magico-religioase, o structură cosmică a ritualului conjugal”⁹⁷ și-au pierdut cu totul consistența prin transferarea masivă a nașterii fiziologice la oraș, iar „cerul din

burtă”, cum metaforic ne spune Ioana Nicolae, s-a mutat la sofisticatul ecograf”⁹⁸.

Maternitatea s-a dezvoltat de cele mai multe ori, în cadrul unui parteneriat familial, căsătoria condiționată prin unirea sacră, prin ceremonial, între bărbat și femeie. Referindu-ne la satul hunedorean de astăzi constatăm că femeia gravidă încărcată de magic și religios, în timpul prezent și-a pierdut cu totul simbolurile sacralității primare a fertilității și fecundității. În contextul unei societăți moderne, ultratehnologizante omul modern devine subiect principal al schimbării iar femeia ca actantă de primă mărime în paradigma socială a trecerii istorice a devenit **obiect profesional** în demersul lumii medicale în care temerile magice au fost acoperite cu totul.

Familie tradițională din satul Meria, comuna Lunca Cernii de Jos la 1902 (colecția Nicu Jianu)

În satul tradițional nașterea era o aventură mai puțin **cognitivă medicală**, în sensul înțelegerii ei de către femeie, iar trupul acesteia era tratat ca un bun al comunității, atât de familia nucleară cât și de întreg satul. Astăzi maternitatea este pur științifică ca un proces, în primul rând, **biologic** dar apoi **demitizat** de vraja babei descântătoare și munca harnicei moașe. Nașterea se petrece natural, firesc iar copilul este un produs pe care mama îl „livrează” societății ca perpetuare a speciei. Aceasta devine truditorea unui timp al neființei și ființei umane. Iată care sunt **spaimile moderne** ale mamei în mărturisirea impresionantă a unei „mame de azi” Otilia Dragomir,

„Trăim bune intervale de timp într-un extaz mai mult sau mai puțin indus, anticipând cu nerăbdare întâlnirea cu viitoarea făptură, fantazând la bucurii nemaîntâlnite, totul într-o condiție fizică treptat elefantină. Mă lăsam invadată de **imaginile idilice tradiționale** ale maternității prea absorbită de extazul meu și de revoluția hormonilor din mine ca să mai pot discerne **mitul de ereditate**. Îmi trăiam sarcina imaginându-mi de multe ori viitoarea condiție maternă ca pe un fel de izbăvire, de cicatrizare definitivă a rănilor din „războiul copilăriei mele”, ca pe un triumf suprem asupra propriilor traume, o ieșire la lumină din adâncurile tulburi ale propriilor psihisme”(99). Acesta este și drumul mamei din satul de astăzi, a **parabolei facerii**, de la moașa atotputernică la medicul ginecolog, de la magie și religie la realitatea omului modern.

Note

1. Cf. Pierre Smith – în **Dicționar de etnologie și antropologie (Bonte – Izard)**, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 694
2. Bronislaw Malinowski – **Magie, știință și religie**, Editura Moldova, Iași, 1993, p. 46
3. Carmen Anghel – **Primul model și lumina vieții**, în Jurnalul Național, București, 8 martie 2010, p. 3
4. Jean Noël Vuarnet – **Dumnezeul femeilor**, Traducere de Teodor Baconski, Editura Anastasia, București, 1996, p. 7
5. Mircea Eliade – **Sacru și profanul**, Traducere de Brândușa Prelipceanu, Editura Humanitas, București, 1995, pp. 145 – 146
6. Inf. ter. Ludovica Luncăvița (a lu' Luncăvița), 86 ani, Răchitova, 2008
7. Mircea Eliade – op. cit. p. 58
8. Mircea Eliade – **Nașteri mistice**, Traducere de Mihaela Grigore Paraschivescu, Editura Humanitas, București, 1995, p. 75

9. Ivan Evseev – **Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească**, Editura Amacord, Timișoara, 1998, p. 455
10. Nicole Belmont – în **Dicționar de etnologie și antropologie**, de Pierre Bonte și Michael Izard, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 459
11. Inf. ter. Toth Elisabeta (a lui Boșche), 71 ani, Râu de Mori, 2009
12. Jean Noël Vuarnet – op. cit. p. 19
13. Artur Gorovei – **Credințe și superstiții ale poporului român**, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, București, 1995, p. 85
14. Dimitrie Cantemir – **Descrierea Moldovei**, Traducere după originalul latin de G. Guțu, Introducere de Maria Golban, Comentariu istoric de N. Stoicescu, Studiu cartografic de Vintilă Mihăiescu, Notă asupra ediției de D. M. Pippidi, Editura Academiei, București, 1973, p. 343
15. Cornel Dan Niculae – **Leacuri și remedii din Carpați**, Editura Ethos, București, 1995, pp. 57 – 58
16. Narcisa Alexandra Știucă – **În pragul luminii albe**, Centrul Național de Conservarea și Valorificarea Tradiției și Creației Populare, București, 2001, p. 38
17. Elena Sevastos – **Povești. Literatura populară II - Nașterea la români**, Editura Minerva, București, 1990, p. 123
18. Inf. ter. Maria Petriș, 84 ani, Lelese, 2009
19. Inf. ter. Rafila Săcoi (a lu' Gheorghe), 76 ani, Târsa, 2010
20. Inf. ter. Maria Tămaș, 79 ani, Valea Poienii, 2009
21. Inf. ter. Cornelia Zăicănar, 84 ani, Zăvoi, 2009
22. Artur Gorovei – **Literatura populară (culegere și studii)**, ediție îngrijită, studiul introductiv, note, bibliografie și indici de Iordan Datcu, Editura Minerva, București, 1976, pp. 246 – 247
23. Camelia Burghele – **În numele magiei terapeutice**, Editura Limes, Zalău, 2000, p. 105
24. Ion Ghinoiu – **Lumea de aici și lumea de dincolo**, Editura Fundația Culturală Română, București, p. 97
25. Inf. ter. Viorica Barna (a lu' Duda), 67 ani, Peștișu Mic, 2008
26. Inf. ter. Lucreția Gana (Mamița), 71 ani, Unciuc, 2008
27. Inf. ter. Ileana Dușan, 66 ani, Ribița, 2008
28. Inf. ter. Elena Petca, 80 ani, Măgura, 2009

29. Inf. ter. Elena Alionescu (Drăiloni), 71 ani, Alun, 2009
30. Inf. ter. Eufrosina Siminesc, 80 ani, Ciulpăz, 2009
31. Laugier H. Charles – **Sănătatea în Dolj** (monografie sanitară), Editura Info Craiova, 2010, pp. 63 – 90
32. Inf. ter. Ileana Șendroni, 88 ani, Hășdău, 2005
33. Rusalin Ișfănoni – **Pădurenii Hunedoarei**, Editura Miralibis, București, 2004, p. 170
34. Ivan Evssev, op. cit. p. 251
35. Inf. ter. Elena Pascotesc, 66 ani, Lunca Cernii de Sus, 2009
36. Cornel Dan Niculae – op. cit., pp. 142 – 212
37. Simion Florea Marian – **Nașterea la români**, Ediție critică de Teofil Teaha, Ioan Șerb și Ioan Ilișiu, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, București, 1995, p. 10
38. Al. Borza – **Dicționar etnobotanic**, București, 1968 și Valer Butură – **Enciclopedie de etnobotanică românească**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 29
39. Cornel Dan Niculae – op. cit. p. 97
40. Valer Butură – **Enciclopedie de etnobotanică românească**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 177
41. Inf. ter. Maria Bâldea (Culicioaia), 78 ani, Cucuiș, 2008
42. Inf. ter. Letiția Bortei (Tița), 70 ani și Maria Bolea, 70 ani, ambele din Petros Prunduri, 2009
43. Inf. ter. Elisabeta Mihăiesc (a lu' Muntean), 82 ani, Ciula Mare, 2008
44. Inf. ter. Florica Albu, 49 ani, Vorța, 2008
45. Inf. ter. Ștefania Ancea (a lu' Bolog), 75 ani, Valea Dâljjii, 2009
46. Inf. ter. Alexandrina Brânda, 71 ani, Gurasada, 2009
47. Inf. ter. Saveta Groza (Veta lu' Locale), 82 ani, Vaidei, 2011
48. Inf. ter. Trejia Vârtei, 79 ani, Vulcan, 2010
49. Inf. ter. Domnica Șendroni, 62 ani, Cerișor, 2009
50. Inf. ter. Lucreția Măgduț (Totocri), 89 ani, Răchitova, 2011
51. Inf. ter. Paulina Coroi (a lu' Todoruț), 67 ani, Râu de Mori, 2009
52. Inf. ter. Maria Bojin (Tăpoane), 75 ani, Ostrov, 2008
53. Inf. ter. Olivia Zgârcea (Alexoni) 67 ani, Clopotiva, 2009
54. Mircea Eliade – op. cit. pp. 9 – 10

55. Mircea Eliade – op. cit. p. 143
56. Arnold von Gennep – **Riturile de trecere**, Traducere de Lucia Berdan și Nora Vasilescu, Studiu introductiv de Nicolae Constantinescu, Posfață de Lucia Berdan, Editura Polirom, Iași, 1996, p. 17
57. Inf. ter. Floarea Giurgiu, 79 ani, Voia, 2010
58. Inf. ter. Rafila Popa, 69 ani, Vărmaga, 2011
59. Inf. ter. Maria Ștef, 75 ani, Poienița, 2010
60. Mihai Coman – **Bestiarul mitologic românesc**, Editura Fundația Culturală Română, București, 1996, pp. 5 – 8
61. Niculiță Elena Veronica – **Datinile și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică**, vol. II, Editura Polirom, Iași, 2004, p. 327
62. Arnold von Gennep – op. cit. pp. 47 – 49
63. Inf. ter. Maria Marc, 48 ani, Densuș, 2011
64. Inf. ter. Sabina Grec, 88 ani, Văleni, 2010
65. Inf. ter. Asinefta Josan (a lu' Rupiță), 83 ani, Rădulești, 2009
66. Inf. ter. Zoe Mariș (Zoița), 82 ani, Câmpuri Surduc, 2011
67. Inf. ter. Elena Haiduc, 68 ani, Cutin, 2010
68. Lucia Apolzan – **Carpații tezaur de istorie. Perenitatea așezărilor risipite pe înălțimi**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987, p. 163
69. Inf. ter. Eva Dănilesc (a lu' Dăniloiu), 83 ani, Bobaia, 2010
70. Inf. ter. Ana Miclăuș (Ana lu' Nistor), 78 ani, Petros Prunduri, 2010
71. Inf. ter. Valeria Jurcă, 68 ani, Vorța, 2008
72. Inf. ter. Zorița Avram, 86 ani, Crișan, 2008
73. Inf. ter. Viorica Corneci (Puca), 81 ani, Râu de Mori, 2010
74. Inf. ter. Elisabeta Stanciu, 74 ani, Câmpu lui Neag, 2008
75. Inf. ter. Mărioara Drăgan (Bogășăl), 68 ani, Dumbrava, 2009
76. Inf. ter. Georgeta Opârlescu, 72 ani, Negoiu, 2010
77. Inf. ter. Salvina Nandra, 75 ani, Dăbâca, 2010
78. Inf. ter. Ana Igreș (a Igreștilor) 85 ani, Tarnița, 2011
79. Elena Sevastos – **Nașterea la români** în vol. **Literatura populară II**, Editura Minerva, București, 1990, p. 130

80. Pascal Lardellier – **Teoria legăturii ritualice. Antropologie și comunicare**, Editura Tritonic, București, 2003, p. 56
81. Idem – p. 56
82. Inf. ter. Maria Moga, 81 ani, Balșa, 2009
83. Inf. ter. Valeria Paul, 51 ani, Giurgești, 2011
84. Inf. ter. Emilia Vlad, 82 ani, Turdaș, 2008
85. Inf. ter. Eva Olărescu (a lu' Leana), 91 ani, Vălișoara, 2011
86. Inf. ter. Ana Măniuț (Alexa Măi) 76 ani, Căstău, 2010
87. Cornel Dan Niculae – op. cit. p. 31
88. Traian Herseni – **Forme vechi de cultură românească**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974, pp. 33 – 34
89. Cornel Dan Niculae – op. cit. p. 39
90. Ovid Densușianu – **Graiul din Țara Hațegului**, București, 1915, pp. 254-283
91. Camelia Burghele – op. cit. p. 125
92. Narcisa Alexandra Știucă – op. cit. p. 37
93. Elena Sevastos – op. cit. p. 199
94. Nicole Belmont – op. cit. p. 460
95. Camelia Burghele – op. cit. p. 81
96. Camelia Burghele – op. cit. p. 92
97. Mihaela Miroiu, Otilia Dragomir – **Nașterea. Istorii trăite**, Editura Polirom, 2010, p. 17
98. Mihaela Miroiu, Otilia Dragomir – op. cit. p. 228
99. Mircea Eliade – op. cit. p. 126

Pământul

„Pământul e partea femeiască,
e mama noastră care ne face, ne
îngrijește și ne hrănește iar
Dumnezeu din ceruri e tatăl nostru
și noi copiii lor”

(Marcel Olinescu – Mitologie românească)

Statuete neolitice de la Hamangia

În gândirea magico-religioasă a omului tradițional **sacralitatea nașterii** are ca element primordial **pământul**, componentă fundamentală a generării vieții. „Simbolurile fertilității și fecundității au avut factori determinanți, soarele, pământul, apa și aerul, sacralități primare, a căror sfințenie s-a păstrat în tradițiile noastre”¹.

Într-o lămurire teologică, Sfântul Vasile cel Mare motivează implicarea și substanța omului în ceea ce-a urmat genezei: „Fiindcă omul este ceva compus din **materie pământească** și din **sufletul care locuiește în el, se numește pământ ceea ce este făcut din pământ**, iar locuitor în lume se numește **sufletul** căruia îi este dat să petreacă în trup”². Astfel pământul este socotit element pozitiv ca **sthie a fecundității și regenerării** în care acest element primordial este mamă a începuturilor. Pământul Mamă și Tatăl Cer, așa cum este prezent în mitologia folclorică românească este **suprema hierogamie** în nunta cosmică care naște viață.

Pământul devine pântec matern, stare embrionară, matcă regeneratoare și vivicatoare, matrice universală (Terra Genitrix). Acesta ar fi un prim palier de referire la naștere în condițiile gândirii societății gentilice primitive. Al doilea palier de referință a conceptului prezentat este unul suprapus în timp prin generalizarea și instituționalizarea creștinismului. Conform gândirii arhaice, fecunditatea și nașterea au structură cosmică iar Pământul Mamă este viața neterminată, un Arbore Cosmic ce simbolizează existența, tinerețea, nemurirea, înțelepciunea, copacul cu mere de aur și tinerețea fără bătrânețe din basmele românești. Pământul este generator de viață în circuitul fundamental al naturii având puteri sacrale germinative într-o armonie și unitate, numit și Mama Vieții sub mai multe sintagme: **Tera mater, Tera magna, Tetis mater** adică pământul dătător de viață. Nu întâmplător cercetătorii au identificat în figurinele paleolitice sau neolitice, în diferite ipostaze, pe acestea, zeițe ale nașterii pe care Mircea Eliade le numește **Eileitya, Damia, Auxeia** – statui în

genunchi în care mama naște pe pământ. Distinsul savant menționează că „semnul religios al acestei obiceiuri nu ne este greu de deslușit, zămislirea și nașterea sunt versiuni microcosmice ale unui **act exemplar împlinit de Pământ** (sb. noastră); mama umană nu face decât să imite și să repete acest act primordial al vieții în pântecul Pământului (...) prin urmare ea trebuie să fie în contact direct cu Marea Genitrix, care s-o călăuzească în împlinirea unei taine care este nașterea unei vieți, să-i dea puteri binefăcătoare și protecție maternă”³. Statuetele de ceramică găsite de arheologi la Criș, Cucuteni, Vlădastra, înfățișate în poziție de naștere, așezate pe pământ și punerea copilului nou născut pe „vatră” au semnificația, în întreaga tradiție românească, a încredințării augurale principiului de forță magică germinatoare și fertilizatoare a pământului⁴.

Omul societăților tradiționale este **homo religiosus** spune Mircea Eliade⁵ iar natura în care trăiește este încărcată de valoare religioasă.

„Pământul” – desen de Marcel Olinescu

El privește pământul ca ființă vie care naște oameni dar în același timp prin legende, tradiții, obiceiuri și credințe „valorificând” hierofanile pământului creator de viață, dimensiunea existenței comunității din care face parte. Nașterea nu era numai o problemă strict familială, interesul și societatea în vederea ținerii echilibrului între viață și moarte

în interiorul ei pentru protecția mamei și copilului împotriva influențelor malefice⁶. Comunitatea se afla astfel în primejdia de a-și mări zestrea demografică cu un nou membru venit din **altă lume**,

străină și nefastă care dezechilibra bunul mers al vieții tulburându-i ritmul propriu. Etnologul Narcisa Știucă identifică, în această perioadă, două tipuri de acte magice „săvârșite cu scopuri univoce, dar cu determinări deosebite: unele încercau să protejeze femeia de eventualele intervenții malefice posesoare ale unei forțe relativ reduse (spirite sau încercări involuntare anterioare care întârzie nașterea), celelalte apăreau ca neutralizante ale acțiunii agenților malefici”⁷.

Prima **trecere** materială pe care orice ființă umană trebuie să o parcurgă este tocmai trecerea prin drumul (orificiu) matern afirmă Nicole Belmont⁸, dar pentru a parcurge nestingherit acest drum, ființa umană – copilul nou născut, se va confrunta cu **spaima tradițională**, a spiritelor malefice ce-i dădeau târcoale cu scopul de a îngreuna sau chiar anihila nașterea. Astfel că, „la nașterea unui copil (...) între alte practici superstițioase, ne spune Gh. F. Ciaușanu, este cea de a se pune, îndată după naștere, copilul pe pământ gol (...), o babă pricepută în ale **facerii** (prăsirii) îți va spune că toate astea se fac pentru ca copilul să se împuternicească cât mai curând (...) apoi tatăl intră în odaia lehuzei și ridică de jos de la pământ pe copil, recunoscându-l prin aceasta ca copilul său”⁹. În satele hunedorene **nașterea pe pământ** era destul de frecventă. Locul era un indiciu al unei nașteri ușoare sau mai puțin ușoare, ca eforturi, în funcție de caracteristicile sale. „Locul bun” pentru naștere este cel din casă, mai restrâns, care în credințele populare poate fi apărat eficient de spiritele rele. De altfel, în perioada când o femeie năștea în casă, interiorul acestuia era purificat prin remedii apotropaice, cu puteri protectoare împotriva supranaturalului malefic, sub îndrumarea moașei: se stropea încăperea cu agheazmă, la patul gravidei se puneau: usturoi, busuioc, semințe de grâu și fasole, sare (ca antidoturi magice), se așeza în așternut obiecte din fier pentru alungarea spiritelor ascunse și alte practici magico-religioase.

În credințele populare ale satelor noastre locul nașterii are importanță. Cercetările în teren au relevat o serie de aspecte interesante

cu privire la specificul locurilor în care se naștea: „la multe căși de aveau vatră (pământ - n.n.) muerile nașteau pe pământ, să punea o țără paie și un lipideu și nașteau în gerunghi (genunchi - n.n.)”¹⁰; „pe pământ îi mai ușor să nască femeia, că pământu-i dat de Dumnezeu să ajute oamenii”¹¹; „de mult de tăt de-o prindea facerea în câmp, la săceră, naștea pe pământu’ gol, goluț și cine iera prin preajmă, o muiere vezi bine, o moșea cum să știa să facă și vă zăc că ai prunci or crescut faini și zdraveni”¹²; „după ce naștea pe pământ era obiceiul ca moașa să spele și să înfășeze copilul, apoi îl dădea tatălui, care mândru îl punea pe pământ, apoi îl ridica și-l dădea mamei spunându-i: mulțămesc la Dumnezău pentru pruncu’ fain și ție nevestă, să ai grijă ca ochii din cap de el”¹³; „când să naștea pe pământ, moașa lua din vatră o țără pământ și-l mesteca cu scuipat și-l punea pe fruntea copilului și zăcea vorbe de descânt să-l ferească de dracii răi”¹⁴; Casa era un microcosm uman „un semn al

*Interior de casă țărănească tradițională din Muzeul de
Etnografie Ribița (Foto: Marcel Lapteș)*

predominanței ordinei asupra haosului”¹⁵. Fiind construită pe pământ, simbol regenerativ al vieții, casa este și ea o naștere, iar haosul, simbol al destrucției, se opune creației și ordinei.

Ca orice mit cosmogonic de creație, și mitul construcției unei case avea caracter de întemeiere și se înscria într-o gamă largă de acte magico-religioase ce urmăreau să alunge spiritele rele și să asigure viitoarea locuire într-un **spațiu curat**.

În acest **spațiu curat** au loc evenimentele fundamentale din viața familiei, nașterea – căsătoria – moartea și acestea trebuiau ferite de intruziunea spiritelor răului. Prin extindere, **locul pe pământ** avea inclus și piesele de locuit, **vatră** (cu înțeles de sobă pentru încălzit și preprat mâncarea), **pat**, **laviță** (bancă), **masă** împreună cu **scaunele** etc. Când bătea ceasul nașterii „femeia greoane”, cum numeau gravida oamenii din Ținutul Pădurenilor, naștea, de regulă, pe pat: „de mult era și pe vatră (cu înțeles de pământ - n.n.) da’ peste tot muierea naștea pe pat că ieșia copilu’ mai bine”¹⁶; „de să chinuie muierea să scoată pruncu’ din ie, și nu poate și nu poate, atunci o cobora de pe pat, jos la vatră și zăcea rugăminți la Maica Domnului”¹⁷; „în alte timpuri, de mult tare mult, moașa o pune pe gravidă să facă pruncu’ în față la vatra de căloni (sobă din piatră - n.n.) unde era o țără foc, adică mai cald, s-o ajute pe muiere să nască”¹⁸; „cele mai multe acu’ la noi, nasc în pat, da’ nu acasă, la **dispensari** (unitate medicală la sat - n.n.) sau cu doftori la spitalul din oraș”¹⁹; „să mai întâmpla, când, merea la câmp muierea, să-i vină facerea, acolo, la sapă ori la fân, atunce, după ce făcea lua pruncul îl ducea acasă și îl pune’ în pat”²⁰.

În comunitățile tradiționale **nașterea pe pământ**, circumscrisă universului casei, avea cu siguranță o semnificație mitosimbolică; obiectele de mobilier din camera unde naștea femeia, cele enumerate anterior, deveneau după naștere, purtătoare de mesaje sacrale care „ajuta” moașa în intervențiile sale medico-sanitare divinatorii, magico-religioase.

Obiectele casei țărănești contribuiau la protejarea sănătății mamei și copilului. Patul, vatra, masa, lavița erau cele unde se desfășura nașterea, icoana, crucea, candela, lumânarea erau mijloace de propițiere, apotropaice, care alungau duhurile necurate. În pat se petrecea nașterea, vatra dă căldura necesară încăperii, masa este parte a ritualului oracular (**masa ursitoarelor**). „Locul pe pământ unde se năștea era acoperit cu fân, paie de grâu, rogoz”²¹ ce se amestecau cu diferite plante magice „busuioc, ferigă (fertilizatoare), iarba fiarelor”²², cele care creșteau în topasul țărănesc „unde fiecare individ își prelungea ființa în obiectele din jur și în același timp își concentra sinele într-un punct de maximă referință ontologică și gnoseologică”²³.

Masa este obiect sacru prin conținutul ritualic al mâncării în care pâinea, ofrandă sfântă, este întotdeauna la loc de cinste. Pâinea se „produce în pământ” și poate fi „cea de toate zilele primită de la Dumnezeu” la masa gospodarului, liturgică în cadrul sărbătorilor satului, epifanie a divinității și o chezășie a fertilității. „Înainte de naștere, moașa pune sub lepedeu o țără de pită s-o ajute pe muiere să nască lesne pruncu’, să fie gras și sănătos”²⁴.

„La munte, cătă Șurianu, muerile își pun în brâu o țără de nafură sfințită de preot la beserică pentru ca pruncu’ să se nască ușor iar muierea făr’ de dureri (...) să zâce că hăl prunc tătă viața o fi bun ca pita caldă”²⁵. Locul de naștere era acoperit și cu materiale „țesute în casă”, de cele mai multe ori chiar de mâna gravidei, dar și de materiale mai moderne: „să pune pânză groasă de suman, ca să-i fie cald pe mijloc și tăt acolo moașa pune un sul (material făcut la războiul de țesut- n.n.) făcut chiar de muiere s-o ajute să nască mai bine”²⁶; „păste o pătură groasă de lână să pune mușama, alte ori „amerigă” (pânză de bumbac - n.n.), rând de haine, hăle vechi și ce mai ave muierea prin casă”²⁷. Locul țărănesc reprezenta în primul rând „ieșirea din haos și apoi intrarea în cosmos (înțeleș ca spațiu

ordonat, univers bine delimitat) adică primul pas spre natură, spre cultură”²⁸, locul de naștere trebuind să fie apărat și păzit de duhurile rele.

În credințele populare femeia gravidă este înțeleasă ca impură și este privită cu neîncredere crezându-se că această necurățenie poate fi transmisă și copilului. „Femeia a fost privită astfel probabil și datorită legendei biblice potrivit căreia Eva ar fi dat ascultare Dia-

*„Adam și Eva în Rai” – icoană pe sticlă
de Mihaela Bercea*

volului lăsându-se prea ușor ispitită și îndrăznind la pomul oprit, ceea ce a dus la izgonirea proto-părinților”²⁹. Cu toate acestea în mediul tradiției, nașterea este acceptată cu bucurie și ca o recunoaștere totală a darului lui Dumnezeu. Forțele malefice care se opun atât mamei cât și copilului în procesul nașterii amenință din toate direcțiile „face-rea” făcând-o mai grea, întârziind ieșirea copilului. Când se apropie momentul nașterii gravida este

înconjurată de o protecție specială, a pământului dătător de viață prin acțiuni magico-religioase ce vor alunga „duhurile rele” efectuate

în spiritul tradiției de moașă, „**doftoroaia muerilor și a pruncilor**”³⁰ cunoscătoare profundă a remediilor. De modul cum moașa împreună cu femeia gravidă se vor „coordona” și ajuta reciproc în actul nașterii va depinde și „soarta copilului la ieșire, de-i sănătos ori beteag”³¹. În satele hunedorene aceste „tehnici de ușurare”, terapii populare bazate pe experiența empirică a mai multor generații, erau multe îmbrăcate în haina magiei. Cercetarea în teren a dovedit o anume unitate a **practicilor de ușurare** legate de **magia pământului** ceea ce dovedea că în mai toate zonele etnofolclorice, pe spații extinse, erau prezentate cam aceleași modalități de exprimare deoarece „obiceiurile – indiferent, cele din ciclul vieții (nașterea în cazul nostru n.n.), sau cele calendaristice și celelalte manifestări de spiritualitate populară tradițională nu pot fi înțelese decât în raport cu viața comunităților”³² care le acceptau sau le infirmau în măsura normelor „rânduielilor”.

În Ținutul Pădurenilor când începeau „durerile facerii” soțul „muerii greoane” anunța cât mai repede **moașa** să vină la casă pentru **moșit**. „Moașa aducea cu ea pentru moșit unul, două scutece, o fașă, pernă, cârpă albă de acoperit, foarfecă și ață”³³. În satele pădurenești practicile pentru ușurarea sarcinii nu erau prea multe. Rusalin Ișfănoni, autor al unei superbe cărți despre pădurenii Hunedoarei, arată că „datorită faptului că femeile însărcinate continuau să lucreze în toată această perioadă, cu restricții doar la muncile grele, nașterea decurgea relativ ușor”³⁴. Totuși „lângă gravidă se puneau oale cu apă caldă” și se pregătea și **pe pământ**³⁵ pentru a grăbi nașterea: „moașa făcea într-o oală, ceai de sămânță de cânepă ori de nu găse, in și chiar mac, iară de era naștere gre’ îl dădea muerii” (Țara Hațegului)³⁶; „multe moașe încălzeau cărămizi, altele capace de vase pe șpori (sobă - n.n.) și le puneau pe muere” (Valea Mureșului)³⁷; „o întindeau pe vatră, mai cu seamă să făce frecții cu șpirt la gravidă de-o încălzeau cum trebe”³⁸; „muerea era preumblată

*Unelte de tors – Muzeul de
Etnografie Ribîța
(Foto: Marcel Lapteș)*

prin casă apoi îi stinge cărbuni cu apă și-i dădea să bea; moașa zăcea niște vorbe, io nu le știu” (Zona Orăștie) ³⁹. Femeia mai era ajutată la naștere și de prezența unor obiecte magice care contribuiau la nașterea mai rapidă a copilului: „să luau lucruri din gospodărie, să punu lângă mamă: furcă de tors să iasă răpede de-i fată și bătă mocănească de-o fi băiat” ⁴⁰. Alte practici de ușurare aveau ca remedii „ceaiul de flori și ierburi de câmp” ⁴¹ care se puneau pe pântecul sau șalele femeii sub formă de compresii, în alte cazuri „când durerile erau foarte mari se ungeau șalele cu ulei călduț

mestecat cu pământ moale din grădină” ⁴².

În Platoul Luncanilor din Ținutul Orăștiei existau, până aproape de zilele noastre, o serie de practici care ne trimit cu gândul la miturile străvechi a unor zeități feminine printre care „vechea Bendis a tracilor (...) pe care poporul o sărbătorea în noaptea de Sânziene” ⁴³. Am consemnat cu ocazia cercetării în teren o interesantă relatare a unei foste moașe din Cioclovina, sat de pe Platou, care rememora cu mentalitatea specific arhaică a acestor locuri: „o muiere o fost prinsă de dureri hăle nașterii spre noaptea de Sânziene și să chinuia sărmana să scoată pruncu’ și nu putea (...) nici moașa nu avé ce să-i facă (...) pântru trudă i-o dat buruiana de-i zice „Mâna Maicii Domnului” s-o ajute, da’ nemica. Zicea moașa: „tu, Leană, roagă-te

la Alea Frumoase să te ajute să scoți pruncu””. Muierea se pune în jerunchi (genunchi - n.n.) cu **mâinile pe pământ** și să roagă ce s-o fi rugând și nu șade mult și scoate pruncu’, o fetișoară faină de nu s-o mai văzut”⁴⁴. Practica ne trimite la străvechi divinități geto-dacice din fondul indoeuropean de **zeități selenare** care în comuniune cu **pământul** erau posesoarele fertilității și fecundității universale. Mai târziu, când biserica creștină a preluat o serie din „motivele păgâne” în ritualul ecumenic, o practică frecventă în ușurarea nașterii era aceea de rugăciune către divinitatea supremă a facerii materne, Sfânta Fecioară Maria: „muierea de vre’ să nască cât de răpede musai să pună pe foale „Visul Maicii Domnului”, să beie un păhar de apă în care s-or pus agheasmă cu fir de busuioc și să se roage la icoana Sfintei Fecioare și să facă mătăanii multe”⁴⁵. O altă practică de ușurare la fel de interesantă am găsit-o în satele de pe Valea Geogiului din Ținutul Orăștiei când „femeii grele” i se dădea să bea „apă neînceptută” în care moașa pune un ban de argint. „În tăte satele de pe valea noastră să stâmpăra durerile ale mari ale muierii, ne spunea o informatoare etnofolclorică, cu apă curată și bună pântru sănătate unde o fost pus un ban de argint, ca s-o ușureze când iesă pruncu””⁴⁶. Apa curată și bună pentru sănătate era de fapt dintr-un **izvor de ape minerale**, izvoare prezente în întreaga zonă a Geoagiului, care putea ameliora și chiar însănătoși un spectru larg de boli, ape a căror eficiență medicală era cunoscută de babele vindecătoare.

În gândirea magico-mitică argintul cu reflexele lui albe reprezenta **curățenia**, modalitatea cea mai bună de a alunga bolile adică duhurile impure și durerile provocate de acestea. Banul de argint avea proprietatea de purificare și regenerare în întreg complexul nașterii, era **curatul** opus **necuratului**, atât de prezent în vraja descântecului **femeii grele**:

„Și femeia să rămâie
Curată și luminată
Ca de Maica Precistă lăsată
Și cu trupu' curat
Ca arjintu' strecurat.

Formulă pe care o întâlnim la o gamă largă de descântece pentru „tăt feliu di beteșuguri uominești”⁴⁷. În Ținutul Momârlanilor se făceau multe „boscoane” și „făcături” care să ajute gravida la **facere**; „înainte de a veni moașa să o ajute pe femeie să nască tatăl lua o bâță și **bătea în pământ** de nouă ori, apoi avea grijă să închidă la casă toate ușile și ferestrele ca să nu vină duhurile rele să ia **puterea facerii** la gravidă. Când intra moașa în odaie se ducea direct la icoana Sfintei Născătoare se punea în genunchi pe vatră și se închina, apoi lua brâul femeii și-l punea la marginea patului ca să-i dea gravidei putere în timpul facerii”⁴⁸; „de iera la muiere truda gré de tăt să cetea molifta Maicii Domnului de moașă ori de cine din muieri din casă, apoi **zâcea de ușurare**”⁴⁹; „de o apuca chinurile facerii sara, atunci moașa zicea:

„Fugi drace

Las-o pe muiere-n pace!” își făcea cruce la icoană și ajuta la naștere”⁵⁰.

În satele de pe Valea Mureșului când sarcina era lungă și grea „să trăge' harangu' (clopotul de la biserică - n.n.) ca să nască mai ușor”⁵¹;

*Baba Anuța Bobora – în trecut moașă din satul Hășdău
(Foto: Nicu Jianu)*

„de nu pute' naște s-aducea un vânător de pușca de mai multe ori, muerea se speria și dădea drumu' la prunc”⁵². Nașterea pe pământ era frecventă în satele hunedorene; după cum se vede din datele chestionarului nostru am consemnat 45 de răspunsuri afirmative la întrebările legate de acest fel de naștere, ceea ce dovedește că în mentalul popular hierogamia pământului era privită ca forță atotputernică a germinăției, fecundității și fertilității vieții. După o serie de greutăți și pericole, în cele mai multe cazuri, datorate unui travaliu prelungit, odată cu **ieșirea copilului în lumea albă** mama finalizează cele nouă luni de graviditate. Nașterea este o etapă de trecere a pragului și nu un moment terminal; acesta va ține un timp necesar dezvoltării copilului. După nașterea propriu zisă copilul va fi așezat într-un spațiu nou, care va trebui apărat, după ce a fost despărțit de mediul anterior. Mama rămâne în continuare impură iar copilul intrând în altă lume va fi vulnerabil. Încep o serie de ritualuri de integrare în această **lume nouă** care vor avea loc în trepte. Un rol de importanță majoră îl va avea moașa care prin experiența sa va ajuta intrarea în lume a copilului.

Imediat după naștere „ieșea copilul i se tăia buricul iară muierea se trudea să scoată **cămașa copilului** (placenta - n.n.)”⁵³. Mecanismele magice ale legării buricului precum și ritualul placentei îl vom dezvolta într-un capitol aparte. Trebuie totuși să evidențiem că moașa, cu tot comportamentul arhaic bine fixat, în special al gândirii magico-religioasă, pune accent pe acțiunea fiziologică a acestei trepte de naștere, „trebuie să fii cu mâsurile și deștile lângă capu' copilului să-l ajut să iasă, rugăciunile îs mai târziu”⁵⁴.

Spuneam că așezarea noului născut pe pământ era o practică des întâlnită în satele hunedorene, mai ales în cele izolate, colinare și de munte. Aici populația era mai conservatoare, relațiile socio-economice dintre sate au fost mai puțin active. Acestea au contribuit la o unitate de gândire și acțiune (magice și religioase) proprii în care

comportamentul etico-moral era **cutuma**, **legea pământului**, socializată de patronajul moșilor-strămoșilor și de **atotputernicul pământ** (glie, moșie, țarină) prag între cele două lumi ale țaranului; **lumea asta** și **lumea de dincolo**. Vom prezenta în continuare câteva răspunsuri ale informatoarelor teritoriale din zonele etnofolclorice cercetate unde se poate constata că după naștere, noul născut se așeza pe **pământul mamă** pentru a primi puteri sacrale.

În satele de munte din Țara Zarandului și în cele din Ținutul Momârlanilor (Valea Jiului) „răpede după naștere moașa tăia buricul copilului apoi îl așeza pe pământ lângă cuptior”⁵⁵; „îl țâne’ la loc cald aproape de mamă, la un loc cu paie coperit cu lipideu, da’ lângă cuptior”⁵⁶. Vatra, din încăperea unde se năștea, avea sacralitatea sa unde „se petreceau marile miracole ale universului domestic vegheat de foc”⁵⁷. În timpurile arhaice focul era menținut și vegheat permanent să nu se stingă, etnologii vorbesc despre „focul nestins” reliefând utilități domestice dar în special ritualice. Nașterea se petrecea și în spațiul focului, unul din cele patru elemente fundamentale de geneză, indispensabil vieții, prezent în credințele și practicile materne. În scaldă noului născut se puneau cărbuni stinși ai focului ca „metodă” aproapaică de combatere a influențelor nefaste ale duhurilor malefice asupra copilului. Astfel de credințe ale pământului și focului le-am întâlnit des în teren: „când se năștea, prima dată moașa îl punea pe pământ în cămașa de mire ori de mireasă a părinților, apăi tăt moașa lua un bulgăre de pământ îl mesteca cu puțin scuipat și se pune’ pe fruntea copilului și mamei, ca să aibă noroc și sănătate”⁵⁸. În Platoul Luncanilor, deseori, femeile nășteau pe pământ lângă vatră. Iată ce ne spune Mariana Marian, o harnică și iscoditoare folcloristă a zonei: „patul pentru naștere se pregătea jos, lângă sobă, cu fân și țol vechi pe el (...), rânduielei de care se țin seama și astăzi”⁵⁹ iar o altă informatoare din această zonă chestionată de noi făcea o constatare interesantă: „noi

credem că e bine să se nască pe pământ lângă vatră că-i **loc curat** de-o ars tăta zâua focu' și n-or veni nici-un feliu de drac”⁶⁰. Un alt ritual era acela al așezării copilului pe pământ, sub masă. În gospodăria țărănească masa era un „mic univers” unde se petreceau evenimentele fundamentale din viața femeii: masa de fiecare zi ca act de hrănire, masa de sărbătoare, unde se strângea „toată casa”, masa ritualică unde se făceau și desfăceau vrăji, descântece, blesteme etc., masa-altar precum și „masa totem” ca ajutor în pragul de trecere al nașterii, evident și cu alte semnificații posibile. Respectând semnificațiile, masa este „buricul casei”, un loc consacrat de viață în lumea noastră profană dar în același timp sacralizată într-un univers saturat de taine prin ceremonii. De aceea „când ieșea pruncu' se făcea așe: moașa îl descânta și îl dădea **de trei ori sub masă** ca să aibă noroc și bogăție, după ceia îl pune' în legănuț sau în pat lângă masă”⁶¹; „copilul era rădicat de moașă de pe pământ și-l pune pe masă, așe cum era ieșit, îl dădea de tri ori lu' tat-su care să bucura și-l recunoștea ca și copilu' lui (...) după ceia moașa îi ura sănătate și-l pune cu mare grijă lângă mamă”⁶².

De acum vor începe să se deruleze alte episoade ale scenariului nașterii în spațiul profilactic, curativ și augural al copilului.

Note:

1. Valer Butură – **Cultura spirituală românească**, Ediție îngrijită și introducere de Iordan Datcu, Editura Minerva, București, 1992

2. Petru Ursache – **Mic tratat de estetică teologică** (ed. a II-a), Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2009, p. 65, cf. Sf. Vasile cel Mare – **Comentarii de psalmi**, Traducere de Pr. Dr. Ol. N. Căciulă, Editura Librăriei Teologice, București, 1939, p. 155

3. Mircea Eliade – **Sacrul și profanul**, Traducere de Brândușa Prelipceanu, Editura Humanitas, București, 1995, pp. 123 – 124
4. Pentru a elimina orice confuzie a genurilor masculin / feminin în utilizarea termenilor de Pământ / Mamă trebuie să arătăm că divinitatea arhetipurilor cosmice este înțeleasă peste tot în afara sexului iar sintagmele imaginative feminine sau masculine țin de tradiția grupurilor sociale implicit a instrucției și educației lor (Vezi „Pământul e femeie, e mama noastră” – N. E. Voronca – **Datinile și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică**, Editura Polirom, Iași, 1998, p. 156). În acest sens Pământul este o pluriepifanie, divinitate transcendentă.
5. Mircea Eliade – op. cit. p. 16
6. Rusalin Ișfănoni – **Pădurenii Hunedoarei**, Editura Mirabilis, București, 2004, p. 168
7. Narcisa Alexandra Știucă – **În pragul luminii albe**, Editura Centrului Național de Conservarea și Valorificarea Tradiției și Creației Populare, București, 2001, p. 109
8. Apud Nicole Belmont în – **Dicționar de etnologie și antropologie** - P. Bonte și M. Izard, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 460
9. Gheorghe F. Ciaușanu – **Superstițiile poporului român în asemănare cu altor popoare vechi și noi**, Editura Saeculum I. O., București, 2007, p. 22
10. Inf. ter. Salomia Stârc (a lu’ Mutu), 76 ani, Pricaz, 2010
11. Inf. ter. Floare Șoe (a lui Țapu), 87 ani, Panc, 2008
12. Inf. ter. Viorica Lăscuș, 68 ani, Socet, 2009
13. Culeg. folc. Elena Lucaciu (învățătoare), 68 ani, Hășdău, 2008
14. Inf. ter. Ana Loliș, 83 ani, Vața de Jos, 2010
15. Camelia Burghеле – **În numele magiei terapeutice**, Editura Lines, Zalău, 2000, p. 215
16. Inf. ter. Floarea Bumbescu, 73 ani, Meria, 2010
17. Inf. ter. Olivia Zgârcea(Alexoni), 67 ani, 2011
18. Inf. ter. Viorica Costea, 76 ani, Lelese, 2008
19. Inf. ter. Aurica Popa, 59 ani, Poiana Răchițelii, 2010
20. Inf. ter. Maria Stănesc (a lu’ Mărilă), 70 ani, Sălașu de Sus, 2009

21. Inf. ter. Laura Aslău, 78 ani, Bulzeștii de Sus, 2009
22. Inf. ter. Victoria Celea, 73 ani, Densuș, 2008
23. Vasile Avram – **Gândirea arhaică (IV) în Memoria ethnologica**, nr. 14 – 15 (ianuarie – iunie), 2005, (an V), pp. 1401 – 1402
24. Inf. ter. Carolina Butar, 80 ani, Ociu, 2009
25. Inf. ter. Ana Măniuț (Ana lu' Nistor), 76 ani, Beriu, 2010
26. Inf. ter. Lina Doica (a Dochii), 81 ani, Mihăileni, 2008
27. Inf. ter. Maria Dușan, 71 ani, Ribița, 2011
28. Camelia Burghel – op. cit. p. 215
29. Petru Ursache – **Etnosofia**, Editura Paideia, București, 2006, p. 177
30. Inf. ter. Ana Dilertea (Pituța), 77 ani, Ostrovel, 2009
31. Inf. ter. Lucreția Gălățean, 68 ani, Slătioara, mun. Petroșani, 2008
32. Doina Ișfănoni – **Interferențe între magic și estetic cap. Grupuri umane stabile și grupuri umane fluctuante în viața satului românesc**, Editura Enciclopedică, București, 2002, p. 113
33. Rusalin Ișfănoni – op. cit. p. 172
34. Idem, p. 172
35. Inf. ter. Minerva Mircea (Cucu), 73 ani, Ciulpăz, 2010
36. Inf. ter. Mărioara Pușcă (Bernăț), 76 ani, Valea Dâljii, 2010
37. Inf. ter. Nora Popa, 71 ani, Boiu de Sus, 2008
38. Inf. ter. Maria Mateș (a Ferului), 71 ani, Buceș, 2009
39. Inf. ter. Speranța Simina (nora lu' Cândroi), 77 ani, Sibișel, 2008
40. Inf. ter. Eugenia Tici, 55 ani, Căzânești, 2008
41. Inf. ter. Veronica Crișovan (a lu' Sălade), 76 ani, Ohaba, 2009
42. Inf. ter. Elisabeta Mihăilesc (a lu' Muntean) 82 ani, Ciula Mare, 2009
43. Lucia Apolzan – **Carpații tezaur de istorie. Prenitatea așezărilor risipite pe înălțimi**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987, p. 164
44. Inf. ter. Salvina Neagu (a lu' Neagu), 76 ani, Cioclovina, 2008
45. Inf. ter. Dafina Farcaș, 84 ani, Certeju de Sus, 2009
46. Inf. ter. Maria Stoica, 82 ani, Reghet, 2009
47. Inf. ter. Floare Avramescu, 86 ani, Ciula Mică, 2009
48. Culeg. folc. Ionel Dănescu – Paroșeni, 2010

49. Inf. ter. Ana Moldovan (Anuța Păvălonilor), 67 ani, Petros Brătoni, 2010
50. Inf. ter. Sabina Iordate, 75 ani, Vărmaga, 2009
51. Inf. ter. Lucreția Mariș, 75 ani, Cerbia, 2008
52. Inf. ter. Viorica Popovici (a lu' Iosu), 83 ani, Roșcani, 2010
53. Inf. ter. Floarea Josan, 68 ani, Poiana Răchițelii, 2010
54. Inf. ter. Ludovica Grecu, 88 ani, Bocșa Mică, 2008
55. Inf. ter. Ileana Dușan, 66 ani, Ribița, 2009
56. Inf. ter. Maria Păvălonesc, 78 ani, Paroșeni, 2010
57. Vasile Avram – op. cit. – p. 403
58. Inf. ter. Ileana Grecu (a lu' Cornel de la moară), 61 ani, Luncani, 2011
59. Mariana Marian – **Miracolul lumii – nașterea în satele Platoului Luncani**, rev. „Miorița” – nr. 6 – 7, 2000, p. 49
60. Inf. ter. Maria Toncea (a lui Nichifor), 76 ani, Ursici, 2011
61. Inf. ter. Valeria Marina (Păncel), 68 ani, Dumbrava, 2010
62. Inf. ter. Emilia Vlad, 82 ani, Turdaș, 2009

Apa

„Apele sunt mamele noastre, vin către noi pe căile lor și ne împart laptele lor.”

(Pierre Saintyves – Folclorul apelor)

Tânăra mamă din Țara Zarandului (Foto: Bujor Dușan)

În complexitatea nașterii, cu toate componentele sale legate de persoană și de grup, apa este omniprezentă ca element substanțial, materie primordială absolut necesară vieții, **matrice fundamentală a maternității**. Apa este un element component care metamorfozează întruna substanța ființei, relevă Gaston Bachelard într-o densă „carte a apelor”, evidențiind totodată profunda materialitate a apei ca o naștere continuă¹. Această naștere este un liant universal asociat cu haosul primordial: „Dumnezeu a făcut întinderea și a împărțit apele care sunt deasupra întinderii”², o cosmogonie a apei în care **hilogeniile**, credințele după care geniul uman s-a născut din Ape, se încadrează într-un simbolism acvatic, acestea fiind „suma universală a virtuților **fons et origo**, izvorul tuturor posibilităților de existență; ele precedă orice formă și susțin orice creație care implică atât nașterea cât și moartea”³.

În folclorul românesc există o bogată mitologie acvatică începând cu mitul facerii pământului, apa fiind **ceasornicul nașterii**, copilul conceput în uter stă nouă luni în **apa mamei**, dragostea ca unire a cuplului fertilizator se desfășoară și lângă apă, mama se purifică prin scăldat. Prin râu vorbește natura iar copilul învață „cuvântul, ma-ma, din două silabe ce ne dau imaginea unui râu care susură monoton”⁴, apa curată fizic și moral, viitoarea mamă fiind vocea maternă care vine din apă. În satul tradițional apa era miracolul vieții. Apa, în ansamblul gândirii magico-religioase devine simbol uman fundamental într-o bogată referință existențială valabilă de la societatea prealfabetară și până la cea modernă de azi. Apa satului tradițional este o **apă folclorică** investită cu puteri multiple de fertilizare a **pământului mamă**, de creare a vieții în cadrul cosmogoniei **facerii**, remediu complex pentru diferitele boli și „alte beteșuguri” ale omului, regenerare fiziologică și nu în ultimul rând de curățare și purificare, de izgonire a duhurilor rele. În general specialiștii clasifică simbolismul apei, din acest punct de vedere ca fiind **apele primordiale** în crearea

Fântâna satului ...
(Foto: Marcel Lapteș)

universului, **apa diluviană** (potopul universal), **apa vie**, miraculoasă, ce vindecă tot, **apa moartă**, contrarul vieții, **apa fluvială**, fertilizantă și germinatoare, **apa rituală**, înglobând o largă paletă de acțiune, **apa magică**, **apa purificatoare**, **apa lustrală**, **apa sacră**, **abulațiunea**, **imersiunea și emersiunea**, taxonomie mai mult didactică dat fiind plurivalența semantică în cadrul hierofaniilor apei.

Nu avem intenția să tratăm pe larg problema apei folclorice. Încercăm să relevăm

pe baza chestionarului nostru, al nașterii în satele tradiționale hunedorene, simbolurile acesteia în diferite etape, relațiile dintre magic și religios în cadrul credinței lor și practicilor sub aripa timpurilor trecute.

Imediat după nașterea copilului moașa îi taie buricul, **cordorul ombilical**. Înainte de acestea femeii gravide **i se rupe apa**, semn că nașterea a început și că pruncul va ieși din **lumea acvatică** și va intra în cea **albă**. Tăierea cordonului ombilical prezintă o componentă magică importantă, aceea a **separării** mamei de copil. Din acest moment copilul va aparține moașei și prin extindere comunității satului. Cordonul ombilical și placentă vor deveni elemente ale sufletului exterior „a căror posesie aduce implicit dependența magică a individului față de forța (persoana) posesoare”⁵. Cercetarea

noastră în teren a identificat mai multe practici de separare prin tăierea ritualică: „când scotea copilul moașa lega buricu’ cu chentoarea de la cămeșa tatălui ori a mamei”⁶; „moașa tăia buricu’ cu rost: la fată cu foarfecele iară la băiat cu ascuțișu’ de la săcere ori cuțât de gospodărie”⁷; „mai întâi când să tăia buricu să făcea rugă (rugăciune - n.n.) la Maica Domnului să țâie copilul sănătos, apoi se punea o țârucă de sânje pe fruntea pruncului să fie tăta viața fain și cu noroc și la urmă îl ’noda și să pune la loc ferit”⁸.

Din exemplele prezentate se înțelege că riturile legate de cordonul ombilical sunt cu semnificații multiple: de fertilitate, augurale, speciale, buricul devenind obiect apotropaic și de propițiere.

Placenta simbolizează în primul rând legătura, comuniunea între mamă și făt, apoi spirit fertilizator și ca protectoare a nașterii, „mai mult decât cordonul ombilical, placenta este emblemă a sufletului exterior, căci în urma unui act magic complex, prin care ea intră în contact cu valori superioare ale ordinii umane transmite atributele acestora nou-născutului”⁹. Nu întâmplător vom găsi în logosul țărănesc mai multe corespondente ale termenului de placentă: **casă, locul, locuțul, cămășuța copilului, cămașa de piele, cuib, sălășel**, cu interpretări ambivalente potrivit **dohotomiei pur-impur**, având deseori potențe magice dar și privită ca „element spurcat” plin de nenumărate rele și primejdii. În cercetarea noastră am constatat că peste tot în satele chestionate placenta se îngropa ca „oareșcare mort în pământ da’ alte locuri decât în cimitiru’ satului”¹⁰; „de mult se-ngropa în casa unde o născut nepoata, sub masă, dară și sub pat adecă la loc bun”¹¹, „aproape de vatră”¹². În Ținutul Pădurenilor existau o serie de practici magice legate de placentă cu scopul de a opri definitiv nașterile: „să-ngropa cămașa copilului la rădăcina unui ciot de copac tăiat”¹³.

Mai exista și credința „încuierii sălășelului” (placentei) cu ajutorul lacătului, posesor de virtuți magice deoarece „erau și cazuri destul

de frecvente, când, după două nașteri, mai ales după a treia, mama și întreaga familie (soț, părinți) nu mai doreau alți copii”¹⁴. Iată ce ne spune o moașă despre acest obicei: „ierau și nepoate de nu le mai trăbuiau să aibă copii, atunce luau **cămașa copilului** o încuiiau cu lacăt tare, o băgau într-o oală veche de pământ, pune agheazmă pe ea, și-o gropau hăt, încolo la un sălaș, de nu sta nimenea (...) făceau groapă la talpa sălașului și păstă pământ puneau orece ruji să fie mai păzată”¹⁵.

În unele sate din Țara Hațegului, moașa îngropa placenta într-un loc știut numai de ea punând împreună plante magice: „meream la ultoaie (pom fructifer - n.n.) din livadă, într-un loc numa’ de mine știut și făceam o groapă la rădăcină (...) mai punem, de apărare, tămâie, apă sfințită, busuioc, o bucată de fier, un cățal de usturoi și o țără boambe de chiperi”¹⁶. Sarcina era considerată în societatea tradițională o taină, fiind o perioadă de prag pândită de unele primejdii, aceasta era împărtășită unei persoane de încredere care să aibă grijă de gravidă – **moașa** care să apere copilul și mama de la naștere și până la purificare într-o luptă susținută împotriva forțelor malefice. În satele hunedorene moașa este persoana cea mai importantă în complexul nașterii, „fiind o inițiativă în sacru, capabilă de a strânge energiile sacre și a alunga spiritele rele”¹⁷.

Complexul unitiv mamă-moașă se manifestă într-o semiotică apotropaică a casei (încăperii nașterii) unde moașa își exercită, cu efect și finalitate dorită, întregul arsenal mistico-magic de apărare a copilului, de alungare sau cel puțin de ținere la distanță a **Satanei**, cum spuneau moașele, spiritul cel mai distructiv al vieții. Moașa are rolul de a media în colectivitate integrarea copilului ca entitate socială și a-l ajuta să treacă prin furcile caudine ale destinului „viu și nevătămat de ursitoare, s-o bucure pe mamă”¹⁸. Moașa este un **factotum**, ea rezolva ceea ce face astăzi o întreagă maternitate; pregătea și intervenea ajutând femeia să nască, moșea copilul, pregătea și făcea

Absolventele Școlii de moașe de la Arad (moașa din Simeria Veche Spinean Ana împreună cu colegile – colecția Ioan Dărăbanț)

prima scaldă, învăța mama să-și hrănească și să-și îngrijească copilul, se ocupa de tot ceea ce privea sănătatea mamei și copilului o perioadă, de regulă 40 de zile, până la purificare: „moașa, arată Ion Ghinoiu, rezolva fără greș actele sacre și profane ale nașterii”¹⁹. În Ținutul Pădurenilor moașa se păstra pe familie și neam. „Ea trebuia să întrunească mai multe calități: să parvină dintr-o familie cu prestigiu în sat și cu stare materială bună, să fie viguroasă, harnică și pricepută în ale moșitului sau cel puțin, să aibă în familie femei pricepute pentru asemenea ocazii, mamă, soacră, bunică etc. de la care să poată învăța cele necesare moșitului”²⁰.

Între cele două războaie mondiale în satele hunedorene **instituția moașei** era bine reprezentată. Iată ce ne arată dr. Dumitru Gălățean, pasionat etnofolclorist al Ținutului Momârlanilor: „Datorită precarității asistenței medicale la sate, în trecut, în satul bătrânesc, nașterile aveau loc deobicei acasă (...) asistate de „moașa satului” care deprinsese „arta moșitului” de la înaintașele ei (...) lipsa unor cadre medicale și a unităților spitalicești era asigurată de o „moașă specializată” din sat”²¹. În Țara Zarandului nașterea era în grija aproape totală a moașei, o femeie mai vârstnică din sat, ce avea mare experiență „la moșit”. După prof. Monica Dușan, cercetătoare

a folclorului zărândeian, această moașă făcea de toate: ajuta mama la naștere, apoi avea grijă de lăuză până ce putea să se ridice din pat, îngrijea ca preotul să-i prepare **apa de moașă** care se turna la primul scăldat în albia copilului să-l ferească **de deochi** și alte **uitări rele**, să facă pregătirile rituale pentru botez și „muncile pentru mamă și copil”²². **Prima scaldă** era făcută numai de moașă și avea o mare importanță în economia nașterii. Se poate spune că purificarea copilului odată ajuns în **lumea nouă** începe cu această scaldă „apa fiind un tip de destin esențial care

Pregătirea scaldei (Foto: Nicu Jianu)

metamorfizează întruna substanța ființei”²³.

Apa din această scaldă a copilului devine sacrală cu puteri divinatorii și putea fi folosită și la spălarea ritualică a mamei. Astfel mama și copilul beneficiau de curățirea fizică și morală într-o comuniune a apei posesive și protectoare de viață. În satele hunedorene, de la prima scaldă și în timpul celor 40 de zile până la botez, epifaniile apei sunt întâlnite într-o mulțime de credințe, obiceiuri și tradiții „care împlinite întocmai cum prevedea tradiția, aveau rolul să asigure copilului un debut promițător în lume și să fie de bun augur pentru toată viața acestuia”²⁴. Vom reitera, în zonele etnofolclorice hunedorene, mai multe practici ale primei calde remarcând faptul că, așa cum reiese din răspunsurile la chestionarul nostru, peste tot apa folosită de moașă trebuie să fie **neîncepută**. Vom vedea că în **etapele separării** copilului, acesta va trece la perioada liminară (cele 40 de zile) printr-un ciclu de practici rituale în formula enunțată de Genep: „prima scaldă, spălarea copilului, frecarea copilului, așezarea copilului pe pământ ca ritm de agregare la Pământul Mamă”²⁵.

Iată ce ne spuneau interlocutoarele noastre: „la prima scaldă apa trebuie să fie musai neîncepută”²⁶; „apa se descântă cu cărbuni stinși”²⁷; „apa era neîncepută ținută o țară la soare”²⁸; „la noi scaldă pruncului să pregăte dinainte, să aibă moașa timp de tăte, de copil și de baie (...) să lua apa dintr-un sângur loc, cu **apă curată și bună**, fântână sfințită de preotu’ din sat și nu una părăsită, asta să lua după răsăritu’ și înainte de apusu’ soarelui”²⁹.

Sacralitatea apei este evidentă, ea apare în entități antagonice, **apă vie – apă moartă, apă bună – apă rea, apă sfințită – apă malefică** având funcții magice și religioase. Apa se lua din același loc, verificat și protejat de comunitate. În afara apei de fântână atât la pregătirea calde cât și în scaldă propriu-zisă, moașele mai foloseau și apă de izvor. „În Ținutul Momârlanilor, ne spune dr.

Dumitru Gălățean, grija cea mai mare o constituia alegerea apei, nu orice apă era potrivită acestui ritual ci doar apa pură de izvor adusă la răsăritul sau după răsăritul soarelui (...) apa se folosea numai de la același izvor”³⁰. Folcloristul ne aduce și un argument interesant al motivului folosirii aproape exclusiv al apei de izvor, acela al experienței empirice al țăranului momârlan care a intuit mineralizarea acestor ape cu săruri și gaze care aveau o puternică acțiune terapeutică asupra organismului. În satele din zona etnofolclorică a Văii Mureșului moașele luau apă din râul Mureș considerând „că este apa lui Dumnezeu bună la toate”: „luam apă din Mureș, de ne secau fântânile în arșița mare de vară, puneam agheazmă de făceau apă molivită că ține pruncu’ sănătos”³¹.

De altfel mai mulți informatori din satele riverane râurilor Mureș și Strei au relevat motivul sacru a apei curgătoare considerând-o benefică, pentru ritualul primei scalde. Într-un studiu deosebit de interesant, prof. Victor V. Grecu arăta „păstrarea cultului fântânii și izvorului până în zilele noastre unde fântâna ca topos își impune factura sacrală, dovedind punctul în jurul căruia gravitează viața unei comunități, liantul acesteia, un real folclor de coeziune etnică”³² și completăm noi alături de râurile și izvoarele adiacente localității.

Înainte nașterii unele moașe mergeau la biserică cu o oală de lut nouă, nefolosită niciodată, umplută cu „apă bună”, neîncepută și ruga preotului să o binecuvânteze (...) asta-i „apa de moașă” folosită la prima scaldă iar apoi „câte puțin până la botez”³³. În satele din Ținutul Orăștiei „când se făcea **apa de moașă** trebuia să ai o ulcică nou-nouță cumpărată de la târg sau de la boltă și să sune cât mai fain (...) atuncea când îl spală pe copil să crede că o fi meșter la cântat”³⁴.

Femeia care a născut era numită **nepoată** (Ținutul Pădurenilor), iar aceasta îi spunea celei care a moșit-o cu diminutivul **moșică**. Aceasta „va potrivi apa”, ca temperatură, pentru ca apa din **ciupă**

(trocuța copilului), „să fie numa' bună pântru prunc – de-i caldă tare să zâce că mai încolo, când o crește o fi neascultător și răzgâiat, de-i rece o fi voinic și isteț la carte”³⁵; „apa a mai bună de scaldă la copil îi cea care **o potrivești cu cotu'** ne spune o moașă din Țara Hațegului, torni apa în ciupă apoi pui cotu' mâinii în scaldă și de nu frige îi numa' bună la spălat”³⁶. Important este și **lemnul** în care se va turna apa caldei. La moți se făcea **trocuța** (copaia - n.n.) din lemn de brad „ca să fie copilul înalt, deștept și falnic”³⁷; „în Țara Hațegului din tei ca să fie copilul sănătos, dulce ca mierea”³⁸; „pe Valea Geoagiului și Valea Mureșului din **salcă** (lemn de salcie - n.n.), ca să fie ușor și priceput la ape”³⁹.

Trocuța se făcea din lemn de brad „ca să fie copilul înalt, deștept și falnic” (Țara Zarandului; Foto: Marcel Lapteș)

În apa de scaldă se puneau plante cu proprietăți terapeutice din etnobotanică tradițională și mai mult obiecte având caractere magico-simbolice care în gândirea mitică și a practicilor ceremoniale tradiționale aveau rolul de a asigura intrarea copilului în **lumea albă** în condiții de deplină siguranță împotriva spiritelor malefice. În această perioadă asupra copilului se abat cele șapte spirite rele: „atunci vin spiritele cele necurate la dânsul și ce fel de spirit rău vine mai întâi la dânsul, așa lucrează și pruncu’ de rău, adecă unul e în stare să-l **muțască**, altul să-l **calicească**, al treilea să-l **schimonosească**, al patrulea să-l **strâmbe**, al cincilea să-l **chiorască**, al șaselea să-l **nebunească**, al șaptelea să-l **bolonzească** la trup și multe boli și neputințe pot să-i cauzeze”⁴⁰, după S. F. Marian, menționând credințele populare referitoare la primejdiile copilului nou născut.

Plantele care se puneau la prima scaldă a nou născutului erau de o mare diversitate. Ele făceau parte din cultura empirică a țăranului nostru cu privire la natura vegetalului și utilizarea acestora „în convingerea că vor iniția și continua dezvoltarea armonioasă din punct de vedere fizic și psihic a copilului”⁴¹. În studiul nostru vom prezenta câteva „buruieni” pe care moașa le punea în scaldă, înțelese ca **ierburi de leac** în primul rând iar apoi **ierburi sacre** unde inițiatorea și actanta principală era moașa. În scaldă copilului se puneau busuioc (*Ocimum basilicum*), floare de soc (*Sambucus nigra*), sânziene (*Galium verum*), ferigă (*Dryopteris filix mas*), angelică (*Angelica arangelica*), floare de tei (*Tillia tomentosa*), floare de trandafir (*Rosa canina*), mentă (*Mentha piperita*) pentru că așa cum ne spunea o moașă „puneam tăt feliu de flori după cum era vremea de naștea”⁴². „Prima oară puneam busuioc de la icoana Sfintei Mării ca să fie copilul curat, sănătos, apărat de Sfânta Născătoare”⁴³; „la o naștere s-o pus, floare albă de soc să aibă pielea tăt albă, faină”⁴⁴; „în scaldă îi bine să pună flori de tei și mintă (mentă - n.n.), de măr roșu și cireș, atuncea or crește frumoși

și mândri ca florile și când or fi oameni în tăta firea să rodească ca merile și cireșile”⁴⁵.

În satele din Țara Zarandului se punea în scaldă „clombiță (crenguță - n.n.) de brad să crească pruncu' nalt ca bradu”⁴⁶ iar în cele de pe Platoul Luncanilor „se punea un fuior de cânepă, mai cu seamă la fete, să aibă părul lung și galbin ca soarele”⁴⁷. Dr. Dumitru Gălățean menționează într-un studiu despre naștere că în satele din Valea Jiului în prima scaldă se pune frunză de păducel ca apărătoare împotriva vrăjilor și fulgerelor iar floarea de bujor pusă în scaldă copilului avea rolul de „menține roșeața feții, înlăturând acea culoare searbădă”⁴⁸. Alte plante care se mai pun în scaldă sunt sânziencele, feriga, angelica „pentru ca pruncii să nu fie spurcați de strigoaie și moroni”⁴⁹.

Alături de plantele, arătate în prima scaldă moașa pune și „o fărâmă de pită, un „cubuleț” de zahăr, și o țără de mniere (miere de albină - n.n.) ca să fie om de omenie și să atragă lumea ca zaharu' și cu vorbă bună și plăcută”⁵⁰; „altele puneau sare să alunge necuratul dar și un ou, nu-l lăsa tăta scaldă, moașa zâce: slobod ou în apă că așe cum stă ou în apă așe să șadă bogăția-n casă, iar el să fie uom întreg”⁵¹; „pe lângă altele puneau în scaldă și un picuț de lapte dulce, atunce tăta viața o fi curat la suflet și fain la fătuce' da și bogat la casa lui”⁵². În satele din Câmpul Pâinii, zona etnofolclorică a Orăștiei, se puneau în prima scaldă a băieților câteva semințe de grâu, orz și secară ca să aibă parte de „belșug de roadă”⁵³.

Toate aceste plante nu se puneau în scaldă oricum: „esențiale se par gesturile (mișcarea circulară), substanțele magice, cuvintele cu încărcătură apotropaică; contextul temporal, dar și cel actanțial”⁵⁴. Astfel rolul apei în contextul nașterii depășește **raționalitatea facerii** intrând în spațiul complex al psihologiei imaginației folclorice atât de variat și bogat în mai toate „producțiile populare”. Apa de scaldă va trebui să fie **neîncepută și sfințită** pentru a putea

contracara **răul** ca formă activă după nașterea copilului.

De aceea moașa va pune pe lângă plantele amintite și o serie de obiecte cu caracter totemic ca să apere copilul de forțele malefice. Referitor la credințele primei scalde, Gaston Bachelard, din care am mai citat, le consideră „tehnici oculte de hidromancie, de alungare a forțelor răului, împotriva devenirii a **negrului nașterii** (sb. n.), o balanță morală a luptei binelui cu răul”⁵⁵.

Condiția obiectelor puse în scaldă era aceea de acțiune magico-religioasă, de aducere a **manei**, forță impersonală care este altceva decât **naturalul**, cum arăta Mircea Eliade, care va fi primită de mamă și copil într-o situație de dezechilibru, trecerea unui prag al vieții, nașterea vulnerabilă în fața spiritelor distructive⁵⁶. Fiecare obiect pus în scaldă va avea deci o semnificație:

❑ **Banii de argint:** „ca să fie pruncu’ cu noroc, curat ca arginții, să aibă bogății și să fie ferit de boscoane (blesteme și farmece - n.n.)”⁵⁷

❑ **Inel:** „să fie legat de casă și să se căsătorească cât mai repede”⁵⁸

❑ **Cingătoare:** „să fie credincios(asă) la familie”⁵⁹

❑ **Unelte:** (pentru băieți) „brișcă (cuțit - n.n.), cute (gresie de coasă - n.n.) să fie harnic în gospodărie”⁶⁰

❑ **Pieptene:** „să fie mândru și fălos”⁶¹

❑ **Oglindă:** „să alunge răul de la copil”⁶²

❑ **Fuior:** „la fete să pune, să aibă părul lung și fain”⁶³

❑ **Pene:** „să pune peană de păun să fie jucăuș la horă”⁶⁴

❑ **Instrumente muzicale:** (ocarină, fluiet, clopoțel) „să fie cântăreț de fală”⁶⁵

În toate satele hunedorene la prima scaldă, moașa pune aghiazmă, de la Bobotează, dar și **apa de moașă**, o apă sfințită de preoți la biserică: „moașa pune câteva picături de apă în scaldă, spunea „Tatăl Nostru” își făcea cruce de trei ori și apoi spăla copilul”⁶⁶.

Odată influențată pozitiv, apa devenea pură, plină de sacralitate, patronată de ființe magice și religioase având caracter augural și profilactic. Apa își va păstra aceste valențe și după scaldă având aceleași virtuți active și astfel nu va fi aruncată oricum și oriunde. „Deși separat și purificat de apartenența la mediu generator, copilul era socotit ca aparținând umanul, fără însă a fi modelat cultural”⁶⁷. Aruncarea scaldei poate fi caracterizată ca o continuare a practicii divinației, apa rămânând pură și având aceleași calități magico-terapeutice va „trebui pusă la loc curat ca să nu spurce copilul și să prindă tăt feliu de boli”⁶⁸.

Scalda se arunca în grădina cu flori (Ținutul Pădurenilor; Foto: Marcel Lapteș)

În Ținutul Pădurenilor, apa de scaldă „se arunca în grădina de flori, jos nu în sus cătă soare că zic babele că se poate betegi pruncu”⁶⁹; în satele momâr-lănești apa nu se arunca niciodată pe gard căci îi va merge rău copilului, relatarea o avem de la neobositul folclorist dr. Dumitru Gălățean care ne prezintă un text literar interesant, care mai circulă și astăzi:

„– Spune-mi mamă adevărat,
Scalda unde ai țâpat?
– Tocma-n vârful gardului
Să fiu sluga satului,
Cătana-mpăratului”⁷⁰

În satele hațegane, apa scaldei se arunca în livada de ultoaie (pomi fructiferi - n.n.) la rădăcina merilor și nucilor crezându-se că

așa cum rodesc pomii tăt așa vor crește și copii ⁷¹. Apa se arunca la loc ferit, acolo unde animalele nu puteau ajunge pentru a „spurca copilul” și unde nu puteau călca oamenii să nu facă „bube pe față” copilul iar, în satele de pe Mureș se arunca în râu dacă era limpede ca și cristalul și liniștit ca „oglindea”, atunci copilul „va crește fără griji” ⁷². Scalda se arunca în anumite momente ale zilei „asupra sau spre, Sfântul Soare, pentru că Soarele dă lumină și ne încălzește, ne spune Simion Florea Marian, (...) moașa sau mama, care aruncă scaldătoarea spre soare, are mare păcat iar copilul mamei respective, îndată ce îl scaldă face bube pe trup” ⁷³.

Despre problema timpului și spațiului ca momente ale nașterii vom releva într-un capitol special cu semnificațiile și valorile datinilor, obiceiurilor și credințelor în satele hunedoarei. Momentul consacrat al influenței pozitive a apei prin realizarea integrării plenare a copilului la ieșirea în exterior, în lumea albă, este fără îndoială **botezul**. Iată cum este caracterizat acesta de etnologul Narcisa Știucă: „Botezul este unul dintre cele mai complexe acte rituale, căci, pe lângă caracterul lui **propitiator** (ca materializare a trecerii din lumea preformalului în cea a existenței marcate cultural), **apotropaic** (din acest moment, nou născutul capătă un fel de imunitate magică) și de **integrare**, conține datele unei **inițieri implicite**, prin acumularea imaginii morții și a resurecției” ⁷⁴ care se petrece în imperiul apei, în supremația calității ei de apă pură neînceptută. De aceea în lumea satului botezul este așteptat de întreaga familie a copilului, ca un eveniment fundamental cu bucurie dar în același timp și cu teamă că de la nașterea propriu-zisă și până la cele 15 zile ce vor trece până la ceremonia botezului noului născut i se poate întâmpla lucrurile rele. Referindu-se la satele pădurenești cercetătorul Rusalin Ișfănoni motivează aceste temeri că există credința posibilității ca în perioada cât copilul este nebotezat, să nu moară cineva în sat și să-i ia norocul copilului, să rămână mut sau în cazul morții sale să devină **priculici** (strigoi) ⁷⁵.

Botezul, etapă postliminală a nașterii, este înțeleasă ca o taină creștină aceea a spălării prin apă a păcatelor prin purificarea sufletească și trupească. „În Ținutul Momârlanilor botezul se făcea la 8 zile de la naștere, ne spune Dănescu Ionel, un folclorist din Paroșeni, de la care am primit informații interesante din această zonă etnofolclorică, dar se făceau unele abateri de la zilele respective în funcție de „întâmplările din sat”, cele economico-sociale în special”⁷⁶.

Ritualul botezului copilului se petrece în biserică aproape neschimbat în fiecare sat; el ținea de un anume act religios creștin, dar apare și o vădită încărcătură magică, apotropaică mai ales în actul **scufundării în apă**, reminiscență arhaică întâlnită la popoarele precreștine. „În acest context ne spune Florica Lorinț autoarea unor serioase exegeze referitoare la naștere, actanții rituali și principali inițiatori ai copilului sunt moașa și nașii de botez (...) ei păstrează această calitate și pe planul semnificației **religios creștine a botezului apei** unde apar ca și giranți pentru copilul asistat, pentru intrarea acestuia în comunitatea creștină”⁷⁷.

*Ceremonialul botezului în Țara Zarandului
(Foto: Marcel Laptes)*

Ceremonialul botezului, exceptând secvența ritualică-religioasă bisericească, se desfășoară cu puține schimbări de la sat la sat. Noi vom încerca pe baza răspunsurilor din chestionar (cap. Nașii de botez. Botezul) reconstituirea obiceiurilor și tradițiilor așa cum s-au

petrecut în comunitatea tradițională și câte au mai rămas în timpurile noastre. Prezentăm astfel o „radiografie” în care etapizăm ritualul.

Actanți:

□ **Nașa** (ex. în Ținutul Pădurenilor – **nănașă**) este principalul martor al creștinării copilului alături de **nănaș**. Nașii „se moșteneau” pe **familie și neam** ⁷⁸ și botezau toți copiii care se nășteau în acea familie. În satele momârlănești se alegeau un singur rând de nași care deveneau „rude cu familia” ⁷⁹. La biserică poartă lumânarea de botez și se ocupă de copil alături de moașă și preot. Desfașă și înfașă copilul în scutece și haine de botez. La întoarcere spre casă copilul botezat este adus în brațe de nașă „care aduce acasă un creștin după ce moașa a dus la biserică un păgân” ⁸⁰. În satele de pe Valea Mureșului când ajungea acasă nașa pune pruncul pe masă lângă o pâine proaspătă coaptă în cuptor zicând: „pruncu să fie bun și cald precum pita din cuptor” ⁸¹. Duce la biserică un vas cu **apă și busuioc** pentru sfințire.

□ **Moașa** – pregătește copilul pentru ceremonia botezului „aducea copilului fașe, scutece de cânepă și haine de botez” (Țara Zarandului) ⁸². Duce la biserică **apa pentru botez** și pune în **crstelniță** (vasul de botez - n.n.). duce copilul în brațe pe tot drumul până la biserică. În Țara Hațegului în timpurile vechi un obicei al pământului era: „când venea la biserică cu copilu’ la botez, moașa îl pune pe pământ la ușă și șădea de-a dreapta cu o cantă de lut plină cu apă nencepută, pe-a stânga șădea nănașa, moașa strope’ copilu’ cu o țără de apă bună și zăcea: să dai roadă ca pământu’ iară nașa pune pe scutece un ban de argint, acu’ vezi bine nu se mai face” ⁸³.

□ Actele magice:

□ între nașă și moașă se stabilesc relații ceremoniale,

□ motivul **lumânării de botez** este o străveche practică a arderii funerare și propițitoare, de distrugere și alungare a spiritelor malefice,

□ **scoaterea** copilului din scutece și **goliciunea** la botez reprezintă în gândirea magico-religioasă a comunității tradiționale, purificarea de păcatul originar prin **apa sacrală**,

□ scufundarea în apă de trei ori este o hierofanie acvatică a creației universale – **Sfânta Treime** întruchipată în Tatăl – Fiul – Sfântul Duh,

□ prin ritualul apei botezului se asigură copilului statutul socio-familial care-l va integra în comunitate,

□ apa devine factor de cultură materială, copilul trăiește nouă luni în apă, se naște în apă și este creștinat în apă,

□ plânsul copilului când este scăldat în cristelniță reprezintă ieșirea din trupul său a diavolului⁸⁴,

□ după ce copilul este scos din **apa cristelniței** primește un înger păzitor care îl va apăra toată viața⁸⁵,

□ în unele sate **apa de botez** se mai numește **trupul scaldei**, înțeleasă ca apa vieții, vocea maternă care vine din apă⁸⁶. În Platoul Luncanilor femeile ne spuneau că „trupul scaldei se aruncă numai în loc bun și păzât între flori”⁸⁷,

□ păstrarea într-un ulcior de lut a apei de la botez pentru o „tratere” viitoare a unor boli la copil,

□ ritualul ungerii „cu Sfântul și Marele Mir” pe lângă semnificația biblică a izbăvirii marelui păcat, și „asimilarea completă a noului născut la condiția de creștin, **înbisericirea, mirungerea și împărtășirea pruncului**”⁸⁸ reprezintă uleiul sfințit ca ipostază sacră a apei, **dies lustricus**, de care vorbește Elena Sevastos, ca fiind modalități de curățire și auspicii”⁸⁹.

Apa este imaginea substanțială a multor forme de lichide, printre care **laptele** o formă simbolică acvatică ca principiu nutritiv. Laptele este lichidul fundamental în hrănirea noului născut. Lăuzele din satele hunedorene știau că imediat după naștere se pot confrunta cu probleme de lactație pricinuite de lipsa laptelui, „țâțe săci” fără nici

o „țără de lapte”⁹⁰ sau de **furia laptelui** „când la unele nepoate le vine cu mai multă grabă laptele și pruncu’ nu poate dovedi să bé tăt, moașa depărtează ce rămâne ca să nu se umfle țâțele și apoi să piardă”⁹¹. În aceste condiții laptele avea „o importantă covârșitoare pentru creșterea copilului dar și pentru protejarea mamei în asigurarea ritualicității nașterilor”⁹² prin cerințe, cele mai multe obligatorii, dovedite ca practici magice și religioase, necesare pentru dezvoltarea corespunzătoare fizică și psihică a noului-născut.

În cercetarea noastră am întâlnit un număr apreciabil de practici, cele mai multe de **apărarea laptelui**. Condiția nou-născutului: prima alăptare se făcea la o zi după naștere „ori de câte ori vrea copilu’ și dacă lăuza are cât trebe”⁹³ sau chiar în următoarele zile „atunci să dă copilului lapte de vacă îndoit o țără cu apă să nu fie prea gras să nu i se aplece”⁹⁴. Important în alăptare este starea fizică a copilului la naștere. În satele de pe Platoul Luncanilor s-a păstrat până în zilele noastre alăptarea prin **gură de lup**, practică arhaică care ne trimite la unul din principiile materne animaliere. Această practică a fost semnalată pentru prima oară de cercetătoarea Lucia Apolzan care a constatat că, „primul lapte pe care-l primea copilul de la sânul mamei se dădea prin **gură de lup** (țâță prin gură de gădină) care era un cerc format din autentică gură (falca și pielea) tăiată de la un lup vânat, uscată și înfășurată în cârpe (...) ea se păstra în satele risipite, la câte o femeie pentru a fi luată la nevoie când **un copil mic era bolnav** (cu „bube” pe gât, pe corp), atunci mama alăpta copilul prin această simbolică „gură de lup”⁹⁵. Astăzi această practică ca formă arhaică a primului lapte, reminiscență a unui cult străvechi de animism, magico-religios s-a pierdut cu totul rămânând doar în memoria unor foste moașe și nașe din Cioclovina, Ursici și Luncani.

În mitologia populară laptele are magia sa prin puterile protectoare împotriva maleficului, de aceea lipsa laptelui matern era o pedeapsă mare pentru mamă. Hrana copilului **prima masă familială** de care vorbește Gennepe⁹⁶ „va trebui să fie asigurată de altă persoană pentru

care nu are garanția că va avea un lapte tot atât de bun ca al ei”⁹⁷ și apoi „laptele de la mamă îi cel mai bun că atunci se zice că tăta viața nu va râvni la pita altuia”⁹⁸. Laptele matern este socotit o **mană** „ca o forță misterioasă și activă pe care o primește de la anumite ființe superioare”⁹⁹. Gheorghe Pavelescu denumește mana ca fiind „eficiența autentică a lucrurilor, calitatea lor prin excelență, laptele este o calitate excepțională a mamei care în credința populară apare ca **bunul laptelui, multul și dulceța laptelui** iar alături de **grâu** sunt substanțe care beneficiază de mană, ce reprezintă fertilitatea, sporul femeilor”¹⁰⁰. În arealul etnofolcloric hunedorean am întâlnit în cercetările noastre o serie de practici magice, prescripții de păstrare a laptelui matern atât de necesar în alăptarea copilului:

❑ „oricine venea în casă n-avea voie să șadă pe patu’ lăuzei că altu’ felu putea să piardă țâța”¹⁰¹,

❑ „lăuza purta **cârpă** (batic - n.n.) pe cap că de nu, să zâce, că-i lua țâța Muma Pădurii”¹⁰²,

Lăuză din Ținutul Pădurenilor (Foto: Marcel Lapteș)

- „nepoata să roagă la icoana Sfintei Fecioare Maria să-i țină laptele până înțărca copilul”¹⁰³,
- „de n-are lapte-n prima zî, trăbe să mănçe ceapă verde”¹⁰⁴,
- „până la **molitvă** femeia nu-i curată și în ăst timp poate pierde lesne țâța, așe că în tătă dimineața când să scoală, să spală cu apă rece și curată și pe inima goală ia tri picături de agheazmă, zâce crezu’ se-nchină la icoană și numa’ atunce îi dă lapte pruncului”¹⁰⁵,
- „lăuzele să beie ceai de romaniță, floare de tei și mintă (mentă - n.n.), pântru lapte”¹⁰⁶,
- „bea în fiecare zi un păhar de lapte de capră cu o lingură de mnere (miere de albină - n.n.)”¹⁰⁷,
- „de capătă lăuza **friguri de țâță**, că pruncu’ n-are vlagă să sugă tătă țâța, atunce moașa depărtează laptele ce rămâne”¹⁰⁸,
- „în prima zi de duminică după naștere moașa o îndemnă pe nepoată să-i dea țâța la copil pe pragu’ uși ca să nu plângă copilul de câte ori ia lapte”¹⁰⁹,
- „dacă pruncu’ mănçă rău, mama să-i dea țâța, pe cât să poate, la răsăritu’ soarelui”¹¹⁰,
- „lăuza îi bine să nu dea la nime din mână, oarece lucru ori bani, că poate pierde țâța”¹¹¹,
- „în satele din Ținutul Momârlanilor „lăuza nu va frământa pâine și nu va mulge vacile și oile că împreună vor pierde laptele”¹¹².

Alăptatul era o activitate care îngrădea femeia de la lucrul cotidian prin faptul că imediat după naștere aceasta trebuia să revină la preocupările gospodărești inițiale, firești în fiecare casă țărănească. Laptele matern era o condiție absolut necesară pentru hrănirea și creșterea normală a copilului. orice înlocuitor putea afecta această creștere ca posibil factor distructiv în dezvoltarea sa. Toate prescripțiile pentru integritatea și devenirea copilului arătate anterior se făceau cu scopul de a combate forțele malefice care voiau să ia **mana laptelui** de la lehuza. Cum luarea laptelui se făcea pe nesimțite

și pe furate, îndeplinirea prescripțiilor, conform gândirii magice, avea loc „prin raportarea la **sacru pur** în opoziție cu **sacru impur** (duminica – zi de lucru, drept – stâng, marțea și joia ca zile nefaste)”¹¹³. Este de fapt o ipostază sublimă a **apei hrănitore** care trece în râu și se preface în lapte atât de metaforic descrisă de Bachelard ca fiind „imaginea unei materii luminoase și învăluitoare, o imagine care cuprinde totodată aerul și apa, cerul și pământul, unindu-se într-o imagine cosmică, vastă, intensă, de o mare dulceață”¹¹⁴.

Note:

1. Gaston Blachelard – **Apa și visele**, Editura Univers, București, 1995, p. 14 – 20
2. Ivan Evseev – **Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească**, Editura Amacord, Timișoara, 1998, apud **Biblia**, Editura Gute Botchaft Verlag, Dillenburg, 1990
3. Mircea Eliade – **Sacru și profanul**, Traducere de Brândușa Prelipceanu, Editura Humanitas, București, 1995, p. 113
4. Gaston Blachelard – op. cit. p. 42
5. Narcisa Alexandra Știucă – **În pragul luminii albe**, Editura Centrului Național de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare, București, 2001, p. 112
6. Inf. ter. Mariana Giurgiu, 70 ani, Păulești, 2009
7. Inf. ter. Ana Gligor (a Păcuții), 71 ani, Stănița, 2008
8. Inf. ter. Fircu Dolf, 69 ani, Nucșoara, 2008
9. Narcisa Alexandra Știucă – op. cit. p. 113
10. Inf. ter. Maria Bureană, 84 ani, Vorța, 2009
11. Inf. ter. Elena Grec (Ileana Sâmuștilor), 76 ani, Beriu, 2008
12. Inf. ter. Mărioara Șoman, 75 ani, Fintoag, 2010
13. Inf. ter. Stănică Ticula, 77 ani, Hășdău, 2010
14. Rusalin Ișfănoni – **Pădurenii Hunedoarei**, Editura Mirabilis, București, 2004, p. 174

15. Inf. ter. Maria Petriș, 84 ani, Lelese, 2010
16. Inf. ter. Ana Păvăloni (Anuța Păvălonilor), 67 ani, Petros-Brătoni – Baru, 2010
17. Antoaneta Olteanu – **Metamorfozele sacrului (Dicționar de mitologie populară)**, Editura Paideia, București, 1998, p. 11
18. Culeg. Sonia Mânja – Sălașu de Sus
19. Ion Ghinoiu – **Lumea de aici și lumea de dincolo**, Editura Fundația Culturală Română, București, 2001, p. 160
20. Rusalin Ișfănoni – op. cit. p. 170
21. Dumitru Gălățean – Jieț – **Riturile de trecere în Ținutul Momârlanilor (Nașterea)**, Editura Măiastra, Tg. Jiu, 2011, pp. 36 – 40
22. Monica Dușan – **La fântână, la izvor (monografia etnofolclorică a comunei Ribîța)**, Editura Astra, Deva, 2008, p. 87
23. Gaston Blachelard – op. cit. p. 11
24. Rusalin Ișfănoni – op. cit. p. 173
25. Arnold von Gennep – **Riturile de trecere**, Editura Polirom, Iași, 1996, pp.56- 57
26. Inf. ter. Iosefina Ormindean, 81 ani, Certeju de Sus, 2009
27. Inf. ter. Cornelia Vuzdugan, 79 ani, Vața de Jos, 2010
28. Inf. ter. Domnica Chendreș, 71 ani, Cerbăl, 2008
29. Inf. ter. Lucreția Golda, 86 ani, Crișan, 2010
30. Dumitru Gălățean – Jieț – op. cit. pp. 43 – 44
31. Inf. ter. Viorica Popovici (a lu' Ion), 83 ani, Roșcani, 2009
32. Victor V. Grecu – **Din lirica populară a fântâniei** în Studii și comunicări de etnologie; Tom XIV, 2000, serie nouă, Editura Imago, Sibiu, p. 21
33. Monica Dușan – op. cit. pp. 87 – 88
34. Inf. ter. Ana Maigras (a lu' Ulăresc), 82 ani, Vaidei, 2009
35. Inf. ter. Viorica Barna (a lu' Dudă), 67 ani, Peștișu Mic, 2009
36. Inf. ter. Olivia Zgârcea (Alexoni), 67 ani, Clopotiva, 2010
37. Inf. ter. Laura Aslău, 78 ani, Bulzeștii de Sus, 2009
38. Inf. ter. Nesia Iubaș (Pupu), 76 ani, Siseni, 2010
39. Inf. ter. Elena Hăncilă, 77 ani, Măgura, 2010
40. Simion Florea Marian – **Nașterea la români**, Ediție critică de Teofil

Teaha, Ion Șerb, Ioan Ilișiu, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, București, 1995, p. 86

41. Dumitru Gălățean – Jieț – op. cit. p. 45
42. Inf. ter. Sabina Luca, 60 ani, Certeju de Sus, 2009
43. Inf. ter. Ana Loliș, 83 ani, Vața de Jos, 2011
44. Inf. ter. Ana Holga, 70 ani, Măgura, 2009
45. Inf. ter. Saveta Grozăvesc, 80 ani, Pișchinti, 2010
46. Inf. ter. Maria Mateș (a Ferului), 71 ani, Buceș, 2010
47. Inf. ter. Maria Toncea (a lu' Nechifor), 71 ani, Ursici, 2011
48. Dumitru Gălățean – Jieț – op. cit. p. 46
49. Inf. ter. Emilia Vlad (a lu' Pruncu), 92 ani, Turdaș, 2008
50. Inf. ter. Ștefania Ancea (a lu' Bolog), 75 ani, Valea Dâljii, 2010
51. Inf. ter. Dafina Farcaș, 84 ani, Certeju de Sus, 2010
52. Inf. ter. Floarea Bumbescu, 73 ani, Meria, 2009
53. Inf. ter. Maria Bâldea (Culicioaia), 78 ani, Cucuiș, 2010
54. Narcisa Alexandra Știucă – op. cit. p. 41
55. Gaston Bachelard – op. cit. p. 174
56. Mircea Eliade – **Tratat de istoria religiilor**, Editura Humanitas, București, 2005, pp. 39 – 40
57. Inf. ter. Lina Doica (a Dochii), 81 ani, Mihăileni, 2010
58. Inf. ter. Viorica Celea, 73 ani, Densuș, 2011
59. Inf. ter. Cornelia Tomescu, 69 ani, Clopotiva, 2009
60. Inf. ter. Domnica Șendroni, 62 ani, Cerișor, 2008
61. Inf. ter. Eufrosina Siminesc, 70 ani, Ciulpăz, 2009
62. Inf. ter. Salvina Nandra, 75 ani, Dăbâca, 2010
63. Inf. ter. Maria Stănesc (a lu' Mărilă), 70 ani, Sălașu de Sus, 2008
64. Inf. ter. Speranța Simina (nora lui Cândroi), 77 ani, Sibiușel, 2010
65. Inf. ter. Maria Toncea (a lu' Nichifor), 76 ani, Ursici, 2010
66. Inf. ter. Elisabeta Stanciu, 74 ani, Câmpu lui Neag, 2011
67. Narcisa Alexandra Știucă – op. cit. p. 126
68. Inf. ter. Elena Haiduc, 68 ani, Cutin, 2010
69. Inf. ter. Viorica Lăscuș, 68 ani, Socet, 2009
70. Dumitru Gălățean – Jieț – op. cit. p. 47

71. Inf. ter. Elisabeta Toth (a lu' Boșche), 71 ani, Mihalț, 2010
72. Inf. ter. Elisabeta Adam, 77 ani, Godinești, 2009
73. Simion Florea Marian – op. cit. p. 66
74. Narcisa Alexandra Știucă – op. cit. p. 127
75. Rusalin Ișfănoni – op. cit. p. 180
76. Ionel Dănescu – folclorist, Paroșeni
77. Florica Lorinț – **Obiceiuri de la naștere**, Revista de Etnografie și Folclor, Tom 13, nr. 6, București, 1968, p. 519
78. „Nașul și nănașa girau buna credință a copilului: renunțarea la diavol și mărturisirea credinței era marea răspundere a nașilor. Aceștia trebuiau să dea mai multe garanții sacramentale: creștini ai bisericii, morală curată cu o putere ireproșabilă, nepătată și pioasă, curați psihic și fizic. De altfel toate aceste condiții vor începe să fie obligații ecleziastice din primele decenii ale secolului al XIX-lea „când se **menționează nașii** și chiar mai înainte, în secolul al XVIII-lea într-un registru al botezaților. O formularistică din 1830 a matricolei sau registrului botezaților dintr-o localitate transilvană cuprindea starea religioasă – **religio**, starea materială – **conditio**, starea morală – **character** ale părinților, statutul de legitim – **legitimus** sau nelegitim – **spurius** a copilului, starea socială și culturală a nașilor – **patrini**”. (Doru Radoslav – **Sentimentul religios la români**, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1997, pp. 117 – 118)
79. Inf. ter. Lucreția Gălățean, 68 ani, Slătinoara, 2010
80. Rusalin Ișfănoni – op. cit. p. 181
81. Inf. ter. Lucreția Mariș, 75 ani, Cerbia, 2008
82. Inf. ter. Marioara Giurgiu, 70 ani, Păulești, 2009
83. Inf. ter. Ludovica Luncăviță (Luncăvița), 86 ani, Ciula Mare, 2011
84. Inf. ter. Iustina Bora, 87 ani, Coroiști, 2009
85. Inf. ter. Lucreția Gana (Mamița), 71 ani, Unciuc, 2010
86. Inf. ter. Octavia Pipău, 50 ani, Strei, 2011
87. Inf. ter. Rafila Săcoi (a lu' Gheorghe), 76 ani, Târsa, 2008
88. Narcisa Alexandra Știucă – op. cit. p. 145
89. Elena Sevastos – **Literatura populară II, Povești. Nașterea la români**, Editura Minerva (reeditări ale unor lucrări apărute între 1888 și

- 1892), București, 1990, p. 200
90. Inf. ter. Trejia Vârtei, 79 ani, Vulcan, 2008
91. Inf. ter. Maria Ștef, 75 ani, Poienița, 2009
92. Narcisa Alexandra Știucă – op. cit. p. 151
93. Inf. ter. Iosefina Ormindean, 81 ani, Certeju de Sus, 2010
94. Inf. ter. Maria Pătrău (Conăle), 91 ani, Lelese, 2010
95. Lucia Apolzan – **Carpații tezaur de istorie. Perenitatea așezărilor risipite pe înălțimi**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987, pp. 166 – 167
96. Arnold von Gennep – op. cit. p. 64
97. Inf. ter. Florica Albu, 49 ani, Vorța, 2009
98. Inf. ter. Valeria Marina (Păncel), 68 ani, Dumbrava, 2010
99. Mircea Eliade – **Tratat de istoria religiilor**, Editura Humanitas, București, 2005, p. 39
100. Gheorghe Pavelescu – **Magia la români**, Editura Minerva, București, 1998, pp. 207 – 208
101. Inf. ter. Maria Mateș (a Ferului), 71 ani, Buceș, 2010
102. Inf. ter. Floarea Josan, 68 ani, Poiana Răchițelii, 2009
103. Inf. ter. Letiția Bortei (Tița), 70 ani, Petros Prunduri, 2008
104. Inf. ter. Ana Igreț (a Igreștilor), 85 ani, Tarnița, 2009
105. Inf. ter. Marioara Șoman, 75 ani, Fintoag, 2010
106. Inf. ter. Sănica Ticula, 77 ani, Hășdău, 2010
107. Inf. ter. Valeria Jurcă, 68 ani, Vorța, 2008
108. Inf. ter. Maria Moga, 81 ani, Balșa, 2009
109. Inf. ter. Salvina Neagu (a lu' Neagu), 76 ani, Cioclovina, 2009
110. Inf. ter. Floarea Cazan, 83 ani, Bocșa Mică, 2009
111. Inf. ter. Ana Dilertea (Pituța), 77 ani, Ostrovel, 2010
112. Inf. ter. Maria Păvălonesc, 78 ani, Paroșeni, 2011
113. Narcisa Alexandra Știucă – op. cit. p. 152
114. Gaston Blachelard – op. cit. p. 137

Timpul

„Femeile însărcinate să citească
în fiecare zi Visul Maicii Domnului
căci vor naște ușor și îi vor
trăi pruncu”

*(Artur Gorovei – Credințe și superstiții ale
poporului român)*

„Iisus, vița timpului” – icoană pe sticlă de Mihaela Bercea

Problematica **timpului sacru** are o mare importanță în ritualica nașterii, începând cu sarcina **femeii greoane**, cum spun pădurenii, nașterea propriu zisă – nou născutul, botezul și înțârcarea; ca să punctăm etapele cele mai importante. Femeia se află „în altă stare” (de graviditate) încât cea mai mare grijă a sa este să nu piardă copilul pentru că „sarcina, ca și ciclul menstrual și lehuzia sunt obiect al spaimei, uimirii și deci al unor precauții”¹.

Femeia însărcinată se află într-un timp de mare **instabilitate sacră** în care respectarea calității timpului sarcinii, timpul biologic de procreere, timpul de interdicție, timpul păzit, pendulează între **favorabil și nefavorabil** în funcție de eficiența de combatere și apărarea „integrității complexe” a viitoarei mame. De fapt întreaga familie se află în această sferă de influență puternică, nașterea devenea intrinsec o problemă de echilibru social, cum foarte bine constata Narcisa Alexandra Știucă, afirmând că „odată cu venirea pe lume, două deziderate se împlineau: încadrarea în paradigma Sacrului prin confirmarea valenței fundamentale – fecunditatea; din punct de vedere social, asigurarea perpetuării spiței de neam, a numelui, păstrarea echilibrului nașterii, predarea la momentul oportun a firului continuator al tradițiilor manifestate ca relații spirituale”² la care noi adăugăm un al treilea deziderat, acela al siguranței și coeziunii sociale a comunității. În cele ce urmează vom reitera coordonatele **timpului nașterii** ca etapă magico-religioasă a vieții prin structurarea momentelor și nivelurilor de „specializare a sacrului”, în cazul nostru al nașterii ființelor umane, în structurile rituale de trecere **preliminare** (separație), **liminare** (prag) și **postliminare** (păturiție) și **nașterea propriu-zisă**. În același mod vom face și legătura timpului cu **spațiul** socotit ca loc simbolic și sacru în complexul nașterii.

Ambele coordonate subordonează viața și sunt repere fundamentale pentru că „gândită pe verticală lumea, așa cum apare în concepția poporului nostru, spațializează ideea de bine și de rău și o introduce ca principii nu numai în viața interioară sufletească ci și

în ordinea cosmică”³. Țăranul român avea o viziune „geografică vrăjită”⁴ astfel că fiecare element al toposului și al „timpului țărănesc” din calendarele populare au rolul lor tainic în ritmicitatea nașterii.

Cele două, lumi ale mamei, **intra mater** și **extra mater** cum le denumește C. Lévi Strauss⁵ se interferează **patriliar și matriliar** într-un cerc simbolic pe coordonatele timp – spațiu, numind așa casa, instituție domestică a satului. Gestionarea acestui timp de la

câștigarea fertilității și până la înțarcare se va face într-o luptă continuă a binelui cu răul într-un amestec de realitate și imaginație. În cele ce urmează vom exemplifica nașterea, pe segmente, în acest context prezentând o serie de aspecte tradiționale care se mai păstrează în vetrele satelor hunedorene.

Chestionând familiile tinere, fără copii (mamă și tată) asupra problemei dorinței de a avea copii am constatat invariabil că nu există niciuna care să nu vrea descendenți, răspunsurile fiind totuși condiționate de factori sociali, economici și culturali, multe păstrând mentalitatea și comportamentul tradiționale.

Fecunditatea cuplului era

*Familie țărănească de la 1911
(Colecția Viorta Bria)*

fundamentală în viața „satului vechi”, pentru că anunța viitoarea naștere precum și momentul și actanții săi. „În cazul când femeia nu devenea grea, întreaga familie se îngrijora deoarece „semnele gravidității” nu veneau, nu era „timpul concepției” atât de așteptat în primul rând de femeii apoi de întreaga familie: „mujerea aștepta cât aștepta, de nu se vedeau semnele, atunci era bai marea la babă să întrebe ce și cum”⁶. Prin observații empirice, baba (în general moașa, dar și descântătoarea, vrăjitoarea) își dădea seama dacă femeia era fertilă având ca reper temporal concepția dar și mulți alți factori de alimentație, muncă etc. Pentru a stimula fertilitatea femeia apela, pe lângă alte remedii terapeutice, la decântătoare „să-i dea rodul facerii”. Descântecul se făcea într-un **timp ezoteric**, timpul magico-religios, care trebuie să fie curat și sfânt în care hierofaniile nașterii să fie stimulate. Descântecul, magie feminină, îl vom găsi în toate ritualurile sau ceremoniile prilejuite de obiceiurile legate de naștere, toate petrecându-se într-o dimensiune temporală proprie. Revenind la descântecul de fertilitate trebuie să spunem că el este performant în **timpul bun**: „nu să face, cum vrei, știi babele ăle mai bine: să zice numa’ în zilele de post (lunea, miercurea, vinerea – n.n.) și musai înainte de răsăritul soarelui”⁷.

Prin respectarea acestor prevederi temporale efectele descântecului avea cele mai multe șanse de eficiență în combaterea supranaturalului malefic „care ținea femeia fără sămânță”⁸. „Momentul concepțiunii când unele femei simțesc graviditatea”⁹ se face și el cu respectarea ritualurilor impuse de biserică încât timpul concepției era interzis în post, altfel se încălca normele moralei creștine. „Mujerea, ne spune o informatoare etnofolclorică, trebe să țină de calendariu nost’, că-i vechi ca pământu’ (...) **rânduiala** îi ca postu’ mare, să se răspecte cu tătu’”¹⁰. Aceste acte ale nașterii trebuie săvârșite într-un timp precis determinat, timp benefic de magie constructivă¹¹. Cel mai mare păcat era „concepția” în timpul sacru,

religios al Postului Mare de Paști, un regim sever de austeritate de șapte săptămâni când „îi ăl mai mare păcat de la Dumnezeu să se întâmple aste lucruri”¹².

Din momentul siguranței în care femeia știe că a rămas „greoane”, cum spun pădurencele, „începe lungul drum al vieții către lumea nouă”, un timp aproape standard de nouă luni, în care gravida va trebui să lupte pentru păstrarea sarcinii într-un **timp și spațiu** pline de mister în dimensiunile lor sacrale. Femeia aflată în starea binecuvântată de Domnul Dumnezeu cu „pruncu’ în foale”¹³ va trece prin treptele „spaimelor nașterii”, amenințări ale spiritelor nefavorabile.

În cele nouă luni până la naștere femeia va avea timpul împărțit într-o mulțime de credințe, gesturi și practici imaginate și realizate conform praxisului magico-religios. Cotidianul, ca reflectare a realității, trece în imaginarul popular, atât de prezent în **spirite pozitive**, protectoare, ajutoare și înțeleghătoare ale copilului dar și în cele **negative**, proliferatoare de malefic, ale mitologiei tradiționale:

strigoaice și moroaice, Joimărița, Marțolea, Ielele, Frumoasele, Vântoasele, Spiridușii, Muma Pădurii dar și o serie de boli infantile, posibile după naștere.

În cotidianul țărănesc al nașterii, în etapa la care ne referim, fiecare zi din cele nouă luni era un potențial pericol pentru femeie să **piardă, să lepede, să lase**, copilul (sintagme des

*„Spiridușul” – desen de Marcel
Olinescu*

întâlnite în satele hunedorene). Trebuie să arătăm că toate primejdiile

pierderii sarcinii sunt înțelese de mentalul comunității tradiționale ca fiind cauze ale spiritelor distructive și nu de natură fiziologică, aproape firești pentru biologia umană. Atât mama cât și copilul „așezat” în lumea acvatică a mamei erau considerați impuri, stăpâniți, încă de la concepție, de diavol care supune femeia la chinuri cumplite, ca revers al păcatului originar al Evei biblice, vinovăție sancționată de Dumnezeu cu izgonirea din Rai. Potrivit formulei sacralului **similarul naște similar, timpul biblic** va influența **timpul nașterii**. În acest fel „copilul însuși e o prezență deconcentrată; el nu aparține culturalului, vine în mod misterios dintr-o lume neștiută, tulbură cu prezența sa, pentru moment echilibrul comunității”¹⁴ încât **dualitatea mamă-făt** sunt tulburate în **timpul gestației maternale** de malefic.

„În timpul sarcinii, ne spune Pascal Lardellier, mama gravidă trebuie să respecte anumite tabu-uri care să o încadreze în codul tradițiilor sacre prin inițiere și ceremonie”¹⁵, arătând în continuare că ceasul biologic al mamei este ceasul timpului sacru. Deci mama se află într-un **timp ostil** ca urmare a implicației **timpului biblic**. Lupta mamei pentru păstrarea sarcinii este împotriva naturii ostile în care acționează forțele malefice. În păstrarea sarcinii un rol important îl avea moașa (de neam), nașa, dar și descântătoarele cu rol magico-medical. Vom prezenta din acest unghi, coordonatele temporale pe care se desfășurau practicile de apărare a sarcinii cu referire în zonele etnofolclorice investigate de noi: „orice muiere de-și păzește sarcina trebe să-și facă scaldă șapte zile începând cu sfânta Duminică”¹⁶; „de rămâne greoane în zilele de iarnă, să împlete copilului ștrimfi (ciorapi - n.n.) din lână și-o avea turme de oi fără să le rupă lupii”¹⁷; „ăl mai bine îi ca muierea să aibă rod primăvara că atunci îi tăt satu’ plin de flori, la pomi și pe câmpuri și nici-un duh rău n-o fi pe copil”¹⁸; „la noi la moți să zâce că muierea ce prinde copil în marte, când îs Babele o fi până naște bolonzată de cap și tăt schimbătoare ca vremea, când o fi bună, când o fi ra”¹⁹; „muierea

când o rămâne gravidă să-și facă calendar de nouă luni de zile și de fiecare zi să facă o cruce pe foaie, iară în fiecare sară să se roage la icoana Sfintei Fecioare Maria să-i facă nașterea cât mai ușoară”²⁰. Într-un număr din Calendarul Zarandului se publica un fel de „oracol”, cum ar fi astăzi horoscoapele, cu semnificațiile nașterii pe zilele săptămânii în care apăreau **zile faste și zile nefaste** ale copilului:

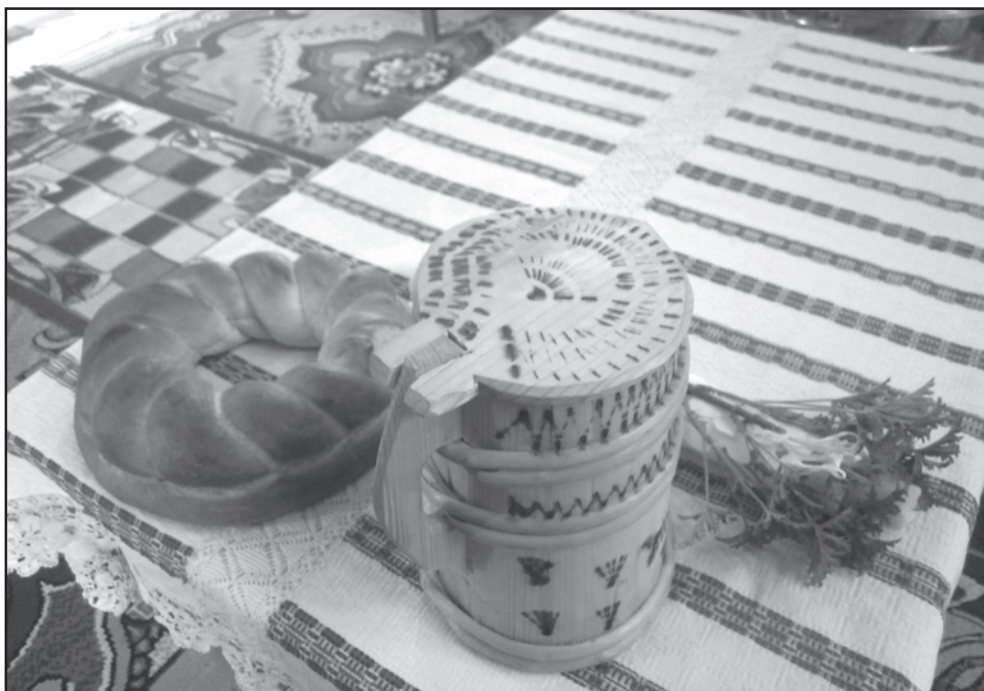
- Luni – naștere bună cu noroc și sănătate
- Marți – naștere grea cu necazuri în viață
- Miercuri – naștere foarte bună cu succes în viață
- Joi – naștere scurtă, copilul va avea dragoste
- Vineri – naștere ajutată de Dumnezeu
- Sâmbătă – naștere lungă, copilul va fi morocănos
- Duminică – naștere ușoară, cea mai bună din săptămână²¹.

„Trupul femeii îngreunate”²² comporta un scenariu ceremonial de credințe și practici magice menite să ducă în condițiile cele mai bune sarcina până la nașterea copilului. Și aici parametri timpului din Calendarului țaranului cu structurile sale aveau o importanță deosebită. Sărbătorile cu dată fixă, sărbătorile mobile, anotimpurile, săptămânile, zilele și nopțile, precum și lunile conțineau **un timp bun și un timp rău**²³ în cadrul complexului nașterii.

Nașterea propriu-zisă, intrarea în viață a copilului, are nevoie de un **timp fast** adecvat travaliului și apoi nașterii. Acum „mama, cu câteva zile înainte de a-i sosi ceasul nașterii, mere la biserică ca să se spovedească, se roagă la icoana Sfintei Fecioare Maria și roagă pe preot să-i facă slujba de iertare”²⁴. „În ziua de marți, babele făceau descântece de **prunc curat** și păzât de rele în tăta zâua, amiază, sara, la miezu’ nopții până de revărsatu’ zorilor”²⁵. Este ceea ce mama dorește să aibă în timpul nașterii, un timp fast care să alunge „duhul rău” pentru că puterea facerii ca forță mentală și fiziologică, este crezută de acestea ca fiind venită din afară, de la

Dumnezeu.

Când se apropie **ceasul nașterii** și femeia simte că-i vin durerile atunci „trebă musai să închizi tăte ușale și geamurile apoi să ia tămâie, de aia de la biserică, să punе foc pă ia și s-afumă casa, apoi să roagă la Sfânta Mărie să-i plece **strânsurile** mai răpede și să nască ușor”²⁶. Afumatul cu tămâie când încep strânsurile (convulsiile facerii - n.n.) era o practică răspândită în multe sate. Aceste vrăji se făceau cu scopul de a alunga posibile spirite rele din casa gravidei. Spre a ușura sarcina „moașa sau o femeie pricepută, ce ajuta la naștere **făcea de depărtare a duhului rău**, ne spune o informatoare din Țara Zarandului, să punе într-o donicioară nouă, de brad, apă sfințită la Bobotează, să dea muierii să bé, șapte guri de apă, apoi să punе pă foalele muierii o cârpă albă cu aia apă și să face de diochi

Donicioară cu apă sfințită folosită de moașă pentru alungarea spiritelor rele (Țara Zarandului, Foto: Marcel Lapteș)

(...) donița nu să lăsa în casă să făce o groapă unde să pune acoperită cu pământ (...) să făce la **mezu' noptii**"²⁷. Iată cum respectarea **timpului magico-religios**, ca finalitate de vrajă, era o condiție de eficacitate a descântecului.

Odată născut copilul, moașa și ceilalți actanți ai nașterii vor **orându-i timpul lehuzei după datină** dar și după starea fizică și psihică a mamei și copilului, într-o ritualică specifică etapelor:

- prima scaldă – imediat după naștere
- binecuvântarea casei de preot (rugăciunea de curățire)
- alăptarea (la 2 – 4 zile de la naștere)
- timpul ursitoarelor (în săptămâna nașterii, la a treia, a cincea și a șaptea noapte)
- 40 de zile de lăuzie a mamei dar care variază în unele sate între 6 – 8 săptămâni
- botezul (la 4 – 5 săptămâni de la naștere)
- numele de botez (după ziua în care s-a născut sau după tată)
- petrecerea de botez (omenia copilului)
- tăiatul moțului (șase luni, un an)
- înțărcatul copilului (în jurul vârstei de un an)

Toate aceste segmente pot fi considerate arce ale cercului nașterii într-un timp magico-religios de început al facerii, „un timp căruia nu i-a lipsit niciodată magia”²⁸.

Timpul comunității tradiționale nu era o îmbinare de forme în sine, ci o entitate cu sensuri bine definite, urmată de fiecare locuitor. Timpul țaranului era unul al pământului, cerului, apei și aerului pe care le socotea și gândea în funcție de calitate și sens, pentru că acesta percepea timpul în două direcții fundamentale **timpul natural** (uniform, omogen și succesiv) și **timpul magico-religios** care are alte izvoare, cele ale sacralității pentru că țaranul raportează prezentul la ceea ce a fost în trecut, un „ceva complex” numit **datină** care după cum spune etnologul Ernest Bernea este „trecutul care **domină**

timpul și face posibilă cunoașterea lui, ceva care a fost cândva prezent și deține misterul genezei, o structură și dinamică specială a fenomenelor”²⁹.

Nașterea unei vieți în formula țărănească era, cu certitudine, un prilej de mare bucurie manifestată cu intensități diferite în funcție de sexul copilului băiat sau fată. În mitologia noastră românească se consemna ca o geneză a zilelor, deosebit de pitorească, a săptămânii ce a fost creată de divinitate potrivit sexului nașterii: „oamenii pe cari i-a făcut Dumnezeu au început a face copii și tăt făceau în tătă ziua câte unu; așa a vrut Dumnezeu ca să se facă zilele. În ziua întâi a făcut pe **Duminica**, fată: apoi pe **Luni**, bărbat; pe **Martți**, bărbat;

Sfânta Paraschieva într-o reprezentare iconografică ortodoxă

pe **Miercurea**, femeie; pe **Joi**, bărbat; apoi pe **Vinerea**, femeie, precum și pe **Sâmbăta**, ca să aibă oamenii sfinți, zile”³⁰. Multe dintre femeile din satele hunedorene cred și astăzi că „în zilele lăsate de Dumnezeu ca să ai fată trebe să naști Duminica, Miercurea și Vinerea în rest de se întâmplă îs băieți”³¹; „de se face prunc luna atuncea toată viața va fi bogat și-o răzbi păstă vremi”³²; „o zî faină de născut e de Sfântă Mărie (vinerea - n.n.) când ăl copil va fi procopsit cu de tâte”³³. Timpul țărănesc așa cum se prezintă în calendarele sale este unul binar, al

sărbătorii și al **postului**, supus unor interdicții, într-un orizont magico-religios. Ele se răsfrângeau atât asupra mamei, cât și a copilului iar nerespectarea lor aduceau necazuri și nenorociri: mama putea pierde sarcina sau laptele, copilul se putea îmbolnăvi sau chiar muri.

În Platoul Luncanilor există și acum credința că „nu-i bine ca mama să mănce de fruct în Postul Mare că să poate spurca” și Alea Frumoase i-ar putea întoarce mintea: „atunci musai ca mama să nu mănce în Sfântul Paști de fruct”³⁴; „zic moașele că-i păcat să-nțarci copilul când îi post că tăta viața o fi un sărântoc”³⁵. Și ziua ca unitate calendaristică este împărțită într-un **timp specific** dar bogat, profund, puternic, în manifestările psihologice ale țaranului pe care l-a numit, cu denumiri proprii: prânzul mic, amiaza, prânzul mare, vecernia, chindia, apusul, amurgul, seara, începutul nopții, la culcare, miezul nopții, cântători³⁶.

„Mama aparține viitorului om cel poartă” ne spune Elena Sevastos, arătând că până la naștere aceasta este supusă unor interdicții și obligații care trebuie urmate pentru apărarea copilului”³⁷. În Țara Hațegului „însărcinatele veneau în livadă **înainte de răsăritul soarelui** și aruncau sâmburi de fructe zicând: „Din sâmburi de prun / Să răsără pruncu’ bun”, ca să apere copilul în cele nouă luni cât stă în burta mamei, apoi să iasă sănătos”³⁸. „**În diminețile** calde de vară, ne spune o moașă din zona folclorică a Văii Mureșului, muierile grele mereau la Murăș și să scăldau în apă ca să se întărească copilul în foale mai tare și să ajungă la naștere”³⁹. **În ziua** în care trebuie să nască femeia nu mănâncă nimic că trebe să aibă foalele ușoare când o naște”⁴⁰.

La amiază „când îi soarele sus lăuza să nu meargă cu copilul afară că prinde pete roșii pe față de nu mai trec”⁴¹. Apa scaldei trebuie aruncată întotdeauna înaintea **apusului soarelui** că „pruncu’ o dormi în tihnă tăta noaptea”⁴². În Țara Zarandului toate moașele

cred că **noaptea** nu-i bună nici pentru copil nici pentru mamă să fie treji, că întunericu' aduce dracu' în casă, iară zâua îl alungă”⁴³. În satul tradițional hunedorean **noaptea** era privită ca un timp negru, rău și murdar în opoziție cu **ziua** curată, lipsită de impurități, o curățenie trupească și sufletească. Noaptea era timpul spiritelor rele ce bântuiau gospodăriile oamenilor, luând mana animalelor, atacând persoanele care ieșeau din cercul protecției – casa de locuit. În tensiunile magice ale nopții **trezirea** se abate de la echilibrul psihic, necesare mamei și copilului, un fel de „dezordine divină a firii”⁴⁴ ce creează frică și anxietate acestora. De aceea „nu-i bine ca mama să-i vorbească copilului câtă sară că n-a dormi câtu-i de lungă noaptea”⁴⁵; „dacă o mamă iese sara din gospodărie până la 40 de zile când i se face molifta, îi mare bai că dracii or strâmba-o și-or bolonzâ-o de cap”⁴⁶. În satele de pe Platoul Luncanilor și astăzi femeile cred că nu-i bine să ai copilul în brațe și noaptea, să te uiți prin fereastră la lună, după naștere, deoarece aceștia fiind impuri, încă „spurcați de naștere” vor fi „loviți de muroni și alte blăstămății”⁴⁷. În Ținutul Momârlanilor există practică de a nu lăsa noaptea în casă pisici acolo unde doarme mama și copilul deoarece acestea sunt considerate vrăjitoare, ele pot să pocească copilul⁴⁸. **Miezul nopții** este timpul cel mai populat de către puterile malefice, divine și magice când se manifestă cel mai puternic. Părăsirea casei, (în credințele nașterii casa trebuie spiritualizată – sfințirea casei – apărată și izolată de spiritele malefice), în toiul nopții, în miezul ei este pentru fiecare locatar o adevărată aventură în sensul că în afara casei pericolele sunt cele mai mari. Iată ce ne spune în acest sens o fostă moașă din Ținutul Orăștiei: „în satul nost' s-o-ntâmplat mai multe: o muiere de iera lăhuză o auzât pe la miez de noapte că strigă cineva la fereastră, și n-o ieșât, i-o fo frică, da' cum o-nceput să bată-n ușă, o dată de două ori, de trei ori, o intrat așe o frică și o deschis mai colo', cum o deschis o văzut o lumină mare de-o pocnit-o în

*Tânăra familie țărănească din
Ținutul Orăștiei
(Colecția Tomuța Adriana)*

frunte și așe s-o betejit c-o șezut tri luni la spital”⁴⁹.

Ziua este unitatea fundamentală a **timpului divin**, o ordine stăpânită de **rânduială**, o lume creată de comunitate „după chipul și asemănarea sa”, echilibrată și armonioasă în derulare, încât chiar și nașterea ca trecere, cu toată labilitatea cronologică de genul **când și cum are loc** se instalează în parametrii credințelor, obiceiurilor și datinilor. Astfel nașterea este lumea întregă legată de prezența eternului⁵⁰ iar timpul mamei, cea cu puteri încă necunoscute, este temelia de organizare a vieții viitoare în desfășurarea ei ciclică.

Note:

1. Narcisa Alexandra Știucă – **În pragul luminii albe**, Editura Centrul Național de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare,

București, 2001, p. 55

2. Narcisa Alexandra Știucă – op. cit. p. 61

3. Ernest Bernea – **Spațiu timp și cauzalitate la poporul român**, Editura Humanitas, București, 1997, p. 83

4. Corin Braga – **De la arhetip la anarhetip**, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 13

5. Claude Lévi Strauss – **Casa în – Dicționar de etnologie și antropologie**, Pierre Bonte și Michael Izard, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 128

6. Inf. ter. Maria Bojin (Țăpoane), 75 ani, Ostrov, 2009

7. Inf. ter. Eva Dănilesc (a lu' Dăniloiu) 83 ani, Bobaia, 2009

8. Inf. ter. Iustina Bora, 87 ani, Coroiești, 2011

9. Elena D.O. Sevastos – **Literatura populară (II). Nașterea la români**, Editura Minerva, București, 1990, p. 130

10. Inf. ter. Maria Bojiu (Țăpoane), 75 ani, Ostrov, 2009

11. Ernest Bernea – op. cit. p. 174

12. Inf. ter. Maria Petriș, 84 ani, Lelese, 2010

13. Inf. ter. Georgeta Opârlescu, 72 ani, Negoiu, 2009

14. Narcisa Alexandra Știucă – op. cit. p. 37

15. Pascal Lardellier – **Teoria legăturii ritualice. Antropologie și comunicare**, Editura Tritonic, București, 2003, p. 48

16. Inf. ter. Olivia Zgâncea (Alexoni), 67 ani, Ostrov, 2009

17. Inf. ter. Ana Loliș, 83 ani, Vața de Jos, 2010

18. Inf. ter. Ana Moldovan (Anuța Păvălonilor), 67 ani, Petros Brătoni, 2010

19. Inf. ter. Lina Doica (a Dochii), 81 ani, Mihăileni, 2009

20. Inf. ter. Ileana Dușan, 66 ani, Ribița, 2009

21. **Calendarul Zarandului**, întocmit de C. Micu Delabăsești, publicist și ziarist, Brad, 1944, Anul IV

22. Simion Florea Marian – **Nașterea la români**, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, București, 1995, p. 13

23. Antoaneta Olteanu – **Calendarele poporului român**, Editura Paideia, București, 1997, p. 741

24. Inf. ter. Laura Aslău, 78 ani, Bulzeștii de Sus, 2008

25. Inf. ter. Viorica Barna (a lu' Dudă), 67 ani, Peștișu Mic, 2011

26. Inf. ter. Marioara Drăgan (Bogășăl), 68 ani, Dumbrava, 2011
27. Inf. ter. Ana Igreț (a Igreților), 85 ani, Tarnița, 2009
28. Robert Muchembled – **Magia și vrăjitoria în Europa din Evul Mediu până astăzi**, Traducere din franceză de Maria Cezar Ivănescu, Editura Humanitas, București, 1997, p. 5
29. Ernest Bernea – op. cit. p. 157
30. Elena Niculiță Voronca – **Datinile și credințele poporului român, adunate și așezate în ordine mitologică (I)**, Editura Saeculum I.O., București, 1998, p. 34
31. Inf. ter. Eufrosina Sinimesc, 70 ani, Ciulpăz, 2010
32. Inf. ter. Ștefania Ancea (a lu' Bolog), Valea Dâljii, 2009
33. Inf. ter. Alexandrina Brânda, 71 ani, Gurasada, 2009
34. Inf. ter. Elena Alionescu (Drăiloni), 71 ani, Alun, 2009
35. Inf. ter. Sabina Grec, 88 ani, Văleni, 2011
36. Ernest Bernea – op. cit. p. 205
37. Elena Sevastos – op. cit. p. 114
38. Culeg. Sonia Mânja, Sălașu de Sus, 2010
39. Inf. ter. Zoe Mariș, 82 ani, Câmpuri Surduc, 2009
40. Inf. ter. Maria Dușan, 71 ani, Ribița, 2010
41. Inf. ter. Ana Holga, 70 ani, Măgura, 2008
42. Inf. ter. Maria Marc, 48 ani, Densuș, 2009
43. Inf. ter. Ana Gligor (a Păcuți), 71 ani, Stănița, 2008
44. Andrei Oișteanu – **Ordine și haos. Mit și magie în cultura tradițională românească**, Editura Polirom, 2004, p. 42
45. Inf. ter. Emilia Vlad (a lu' Pruncu), 82 ani, Turdaș, 2009
46. Inf. ter. Aurica Popa, 59 ani, Răchițele, 2008
47. Inf. ter. Ileana Grecu (a lu' Cornel de la moară), 65 ani, Luncani, 2010
48. Dumitru Gălățean Jieț – op. cit. p. 73
49. Inf. ter. Ana Maigras (a lu' Ulăresc), 82 ani, Vaidei, 2010
50. Ernest Bernea – op. cit. p. 153

Apărarea

„Pe cot am cotit
Pază am sprijit,
Pază la asfințit,
Pază de la amiazi,
Pază de seară,
Pază de la miezul nopții,
Pază din vărsatul zorilor,
Pază cu muma codrului,
Pază cu moșu codrului,
Pază cu fata pădurii.”

(Simion Florea Marian – Nașterea la români)

*„Sfântul Gheorghe omorând balaurul” –
pictură pe sticlă de Mihaela Bercea*

Epifaniile nașterii ne arată că atât mama cât și noul născut se află într-o continuă transformare, din condiția de preexistență la **lumea nouă**, cea „luminoasă”, într-o ambiguitate magico-religioasă. Starea liminală a noului născut este nesigură iar această ambiguitate tip bine-rău se concretizează în primejdia fizică și magică până la **inițierea** de către moașă, preot și membrii familiei la statutul de membru nou al comunității.

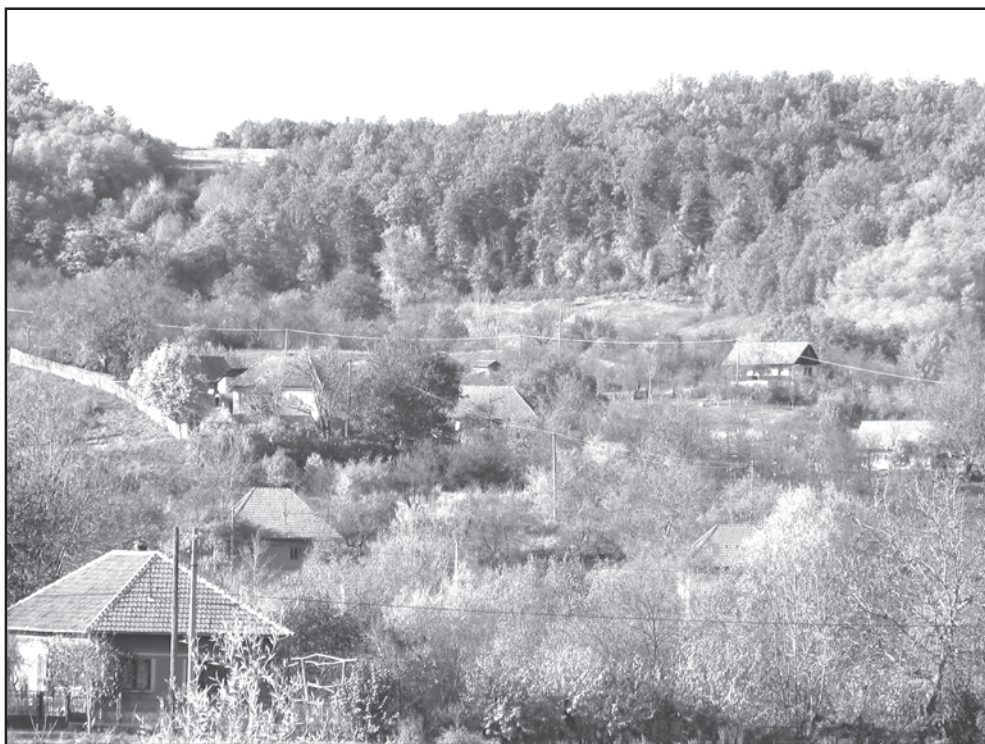
Această etapă vrem să o relevăm în demersul nostru în cadrul satului hunedorean, prin constatările din teritoriu în ipostaze trecut și prezente. Vom exemplifica prin declarațiile unor actanți ai nașterii moașe, nașe, „femei iertate”, descântătoare și simple femei prezente la ritualul nașterii, credințe și practici tradiționale care se mai păstrează, adevărat, nu în totalitate, și în zilele noastre.

Condiția nou născutului este marcată profund de timpul „inițierii în viața nouă din afară în primul rând prin practici de apărare în **cercul augural, divinatoriu, magic** al nașterii mai ales când femeia și copilul intră în **sacru** în raport cu ceremoniile magico-religioase”¹.

Pentru că la naștere copilul nu este înzestrat cu toate atribuțiile culturale necesare în viața unei comunități, existența sa „va atinge împlinirea în urma unui șir de rituri de trecere, adică de inițieri succesive”². Această trecere se face printr-o adevărată strategie de apărare împotriva supranaturalului malefic care se opune integrării copilului. Vom începe cu **teritoriul nașterii**, locul în casa tradițională, care trebuie asigurat împotriva oricăror forțe distructive a actului nașterii în toate etapele sale, preliminară și postliminare, prin crearea **teritoriului sacru**. Iată ce ne spune o interlocutoare din Țara Zarandului: „când femeia rămâne gre, să-ncepe **curățarea cășii**, mai cu ales a odăii unde o să facă; să afumă tătă casa cu fum de tămâie de la biserică, să unge ușa cu ai (usturoi - n.n.) și să face descânt de pază (...) tăte halea să alunge necuratu’ oriunde s-o pune”³.

Teama de malefic era predominantă în comunitatea tradițională datorită mortalității infantile mari, a unor copii născuți cu defecte fizice care erau puse pe seama acțiunii unor personaje malefice care „chinuiau grvida” și se opuneau nașterii. Laugier într-o excelentă monografie a satului tradițional, mai adaugă la toate acestea și situația precară a igienei nașterii, a unor condiții septice aproape inexistente⁴.

Habitatul țărănesc face parte din **satul idee** cum îl denumește Lucian Blaga „situat în centrul lumii și integrat într-un destin cosmic”⁵, el „este osia pământului și cerului”⁶, în fapt un **model utopografic** prin prisma mentalității mitice a celor care îl locuiau⁷ în care **vatra**

Satul hunedorean – „osia pământului și cerului” (Foto: Nicu Jianu)

casei era un punct central în jurul căruia grvida concentra casa, pridvorul, ograda. Astfel „solidaritatea simbolică între **vatră și casă**

a generat o solidaritate semantică: termeni ca hogoag, cămin, fum desemna atât vatra (cuptorul) cât și casa (camera)⁸. În acest cadru avea loc nașterea propriu-zisă, cu mici excepții, fortuite, când gravida putea naște pe câmp, la holdă, la fân, la culesul fructelor și viilor etc. Casa țărănească era deschisă în exterior prin ferestre, horn, „scară la pod”, elemente prin care puteau pătrunde duhurile malefice. Pentru apărarea împotriva lor, familia „închidea tăte ușale și fereștile le acopereau cu oarece tindee și să aprinde „lumină bună” să vadă moașa bine la moșât; în alte căși, de bărbatu’ muierii lucra la baie (mină - n.n.), aprinde și lămpașu’ că să zâce că alungă mai bine lucrurile răle”⁹.

Înainte de naștere în unele case din satele de munte, „să ave mare grijă să înfigă un topor în grinda din odaia muierii grele să alunge pe necuratu’ să nu facă rău în vremea de moșât”¹⁰. În satele de pe Valea Mureșului „de se nimerea ca să intre, cumva, un om de-al căși, înainte de naștere moașa nu-i mai dădea cale să plece; îl pune în a cameră că de ieșă pe ușă în urmă venea **lucru rău** de-o pocea (urâți - n.n.) pe gravidă”¹¹. Când simțea că vin **strânsurile** (durerile - n.n.) „femeia trimite pe oarecine la preot să facă **slujbă de curățirea casei** ca să nască cât mai lesne, de să putea, ardea tămâia pe cărbuni aprinși în casă, să afuma și să ruga la Sfânta Fecioară Maria să-i ia tăte greutățile când o naște”¹²; „sunt moașe care iau de pe părete icoana Maicii Domnului și-o pun la capătu femeii să nască bine”. În spațiul sacru al casei și viețuitoarele: păsări, animale, insecte etc., au o influență aparte în timpul nașterii. Mihai Coman a construit, prin referire la diversitatea manifestărilor mitico-simbolice, un adevărat univers al **bestiarului mitologic** care avea rolul său în diversitatea nașterii. El menționează o **taxomanie animală** sugerându-ne o adevărată arcă a lui Noe având la bază **antimonii proprii, reprezentări mitologice populare**.

□ viețuitoare domestice – viețuitoare sălbatice

- viețuitoare prietene – viețuitoare ostile, dușmane
- viețuitoare utile omului – viețuitoare inutile
- viețuitoare curate – viețuitoare necurate (în spațiul sacrului)
- viețuitoare plăcute lui Dumnezeu – neplăcute
- viețuitoare binecuvântate – viețuitoare blestemate¹⁴

La începutul nașterii „gospodarul trebă să meargă la grajd unde-s boii și vacile să le adepă și să le dea **fân din mână** ca muieră să nască ușor așa cum o fost cu Maica Domnului de-o născut în iesle”, spunea o moașă din Ținutul Orăștiei arătând că „aceste animale sunt plăcute lui Dumnezeu”¹⁵. La întemeierea oricărei case de locuit piatra fondatoare era **jertfa** păstrată sub anumite forme până în zilele noastre care se făcea față de divinitate „cu speranța de a atrage sau a îmblânzi pe zeii nefavorabili”¹⁶. „Să zâce că muieră va face mai ușor copilul într-o casă unde la talpă (temelie - n.n.) s-o pus sânge de cocoș”¹⁷, crede o informatoare folclorică din Țara

*Barza – „pasărea oracol”
(Foto: Marcel Lapteș)*

Hațegului. Arătam, anterior, că nașterea este o trecere de praguri din **lumea întunecată în lumea nouă**. În câteva sate am întâlnit credința că la început de naștere „dacă muieră se chinuie până la miez de noapte și nu poate scoate copilul de aude cântec de cocoș de pe casă, atuncea să alungă tăte duhuile răle și muieră să pornește și naște bine”¹⁸. Dintre toate animalele prezente cel mai mare prestigiu sacral matern îl are **barza** cu o mulțime de rosturi magice, având funcție apotropaică, fiind una din protagonistele „nașterii ușoare”. I. Mușlea și O. Bârlea menționează că sunt „doruri ale lui

Dumnezeu”¹⁹ iar I. Ghinoiu o numește „pasărea oracol”²⁰. Într-unul din satele de pe Platoul Luncanilor am consemnat o povestioară interesantă cu privire la această pasăre miraculoasă. Relatarea aparține unei moașe care „a moșit copii cât juma din sat”: „Într-o zî mă uitai pe casa unei nepoate și văzui o bearză-n vârful cășii și din prima am știut că oi moși-o încă o dată pe nepoată, că sigur o rămas gre. Nu spusăi la nime da băgai în cap să nu mă zăuit (uita - n.n.). Da’ ce crezi, bolându de bărbatu-său o doborât cuibu’ și-o alungat-o în pustii. Ăl mai mare păcat de Dumnezeu o făcut, iară la câteva zăle muierea s-o bolnăvit și-o murit săraca”²¹. Dacă până acum am prezentat câteva credințe din **intra muros** al casei țărănești vom vedea în continuare că nașterea aproape imposibilă, cu primejdii dintre cele mai mari, în spațiul haotic **extra muros**²². În satul tradițional condiția spațiului apare riguroasă și trebuie neapărat respectată pentru că satul nu este uniform ci discontinuu cu dealuri, văi, ape, munți, păduri etc. Practicile magico-religioase apar astfel din cauza discontinuității în legătură cu o anume metafizică a pragurilor, a trecerilor din spațiul profan în cel sacru²³. Locuitorii din satele hunedorene considerau locurile **extra muros** ca fiind bântuite de rele (iele, demoni, duhuri) datorită faptului că erau mai puțin cunoscute și înțelese de aceștia oricum, dacă „o prinde pe muiere facerile la holdă ori la fân, face acolo pe pământ cum o puté, da bărbatu o lua cât de repede la un loc cu copilu’ și pleca cu mare grabă câtă casă cât mai departe de **locu rău** (...) și de trăiește copilu’ mama nu-l aduce pă ăl loc muna după 10 ani”²⁴; „o muiere o plecat câtă stână să ie brânza cuvenită de la oi și când o fo acolo o prins-o facerea și n-o avut încotro, o născut cu oile de-avalma (...) pruncu’ n-o pățat nemica, l-o apărat Sfânta Fecioară că și ea l-o făcut pe Mântuitor în staul de animale, așa că, o avut noroc că de era în altu’ loc nu mai ave zăle”²⁵.

Imediat după ce pruncul s-a născut, moașa se va ocupa de primele preparative ale vieții: tăierea și legatul buricului. Apoi, tot moașa va zice **incantația ridicatului**, o primă etapă a intrării în cultural a nou născutului pe care o putem considera „o comunicare de tip arhaic între planul sacru și cel uman, specifică poeziei de ritual și ceremonial, dar și gesturilor cu finalitate magică care antrenează și obiecte și substanțe cu asemănarea virtuții”²⁶. Urarea are caracter oracular și se păstrează sporadic în Țara Hațegului în care moașa ridică copilul, anunțând prozaic:

„Ăst băiat
Moșât de mine
Să fie ca ferul,
Să străluce ca oțelul,
La părinți de ajutor
Cu noroc și spor!”²⁷

Urarea pentru fată am întâlnit-o numai într-un singur sat de pe Valea Mureșului de care informatoarea își amintea vag cuvintele:

„Fată faină am moșât
Și cu bine o ieșit,
La părinți fie frumoasă

Mândră, harnică, voioasă”, apoi lua cu degetul puțin sânge de la tăierea cordonului ombilical și i punea ca semn în frunte copilului ca să aibă noroc²⁸. Ambii copii trebuiau să se încadreze, mai târziu, în normele de conviețuire a satului: băiatul să fie puternic, să poată munci eficient și să fie de ajutor în familie, iar fata în criteriile cunoscute, să fie harnică și pricepută în gospodărie. Aceste urări (oraculare) au menirea de apăra nou născuții de alte meniri, de data aceasta malefice pe care forțele răului le revărsa asupra lor. Scurtul ritual se termină cu semnul crucii pe fruntea și pieptul copilului făcute de moașă, urmând un alt ritual important **scalda**. În practicile de apărare un rol important îl au actele și prescripțiile rituale legate de

sânge. Începând cu sângele ca sacrificiu prin jertfirea ființei vii pentru desăvârșirea oricărei creații, urmând apoi riguroase etape temporale - sângele la naștere, menstruația, „reacția este aceeași: de păstrare a distanței, de sistare a oricărui contact, de purificare ulterioară a femeii”²⁹. De aceea imediat după naștere moașa o ține trează pe mamă „că de se scapă cu somnul să poate să se oprească sângele-n trup și doamne ferește să piară”³⁰.

Odată cu venirea ciclului, femeia se află în aceeași situație de impuritate și va fi izolată de copil „cât timp este bolnavă”, pentru că orice contact cu acesta poate să-l spurce, mai rău să-l bolonzească de cap și să plângă cât îi ziua de lungă”³¹. Nu întâmplător în unele sate hunedorene, moașele agață de ușă un șnur de lână roșie ca cei care intră în casă să nu aducă rele copilului³². În Țara Hațegului, ne relata o moașă, că nu-i bine ca mama să se culce în pat cu copilul „că dară nu-i încă curată, numa când o face moliftă să poate”³³. Ritualul sângelui este puțin reprezentat în arealul etnofolcloric hunedorean; probabil că în contextul satului arhaic avea forme mai consistente. Prezentăm un fapt cu totul izolat din Platoul Luncanilor relatat de o fostă moașă, care se practica „înapoi cu mult timp”. Iată ce am aflat: „de se naștea un băiat, la trei zile tatăl pruncului să înțâpa în deget și storcea trei picături de sânge cu care unge legănuțul să nu se apropie **ălea frumoase** și să strâmbe copilul”³⁴. Aceste practici legate de ființele supranaturale din Platoul Luncanilor au fost considerate de către Lucia Apolzan „ca reminiscențe ale culturii spirituale daco-getice”³⁵. Antidotul menționat împotriva forțelor malefice, s-a pierdut de mult: „s-a uitat păstă tot la noi” după cum și multe altele legate de naștere.

Încă din timpul când femeia era însărcinată, aceasta se afla sub aripa interdicțiilor care erau multiple, unele îndelungate, cu scopul expres a proteja copilul de acțiuni malefice pentru păstrarea unui echilibru normal al sarcinii și apoi al lehuzei. Vom arăta în continuare

câteva din aceste „tabuuri” pe care comunitatea prin actanții săi, le considerau absolut necesare în procesul nașterii:

În Țara Zarandului

□ „Gravida nu avea voie să umble cu furca de tors cu coarnele în sus, că nu va naște bine”³⁶

□ „Să nu poarte așchii în poală, altu fel pruncu’ o ave mătrață (o boală a părului - n.n.) în cap tăta viața”³⁷

□ „Muierea **binecuvântată** nu poate să facă orice îi vré inima, bunăoare nu trăbă să culeagă flori, mai cu seamă roșii cu petale mari

*Gravida nu avea voie „să umble cu firul”
la război (Foto: Marcel Lapteș)*

□ „Să nu împreuneze picioarele când șade pe laviță, adecă să le pună unu pe altu, că o naște cu chin”⁴¹

Această „profilaxie magică” are la bază principiul similitudinii enunțat de A. von Gennep, care naște contagiunea cu scopul de a ușura travaliul și a ocroti mama și copilul împotriva influențelor malefice, impersonale sau personificate care sunt cele mai numeroase și cele mai vizibile în întregul concept al nașterii⁴². În timpul sarcinii

că prunci născuți or ave pe pele (piele - n.n.) numai sămne cum îs florile”³⁸

□ „De culege ori mâncă bureți din pădure o face copilu’ pe față cu pistrui”³⁹

□ „Când lucră cu firu’ de lână să nu-l petreacă după grumaz că o naște tare greu și copilul o ave buricu’ după cap”⁴⁰

intervenea „recluziunea prin separarea cuplului, în camere diferite, interdicții sexuale, alimentare, oprirea activităților economice în scopul purtării cu bine a pruncului” în vederea unei nașteri ușoare⁴³.

În Ținutul Pădurenilor

- ❑ „Femeia **greoane** (gravidă) avea însușiri magice”⁴⁴
- ❑ „De cumva îi mare arșiță în holde atunce să lua o muiere greoane care arunca o vădruță cu apă și atunce numaidecât o ploia”⁴⁵
- ❑ „Cât timp îi gravidă muierea nu face munci grele, mai cu samă, nu rădică oarece greu că poate pierde fătul”⁴⁶

„Muierea n-avea voie să mănce poame îngemănate” (Foto: Nicu Jianu)

- ❑ „Să nu intre în **topilă** cu cânepă (topirea cânepii - n.n.) că apă-i rece și se poate bolnăvi și să lase”⁴⁷
- ❑ „Muierea n-are cale să mănce poame îngemănate de prune, cireșe, alune că făcea gemeni”⁴⁸

□ „Să nu se sperie și să mireze de nemica mai cu samă de uamenii pociți de la Dumnezeu, orbi, muți, schilozi că tăte astea să duc la prunc”⁴⁹

□ „Îi mare păcat să nu dai la gravidă mâncarea la care râvnește, să poate chiar să lepăde”⁵⁰

În Valea Mureșului

Satele din această zonă etnofolclorică fiind situate în bazinul Mureșului au dezvoltat o **ritualică acvatică** care a influențat întreaga viață spirituală și materială a locuitorilor. Practicile de apărare a nașterii conțin **hilogenii interesante** care ar putea fi studiate mai pe larg, apa fiind practic prezentă în întreg eposul mureșean. Apa este un remediu des folosit de **mujerile grele**, vom exemplifica prin câteva constatări din teren:

□ „De-i vreme bună femeia îi bine să se scalde în apă lângă mal unde-s **drețe** (plante medicinale - n.n.) că ajută la ținerea sarcinii”⁵¹

□ „Gravida nu are voie să ia apă din Mureș că o spurcă, iară copilu’ ce l-o face s-o îneca”⁵²

□ „Pe timpul sarcinii muierea să bea apă din pumnul bărbatului”⁵³

□ „Femeia însărcinată nu are cale **să boteze ori să cunune**, că va naște copilul mort”⁵⁴

□ „Apa cu care se spală gravidă nu se aruncă-n râu că o spurcă și la naștere o aștepta mult și bine **să se rupă apa**”⁵⁵

□ „Când află că este grea, femeia să spală pe foale și pe țâță cu **apă-neîncepută** și agheazmă de la Bobotează”⁵⁶

□ „Cât îi gravidă femeia nu trebă să treacă puntea păstă râu prin vadu’ apei că va naște copilu’ mort”⁵⁷

În Ținutul Momârlanilor

În satele momârlănești, cele colinare și de munte, gravida își vedea în continuare de treburi, muncind mai departe alături de ceilalți

membrii ai familiei sale, ne spune Dumitru Gălățean Jieț, adăugând că totuși „erau scutite de unele munci, mai grele „istovitoare”⁵⁸. Comunitatea aprecia în mod deosebit intrarea unui nou membru în mijlocul ei, mai ales dacă era băiat, încât aprecia întregul arsenal apotropaic al femeii însărcinate ca apărare, prin extindere asupra întregii gospodării.

□ „Femeia ce-i în stare binecuvântată de mere la saivanu' unde se nasc mieii și aruncă cu sămânță de grâu și cucuruz păstă oi, toate or face mei și n-or lăsa, altele chiar și doi mei”⁵⁹

□ „Gravida să nu dea la oarecine jar din vatră, că pruncu' născut s-o naște cu bube”⁶⁰

□ „Al mai mare păcat îl face gravida de lovește vreun animal, atunce copilul va fi rău și câinos”⁶¹

□ „Să nu poarte la brâu flori ori pe cap cunună că va naște copil cu semne pe foale și pe cap”⁶²

În Țara Hațegului

Nu vom găsi în această zonă etnofolclorică practici magice „senzaționale”, care de regulă însoțesc magia. Vom găsi femeia însărcinată în același statut, privilegiat dar și plin de vulnerabilitate, în cercul unor interdicții apreciate și respectate de întreaga comunitate (munca în gospodărie, gravida în starea poftelor, spaimelor legate de pierderea sarcinii, relațiile cu soțul și alte persoane din familie).

□ „Femeia grea e bine să stea sub pomii în floare că va naște copil curat ca argintu”⁶³

□ „Să nu se urce pe scară la pod că va face anevoie copilu cu dureri mari”⁶⁴

□ „Să nu treacă peste un loc unde un lup o mâncat o oaie că va ieși copilul cu mâncătură de piele”⁶⁵

□ „Femeia îngreunată trebuie să-și facă toate poftele la mâncare, altfel copilul născut nu va avea lapte”⁶⁶

În Ținutul Orăștie

Multe dintre credințele legate de interdicțiile mamei însărcinate și a păstrării copilului sunt legate de întruchipările răului - **strigoi, pricolici, vârcolaci și moroi** care vor să oprească nașterea cu toate strădaniile mamei.

□ „De este blestemată femeia grea, asta, să-și facă cruce de trei ori și să bea o gură de agheasmă” ⁶⁷

□ „Muierea să nu iasă afară din casă și să aibă capu’ gol că va naște priculici” ⁶⁸

□ „Să nu fure nimic chiar dacă râvnește un lucru, că va lepăda” ⁶⁹

□ „Copilul nou născut să fie spălat cu lapte de vacă și va fi un „doftor renumit” ⁷⁰

Întruchipările răului sunt legate de o **naștere bună** sau **rea**. Dacă Sacrul nu este respectat în prevederile sale se lasă loc de acțiune a spiritelor malefice. „Numai cunoscând efectul violării regulilor, indivizii pot fi constrânși să se supună unor complexe magice. Personajul inițiat cel mai indicat să ia contact cu asemenea plămuiuri ale **Sacrului nefavorabil** este **moașa**, purtătoare atât a mesajului comunitar cât și a unei importante zestre hotărâtoare ce pot opri propagarea Răului, **contagiunea**, dar și capacitatea de a-l converti în **Bine**” ⁷¹.

Nașterea nou născutului va fi în acest sens obiectivul primordial al mamei, al moașei și al celorlalți actanți. **Descântecul** este cel mai frecvent remediu magico-terapeutic pe care moașa îl utilizează pentru ușurarea nașterii și pentru scoaterea în final a copilului în condițiile cele mai bune. Aproape nu există etapă a nașterii unde să nu se regăsească descântecul cu multitudinea sa de implicații, ceea ce-l făcea pe doctorul Charles H. Laugier, din care am mai citat, să constate remarcabila legătură între medicina populară empirică și tratamentul magico-ritualic al unor maladii, reliefate de noi în prezentul studiu ca fiind modalități de apărare și izolare a Răului. Din acest

unghi de privire moașa știe că muierea nu-i curată, n-are voie în biserică, nu poate face colaci și prescure și să facă leacuri de descântec”⁷² și dinainte și după ce naște până la **îmbisericirea** ei. Praxisul moașei este absolut necesar pentru alungarea maleficului din trupul gravidei și a protejării în continuare a nou-născutului pentru „alinarea durerilor acestei lumi păcătoase dar care poate duce la

Mamă și moașă din Țara Zarandului (Foto: Marcel Lapteș)

bucurie și la fericire, cum constată Jean Delumeau într-o carte „a liniștii și ocrotirii”⁷³.

Perseverența mamei în contextul nașterii cuprindea trei aspecte relevante: stăruința mamei de a naște, efortul nașterii și sârguința păstrării copilului care puteau oricând dezzechilibra toate acestea. Moașa când își dă seama de starea apropiată a nașterii „scoate pe tați din odaie, mai întâi pe copii că-i păcat să stea la naștere, dară pe bărbat îl țâne de ajutor și-apoi pune lângă pat o furcă cu caier și un

topor când s-o naște fată ori băiat”⁷⁴. Ea știe o **mulțime de semne** și este înzestrată cu modalități variate în a **prevesti maleficul** și a-l contracara: face urări nou născutului în rit ceremonial, apoi **taie buricul** în rit de purificare și își pregătește scaldă în rit propițiator. În toate aceste practici magico-religioase incantația prin descântec este imperios necesară pentru a avea efectele dorite.

În zonele etnofolclorice ale Hunedoarei descântecul era puțin reprezentat, excepție făcând zona Munților Apuseni, aceea a Țării Zarandului unde Gheorghe Pavelescu constata că există în viața spirituală a satului zărăndean tradițional un bogat folclor al descântecelor arătând că „folclorul medical constituie o adevărată comoară”⁷⁵. Noi consemnăm un **descântec de plâns** la noul născut consemnat în satul Clopotiva, comuna Râu de Mori, din Țara Hațegului. Ritualul se făcea de către descântătoare marți seara spre miercuri sau joi seara spre vineri până la apusul soarelui în pragul casei împreună cu mama care ține copilul în brațe:

Uhu, uhu, Mumă urâtă
Eu îți spun,
Tu să m-ascuți
Eu îți cer,
Tu să-mi dai
Liniștea pruncului
Nu hodina cucului!

Uhu, uhu, Mumă nebună
Din patru hotară,
Din patru vânturi,
Din patru izvoară,
Din patru păduri,
Să piară plânsu' copilului,
Să-l apere de rău

Cum vre Dumnezeu
Și Maica Precista
Pentru copilu' meu.⁷⁶

Imediat după naștere noul născut va fi ajutat „să aibă viață, să intre în lume sănătos ca tăți uamenii că-i tare neajutorat și nu știe nemica”⁷⁷. Intrarea copilului în **lumea nouă** este o problemă de supraviețuire „de abia are puterea trebuitoare pentru a trăi și pentru a vesti prin gemete suferințele ce îl încearcă ca și cum **natura** ar vroi să-l vestească că-i născut pentru a supăra și că nu vine printre oameni decât pentru a împărți neputințele și greutatea, comentează Elena Sevastos imediat după nașterea copilului, această **mașină delicată**, acest corp născut și trăind care **începe a mișca și a prinde putere** (sb.n.)”⁷⁸.

Copilul această minune a lumii ... (Foto: Bujor Dușan)

„Supraviețuirea” este o condiție a măiestriei moașei care trebuie să sigure cu străvechea sa experiență empirică apărarea mamei de influențele malefice, de acea natură care vestește „primejdiile” copilului încă impur până la botezul ritual când va fi curățat și „acceptat în cultural” de comunitate. În satele noastre vom găsi în această etapă a nașterii o mare varietate de practici magico-medicale de apărare a mamei și copilului în pragul de liminitate cu interdicții și prescripții, în cadrul magiei și toteismului:

□ „Să puna sub perină la copil de ieră sânțur, o bucată de fer bunăoară de seceră ori coasă să alunge Satana”⁷⁹

□ „La copilul nou născut bine-i să-i pui în gură o feliuță de măr ori pară să fie dulce-n viață”⁸⁰

□ „Musai lângă prunc să fie Visul Maicii Domnului”⁸¹

□ „Se-nplântă în stâlpul de la târnaț o săcure să nu intre în casă lucru rău”⁸²

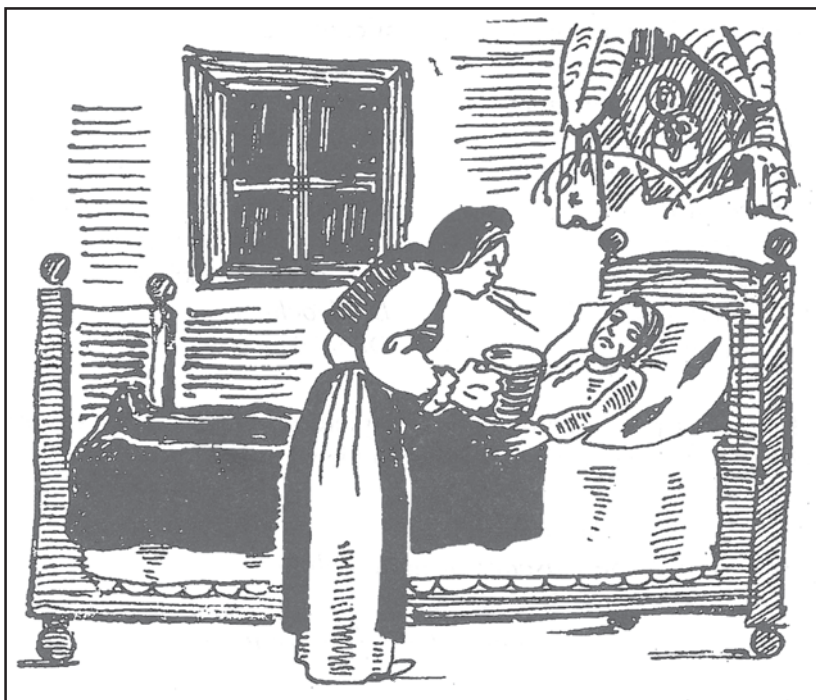
□ „Să pune în leagăn un bob de tămâie”⁸³

□ „Mama pune sub perină ori saltea foarfecă, pântru alungarea strigoilor”⁸⁴

□ „Lângă coșărcuță (leagăn - n.n.), în care doarme pruncu’, să pune o săcure ca să nu schimbe dracu’ copilu’ cu unu’ bolnav”⁸⁵

În satele din Ținutul Orăștiei era obiceiul ca trei zile după naștere moașa să rămână în casă pentru a o ajuta pe lehză mai ales s-o păzească de „lucru rău” sau de ce se putea „apleca peste mamă” cum spunea o fostă moașă din Platoul Luncanilor⁸⁶.

Frica de spirite este acum mai mare ca oricând fiind o continuare a stadiului femeii însărcinate care se află pe patul nașterii. Odată născuți copiii vor fi atacați de o mulțime de agenți malefici „cu acțiune nedirijată de tipul **Matrice, Izdat, Samcă, Pază, Muma Pădurii, Pădureană**”⁸⁷ lăsându-i toată viața cu boli incurabile. De aceea „un copil nu se scoate din casă 40 de zile de la nașterea lui ca să nu se lipească de el în special Muma Pădurii”⁸⁸.

„Descântarea lehuzei” – desen de Marcel Olinescu

Motivul Mumii Pădurii ca spirit necurat, nociv pentru mamă și copil, se mai întâlnește în satele din Țara Zarandului, relatat de câteva persoane bătrâne din satele de munte: „Muma Pădurii îi o babă bătrână și urâtă foc și are în păr numa șarpe cu venin (...) șade într-o colibă de tufar în pădure și mai coboară în sate când o apucă nebunia”⁸⁹; „îi tare rao, că fură pe prunci când nu-i oarecine în grijă, de nu poate le ia somnul de plâng tăta noapte și se umflă de plâns și atunci baba face descântecu’ de-o alungă”⁹⁰. Această ființă malefică răpește copii și-i mănâncă⁹¹ și ia diferite înfățișări de muscă, cărăbuș, pasăre, pisică, câine, păianjen, găină, capră, porc, cioară sau broască (animale spurcate în mitologia populară)⁹² venind noaptea la casa lehuzei atacând copii și „sluțindu-i pe toată viața”⁹³. C. Nicuale a găsit în descântece nume ale Mumei Pădurii pe care le

menționăm pentru a exemplifica răspândirea acestei credințe în folclorul românesc: Avestita, Nadarca, Salomia, Nacara, Avezuha, Nadorica, Salmona, Paha, Puha, Grapa, Zliha, Nernuza, Hamba, Glipina, Humba, Gara, Glapeca, Tisavia și Pliastia⁹⁴.

Noi am întâlnit un descântec de „Muma” la o informatoare din satul zărăndean Tarnița pe care l-a reprodus vag: „știu că buna lua tri cărbuni și-i pune la ușă, geam și în fața patului la prunc și zâce așe:

Uite tri cărbuni
Pântru tri îngeri buni
De pază la casă,
La pat și la masă
S-alunge pe Muma a rao,
Muma Mumelor,
Muma Pădurilor
Să nu ia plânsu
Și hodina

La copil (...) (informatoarea afirmă că atât ține minte - n.n.) după care se pune într-o cană cu apă aghezmută și să dă la copil să bea și tăta casa să afumă cu tămâie”⁹⁵.

În satele de pe Valea Mureșului circulă și astăzi printre mamele cu mulți copii credința că Muma Pădurii schimbă noaptea copii săi cu ai lehzelor. Valer Butură comentează această „zeitate silvană din mitologia populară” ca făcând parte acele spirite malefice care bântuie mamele și noii născuți, un duh invizibil ce planează profitând de **timpul nepăzit**, de lipsa mamei de lângă copil pentru a face **schimburi monstruoase**, în formula copil frumos / copil urât și pocit⁹⁶.

În mentalul popular, pentru a contracara acest schimb malefic, femeile gravide și lehzurile trebuiau să găsească antidoturi capabile să apere copilul. Iată ce ne povestea o femeie de pe Valea Mureșului: „Muma Pădurii îi lucru lui Satana, vine noaptea la căși unde s-or născut copii și îi schimbă pă ai frumoși cu ai ei, că are sute de copii

urâți ca dracu' (...) se-ntâmplă oricând nu-i pază la copil, până la botez dar și mai târziu când îs mai coți și înțelesi (când pot comunica cu mamele - n.n.). numa că ai schimbați, în parte bună se duc și pier, numa câțva mai năzdrăvani vețuiesc și fac tăt rău în sate. Apăi părinții ce să facă? Se duc unde se poate să-i caute de bine, musai la vrăjitori să-i lecuiască de urât și boli, da-i greu tare să-i facă cum or fost”⁹⁷. Cele mai folosite practici de alungare a **mumei răle** erau obiectele magice: mătura, foarfecele, vătraiul, cleștele și cutea (piatra de ascuțit - n.n) care se așezau lângă patul copilului în formă de cruce. „La copii ai mici încă la scutece se pune un ban de argint, tămâie și ai (usturoi - n.n.) și atunci baba aista, rao, nu să apropie de prunc”⁹⁸.

Însă cea mai eficientă apărare a copilului o au în credințele populare, îngerii. La nașterea fiecărui copil se crede că Dumnezeu le da câte

„Îngerel păzitor” – icoană pe sticlă de Mihaela Bercea

un **înger păzitor** care să-l apere de orice intervenție malefică a **lucrului rău**, întruchipat în Diavol. Într-o legendă populară se spune că „după ce Dumnezeu a făcut Lumea și tot ce se afla pe dânsa, cu ajutorul Diavolului, că de aceea numai pe jumătate e bună și există și rău pe lume, s-a dus Atotștiutorul să se spele pe mâini așa cum se cuvine după isprăvirea lucrului. Din stropii care au sărit din mâinile Lui s-au născut îngerii”⁹⁹.

În Țara Hațegului în satele de munte, am întâlnit credința că „mama care nu-i încă **curată**

(fără slujbă la biserică), nu-i lăsată să se culce în pat cu copilul care-i **înger curat** și nu poate dormi în pat întinat”¹⁰⁰. Pentru a crea un echilibru al forțelor magico-religioase există și o altă credință potrivit căreia „când Dumnezeu trimite un înger copiilor care s-au născut trimite și Satana câte un drăcușor ca să-l îndemne la rele”¹⁰¹. Această antinomie bine-rău își are originea în percepțiile valorilor de bază ale religiei creștine, care în virtutea atâtor practici de ceremonie ale nașterii stabilește credința spirituală a copilului în viață, adică ceea ce este bine și ceea ce este rău pentru acesta în comunitate. Îngerul va fi invariabil sfântuitorul invizibil a unei **minima moralia**, a unui cod etico-moral și chiar filozofic ca **tipar de viață** și model comportamental ceea ce este **binele suprem** al individului¹⁰². Despre **îngerul păzitor** atât de prezent în mitologia populară aflăm mai multe din credințele și practicile ce aveau loc la botezul copilului când „pruncu’ primea de la Dumnezău, un înger să-l apere de Diavol”¹⁰³; „când preotu’ băga copilu’ în scaldă, de-a treia oară îi intra pe gură la copil un înger și când îl înfășa în scutec nu mai plângea”¹⁰⁴; „nime nu vede un înger, îi așe ca un aer în juru’ pruncului, că n-are trup ca noi uamenii”¹⁰⁵. Într-o **carte a îngerilor** Andrei Pleșu care ne propune o controversă: „fiecare om un înger păzitor” sau „numai credinciosul un înger propriu”, ne spune că „botezul aduce alte privilegii (Taina Eucharistiei) și intensifică, fără dar și poate, exercițiul protecției angelice dar pruncul nebotezat al cărui suflet începe de îndată să fie disputat de duhurile rele are nevoie de apărare și sprijin la fel ca cel botezat” încât îngerul se află în copil în clipa în care s-a născut¹⁰⁶.

De aici și o serie de precauții pe care le-am întâlnit în timpul efectuării chestionarului nostru în teren: „când se naște copilu’ de-i noapte ori zi să se aprindă câte-o lumină, până la botez, că de nu atât așteaptă Dracu să schimbe pruncu’ cu unu rău”¹⁰⁷; „când femeia-i în chinurile facerii să nu zăcă nime de drac sau diavol că nu poate

intra îngerul în copil”¹⁰⁸; „când un copil moare la naștere, Dumnezeu îl face înger”¹⁰⁹. În pofida tuturor remediilor magico-religioase societatea tradițională se confrunța cu numeroase accidente în cadrul nașterii care aveau multiple cauze fizice și psihice dar și datorită unei igiene cu totul defectoase care duceau femeile la pierderea copilului: din neglijență, din nepăsare, intenționat. Charles Laugier, medic de origine franceză, pe care l-am mai citat, apreciind totuși unele remedii medicale empirice arăta starea sanitară jalnică a satelor românești, în Dolj, în ceea ce privește natalitatea și mortalitatea¹¹⁰. În arealul etnofolcloric hunedorean pierderea copilului avea multiple cauze: „femeia ce-o pierdut însemnează că-i păcătoasă”¹¹¹; „sigur o avut în familia tăta oarece păcate mari”¹¹²; „să poate ca pe timpu’ cât o fost greoaie o văzut om mort și o lepădat”¹¹³; „o muiere greoaie o lucrat de Sfântă Mărie și n-o trecut mult o pierdut copilu”¹¹⁴; „dacă a născut la alt timp înainte de nouă luni muerea perde”¹¹⁵; „muierea să poate că o **fost legată**; de mai rămâne gre în altu’ timp să fie dezlegată de preot”¹¹⁶. Toate acestea se întâmplau când, potrivit mentalului tradițional, nu s-au respectat prescripțiile magico-religioase care au plasat astfel, nașterea în mijlocul forțelor oculte, malefice, a diavolului, în principal pericolul cel mai mare. Moartea copilului la naștere este explicată în aceste credințe ca fiind o complexitate de păcate, de la cel personal al **femeii impure** la cel general al părinților, familiei, ca urmare a unor obiceiuri ale societăți arhaice cu temerile sale în fața supranaturalului, și mai puțin a unor cauze reale, filozofice pentru că în axioma neasemănării **nici o naștere nu-i la fel**¹¹⁷, iar lumea interioră unde se pământădește viața, pântecul matern este primejduit mai mult de cauze corporale decât spirituale.

Această apreciere este de fapt concluzionată de o moașă dintr-un sat de pe Valea Mureșului: „ce să spun domnule, când moare un prunc îi mare păcat, când moare la facere muierea îi unu și mai

mare, da Dumnezeu îi iartă pe amândoi și-i duce în Rai”¹¹⁸. Astăzi conținutul credințelor și practicilor de apărare s-au diminuat mult, doar moașele și „femeile iertate” mai știu „cum era odată” și păstrează numai în memorie această lume magico-ritualică a nașterii pentru că ponderea actelor a scăzut spectaculos generate de fireștile mutații socio-culturale în satul de astăzi.

Note:

1. Arnold von Gennep – **Riturile de trecere**, Editura Polirom, Iași, 1996, p. 23
2. Mircea Eliade – **Sacru și profanul**, Traducere de Brândușa Prelipceanu, Editura Humanitas, București, 1995, p. 156
3. Inf. ter. Lucreția Golda, 86 ani, Crișan, 2009
4. Charles H. Laugier – **Sănătatea în Dolj. Monografie sanitară**, ed. a II-a, Editura INFO, Craiova, 2010, p. 39 40
5. Lucian Blaga – **Isvoade**, Editura Minerva, București, 1972, p. 34
6. Ernest Bernea – **Cadre ale gândirii românești**, Editura Cartea Românească, București, 1985, p. 91
7. Andrei Oișteanu – **Ordine și haos. Mit și magie în cultura tradițională românească**, Editura Polirom, Iași, 2004, p. 432
8. Andrei Oișteanu op. cit. p. 432
9. Inf. ter. Rafila Popa, 69 ani, Vărmaga, 2010
10. Inf. ter. Maria Moga, 89 ani, Balșa, 2011
11. Inf. ter. Asinefta Josan (a lu Rupiță), 83 ani, Rădulești, 2009
12. Inf. ter. Nora Popa, 71 ani, Boiu de Sus, 2010
13. Inf. ter. Maria Tămaș, 79 ani, Valea Poienii, 2009
14. Mihai Coman – **Bestiarul mitologic românesc**, Editura Fundației Culturale Române, București, 1996, p. 5 8
15. Inf. ter. Maria Bâldea (Culicioaia), 78 ani, Cucuiș, 2009

16. Monica Budiș – **Microcosmosul gospodăresc. Practici magice și religioase de apărare**, Editura Paideia, București, 1999, p. 41
17. Inf. ter. Maria Marc, 48 ani, Densuș, 2011
18. Inf. ter. Ana Dilertea (Pituța), 77 ani, Ostrovel, 2009
19. Ion Mușlea și Ovidiu Bârlea – **Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hașdeu**, Editura Minerva, București, 1970, p. 300
20. Ion Ghinoiu – **Vârstele timpului**, Editura Meridiane, 1988, p. 45
21. Inf. ter. Eva Dănilesc (a lu Dăniloni), 83 ani, Bobaia, 2010
22. Andrei Oișteanu op. cit. p. 633
23. Ernest Bernea – **Spațiu, timp și cauzalitate la poporul român**, Editura Humanitas, București, 1997, p. 109
24. Inf. ter. Zorița Avram, 86 ani, Crișan, 2010
25. Inf. ter. Lucreția Gana (Mamița), 71 ani, Unciuc, 2008
26. Narcisa Alexandra Știucă – **În pragul luminii albe**, Editura Centrului Național de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare, București, 2001, p. 46
27. Inf. ter. Ludovica Luncăviță (Totocri), 89 ani, Răchitova, 2010
28. Inf. ter. Veronica Crișovan (a lu Sălade), 76 ani, Ohaba, 2010
29. Narcisa Alexandra Știucă op. cit. p. 157
30. Inf. ter. Viorica Costea, 76 ani, Lelese, 2011
31. Inf. ter. Ileana Dușan, 66 ani, Ribița, 2010
32. Am întâlnit și situații când acest șnur roșu era legat de către mame la mâna copilului; fiind întrebat de ce procedează așa ni s-a răspuns: „să aibă pruncu’ sânge bun și să alunge **strigoanele și moronii**”
33. Inf. ter. Paulina Coroi (a lu Todoruț), 67 ani, Râu de Mori, 2009
34. Inf. ter. Salvina Neagu (a lu Neagu), 76 ani, Cioclovina, 2009
35. Lucia Apolzan – **Carpații tezaur de istorie. Perenitatea așezărilor risipite pe înălțimi**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987, p. 159
36. Inf. ter. Trejia Vârtei, 79 ani, Vulcan, 2010
37. Inf. ter. Marioara Giurgiu, 70 ani, Păulești, 2010
38. Inf. ter. Laura Aslău, 78 ani, Bulzeștii de Sus, 2011
39. Inf. ter. Maria Dușan, 71 ani, Ribița, 2010

40. Inf. ter. Lina Doica (a Dochii), 81 ani, Mihăileni, 2011
41. Inf. ter. Ana Gligor (a Păcutii), 71 ani, Stănița, 2010
42. Arnold von Gennep – op. cit. pp. 47 – 48
43. Arnold von Gennep op. cit. p. 49
44. Rusalin Ișfănoni – **Pădurenii Hunedoarei**, Editura Mirabilis, București, 2004, p. 168
45. Inf. ter. Domnica Chendereș, 71 ani, Cerbăl, 2008
46. Inf. ter. Floarea Bumbescu, 73 ani, Meria, 2009
47. Inf. ter. Viorica Lascu, 68 ani, Socet, 2009
48. Inf. ter. Floarea Josan, 68 ani, Poiana Răchițelii, 2009
49. Inf. ter. Valeria Marina (Păncel), 68 ani, Dumbrava, 2010
50. Inf. ter. Viorica Barna (a lu Dudă), 67 ani, Peștișu Mic, 2010
51. Inf. ter. Viorica Popovici (a lu Josa), 83 ani, Roșcani, 2010
52. Inf. ter. Floare Soe (a lu Țapu), 87 ani, Panc, 2010
53. Inf. ter. Elisabeta Adam, 77 ani, Godinești, 2010
54. Inf. ter. Florica Albu, 49 ani, Vorța, 2009
55. Inf. ter. Emilia Vlad (a lu Pruncu), 82 ani, Turdaș, 2009
56. Inf. ter. Maria Stoica, 82 ani, Reghet, 2011
57. Inf. ter. Salvina Stârc (a lu Mutu), 76 ani, Pricaz, 2010
58. Nicolae Gălățean Jieț – **Riturile de trecere în Ținutul Momârțanilor. Nașterea**, Editura Măiastra, Tg. Jiu, 2011, p. 20
59. Inf. ter. Lucreția Gălățean, 68 ani, Slătinoara, 2010
60. Inf. ter. Elisabeta Stanciu, 74 ani, Câmpul lui Neag, 2010
61. Inf. ter. Maria Păvălonesc, 78/ ani, Paroșeni, 2010
62. Inf. ter. Ana Moldovan (Anuța Păvălonilor), 67 ani, Petros Brătoni, 2010
63. Inf. ter. Octavia Pipău, 50 ani, Strei, 2009
64. Inf. ter. Cornelia Tomescu, 69 ani, Clopotiva, 2009
65. Inf. ter. Ștefania Ancea (a lu Bolog), 75 ani, Valea Dâljii, 2009
66. Inf. ter. Ana Miclăuș (Ana lui Nistor), 78 ani, Petros Prunduri, 2009
67. Inf. ter. Sabina Grec, 88 ani, Văleni, 2010
68. Inf. ter. Ana Măniuț (Alexa Măi), 76 ani, Căstău, 2010
69. Inf. ter. Maria Ștef, 75 ani, Poienița, 2011
70. Inf. ter. Saveta Grozăvesc, 80 ani, Pișchinți, 2010

71. Alexandra Narcisa Știucă op. cit. p. 163
72. Inf. ter. Rafila Săcoi (a lu Gheorghe), 76 ani, Târsa, 2010
73. Jean Delumeau – **Liniștiți și ocrotiți (II)** Traducere de Laurențiu Zoicaș, Editura Polirom, Iași, 2004, p. 171
74. Inf. ter. Salvina Nandra, 75 ani, Dăbâca, 2010
75. Gheorghe Pavelescu – **Magia la români** (Studii și cercetări despre magie, descântece și mamă), Editura Minerva, București, 1998, p. 298
76. Inf. ter. Cornelia Tomescu ((a Blidarilor), 69 ani, Clopotiva, 2010
77. Inf. ter. Elisabeta Toth (a lu Boșche), 71 ani, Mihalt, 2010
78. Elena D. O. Sevastos – **Literatura populară (II). Nașterea la români**, Editura Minerva, București, 1990, p. 176
79. Inf. ter. Laura Aslău, 78 ani, Bulzeștii de Sus, 2010
80. Inf. ter. Olivia Zgârcea (Alexoni), 67 ani, Clopotiva, 2010
81. Inf. ter. Victoria Celea, 73 ani, Densuș, 2010
82. Inf. ter. Valeria Jurcă, 68 ani, Vorța, 2009
83. Inf. ter. Lucreția Mariș, 75 ani, Cerbia, 2009
84. Inf. ter. Letiția Bortei (Tița), 70 ani, Petros Prunduri, 2010
85. Inf. ter. Domnica Șendroni, 62 ani, Cerișor, 2011
86. Inf. ter. Ileana Grec (a lu Cornel de la moară), 65 ani, Luncani, 2010
87. Alexandra Narcisa Știucă op. cit. p. 99
88. Artur Gorovei – **Credinți și superstițiile poporului român**, Editura „Grai și Suflet Cultura Națională”, București, 2003, p. 156
89. Inf. ter. Lina Doica (a Dochii), 81 ani, Mihăileni, 2010
90. Inf. ter. Maria Mateș (a Ferului), 71 ani, Buceș, 2010
91. Marcel Olinescu – **Mitologia românească**, Ediție critică de I. Oprișan, Editura Salculum 1.0., București, 2001 op. cit. p. 322
92. Simion Florea Marian op. cit. p. 23
93. Inf. ter. Ana Loliș, 83 ani, Vața de Jos, 2010
94. Cornel Dan Niculae – **Leacuri și remedii din Carpați**, Editura Ethos, București, 1995, p. 408
95. Inf. ter. Ana Igreț (a Igreștilor), 85 ani, Tarnița, 2010
96. Valer Butură – **Cultura spirituală românească**, Ediție îngrijită și introducere de Iordan Datcu, Editura Minerva, București, 1992, p. 287
97. Inf. ter. Sabina Luca, 60 ani, Certeju de Sus, 2010

98. Inf. ter. Ludovica Grecu, 88 ani, Bocșa Mică, 2009
99. Marcel Olinescu op. cit. p. 58
100. Inf. ter. Nesia Iubaș (Pupu), 76 ani, Suseni, 2010
101. Cornel Dan Niculae op. cit. p. 49
102. Petru Ursache – **Etnosofia**, Editura Paideia, București, 2006,
p. 61
103. Inf. ter. Elena Haiduc, 68 ani, Cutin, 2011
104. Inf. ter. Elena Hăncilă, 77 ani, Măgura, 2010
105. Inf. ter. Sabina Iordate, 75 ani, Vărmaga, 2010
106. Andrei Pleșu – **Despre îngerii**, Editura Humanitas, București, 1994,
p. 88
107. Inf. ter. Maria Lupulescu, 74 ani, Fântâna, 2010
108. Inf. ter. Lucreția Măgduț (Totocri), 89 ani, Răchitova, 2010
109. Inf. ter. Elisabeta Mihăiesc (a lu Muntean), 82 ani, Ciula Mare,
2010
110. Charles H. Laugier op. cit. p. 199
111. Inf. ter. Saveta Groza (Veta lu Locale), 82 ani, Vaidei, 2010
112. Inf. ter. Minerva Mircea (Cucu), 73 ani, Ciulpăz, 2010
113. Inf. ter. Maria Stănesc (a lu Mărilă), 70 ani, Sălașu de Sus, 2009
114. Inf. ter. Speranța Simina (nora lu Cândroi), 77 ani, Sibișel, 2010
115. Inf. ter. Eugenia Tici, 55 ani, Căzănești, 2011
116. Inf. ter. Cornelia Vuzdugan, 79 ani, Vața de Jos, 2011
117. Pierre Ricoeur – **Eseuri de hermenentică**, Traducere de Vasile Tomoiu, Editura Humanitas, București, 1995, p. 261
118. Inf. ter. Dafina Farcaș, 84 ani, Certeju de Sus, 2011

Taina Ursitoarelor

„Drumul nostru prin viață nu ni-l croim noi așa cum l-am vrea, ci urmăm o soartă care ne e trasă încă de la naștere și de la care nu ne putem abate. Ele ne ursesc cât vom trăi iar noi ca niște orbi mergem pe drumul pe care ele ni le-au ursit”.

(Marcel Olinescu – Mitologie românească)

„Magia cu religia au comun faptul că dialogul dintre „cele văzute” (planul umanului) și „cele nevăzute”(planul dumnezeiescului) se realizează pe cale tainică”.

(Doina Ișfănoni – Interferențe dintre magie și estetic în recuzita obiceiurilor tradiționale românești din ciclul vieții)

„Misterul (și misterele) feminine – o condiție a magicului ...”

(Camelia Burghela – În numele magiei terapeutice)

„Ursitoarele sunt purtătoare ale însemnelor ordinii, ale curgerii și evoluției, uneltele torsului sunt însemne ce trimit la existența microcosmică ordonată casnic, dar și la geneza macrocosmisului căci multe legende cosmice românești vorbesc despre ursirea pământului”.

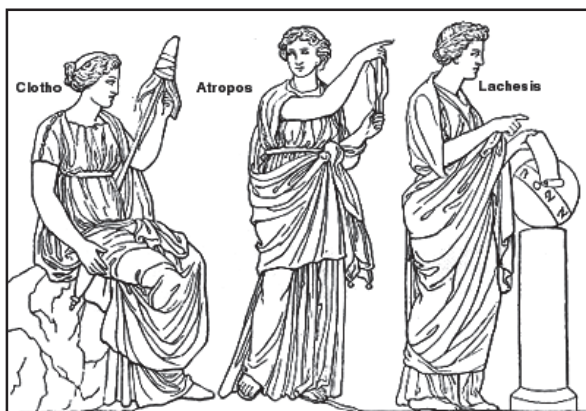
(Alexandra Narcisa Știucă – În pragul luminii albe)

Masa ursitoarelor la Pădureni (Foto: Nicu Jianu)

Întreaga gândire tradițională românească se circumscrie între două coordonate fundamentale, ale **Sacrului și Profanului**, ce limitează societatea laică de cea religioasă. Nașterea reprezintă o trecere umană a unor praguri ale vieții care marchează destinul viitorului individ al comunității. Este ceea ce etnologii numesc „intrarea în cultural” unde viața este pusă în dialog cu toate etapele sale, copilăria, adolescența, căsătoria și în final moartea, o altfel de existență în **Lumea de dincolo**, „o lume extrem de asemănătoare cu cea a mediului în care comunitatea tradițională trăia”¹. **Viața** este pusă în dialog direct cu **Moartea**, nu neapărat în opoziție, ne spune un reputat specialist în estetică, antropologie culturală și etnografie, prof. Petru Ursache, ci ca două **ipostaze destinale** ale existentului, care se succed în mod necesar și firesc². Dacă **destinul** conceput ca principiul abstract de ordonare a vieții nu poate fi influențat prin **rugăciuni și ofrande**, nu își manifestă existența prin **hierofanii** și exclude posibilitatea comunicării în cadrul ceremonial **ipostaza sa personificată** în schimb, obiectivarea sa în termeni mitici, constituie pentru satul tradițional necesități stringente³. În capitolul **Ursitoarele** al chestionarului nostru (Anexe p.) se observă din răspunsurile informatorilor că **ursita, destinul copilului** făcut de ursitoare, încă de la naștere, determină traseul existențial a individului precum și acțiunile de-a lungul vieții pentru că „fiecare prunc, vezi bine, când se naște are soarta lui făcută de ursitoare pe care nime n-o știe”⁴.

În mitologia populară ursitoarele se pare că sunt de sorginte geto-dacică fiindcă termenul de ursitoare nu-l vom găsi la greci, romani sau slavi ne spune Ion Ghinoiu⁵. După ce arată influența unor elemente latine în credințele despre ursitoare, Irina Nicolau consideră, că în termeni generali, aceste credințe se constituie ca un numitor comun al obiceiurilor practicate la naștere „prezența lor este atestată în toate zonele țării dar între formele lor de expresie pot fi determinate diferențe destul de mari în ceea ce privește ursitul”⁶. În arealul

Ursitoarele din antichitatea latină

etnofolcloric a populației rurale din Munții Apuseni, Gheorghe Pavelescu referindu-se la ursitoare le numește ființe mitologice variabile, ca număr, care sunt personificarea târzie a credinței străvechi despre ursitul în primele zile de la naștere⁷. Pentru înțelegerea mentalității comu-

nității tradiționale asupra **soartei și ursitului** trebuie să pornim de la conceptul **viitorului** „care împlinește legea într-o lume ce urmează să fie” cum remarcă Ernest Benea⁸. Timpul și destinul sunt strâns legate în concepția oamenilor de la sate și definește un viitor obiectiv, un drum lung al nou născutului, plin de întâmplări neștiute cărora va trebui să se supună ca fiind condiții ale **trecerii**. Iată cum înțelege viitorul o țărăncă chestionată de noi în această privință: „Păi, așa-i **ce vine cu timpul** (sb. n.), este adevăratelea, da’ numa’ Dumnezeu îl știe dinainte”⁹.

Fiecare locuitor al vechii comunități rurale știa că timpul are **rostul** lui, curge implacabil începând cu nașterea, continuând cu căsătoria și apoi moartea care închide **cercul**. În acest cerc se situează dualitatea **destin – soartă**, aparent tautologice, imuabile, un dar de la Dumnezeu, cum crede țărăncă noastră, care trebuie îndeplinit așa cum este hotărât de la naștere. Cu toate că omul este supus legilor ordinii lumii sale, cu toate că admite cu nespusă tristețe că viața trece, acel **fugit irreparabile tempus** și nu se mai întoarce, crede că trecerea în neant, în Tărâmul de Dincolo poate exista speranța salvării existențiale. În atare condiții timpul devine **soartă**, noul născut intră în timpul sacru pentru prima oară într-o ordine dinainte stabilită,

În privința numărului de ursitoare existent în credințele hunedorene am întâlnit în răspunsurile femeilor chestionate, în majoritate, trei ursitoare: „veneau întodeauna la copii născuți numa’ trei, tăte la un loc”¹⁴. De altfel peste tot în Ținutul Pădurenilor ursitoarele, trei la număr, erau niște **femei necăsătorite** (sic!), urâte, despletite, pe care nu le-a auzit nimeni”¹⁵; o interlocutoare din zona etnofolclorică a Orăștiei, ne-a dat un răspuns stupefiant: „sunt șapte, că atâția ani șade copilul acasă de-l învață părinții cum să se poarte, adică câte una pentru fiecare an de-acasă”¹⁶. În alte consemnări difuze apar alături de 3, 7 ursitoare un număr de 9 sau 12 ursitoare completând „că așa se zice”¹⁷; „nu le-a văzut nime, așa că cine știe câte or fi”¹⁸. În privința numelor „acestor **trei zâne** care determină odată pentru totdeauna fericirea sau norocul vieții copilului”¹⁹, în satele hunedorene se întâlnesc denumiri ca: **ursitoare, ursoaie, ursită și soartea**, oarecum restrânse față de multitudinea denumirilor în folclorul global, **zâne, sfinte, piaza rea, ursoi, ursoni, surzuiiele, iele, capu’ lunii, fecioarele, albele, hărăzitele, măiestrele** etc.

Un caz, oarecum special, îl găsim în credința ursitoarelor la satele locuitorilor de pe Platoul Luncanilor din zona etnofolclorică a ținutului Orăștiei, unde oamenii locului au percepția că „ursitoarele sunt niște zâne rele cum îs „hăle frumoase” care vin noaptea la fereastră când se naște copilul și prezic nenorociri”²⁰. Iată cum motivează toate acestea o moașă din acest ținut: „de mult, nu se mai ține (ursitoarele n.n.) și nu se pune masă că dacă se știe ursita copilului numa’ reao, copilu’ nu să mai poate feri, îi tăt una”²¹; „numa’ soarta dată de Dumnezeu îi cea de adevăr, că în fața lui nu ne putem feri, restu-i ca fumu’, să ridică de pă pământ și mere în văzduh”²². Acest „ateism mitologic” a îndepărtat ursitoarele (duhurile rele) din viața luncanilor, trecându-le în uitare, dar vom vedea în continuare, o altfel de grijă pentru soarta copilului, pentru protecția lui în atmosfera culturalului.

Am încercat să aflăm din cercetările noastre pe teren ce

semnificație existențială au aceste ființe supranaturale în mentalul țărănesc și pe lângă înfățișarea lor corporală reală sau imaginativă,

Mama pune spice de grâu în leagănul copilului pentru ursit – foto: Marcel Lapteș

în dualismul uman transcendent, am primit răspunsuri de tipul **zâne ale soartei**. Iată cum sunt percepute acestea la puțin timp după nașterea copilului, consemnate de noi la capitolul Ursitoare: „îs trei femei tare faine, zâne ale soartei, cu rochii albe ca lumina soarelui și zâc soarta copilului”²³; „îs de la Dumnezeu lăsate pântru **soartea** pruncului, îs așé ca aerul, intră în casă de nu le

vede nimenea”²⁴; „păi unde, să șadă, în loc tainic de nu le vede uamenii, zice baba me’ că vin din păduri, de la munte”²⁵; „soarta ne vine din ceruri, acolo îs ursitoarele”²⁶; „să zâce cî-s muieri ca noi, iele spun copilului cât îi de lungă viața”²⁷; „îs tri surori care țese viața omului, una toarce firu’, hălaltă îl depănă și a tria îl taie, de-aia îs zâse **torcătoarea, depănătoarea și curmătoarea**”²⁸; „intrau în căși tăte tri așé ca un vânt, la miez de noapte, da’ o moașă o visat că erau niște fete tare faine cu păru’ ca auru’, a mai în vârstă o spus **soartea**”²⁹. Cele trei atribuții ale ursitoarelor ne trimite ca modalitate de lucru, parcă la o șezătoare țărănească de mai de mult când se

țesea pânza vieții. Comparativ am putea extinde semnificația și la ceea ce Adrian Sămărescu numește izomorfismul cu Parcele și Moirile, adică, cele trei surori din mitologia greacă îndeplinind aceleași atribuțiuni: „**Klotho** (nașterea) – toarce firul, **Lahesis** (zilele vieții) – îl deapănă, **Atropos** (moartea) – taie firul”³⁰ iar în mitologia latină ipostazele unice și abstracte ale destinului preced cele trei ursitoare numite „**Tria Fata, Tres Fortunae, Tres Parcae** care fie că torc **vitalia fila**, fie că scriu în **tabularia verum** destinul noului născut”³¹.

Această triadă a destinului am întânit-o în mai toate răspunsurile din chestionar, legate într-o accepțiune mai largă de reprezentările mitice ale **Ceasului Rău și Ceasului Bun**, care nu pot fi confundate cu ursitoarele, dar care în mentalul popular se amestecă ca unitate de timp augural sau nefavorabil: „copilul o vinit pe lume în **Ceas Bun**, atunce i-o răsărit și **Steaua** de la Dumnezeu”³².

Locul ursitului era acela al **toposul nașterii**, camera lăuzei, lângă leagănul copilului, pe care moașa l-a pregătit cu minuțiozitate în vederea venirii ursitoarelor, moment sacru de o intensitate maximă. Praxisul magico-religios al comunității care primea copilul în rândurile sale era legat de ursitul **intra muros** (în interiorul casei) și ursitul **extra muros** (în afara casei) la fereastră, târnaț (prispă - n.n.) sau chiar la ușă. În cazul din urmă alimentele și obiectele rituale se puneau la ferestre sau în târnaț: „unele moașe credeau că-i bine să se ursească la geam și pune’ tăte hălea pe un podișor (dulap - n.n.) afară, așé făceau uamenii mai slabi (săraci - n.n.)”³³. Dar cu excepția arătată, ursitul se făcea în casă, un spațiu purificat de „duhurile rele” pe care încă de la venirea pe lume a nou născutului moașa l-a „securizat”, pentru destinul fast al copilului. De altfel prima urare augurală a nou născutului era a moașei prin **ridicarea copilului**, imediat după tăierea buricului, urarea de băiat și urarea de fată prin închinarea la Dumnezeu. **Urarea** și apoi **descântarea lehuzei** sunt

preludiu la cele 3 – 7 zile a timpului ursitoarelor, un prim pas al **înbumării** acestor forțe supranaturale, nevăzute. La fel mimarea unor îndeletniciri în gospodărie, măturat, cusut, tors etc. – pentru fată și tăiatul cu toporul, bătutul de cuie, cititul pentru băiat, făcute de moașă în primele secvențe ale nașterii au menirea de a influența **viitorul, soarta**, copiilor, încât sintagma din paremiologia populară „ce ți-e scris, în frunte ți-e pus” nu mai pare atât de fatalistă, poate fi îndulcită prin magie.

Locul trebuie pregătit exemplar pentru a nu supăra ursitoarele. Camera va fi măturată și „lucrurile din casă șterse de praf cu cârpă udă să nu-și murdărească zânele hainele albe”³⁴; „să pune oloi curat în candelă”³⁵; „să șterg icoanele și se pregăteșete agheasma”³⁶; „gospodarul bate în canatul ușii un canaf roșu de lână și pune în tindă crenguță de brad”³⁷; „soba trebuie curățită cu tăt cu horn că **ursoaiele** pot ajunge în casă pe acolo”³⁸; „camera copilului trebuie luminată cu lumini de la biserică și ca să vadă ursitoarele darurile

Pregătirea camerei lăuzei în Ținutul Pădurenilor (Foto: Marcel Lapteș)

puse pe masă”³⁹. Moașa scâldea copilul și lăuza pentru a fi purificați în vederea desfășurării ursitului.

Ritualul ursitelor se petrecea noaptea, în cele trei zile de la nașterea copilului. Noaptea prin întinericul ei este păstrătoare de **taină** în sensul că ascunde muritorilor de rând **facerile magice**, practicile oculte știute numai de inițiate. În vremurile vechi „când oamenii erau mai buni și credincioși, iubitori de Dumnezeu oricine vedeau ursitoarele și le știau ce-au ursit”⁴⁰, acum nimeni nu poate să asculte ursitoarele iar dacă „printr-o minune să știe de soarta copilului cine aude să bolonzește (îmbolnăvește - n.n.) de cap și chiar pier, că-i știut **soartea** n-o poate schimba nime’ dară bunu’ Dumnezeu”⁴¹.

„Identitatea” ursitoarelor în comunitățile hunedorene este una generală, găsită în mai toate arealele etnofolclorice românești: „de toate îs tri femei, a mai mare, a mijlocie și cea mică, una schioapătă”⁴²; „vin la casa copilului mai cu seamă la noptat, la miez de noapte, da’ și spre ziuă”⁴³; „zâc soartea așé: a mare ține furca și toarce, a de mijloc deapănă firu’ și a mică cu foarfecu’ în mână îl tăie cum crede, să spune că a mare dădea câți ani o trăi pruncu’, a de mijlocie ursa de frumusețe și fală iară a mică zăcea de bogăție ori sărăcie”⁴⁴. Într-un spectacol de teatru folcloric, având caracter oral și de improvizație, de la Dealu Mare din Țara Zarandului, am întâlnit o „antiteză de ursit” în formula bine-rău, deosebit de interesantă dat fiind faptul că „reproducerea ursitului” este o **taină**, visată doar de mamă și moașă, dezvăluirea ei după ascultarea ursitoarelor „e pedepsită cu moartea năpraznică”⁴⁵. Din cercetările noastre mai apropiate am descoperit că această „cântare de ursit” era în mare parte creația unei rapsoade Ioana Precup, un fel de „creatoare modernă” de poezie populară. Redăm mai jos două texte de **ursit bun și ursit rău** ce se petreceau la masa ursitoarelor.

Ursitoarea de bine
De la răsărit am venit
La un prunc de ursit.

Așteptând ursitoarele ... (Foto: Marcel Lapteș)

Vântu m-a adus liniuț
Să-i ursesc lui Ionuț:
Să crești mare și voinic,
Să n-ai teamă de nimic,
Să cutreiri văile,
Munții cu pădurile,
Codri cu izvoarele,
Să ai turmă de oiță,
Să o paști în poieniță.
De-i cânta cu fluieru',
Să răsune întreg codru',
De-i cânta cu gura
Să răsune pădurea.
Iar duminica la joc
Să-ți pui busuioc în clop
Și să le fii drag la fete
Ca la codru' frunza verde,
Ori pe unde te vei duce
Să îți fie vorba dulce,
Or pe unde îți găsi
Să nu-ți uiți părinții.

Ursitoarea de rău

Am venit dinspre apus,
Vântu' tare m-a adus
Și cum m-a adus în trap
M-am lovit tare la cap
De culmea dealurilor,
De crengile brazilor,
La ușă, de tăietor
M-am lovit la un picior.

Și încep a ursi
Vieții care o veni:
Ionuț, Ionuțule
Să crești mare pruncule
Să cânți cum cântă cucu'
Da să-ți părăsești satu',
Să ai glasu' cucului,
Dar umblatu' lupului,
Să cânți cum cântă mierla
Da să-ți părăsești țara.
Să trăiești printre străini
Ca și floarea printre spini.
Când îi munci cu dreptate
Să primești din plat-o parte,
Să trăiești fără mândruța
Și cu doru' de drăguță,
Să te-aștepete maică-ta
Să vii iar în țara ta.
Când îți va fi lumea dragă
Să curgă din nori otravă,
Inima să-ți otrăvească
Nicăieri să nu-ți tihnească.
Când îi sta în loc și-i plânge
Din inimă să-ți curgă sânge
Sânge negru, mohorât
Să-ți fie viața-n urât⁴⁶.

Rădăcină magico-religioasă străveche, ritualul Ursitoarelor are aici un caracter de **imprecație** la adresa copilului și vieții sale viitoare, dar și de **reparație** a răului de către ursitoarea bună care se petrecea în **datul** strict al timpului: „hăle tri zâne îs ale vremii copilului: una-i cap de lună, alta-i zâna și a tria ceasu' când o deschis ochii copilu'”⁴⁷.

În Țara Zarandului ursitoarele, dăruiesc copilului bogății după cum urmează: „de-s îmbunate cum trebă, atunce a mare urzește aur din băile noaste, argintul îl zâce cea de mijloc și a mică holde și pădure”⁴⁸ după care este categorisit ca bogat, sărac sau de mijloc în comunitate. Pentru îmbunarea ursitoarelor un rol esențial îl avea **Masa Ursitoarelor** pentru că „dacă ele nu ursesc bine, copilul nu are noroc în viață”⁴⁹. Este cunoscută în literatura de specialitate sub mai multe denumiri: „cina ursitoarelor”⁵⁰; „cinișoara, ospățul”⁵¹.

Masa Ursitoarelor este o **ipostază a darului** care are caracter comunitar astfel că în spațiul social românesc există un adevărat **histrionism al darului**, etnologii includ aici munca (claca, șezătoarea) darul augural (urarea), cântecele rituale (colinda), dansul”⁵² și darul **ritual alimentar** pentru ursitoare, adăugăm noi, menționând

„Colacul ursitoarelor” din Țara Hațegului (Foto: Marcel Lapteș)

că din cele mai vechi timpuri aceste daruri aveau un caracter sacrificial și de ofrandă pentru îmbunarea și câștigarea bunăvoinței forțelor destinului. Masa Ursitoarelor reprezintă astfel un **dar total** pentru intrarea în viață a copilului sub cele mai bune auspicii și asigurarea în continuare a unui trai „bun ca pâinea caldă” cum spun îndeobște țărani.

Fiind o reminiscență a „complexului cultural și religios indo-european”⁵³ **darul total** își are calitatea în **daimonul grâului și zeul vinului**, valori ale voinței omenești în cultura noastră populară. Toate acestea le vom întâlni în ethosul nostru, cel păstoresc și cel de câmpie în alimentele rituale puse pe Masa Ursitoarelor, alături de altele, cu semnificații magico-ritualice asemănătoare.

Cele exprimate de noi mai sus se regăsesc, dincolo de ritualul propriu zis, în Ținutul Pădurenilor. Aici se păstrează integral „cu suita de elemente simbolice ce le reunește și exprimă vizual dorința localnicilor ca nou-născutul să aibă o viață armonioasă și echilibrată, conform mentalității tradiționale”⁵⁴. Masa Ursitoarelor la pădureni a rămas în spațiul hunedorean singurul obicei al nașterii, ca fapt viu, perpetuat de la o generație la alta și prezent aproape în aceeași formulă ritualică de-a lungul timpului. Cele mai largi informații le avem din prezentările în detaliu a cercetătorilor Doina și Rusalin Ișfănoni, citați prin lucrările lor în dese rânduri pentru acuratețea expunerii științifice.

Masa Ursitoarelor se pune în satele pădurenești în prima săptămână după naștere, în intervalul zilelor trei-șapte, spre seară, un fel de cină, pentru că sunt așteptate până la miezul nopții. Ileana Lucaciu ne spune că a pregătit și ea această masă, în trecut, ca **moașă**, când a adus în casa **nepoatei** mai multe alimente și băuturi: **pogace** – pâine de grâu nedospită, **zamă** de găină cu legume, carne friptă cu **crumpi** (cartofi - n.n.), **perișoare** (sarmale - n.n.), **poame** fierte (compot - n.n.), **grâu fiert** cu miere, **vinars**, **vin** și mai nou

bere. Acestea se așează pe o masă rotundă pusă în camera unde erau mama și copilul – nou născut într-o ordine stabilită de moașă. Originea mesei rotunde, ne spune Ion Ghinoiu, se află în altarul de sacrificiu atestată de descoperirea unei piese de lut ars la Căscioarele (Giurgiu, datând din secolul IV î. H.). Masa cotidiană din casa țărănească împreună cu timpul petrecut în jurul ei erau sacre ⁵⁵. Până aproape de zilele noastre se folosea această masă rotundă pe care se puneau în mijloc un blid cu apă neîncepută, deasupra căruia se așezau șase **linguri** cu scobitura în jos, peste care se așeza **pogacea**. În spațiul dintre linguri se așeza în farfurii mici mâncarea, adică șapte feluri și trei pahare cu băuturi. Toate acestea se înconjura – roată cu **brăcirea** mamei. Moașa făcea trei cruci peste masă și zicea (ex. pentru fată):

Să crească,
Să trăiască
Să fie sănătoasă,
Să fie frumoasă,
Să fie deșteaptă,
Să fie cuminte,
Să aibă noroc
Toată viața la un loc
Nepoata cășii noastre!

Masa Ursitoarelor mai conținea și o serie de obiecte în funcție de sexul noului născut, băiat sau fată: „pântru băiat să pune numai **ferotenii** (unelte din fier - n.n.) ce lucră bărbatu' la casă: săceră, cute, sapă, cosor (un fel de cuțit - n.n.), să-i ureze hârnicie și carte, tăruză (creion - n.n.), un caiet cu linii (sic!) să învețe, să citească, să scrie fain, să fie om cu carte, la fată, cele de muiere la tors, cusut și țăsut da' să mai pună mărgelile să fie dragă la băieți, iară, ce-o fi fată ori băiat, să pune un ban de argint, să aibă bogăție tăta viața” ⁵⁶.

Cu alimentele rămase după punerea mesei ursitoarelor, după

„citirea soartei” se făcea o **masă a nepoatei** unde erau invitați membri familiei și alte rude. A doua zi mâncarea „rămasă de la ursitoare” era luată de moașă acasă.

Despre conținutul ursirii ni s-a relatat în chestionar răspunsuri vagi, informații difuze care dovedeau incertitudinea. „Nime’ nu știe ce-o ursit”⁵⁷; „ce visa moașa ori mama, că ele durmeau noaptea cu pruncu”⁵⁸; „să zâce că unele moașe să uitau spre dimineață cum erau mâncărurile și băuturile, de cum aveau **oarece semne**, așe zâceau de **soarta pruncului**”⁵⁹; „înainte de pusul mesei îi bine ca tăta lumea să fie bună și veselă că tot așe or fi și ursitoarele și or zâce de bine la copil”⁶⁰; „ca să vadă bine **ursoaiele** tăta noaptea să fie lumină în casă, așe or ursî bine”⁶¹; „ce zâc numa’ Dumnezeu știe”⁶².

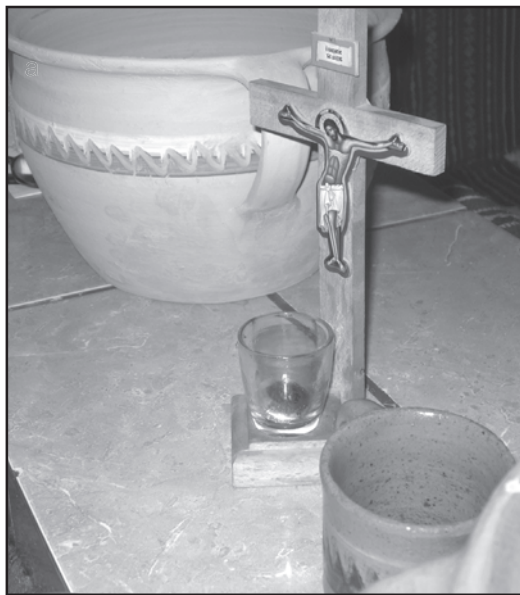
O informație interesantă am găsit-o în Ținutul Orăștie legată de conținutul ursitului: „o fost un timp, tare de mult, când fiecare știa soarta copilului de iera treaz la ursători, atunce Dumnezeu îi lăsa pe uameni **să știe** că erau toți credincioși și buni la suflet (...) cu timpu’ lumea s-o schimbat (...) acu’ de să naște pruncu’ în ceas bun și ursârea-i bună, de-i ceas rău și ursârea-i la fel, tăt rea”⁶³. Despre simboluri și decodări ne vom referi mai târziu când vom încerca să analizăm statutul ursitoarelor între interpreta destinului și puterea făuritoare ale acestora în conceptul de **taină a sacrului**.

Vinul și apa ursitoarelor așa cum se prezintă în ritualul de pe Valea Mureșului (Foto: Marcel Lapteș)

Ceea ce a rămas de la masa ursitoarelor **apa** din vase era folosită câte puțin în scaldă copilului în fiecare zi, până la botez iar **pogacea** se agăța într-un cui lângă icoană și se folosea ori de câte ori copilul era bolnav pentru că era sfințită de Maica Domnului. În satele de pe Valea Mureșului se crede și acum că atât moașa cât și mama visează destinul vieții copilului de care-și aduce aminte dimineată dacă se vor trezi cu fața la perete; de se vor trezi cu fața la fereastră vor uita tot⁶⁴.

Cu toate că nu se știe cu certitudine ce se ursește noului născut mai toate actantele nașterii cred cu tărie că soarta copilului nu poate fi schimbată: „poți mere păstă tot la doftori ai mai mari că n-o poate schimba”⁶⁵; „ce s-o ursât îi veșnic, cât o trăi uomu”⁶⁶. Credințele în predestinarea omului în lume fac parte din modul de viață a satului tradițional, etnomitologia ursirii este prezentă la naștere, la căsătorie, în momentele esențiale, omul este în fapt un (re)creator de lume cu un destin individual ce-i stabilește condiția umană. De aici credința că fiecare om are **steaua lui** la naștere și când acesată stea cade de pe cer atunci se sfârșește și viața lui iar „când se naște un băiat sau o fată, totdeauna se înscrie în cer într-o carte care se numește **Cartea sorții**, nu numai cu numele ci și cu tot **viitorul** său cum are să fie; bun ori rău, de unde vine și zicala: „așa mi-a fost scris în slove ursitoarele” sau „așa mi-a fost **soarta**”,

„Candela vieții” la nașterea copilului (Foto: Marcel Lapeș)

dacă s-a născut într-un **ceas bun**, în toată viața lui are să fie norocos și fericit iar dacă s-a născut într-un **ceas rău**, în toată viața lui are să fie nefericit”⁶⁷. Întrebarea care se pune este dacă prin natura prezicerilor, ursitoarele cu puterea lor determină destinul nou născutului sau de fapt ele sunt mandatate a unei forțe superioare, a cărui voință o fac cunoscută. Florica Lorinț și Cornelia Belciu Pleșca, autoare a unui excelent studiu despre destin, constată că „atunci când spusele lor sunt prezentate însă ca hotărâri luate ad-hoc, uneori potrivit chiar capriciilor, Ursitoarele înseși par să dispună de destinul aceluia pentru care s-au întrunit”⁶⁸. „Puterea” Ursitoarelor se află între aceste două atribute: **interprete și făuritoare** ale sorții copilului, pentru că așa cum afirma Ovidiu Papadima „hotărârile ursitoarelor nu pot fi clintite, dar pot fi înrâurite înainte de a se da”⁶⁹ încât ritualul Mesei Ursitoarelor are drept scop de a influența pozitiv previziunea acestora pentru o „ursită bună” a copilului. Aceste influențe le întâlnim de-alungul întregului complex al nașterii, de la „femeia grea” până la venirea pe lume a nou născutului, acestea fiind importante momente liminale ale pragurilor existențiale, încât **ursitul** ca prevestire a vieții se insiniază misterios, prin practici ale moașei și mamei într-un comportament complex, apotropaic, auspicial și propițiator de magie și sacralități. Toate acestea vor apărea într-un adevărat **conclav al ursitoarelor**, acum îmbunate, care se sfătuiesc asupra **soartei** copilului: „Tăte tri stau de vorbă, ce să aibă sau să nu aibă pruncu’ în viață, apoi a mai bătrână zăce ce-or hotărât”⁷⁰. În Ținutul Momârlanilor circulau în trecut istorioare potrivit cărora la ferestrele unor familii s-ar fi auzit ursitoarele care tot ceea ce au prezis nou-născuților s-au întâmplat cu adevărat, cu toate că acestea nu erau așteptate cu mâncare și băutură pe masă pentru că „fiind duhuri nu aveau nevoie de mâncare și băutură”⁷¹. Iată cum, indiferent de rosturile mesei ritualice, destinul enunțat de ursitoare era implacabil, „s-a întâmplat cu adevărat”, ne spune

interlocutorul, încât acestea sunt **făuritoare** pentru totdeauna a fericirii copilului și norocului nou născutului, viitor membru al comunității.

Pe de altă parte ursitoarele par a fi **mesagere** ale destinului sub puterea supremă a Creatorului Lumii și Omului, niște zâne ce au luat apa vie din izvorul tinereții „pe care apoi Dumnezeu le-a pus să ursească viața oamenilor”⁷². În satele de pe Valea Mureșului am găsit în cercetările noastre aspecte interesante legate de soarta copilului. „Ursătorile ce vin după ce se naște copilu’ zâc ce le-o spus Dumnezeu pântru tăta viața, că tăt omu’ să află sub puterea Lui”⁷³; „te uiți la prunc și așe-i de plăpând ca un pui de brăduț, atuncea Domnului i se face milă și trimite ursători, tăte bune, să-i dea bogățâe și viață lungă”⁷⁴; „viața-i ca pârâu’, cură dară mai și sacă, așe-i cu pruncu’ nu să știe când îi sacă viața, cum vré Dumnezeu”⁷⁵. Aceste credințe potrivit cărora „ursitoarele sunt zânele lui Dumnezeu pe pământ”⁷⁶ ne trimit la concluzia că atâta vreme cât nou născutul a ajuns deja în **lumea albă**, fiind creația divinității, „ursitoarele își pierd tainele creației proprii ale destinului și devin simple executoare ale voinței supreme pentru că „omul nu este stăpân pe cărările sale ci „îndeplinește” pe acest pământ voința lui Dumnezeu”⁷⁷. Taina ursitoarelor este de fapt taina mesajului trimis de divinitatea sacrală nou născutului, corespunzătoare băiatului ori fetei, așadar fiecare este predestinat condiției sale viitoare în cadrul comunității „că așe vre Domnu”⁷⁸. Nu este de mirare că ursitoarele, în imaginarul popular, nu sunt auzite și văzute, mesajul ursitului se află în spațiul oniric, al somnului moașei și mamei, nu au constituție materială „fiind duhuri care stau în pădure, ori pe malul apei între trestii”⁷⁹, dar toate „în împărăția lui Dumnezeu”⁸⁰.

Ca purtătoare a mesajului fundamental al destinului uman, viața, Ursitoarele acoperă fiecare moment esențial al acestea. Mentalitatea populară consideră „nașterea ca primul pas al omului

spre moarte, în timp ce moartea este considerată o trecere spre a doua naștere spirituală, aceasta fiind, de fapt și concepția fundamentală a creștinismului”⁸¹. Triada existențială, nașterea – nunta – moartea sunt fiecare taine pe care omul nu le va cunoaște. Aspirația sa spre cunoașterea viitorului o vom întâlni în întreaga filozofie populară ca tentație continuă în descifrarea tainelor, a tinereții fără bătrânețe și viață fără de moarte, această parabolă tulburătoare a gândirii populare românești.

Note:

1. Adela Toplean – **Pragul și neantul**, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 113
2. Petru Ursache – **Etnosofia**, Editura Paideia, București, 2006, p. 157
3. Irina Nicolau – **Continuitatea elementului latin în credințele despre ursitoare**, în rev. **Miorița**, nr. 4-5, Deva, 1998, p. 16 – 19
4. Inf. ter. Carolina Butar, 80 ani, Ociu, 2011
5. Ion Ghinoiu – **Lumea de aici și lumea de dincolo**, Editura Fundația Culturală Română, București, 1999, p. 141
6. Irina Nicolau – op. cit. p. 17
7. Gheorghe Pavelescu – **Magia la români. Studii și cercetări despre magie, descântece și mană**, Editura Minerva, București, 1998, p. 89
8. Ernest Bernea – **Spațiu, timp și cauzalitate la poporul român**, Editura Humanitas, București, 1997, p. 163
9. Inf. ter. Teodora Gârdean, 62 ani, Densuș, 2011
10. Inf. ter. Ileana Șendroni, 88 ani, Hășdău, 2010
11. Petru Ursache – op. cit. p. 160
12. Ernest Bernea – op. cit. p. 119
13. Valer Butură – **Cultura spirituală românească**, Ediție îngrijită și introducere de Iordan Datcu, Editura Minerva, București, 1992, p. 282
14. Inf. ter. Maria Toncea (a lu’ Nechifor), 76 ani, Ursici, 2011

15. Inf. ter. Viorica Barna (a lu' Dudă), 67 ani, Peștișu Mic, 2010
16. Inf. ter. Floarea Giurgiu, 79 ani, Voia, 2011
17. Inf. ter. Ileana Moșân (Moșâneasa), 72 ani, Valea Muncelului, 2011
18. Inf. ter. Elisabeta Adam, 77 ani, Godinești, 2010
19. Gheorghe Ciaușanu – **Superstițiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi și noi**, Editura Saeculum I.O., București, 2007, p. 278
20. Mariana Marian – **Nașterea în satele Platoului Luncani** în rev. **Miorița**, nr. 6-7, Deva, 2000, p. 48
21. Inf. ter. Salvina Neagu (a lu' Neagu), 76 ani, Cioclovina, 2011
22. Inf. ter. Elena Alionescu (Drăiloni), 71 ani, Alun, 2010
23. Inf. ter. Maria Petriș, 84 ani, Lelese, 2011
24. Inf. ter. Eva Olăresc (a lu' Leana), 91 ani, Vălișoara, 2009
25. Inf. ter. Sănica Ticula, 77 ani, Hășdău, 2008
26. Inf. ter. Maria Pătrău (Conăle), 91 ani, Lelese, 2008
27. Inf. ter. Cornelia Vuzdugan, 79 ani, Vața de Jos, 2009
28. Inf. ter. Marioara Șoman, 75 ani, Fintoag, 2010
29. Inf. ter. Ana Măniut (Alexa Măi) 76 ani, Căstău, 2010
30. Adrian Sămărescu – **Dinamica structurilor mentale**, Editura Paralela 45, Pitești, 2005, p. 178
31. Irina Nicolau – op.cit. p. 17
32. Inf. ter. Iustina Bora, 87 ani, Coroiști, 2009
33. Inf. ter. Marioara Drăgan (Bogăsăl) 68 ani, Dumbrava, 2010
34. Inf. ter. Floarea Bumbescu, 73 ani, Meria, 2010
35. Există o legendă populară referitoare la „ursitoare care viețuiesc într-o casă frumoasă ca un palat unde este o sală mare cu mii și milioane de candelă ce strălucesc ca niște stele pe cer. Astea-s viețile oamenilor. Îndată ce se naște vreun copil i se toarnă în candelă untdelemn, de către ursitoare atât cât îi va fi viața lui de lungă”. (Apud Marcel Olinescu – **Mitologie românească**, Ediție critică și prefață de I. Oprișan, Editura Saeculum I.O., București, 2001, p. 182)
36. Inf. ter. Ludovica Luncăviță (Luncăvița), 86 ani, Ciula Mare, 2009
37. Inf. ter. Fîruca Dolf (Fira), 69 ani, Nucșoara, 2010
38. Inf. ter. Paulina Coroi (a lu' Todoruț), 67 ani, Râu de Mori, 2010

39. Inf. ter. Maria Bojin (Țăpoane), 75 ani, Ostrov, 2011
40. Valer Butură – op. cit. p. 282
41. Inf. ter. Lucreția Golda, 86 ani, Crișan, 2009
42. Inf. ter. Elena Haiduc, 68 ani, Cutin, 2010
43. Inf. ter. Maria Moga, 81 ani, Balșa, 2011
44. Inf. ter. Eugenia Tici, 55 ani, Căzănești, 2011
45. Marcel Olinescu – op. cit. p. 183
46. Ioana Precup – **Noaptea de Sânziene (teatru folcloric)**, Editura Corvin, Deva, 2008, pp. 52 – 54
47. Inf. ter. Cornelia Zăicănar, 84 ani, Zăvoi, 2010
48. Inf. ter. Marioara Giurgiu, 70 ani, Păulești, 2011
49. Rusalin Ișfănoni – **Pădurenii Hunedoarei**, Editura Mirabilis, București, 2004, p. 176
50. Valer Butură – op. cit. p. 282
51. Narcisa Alexandra Știucă – op. cit. p. 119
52. Nicu Gavriluță – **Mentalități și ritualuri magico-religioase. Studii și eseuri de sociologie a sacrului**, Editura Polirom, Iași, 1998, p. 136
53. Ion Ghinoiu – op. cit. p. 157
54. Doina Ișfănoni – **Interferențe între magie șiu estetic**, Editura Enciclopedică, București, 2002, p. 225
55. Ion Ghinoiu – op. cit. p. 191
56. Inf. ter. Ileana Lucaciu (înv.), Hășdău, 2011
57. Inf. ter. Eufrosina Siminesc, 70 ani, Ciulpăz, 2011
58. Inf. ter. Trejia Vârtei, 79 ani, Vulcan, 2010
59. Inf. ter. Octavia Pipău, 50 ani, Strei, 2011
60. Inf. ter. Elena Aslău, 65 ani, Stănculești, 2010
61. Inf. ter. Lucreția Mariș, 75 ani, Cerbăl, 2011
62. Inf. ter. Sabina Iordate, 75 ani, Vărmaga, 2010
63. Inf. ter. Valeria Marina (Păncel), 68 ani, Dumbrava, 2010
64. Inf. ter. Maria Bâldea (Culicioaia), 78 ani, Cucuiș, 2009
65. Inf. ter. Maria Bureană, 84 ani, Vorța, 2010
66. Inf. ter. Viorica Costea, 76 ani, Lelese, 2011

67. Simion Florea Marian – **Nașterea la români**, Ediție critică de Teofil Teaha, Ioan Ilișiu, Editura Grai și Suflet – Cultura Românească, București, 1996, p. 46
68. Florica Lorinț, Cornelia Belciu Pleșca – **Însemnări despre destin**, Anuarul Institutului de Etnografie și Folclor, serie nouă, tom 4, 1993, p. 39
69. Ovidiu Papadina – **O viziune românească a lumii**, București, 1991, p. 133
70. Inf. ter. Saveta Groza (Veta lu' Locale), 82 ani, Vaidei, 2010
71. Dumitru Gălățean Jieț – **Riturile de trecere în Ținutul Momârlanilor. Nașterea**, Editura Măiastra, Tg. Jiu, 2011, p. 59
72. Marcel Olinescu – op. cit. p. 182
73. Inf. ter. Sabina Grec, 88 ani, Văleni, 2011
74. Inf. ter. Valeria Jurcă, 68 ani, Vorța, 2010
75. Inf. ter. Zoe Mariș, 82 ani, Câmpuri Surduc, 2010
76. Marcel Olinescu – op. cit. p. 184
77. Petru Ursache – **Etnosofia**, Editura Paideia, București, 2006, p. 174
78. Inf. ter. Aurica Popa, 59 ani, Poiana Răchițelii, 2010
79. Inf. ter. Floarea Șoe (a lu' Țapu) 87 ani, Panc, 2010
80. Inf. ter. Iosefina Ormindean, 81 ani, Certeju de Sus, 2011
81. Florica Lorint și Cornelia Belciu Plesca – op. cit. p. 46

Lumea nouă

„Ignoranța are tot dreptul să creadă că tradiția este un obstacol în calea progresului, că ea oprește mersul vieții și mai ales puterea ei de înnoire pentru că nu-și dă seama că noul nu este decât o înaintare a vechiului în conștient”.

Petre Comarnescu

„Mama și viața nouă” – sculptură în marmură de Ion Vasiu

Lumea nașterii este un univers puțin spectaculos pentru că totul se desfășoară într-un spațiu și timp ale unei lumi obscure, slab reliefată așa cum este orice aspect în care preexistentul o înconjoară cu aureola sa de taine și miracole „prin relațiile între **planul sacru**, modelator și **cel uman**, ce se lasă modelat”¹, am putea spune o trecere fundamentală din lumea întunecoasă a mamei în lumea nouă, a culturalului în care nou născutul își va justifica existența de-a lungul vieții prin adoptarea normelor sociale, economice și culturale proprii satului tradițional. Dacă până acum am relevat procesul trecutului mamei și fătului în **lumea fiziologică** interioară, acvatică, vom vedea că ceea ce numim **lumea nouă a nașterii** este la fel de interesantă în planul multiplu al sacralității, treaptă de integrare a începutului vieții. În cadrul cercetării noastre am rezervat și o scurtă temă a nașterii în altă parte la, spital, introspectând o nouă lume a nașterii după cum spun cu mare sinceritate niște mame, autoare a unor inspirate cărți a nașterii în lumea nouă: „trăim în lumi în care cele mai femeiești dintre experiențe, sarcina, hrănirea din trup, le aflăm din tratate impersonale ale medicinei, din scrieri religioase, cele mai adesea, dacă nu exclusiv, scrise de bărbați”².

Astăzi copilul – darul lui Dumnezeu și al Maicii Domnului”³ nu se mai află sub **mediatorii** fundamentali ai satului, moașă, nașă, femei iertate, descântătoare, vrăjitoare, solomolari etc. Condiția lor de inițiați s-a pierdut în satul tradițional, o umbră s-a lăsat peste nașterea comunității cu întreg ritualul de obiceiuri, datini și tradiții: „când se apropie să facă, acu’, muierea mere la oraș, în sat cât de rar”⁴; „vine salvarea cât de răpede și-o duce la doftor, de naște”⁵. Nașterea a plecat astăzi din „firescul ei”, dintr-un proces biologic desfășurat mult timp în condițiile naturale, vrând-nevrând, cu **salvarea** și a devenit de cele mai multe ori o frumoasă poveste de „cum era odată”.

Paradigma nașterii în „satul patriarhal” ne prezintă femeia aproape

incapabilă cognitiv să-și protejeze trupul și copilul din pântec, evident din punct de vedere medical. De aici nevoia de moașă, profesionista copilului, a nașterii în general – ca prim aspect și femeia ca **bun comunitar**, într-un sens mai larg al responsabilității pentru natalitatea familiei, al doilea aspect. Odată cu nașterea la oraș cele două aspecte se estompează, chiar se pierd, femeia gravidă devenind **obiect profesional** de exercitare și studiere a profesiei medicale.

Cu acest impact al „nașterii moderne” între sat și oraș se pierde un întreg epos de practici magico-religioase, un strat de credințe dinlăuntru satului tradițional, a rânduiei lumii: „înainte păstrau **rânduielele**, că iele ne țân, iară pruncu’ iera învățat să le știe, așé ca noi ai bătrâni” ⁶. Asistăm la un proces masiv de schimbare între **tradiție și modernitate**, o transformare aproape brutală a drumului devenit acum atât de scurt între urban și rural, tradiția devenind mai mult o **Fata Morgana** iar „revelarea și relevarea satului românesc ținând tot mai mult de un **univers himeric** prin localizarea lui ideatică și **homerice** prin tehnica abordării, rememorării unor taine demult apuse” ⁷.

Rezultatul cel mai evident al acestui proces este **demitizarea**, deși în satul de azi „spaima de imprevizibilul și capriciosul Sacru și atracția irezistibilă față de acestea fac, și în zilele noastre, că celebrarea unei nașteri să mai conserve unele valori tradiționale” ⁸. Vom vedea în continuare, care sunt reminiscentele acestor **spaieme**, ce se mai păstrează din cultul nașterii, atât de ramificat în trecutul ei în comunitatea sătească de azi. Nașterea în satul tradițional, avea ritualica sa făcută și respectată de moașă în mod neabătut după practicile ancestrale, în mentalitatea arhaică păstrată din generație în generație. Nașterea la oraș este o altă lume, un act fiziologic medical respectat prin proceduri științifice stricte, într-un climat în care **știința** este atotputernică. Sincretismul nașterii se petrece acum în relația strictă cu știința, conținutul inițial magico-religios în opoziție

cu medicina poate fi comparat ne spune Camelia Burghel cu principiul **vaselor comunicante**: „ridicarea nivelului unui braț aduce după sine coborârea celuilalt. Astfel, dacă inițial nivelul din **brațul magiei** (citește Sacru - n.n.) era superior, ridicându-se la o valoare care, în linii mari, acoperea, alături de religie, întreaga sferă a mentalului colectiv tradițional, acest nivel scade odată cu ascensiunea nivelului din **brațul reprezentat de știință**”⁹. Pragmatismul nașterii în condițiile moderne „a înghițit” pragmatismul mitico-magic al nașterii în satul tradițional (înțelegând ultima definiție ca tot atât de utilă pentru moașă, precum medicalizarea accentuată pentru medicul de la oraș). Majoritatea persoanelor intervievate de noi în această problemă ne-au dat răspunsuri ocolitoare: „acu’ muerea mere de naște la oraș, hăle mai multe la spitalu’ din Hunedoară că îs moșâte de doftori speciali, da’ când ajunge acasă să mai face pântru lehuză și copil cele trebuitoare din moși”¹⁰. Un fapt interesant ni-l prezintă cercetătorul Rusalin Ișfănoni referindu-se la Ținutul Pădurenilor: „o nepoată (copilul numit de moașă - n.n.), Maricica Toma, a fost născută la spital, la Hunedoara, unde a fost moșită de un medic specialist, după ce a fost adusă acasă, împreună cu mama ei, s-a pus și pentru ea **masa ursitoarelor**, obiceiul s-a impregnat atât de puternic în mentalitatea femeilor încât se practică și în condițiile moderne de viață”¹¹. O altă constatare a noastră se referă la restrângerea drastică, serioasă a manifestărilor magico-religioase în cadrul etapelor nașterii strâns legate de loc și timp prin transferul nașterii la oraș, mai ales cele de liminalitate: „păi scalda ce-o făceam la prunc noi odată, unde s-o faci, în salonu’ femeii la oraș?”¹²; „urarea de nou născut și mamă ce-o făcea moașa să face acu’ de părinții lehuzei și rude ce vin să-i vadă după ce-i aduc acasă”¹³; „de iera pruncu’ cu diochi după ce-i dădea lapte să sugă mama merea afară și aprinde un cribit (chibrit - n.n.) și să ruga la Maica Domnului să-i apere pruncu’”¹⁴; „înainte să punea la mâna copilului un fir

roșu de arnici să-l ferească de **lucru rău**, acu' doară doftorii îi pun un tifon cu număr" ¹⁵. Însă toate obiceiurile, datinile și credințele raportate la ceremonia ortodoxă care aveau drept scop „creștinarea”, asimilarea totală a nou născutului la credința de creștin s-au păstrat conform ritualului bisericesc neschimbate; **îmbisericirea, mirungerea și împărtășirea** pruncului se vor face după venirea lehuzei cu pruncu' de la spital în parametrii temporali ceruți de ritual. „Prima scaldă”, așa cum se făcea în cadrul **maternității științifice** de la oraș, a creat un adevărat mod socio-medical pentru fiecare gravidă, un normativ ce depersonaliza femeia de orice gândire magico-religioasă. Dar elemente ale ritualului erau prezente când lehuza venea acasă și făcea baia zilnică a copilului. Când se întorcea de la spital mama punea în **baia copilului** puțină agheazmă păstrată de la Bobotează și „ce flori erau în timpul ăla”: bujor, trandafir, romaniță să ferească copilul de strigoi și moroi, „iar copilul să fie frumos ca o floare” ¹⁶. Aceasta dovedește că fractura de spiritualitate rurală s-a realizat cu timpul, mai precis cu **timpul științei**, într-o naștere transformată la oraș, fără **moașă comunală** (cu prezența asistenței medicale) în care femeia de la țară aproape amețită de aparatura medicală care o înconjură **naștea tehnologic**, departe de semnul firescului tradițional. Desacralizarea nașterii, cum era firesc, nu s-o făcut peste noapte ci într-un context de ideologie agresivă, supusă cu brutalitate de tristă amintire comunistă, cea cunoscută sub lozinca **omul nou**, multilateral dezvoltat ce trebuia modelat în spiritul ateist și scos din „obscurantismul magico-religios” adică al obiceiurilor, credințelor și datinilor. Nașterea la oraș reprezenta atunci însăși aceste confiscări și denaturări sub aripa asigurării natalității și sănătății poporului. Arătam înainte că **botezul** ca etapă de postliminalitate a rămas bastionul de neclintit din ritualurile nașterii, fiind de neatins cu toată politica de laicizare a tuturor aspectelor vieții spirituale, în special în comunitățile sătești, dusă de autoritățile comuniste. Botezul este

considerat de întreaga societate „ca modalitate oficială de recunoaștere și integrare a pruncului în spița de neam și colectivitate întrucât el primește un nume care-i va conferi o identitate personală”¹⁷, intrarea acestuia în **cultural**, conform **rânduielilor** ancestrale ale satului.

Această stare este valabilă și pentru „țărani orașelor”¹⁸, deprădăcinații satelor, mutați forțat în „marea industrializare comunistă” în betoanele blocurilor răsărite peste noapte. „Peste tăt, oriunde stătea femeia, pruncu’ să botează în credința lu’ Dumnezeu că este o vorbă: „moașa ducea un păgân la biserică și nașa aducea înapoi un creștin”¹⁹. Și masa de după botez a suferit o serie de transformări substanțiale odată cu nașterea la oraș. În lumea satelor marcarea acestui eveniment deosebit începea încă din timpul foarte apropiat, după naștere când se **venea cu rodin** adică cu daruri, la mamă și nou născutului și se făceau urări acestuia și părinților, astfel se marca momentul intrării copilului în neam și firesc în comunitate. Și astăzi se petrece acest moment sărbătoresc „a mesei festive în cinstea moașei și a nănașei denumită **omenia copilului** (în Ținutul Pădurenilor - n.n.) la care erau invitate doar aceste persoane, eventual și soții lor”²⁰. **Instituția moașei** stabilea între mamă și copil, apoi între familie și nași „relații de politețe ceremonială”²¹. Dispărând această **rânduială**, moment ceremonial de tradiție în complexul nașterii, **masa (omenia)** după botez, la oraș, și-a pierdut aproape cu totul caracterul ritual auspicial, augural și chiar de integrare transformându-se într-o simplă petrecere, astăzi cu pretenție de fast, într-o atmosferă de cel mai veritabil kitsch. În comunitatea rurală noua existență umană se afla sub semnul **Sacrului**, sub o mulțime de aspecte și într-un timp determinat a succesiunii nașterii, într-o comuniune perfectă cu ritmurile cosmice ale vegetalului și a fertilității vieții: „pastă tăt unde să năștea un copil să omenea casa și masa, cum zăcem noi, adică copilu’, moașa și nănașa, că ei or dus greul”²²; „făcea omu’ cum pute’, petreceau mai bine or’ mai slab, după avere”²³; „noră-mea o născut la maternitatea din Deva și-or făcut masă ca la nuntă”²⁴; „ai mei or făcut petrecere (la oraș -

n.n.), cu muzică și strigare de daruri, lume multă, da' parcă la noi în sat îi tăt mai fain”²⁵. Din ultima declarație se vede clar nostalgia după „rânduielile noastre” cum spunea o altă informatoare, pentru că așa cum ne prezintă problema cercetătorul dr. Rusalin Ișfănoni „omul arhaic era puternic și mai sigur pe sine decât omul contemporan modern în sensul că bazându-se pe un sistem operațional constituit din cunoștințele sale empirice, pe credințele și practicile magico-religioase, moștenite pe cale orală, omul timpurilor trecute putea, sau cel puțin, credea că poate, să stăpânească natura”²⁶.

Lăsând la o parte comentariul strict teoretic de mai sus putem spune că nașterea în satul de azi „a pornit” de mult pe calea orașului într-o țesătură de **tradițional și modern**, greu descifrabilă ca valoare consacrată, un fel de cerere și ofertă spirituală inspirată din societatea de consum. Aceasta consideră că individul trebuie să se nască în alte condiții „mai bune și eficiente” sub oblăduirea științei ca mediatore între neființă și ființă, dar uitând că toate acestea „au **defemeiat** pur și simplu nașterea”²⁷. În atare condiții nașterea în Lumea nouă devine o **tehnologie** ca toate altele, performată prin medicina rece și profesională (în același timp superperformantă) unde timpurile în care moașa tăia cordonul ombilical cu foarfeca de tuns oile, sau cu o bucată ruptă din fierul coasei, sunt ale trecutului, situație în care astăzi un obstetrician ar rămâne împietrit de uimire. La fel, „mecanismul” tradițional de aflare a sexului copilului, înainte de naștere era un complex ritualic plin de practici ezoterice știute doar de **eterna moașă** purtătoare de străvechi cunoștințe medicale, divinatorii, magico-religioase, norme etico-morale. Acum acest ethos al nașterii a fost total înlocuit de „atotputernicul ecograf” și de alte practici sofisticate ale medicinei moderne.

Nu ne-am propus să facem un studiu comparativ în care personajele de primă mărime să fie **moașa** (comunală) și **medicul** (ginecolog) pentru a motiva discrepanța uluitoare în timp și spațiu a complexului nașterii și nici nu ne-am propus să analizăm cauzele acestui

proces atât de cuprinzător. Vrem doar să arătăm că orice societate se află în cadrul evoluției sale în sintagmele **schimbare și reînnoire**. Cercetătorii culturii populare și-au dat seama că se petrec fenomene interdeterminabile care „conțin schimbări de planuri, mutații funcționale cu repercusiuni directe asupra structurii actelor ce deschid perspectiva înțelegerii dinamice interne a fenomenelor culturale”²⁸.

Ideea că nașterea este la fel în orice spațiu și timp, în orice societate, deschisă sau conservatoare, poate fi valabilă să zicem, din punct de vedere **fiziologic** și aici până la o limită. Nașterea în cadrul modelelor culturale este că un **caleidoscop imens** pe care cu cât îl rotești cu atât îți expune nenumărate imagini.

Trebuie să spunem că ceea ce s-a întâmplat în această tulburătoare ipostază a vieții, care se numește **nașterea**, în satele noastre hunedorene o găsim ca sintagmă de unitate în diversitate în întreaga spiritualitate românească. Ce am reliefat în acest studiu reprezintă nu atât un model cultural cât un **complex ideatic**, magico-religios care „a fost odată” în casele satelor tradiționale și care definesc practici și credințe proprii „nașterii în vechime”, așa cum spune reputatul profesor Petru Ursache într-o tulburătoare carte a înțelepciunii populare: „Vreau să arăt ceva ce se știe deja de la înaintași, însă experiența noastră istorică negativă, ne obligă adeseori să repetăm că societatea tradițională românească din perspectiva satului **de tip clasic**, este echilibrată, robustă, plină de vitalitate, nu anemică, înapoiată, conservatoare, năpădită de vicii, dominată de ură, cum susțin neoprelectuliștii care deformează și politizează cu rea intenție”²⁹.

Nașterea este Începutul Lumii, în care satul tradițional prin existența sa structurală, îi aparține, nu numai ca și **gândire simbolică** dar și ca realitate mijlocită de Sacrul ca valoare a tuturor lucrurilor. Pentru că ce este de fapt nașterea, un miracol, un simplu exercițiu fiziologic, un prag de la neștiut la viață ce pur și simplu perpetuează specii umane sau o trecere a primului **Prag la Neant?**

Strânse laolaltă tezele noastre, pe care le-am formulat pe capitole de sine stătătoare, au încercat să dea răspunsuri la aceste întrebări. Nașterea de altădată era altceva față de cea de azi, de oriunde, pentru că oamenii aveau „puterea unui sistem de referință dominant”³⁰.

Oricât de prozaice și poate plictisitoare au fost relatările noastre despre nașterea în satul vechi hunedorean, interesul despre fondul primordial al nașterii este vădit. De aici și posibilă întrebare, de ce nașterea lor, „a celor străvechi”, e mai plină spiritual (chiar sentimentală în imaginarul arhaic) decât a noastră cea de azi. Demersul nostru asupra Nașterii, a dezvăluit câteva aspecte inedite care astăzi sunt aproape necunoscute, (ex. cele referitoare la remediile pentru infertilitate), mai ales că astăzi fiind moda **terapiilor non convenționale** înțelesul pentru rolul „buruienilor de leac” a crescut substanțial. Dar și astăzi întrebările legate de nașterea în timpul modern, bântuie starea femeii de la sarcină până la „ieșirea în lumea albă” a nou născutului. Dar așa cum spunea o **mamă modernă**, C. Grünberg, „este ușor să faci analize după, omul are însă o singură viață și nu-și poate alege nici epoca nici țara în care să se nască. Marile și micile trăiri: prietenia, iubirea, sexul, copiii care cresc, succesele și eșecurile, moartea (...) oricât ar fi de colorate social, rămân taine personale, bucurii sau dureri, miracole sau coșmaruri”³¹.

Lumea nouă le înglobează pe toate într-o derulare imprevizibilă dar într-un tipar în care fiecare dintre noi dorim să fim cât mai aproape de Sacrul atotputernic având aproape Îngerul păzitor dat la naștere de divinitate sub semnul propriu al demnității umane.

Note:

1. Narcisa Alexandra Știucă – **În pragul luminii albe**, Editura Centrul Național de Conservare și Valorificare a Tradiției și Creației Populare, București, 2001, p. 200

2. Mihaela Miroiu, Otilia Dragomir – **Nașterea. Istorii trăite**, Editura Polirom, Iași, 2010, p. 7
3. Inf. ter. Zorița Avram, 86 ani, Crișan, 2010
4. Inf. ter. Ștefania Ancea (a lu' Bolog), 75 ani, Valea Dâljii, 2011
5. Inf. ter. Elisabeta Adam, 77 ani, Godinești, 2011
6. Inf. ter. Laura Aslău, 78 ani, Bulzeștii de Sus, 2009
7. Cornelia Burghel – **În numele magiei terapeutice**, Editura Limes, Zalău, 2000, p. 302
8. Narcisa Alexandra Știucă – op. cit. p. 201
9. Camelia Burghel – op. cit. p. 310
10. Inf. ter. Maria Bolea (Boleasca), 70 ani, Petros Prunduri, 2011
11. Rusalin Ișfănoni – **Pădurenii Hunedoarei**, Editura Mirabilis, 2004, p. 177
12. Inf. ter. Floarea Cazan, 83 ani, Bocșa Mică, 2010
13. Inf. ter. Alexandrina Brânda, 71 ani, Gurasada, 2010
14. Inf. ter. Victoria Celea, 73 ani, Densuș, 2009
15. Inf. ter. Domnica Chendreș, 71 ani, Cerbăl, 2009
16. Culeg. Bruzan Valeria, Beriu, 2009
17. Doina Ișfănoni – **Interferențe dintre magic și estetic**, Editura Enciclopedică, București, 2002, p. 274
18. Camelia Burghel – op. cit. p. 308
19. Inf. ter. Eva Dănilesc (a lu' Dăniloiu), 83 ani, Bobaia, 2009
20. Rusalin Ișfănoni – op. cit. p. 181
21. Narcisa Alexandra Știucă – op. cit. p. 128
22. Inf. ter. Carolina Butar, 80 ani, Ociu, 2010
23. Inf. ter. Letiția Bortei (Tița), 70 ani, Petros Prunduri, 2010
24. Inf. ter. Viorica Crișovan (a lu' Sălade), 76 ani, Ohaba, 2009
25. Inf. ter. Ana Dilertea (Pituța), 77 ani, Ostrovel, 2010
26. Rusalin Ișfănoni – op. cit. p. 182
27. Mihaela Miroiu și Otilia Dragomir – op. cit. p. 276
28. Mihai Pop – **Obiceiuri tradiționale românești**, Editura Institutului de cercetări etnologice și dialectologice, București, 1976, p. 14
29. Petru Ursache – **Etnosofia**, Editura Paideia, București, 2006, p. 11
30. Adela Toplean – **Pragul și neantul**, Editura Polirom, 2006, p. 267
31. Mihaela Miroiu și Otilia Dragomir – op. cit. p. 47

Nașterea în satul tradițional

Chestionar etnofolcloric

1. MAMA

Perioada prenatală – Dorința de fertilitate, practici rituale religioase:

rugăciuni la:

- biserici
- mănăstiri
- schituri
- icoane făcătoare de minuni
- sărindare
- acatiste
- liturghii
- înconjoară biserica

ține posturile cu strictețe

**b) Tratamente empirice (magia fertilității)
(băuturi din sucuri de plante)**

- trandafir
- busuioc
- mentă
- sunătoare
- alte plante

c) Modul de preparare și administrare

- se fierb (cu miere, vin, țuică)
- se usucă (pulberi pentru răni)
- se aplică pe diferite părți ale corpului

d) Alimente consumate

- carne de iepure
- burtă de vită

- carne de pește
- carne de pasăre
- carne de miel
- spate, picioare (de la animalele de mai sus)

e) Scalda femeii – acasă

- apă cu plante
- hamei
- căpușnic
- romaniță
- flori de tei
- alte plante

f) În afara casei

- izvorul tămăduirii
- fântâna cu leacuri

g) Practici rituale magice

- ritualurile apei
- apă neîncepută
- apă în care se deschid lacăte
- femeia bea apă din:
- pumnii bărbatului
- gheață
- cizmă
- opincă
- apă cu flori de salcâm

h) Ritualurile obiectelor – poartă în sân:

- cruce de lemn
- rodul „Maicii Domnului”
- căței de usturoi
- alte obiecte de fertilizare

i) Descântecele – făcute de:

- decântătoare (babe)

- vrăjitoare
- solomonari

2. NAȘTEREA COPILULUI:

a) Locul:

- pe pământ
- pe pat
- pe vatră
- lângă bancă
- lângă sobă
- pe câmp
- lângă pat
- alte locuri

b) Așternutul:

- fân
- paie
- rogoz
- lepedeu
- țol
- sul (material, țesut)
- cârpe
- suman
- pătură
- mușama
- haine

c) Practici de ușurare a nașterii:

- oale cu apă caldă
- căldură (pieptar încălzit)
- ceai din sămânță de cânepă, in
- foi de ceapă în apă clocotită
- se dădea apă în pumni (bărbatul)

- cărămizi, capace calde învelite în ștergar
- cafea naturală fierbinte
- plimbau femeia prin casă
- se făceau frecții gravidei
- aburi în căldare cu apă fierbinte, se punea piatră care clocotea
- se stingeau cărbuni
- rugăciuni și descântece (moașa se ruga)
- nașterea grea, se trăgea clopotul la biserică
- un vânător, pușca lângă ea
- alte practici

d) Interdicții și practici magice:

- nu se umbla cu furca de tors cu coarnele în sus
- gravida dacă trece printr-un loc unde lupul o mâncat o oaie, uliu o pasăre, va lua oase sau pene pentru scalda copilului, altfel acesta va avea mîncătura de piele
- să nu treacă peste ruda carului
- să-și aducă aminte de un eveniment mare
- să nu culeagă flori
- să nu poarte flori
- să nu mănânce bureți
- să nu poarte așchii de lemn în poală
- să nu tricoteze cu firul de lână peste cap
- să nu mănânce fructe gemene (prune, mere lipite)
- alte practici

e) Așezarea noului născut pe pământ:

- lângă cuptor
- pe masă
- sub masă
- copilul era ridicat de moașă sau tată
- alte practici

f) Copilul era înfășat:

- în șurț, cărpe
- cămașa de nuntă a tatălui (mamei)
- haine speciale pentru prunc
- într-o cârpă ruptă din cămașă
- scutece din cânepă, in, lână
- buricul se lega cu chentoarea de la cămașa mamei sau a tatălui
- dintr-o stambă (material cumpărat de la boltă)
- cârpă albă legată peste mijloc
- alte practici

g) Protecția copilului:

- se pune fier de seceră (alungă necuratul)
- foarfecă (alungă strigoii)
- mătură, perie întoarsă, „Visul Maicii Domnului”
- tămâie
- cuțit sau potcoavă (să nu vină Muma Pădurii să-l schimbe)
- fier, foarfeci, briceag
- secure

h) Alte obiceiuri:

- dar de bani
- scutecele se uscau înăuntru, scuturate deasupra focului
- menirea copilului (desfacerea buricului uscat peste un obiect al meseriei; coasă, secure, ac de cusut, carte, creion, etc. și se află meseria lui)
- descântarea copilului născut slab sau bolnav

3. MOAȘA:

a) Denumiri: moașă, moașă de neam, moașă de familie, moașă din sat, moașă comunală, moașă cu coșarcă, moașă căpătată, nană, babă

b) Alegerea moașei:

- din bătrânele casei
- nășteau singure
- moșea orice femeie
- vecinele
- moașa din comună
- femeie din familie (sau din sat)
- rudă mai bătrână
- din alte sate
- țărancă bătrână
- soră
- mătușă
- femeie pricepută
- babe pricepute
- bunică sau soacră
- moașe din alte familii
- moașă comunală (plătită)
- moașă căpătată
- mătușă a bărbatului
- moașă de neam
- mama lăuzei
- moș – moașă din același neam
- se spunea moș și moașă de către copil, el era nepot (același neam)
- puteau să fie de același neam

c) Atribuțiile moașei față de mamă:

- se ocupa 2 – 3 zile de lăuză
- spăla pe cap, îi făcea baie, o ungea cu untură și o încingea
- 3 zile îi dădea de mâncare
- îi dădea sfaturi, ajuta
- era chemată când începeau chinurile nașterii

- ajuta să nască
- după naștere „o trăgea” să iasă cămașa (placenta) copilului
- se ocupa o săptămână de grădina mamei
- îi culegea legume și zarzavat din grădină
- până la molifta de dezlegare (la 6 săpt.)
- 6 săpt. cât nu era lăuza curată
- molifta se făcea odată cu botezul
- ajuta pe mamă la scaldă
- 7 zile după naștere se ocupa cu treburile gospodăriei
- se ducea la popă după apă sfințită
- dădea apă sfințită lăuzei la scaldă copilului

d) Atribuțiile moașei față de copil:

- timp de o săptămână scaldă copilul seara și dimineața
- tăia buricul la fată cu foarfece; la băiat cu brișca
- îi aducea daruri, cărpe de schimbat (fâșie, scutec de lână, hăinuțe de botez)
- închina copilul la icoane la biserică (la botez)

e) Îndatoririle părinților față de moașă:

- pânză țesută la război
- colaci (la botez)
- năframă, ștergar (după botez)
- bani (înainte sau după botez)
- îmbrăcăminte
- alimente, găină
- bucate (cereale)

schimb de daruri (moașa îi dădea nepoatei o cămașă, iar nepoata la fel, oarece îmbrăcăminte)

4. PRIMA SCALDĂ:

a) Apa de scaldă:

- apa ne-începută

- apa descântată cu cărbuni stinși
- apa obișnuită (rece, ca să se călească)
- apa sfințită
- apă de la cruce

b) Obiecte puse în scaldă:

- busuioc
- flori
- monede diferite
- monede de argint
- inel
- cingătoare
- custură
- pieptene
- fuior
- pene
- cruce
- picioare de rață
- lapte
- Fulg
- fagure de miere
- sare
- ouă
- creion
- unelte diferite
- instrumente muzicale
- cărbuni
- tămâie
- cheie
- apă din troaca unei rațe

c) Aruncarea scaldei:

- locuri

- loc ferit unde nu se călca la ultoare
- sub un pom la umbră
- în grădină lângă gard
- loc curat
- între flori unde nu umblă nimeni
- când se arunca (numai dimineța)
- nu se arunca noaptea
- până la asfințitul soarelui
- cât timp
- șase săptămâni (dacă este cazul)

5. MASA CU OCAZIA NAȘTERII COPILULUI:

a) Preparate:

Pentru lăuză :

- supă
- carne friptă
- lapte
- altele

b) Adusă de neamuri, vecine:

- prăjituri
- clătite
- scoverzi
- plăcinte
- găină
- țuică, vin
- gogoși
- carne friptă
- zamă de chimen
- se aducea mâncare șase săptămâni

c) Adusă de moașă:

- mâncare (trei zile)

- feluri (friptură, zamă, băutură, plăcinte)
- d) Adusă de nașă:**
- mâncare (zile) – două săptămâni
- feluri (colaci, orez cu lapte, mâncăruri ușoare)

6. LĂUZA:

- nu ieșea din casă 40 de zile
- până la molifta de dezlegare (6 săptămâni) nu avea voie în grădină sau la cotețe
- nu merge după apă la fântână
- nu merge la biserică, că nu-i „curată”
- cât nu lucra – șase săptămâni
- lăuza purta batic pe cap

7. URSITOARELE:

a) Denumiri:

- ursitoare
- ursători
- urzători
- măiestre
- ursită
- ursoaie
- soarta

b) Număr:

- trei ursitoare
- două, trei
- șapte
- una
- trei, șapte, nouă, doisprezece
- trei, șapte, unsprezece
- nu se știe

- mai multe
- nu le-a văzut nimeni

c) Locul și timpul ursirii:

- când naștea
- la casa noului născut
- în camera lăuzei
- camera copilului
- noaptea
- la trei zile
- la fereastră
- prima zi după naștere
- la orice sărbătoare
- seara la fereastră
- azi rar și la spital

d) Alte consemnări :

- din auzite, nu se știe
- credință vagă, confuză
- obicei vechi
- azi a dispărut
- fiecare avea ursită
- a auzit, nu se știe
- se scoteau scutecele afată
- soarta
- mai demult se vorbea
- acum nu se știe

e) Masa ursitoarelor:

- se punea masa
- nu se pregătea nimic
- masa să fie încărcată
- masă bogată pentru îmbunarea lor
- pe masă colac

f) Alimente, plante, obiecte puse pe masă:

- apă
- pogaci
- vin
- prăjituri
- rachiu
- semințe
- pălincă
- fuior
- pâine
- bani
- colaci (câte feluri)
- brânză
- plăcintă
- slănină
- zahăr
- sare
- cârnați
- usturoi
- carte
- mâncare (feluri)
- creion
- cuțit
- foarfecă
- obiecte casnice
- caier de lână
- tindeu (ștergar de bucate)
- unelte (topor, clește, pilă)
- fluier
- linguri (trei, șapte)
- brăciri

g) Ursiri:

- auzite numai de moașă
- ursitoarele mâncau, (sau nu)
- viitorul noroc
- sănătate
- talente, aptitudini
- nu se dormea până la 12 noaptea
- mâncau și petreceau (cântau, jucau)
- strigau pe ferești
- atingea obiectele de pe masă
- ai casei auzeau ursita
- ai casei (mama) visa ursita
- când urseau: miezul nopții, până dimineață, în zori
- pe unde intrau: ușă, fereastră, coșul casei, prin alte locuri

8. NAȘII DE BOTEZ:

a) Denumiri:

- nănași
- nași de botez
- nănașă
- nănaș sau nănașă
- nași
- nană și nanu
- nașă
- nașa și nașu
- cumătru (cumetri)

b) Rolul social al nășiei:

- nașii de cununie al părinților botezau pe toți copiii
- rar
- adesea
- pe toți copiii

- pe câți vrea
- numai pe băieți
- numai fete
- obligatoriu
- cum puteau
- nașii de cununie botezau numai pe primul copil
- un singur naș
- mai mulți nași
- pereche de nași

c) Moașa – nașa copilului:

- mai rar
- dacă copilul era slab din naștere
- când nu avea cine

d) Nașul din drum:

- oricine din familie care se nimerea acasă
- când un copil era bolnav
- chema un nănaș de-l închina la icoane
- chema pe cineva să nu moară nebotezat
- putea fi un vecin să boteze

e) Îndatoririle nașilor față de copil

- pregătiri pentru botez
- botezul (la șase săptămâni, excepții)
- duce la botez (moașa duce copilul păgân, mașa îl aducea creștin)
- lăsa darul pentru copil
- dădeau un rând de haine
- copilul înfășat în formă de cruce
- cumpără „lumina la botez” (lumânarea mare)
- daruri de botez (haine, bani, miel, purcel, o sticlă de băutură cu un fir de busuioc, doi metri de pânză)
- dacă era fată îi dădeau cercei

- aducea agheazmă de la Bobotează
- plătea preotul
- mamei copilului îi ducea daruri
- feluri de cadouri
- alte îndatoriri

f) Tăiatul moșului:

- petrecere (masă)
- la un an de la botez
- la șase luni
- cumătru îi dă copilului (daruri, vegetale, animale)
- alte obiceiuri

g) Îndatoririle copilului față de nași:

- să dea cinste
- să-l considere părinte
- să-l respecte
- să-l asculte
- să-l ajute la muncile agricole
- să meargă la clăci și șezători
- să-l omenească
- să-l cheme la petreceri (nunți, botezuri, etc.)

h) Îndatoririle părinților față de nași:

- îi ajuta la muncile câmpului
- dar de botez
- se considerau rude
- întrajutorare
- daruri ocazionale

9. PETRECEREA DUPĂ BOTEZ:

a) Denumiri:

- botez
- botejune

- masă
- masă după botez
- serbarea botezului
- ospăț
- ospățul cumetriei
- omenie

b) Participanți:

- rude
- alți invitați
- nași
- prieteni
- vecini
- fini
- moașa

c) Obiceiuri de botez:

- petrecere
- masă cu lăutari
- masă cu dar
- după botez
- alte obiceiuri
- se atingeau unelte agricole (de copil)
- se atingeau obiecte din gospodărie (fată)
- după botez se dădeau bani (la moașă)
- botează acasă
- nănașa primea o vițică, un miel, o oaie
- nănașul tăia părul la copil
- îl păstra la grindă în „casa mare”
- închina pruncul la icoană
- popa ținea slujba acasă

d) Masa de botez:

- obiceiul este vechi

- obiceiul este nou
- feluri de mâncare
- feluri de băutură

e) Daruri:

- haine de îmbrăcat
- haine de pat
- bani
- jucării (mai rar)
- animale: (vițel, purcel, miel, găini)
- alimente
- băuturi

f) Scalda după botez:

- la cât timp (trei săptămâni cu „apă bună”)
- șase săptămâni
- apa: simplă, sfințită (ce se mai putea): tămâie, sare, usturoi, cărbune, zahăr, pâine)
- scaldătoarea nașei (ceară picurată de pe cruce)
- spălatul ritual (nașa pune flori, un ban de argint)
- se făcea separat (copilul întâi, apoi mama)

10. SCHIMBAREA NUMELUI:

(„VÂNZAREA” COPILULUI)

a) Motivul schimbării numelui.

- la familiile care nu aveau noroc la copii
- în caz de boală
- dacă trăgea să moară
- când copilul era născut bolnav
- când se îmbolnăvea de epilepsie

b) Persoane care schimbau numele copilului:

- părinții (îl strigau pe alt nume: în loc de Pătru îi zăcea Vasile)
- moașa

- nașul, nașa
- preotul (putea să boteze copilul din nou cu alt nume)
- alții (mai mult unii oameni din sat)
- rugăciuni (numai la biserică, să-i piară boala)
- descântece (de unele babe)

c) Datul copilului de pomană:

- rar, dacă era bolnav (îl dădea pe ușă și îl primea pe fereastră)
- îl dădea pe fereastră la o femeie ce avea copii mulți
- la cine: altă casă, (vecin, rude, prieteni, la cineva bogat, la orfelinat)

d) „Vânzarea copilului” (simboluri):

- se făcea că îl vinde unei femei cu copii mulți
- pe bani puțini (simbolici)
- „vindea” copilul bolnav pe fereastră nănașei
- îl dă pomană, îl vinde dacă e bolnav
- credința că se face bine: (mama „îl vindea” – să fie al tău că mie nu-mi trebuie, cea de afară dădea niște bani și zicea: „mulțam fain”)
- se dădea unei femei cu noroc la copii
- se dădea unei femei care avea copii sănătoși
- îl da pe fereastră
- îl cumpăra moașa de la preot
- femeie îl cumpăra de la moașă
- înfierea
- alte obiceiuri

Răspunsuri la chestionar

MAMA

Perioada prenatală. Dorința de fertilitate: „Orice muiere merea să facă rugăciuni” (2, 3, 8, 11, 12, 13, 22, 23, 32, 63, 67, 70, 88, 96, 101, 106); „La biserica din sat” (4, 25, 33, 83, 99, 110, 112); „La mănăstirea Crișan și la Prislop” (10, 26, 29, 30, 31); „La schituri și alte sfinte biserici cu icoane făcătoare de minuni” (4, 17, 34, 41, 61, 65, 70, 72, 106, 111); „Musai să dea la popi de slujbă sărindare, acatiste și liturghii” (24, 19, 1, 35, 55, 58, 16, 5); „Femeia trebuia să înconjoare biserica de trei ori și să aprindă multe lumini” (5, 22, 40, 44, 71, 82, 84, 100); „Să nu se abată de la niciun post ca să se spele de păcate” (9, 14, 15, 29, 93, 103).

Tratamente empirice: „Cât de multe ceaiuri, zâse de babe din ierburi culese pe rouă: mentă, sunătoare, coada șoricelului, iarba vântului și câte îs știute” (3, 18, 22, 23, 27, 28, 37, 44, 50, 77, 86, 105). **Trandafir:** (3, 5, 6, 9, 12, 13, 19, 22, 27, 28, 29, 33, 38, 39, 50, 55, 63, 64, 69, 85, 97, 103). **Busuioc:** (2, 7, 10, 11, 19, 23, 25). **Mentă:** (4, 34, 44, 46, 49, 51, 52, 66, 81, 113). **Sunătoare:** (11, 15, 20, 24, 62, 33, 40, 41, 42, 59, 71, 72, 80, 100, 102, 112). **Alte plante:** (6, 14, 18, 19, 20, 30, 31, 35, 44, 45, 70, 81, 99, 104, 105).

Modul de preparare și administrare: „Tăte hăle să fierb și să amestecă în miere și să ung pe foale” (9, 19, 21, 55, 66, 67, 81, 84, 94, 99, 104); „Unele ceaiuri se pun cu o țără vinars și-s bune la sânge” (22, 7, 37, 40, 44, 60, 1, 91, 106); „Se fierb cu miere vin și țuică” (3, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 19, 20, 27, 39, 41, 44, 45, 49, 55,

61, 62, 70, 77, 81, 92, 106). „*Se usucă și se fac prafuri de se pun pe foalele muierii când are dureri*” (1, 2, 3, 11, 16, 17, 22, 23, 29, 30, 33, 38, 40, 43, 47, 48, 53, 56, 57, 66, 68, 70, 81, 82, 83, 88, 95, 100, 102). **Alimente consumate. Carne de iepure** (11, 14, 22, 28, 29, 36, 37, 51, 63, 66, 70, 88, 91, 105). **Burtă de vită** (10, 11, 29, 30, 41, 52, 53, 60, 94, 100). **Pește** (1, 2, 14, 21, 22, 40, 52, 63, 64, 77, 87, 89, 97, 102, 106, 111). **Carne de pasăre:** „*Unele credeau că rămân grele de mănă piept de pui*” (2, 3, 4, 11, 18, 20, 33, 38, 39, 44, 57, 59, 66, 70, 81, 99, 103). „*Să zâce că numa fuduliile de iepuroiu îs bune*” (3, 8, 19, 24, 32, 36, 42, 43, 52, 82, 84, 93, 107, 113); „*De-o voi să rămână cât de repede să mânce zamă din picioare de căprior*” (12, 17, 21, 26, 30, 33, 48, 60, 76, 89, 98, 104). **Scalda femeii** (acasă): „*Ca să fie grea musai ca muiera să facă scaldă șapte zâle cu apă nencepută în care să aibă câte buruieni și flori numa bune – busuioc, romaniță, hamei, căpușnic, mentă, flori de tei*” (2, 3, 5, 9, 16, 27, 30, 31, 37, 48, 50, 53, 64, 67, 71, 78, 88, 89, 91, 97, 100, 103, 112). „*Mai zâc babele că tăte băile să fac la miez de noapte*” (14, 21, 22, 23, 26, 33, 42, 45, 46, 60, 69, 71, 72, 85, 101). **Scalda femeii** (în afara casei): „*La noi în sat îi și acuma izvorul tămăduirii cum îi zâce, la cari mereau tăte muierile și din alte locuri*” (3, 25, 42, 75, 91, 107). „*Apăi nu era dară cu oarece leacuri, iera numa cu apă curată, sfințită de părintele din sat*” (4, 7, 8, 15, 21, 26, 31, 32, 49, 50, 51, 58, 63, 65, 72, 73, 75, 84, 93, 94, 96, 107, 112). **Practici rituale magice:** „*Apa se folosea numai cu putere de sfințare. Muiera ce voia să prindă copil în foale nu bea apă cum o fi bine îi să fie nencepută și din locuri sfinte*” (10, 18, 22, 30, 34, 35, 42, 51, 55, 60, 61, 71, 73, 84, 92, 109). „*În satele noastre să zicea că-i bine pentru muiera să bea apa în care s-or deschis lacăte*” (7, 39, 47, 50, 100); „*Să bea apă din pumnii bărbatului*” (30, 31, 47, 48, 51, 90); „*Să bea apă din gheată*” (11, 23, 32, 48, 66, 82); „*Să bea apă din opincă*”

(43, 48, 91); „A mai faină apă îi ceia unde să pune floare de salcâm cu o țără de mnere de albină” (5, 6, 9, 19, 21, 25, 26, 34, 40, 41, 42, 56, 59, 77, 81, 104). **Obiecte magico-religioase.** „Trebe musai să poartă cruciuliță din lemn de corn sfințită la oarece mănăstire” (12, 17, 22, 23, 30, 31, 36, 47, 48, 54, 62, 70, 74, 84, 91, 99, 100, 105). „Acasă să aibă rodul Maicii Domnului lângă o candeluță aprinsă” (7, 10, 13, 26, 33, 51, 62, 66, 75, 79, 91, 100). „Se făcea vrajă cu ai (usturoi-n.n.) ca să prindă copil” (11, 13, 22, 23, 26, 33, 65, 82, 96). „Să puné 7 căței de usturoi în vinars întors de prune și să bé în fiecare zi, tăt o săptămână” (13, 23, 65, 78, 91). **Descânțele.** „Babele pricepute alungau diavolu din trupu' muierii ca să-i lase sãmânța pãntru copil” (2, 3, 4, 9, 13, 14, 19, 21, 22, 23, 35, 37, 38, 40, 46, 50, 51, 54, 56, 57, 61, 62, 68, 71, 80, 86, 9, 90, 96, 97, 101, 102, 108). „Ale de nu făceau copii mereau să caute leacuri numa la babe (descântătoare – n.n.) ce aduceau rodul în foalele muierii. Să făcea cu ierburi bune, ciocul berzei, sculătoare, liliac alb, floarea iubirii și dorului și mai câte și câte de le zăcea baba” (1, 5, 6, 9, 14, 18, 19, 22, 24, 28, 30, 31, 32, 39, 42, 44, 46, 47, 55, 68, 69, 76, 77, 78, 80, 88, 93, 94, 100, 101, 108, 112). „Alte femei căutau vrăjitoarele să le dea leacuri și farmece; ele credeau că or putea face prunci” 3, 6, 7, 11, 12, 13, 19, 22, 23, 37, 39, 48, 49, 56, 58, 63, 64, 69, 71, 76, 77, 81, 83, 94, 96, 102, 111). „Descânteci și magie mai făceau și unele persoane de-și zic, solomonari că știau bine rosturile muierilor” (10, 81, 106).

NAȘTEREA COPILULUI

Locul „Pe pământ” (1, 2, 3, 9, 10, 17, 20, 22, 23, 24, 33, 37, 39, 41, 44, 45, 49, 56, 59, 60, 64, 69, 77, 81, 84, 96, 97, 98, 101,

109, 112). „De se nimerea la secerat pe pământ” (29, 33, 34, 44, 50, 69, 71, 93, 100). „De veneau și-o prindeau durerile, de bună seamă, pe pământ” (19, 24, 37, 53, 55). „Pe pat” (1, 6, 9, 12, 13, 14, 20, 22, 27, 30, 31, 47, 48, 57, 61, 68, 82, 85, 94, 97, 104). „Se pregătea patul” (1, 14, 40, 52, 64, 70, 85, 96, 105). „De naștea pe pat avea copil fain” (11, 34, 61, 80, 85, 97, 108, 113). „Numai pe pat” (2, 16, 17, 28, 32, 56, 72, 73, 77, 99). „De se simțea bine, în pat” (3, 12, 18, 25, 34, 50, 61, 76, 93). „Cele mai multe nasc în pat” (6, 7, 12, 26, 35, 51, 66, 95, 107). „Pe vatră” (5, 29, 37, 45, 53, 57, 64, 68, 103). „Pe vatră în fața vetrii focului, în timpurile mai vechi” (10, 46, 55, 104, 111). „Ca să fie cald când era iarnă lângă sobă” (1, 8, 9, 10, 20, 23, 33, 41, 58, 59, 66, 69, 97). „Lângă bancă sau laviță” (85, 88). „Când merea muierea la oarece lucru, cum îi la câmp, la fân, de iera în hotaru’ satului, apăi naștea și aducea copilu’ acasă” (19, 34, 53, 70, 103). „Lângă pat” (1, 19, 24, 29, 38, 104). „În alte locuri, una o nascut odată pe drum în cocie” (89). „Mai nașteau și pe un scăunel, așe în șezut, cum o prindea” (77). **Așternutul.** „Fân” (1, 24, 25, 28, 42, 98). „Paie de grâu” (3, 15, 19, 29, 36, 74, 105). „Să punea și rogoz da’ mai rar, când oamneii n-aveau alte paie” (66). „Lipideu o țără mai grosuț cum se făcea odată din cânepă” (21, 54, 68). „Să punea un braț zdravăn de fân proaspăt cosât iară păste el se lăsa un țol” (14, 24, 31, 61, 67, 73, 76, 81, 99, 113). „La mijlocul ei să punea un sul (material făcut la război-n.n.)s-o ajute să nască bine” (1, 21, 52, 60, 63, 95). „Cârpe, ce se mai găsea” (13, 43, 61, 88). „Suman să fie cald” (33, 70). „Pătură groasă de lână” (28, 44, 108). „Mai acuma să lua mușama de la boltă” (14, 99). „Să punea un rând de haine, hăle vechi, apoi lipideu” (52, 89).

Cum se ușura nașterea. „Lângă gravidă se puneau oale cu apă caldă” (11, 13, 68, 76, 78, 84, 93, 107). „Să-ncălzea cheptariu și să puné pe șale, s-ajute muierea” (29, 112). „Moașa făcea

într-o oală ceai din sămânță de cânepe ori de nu găse, în și chiar mac, iară de iera naștere gré îi dădeau muierii” (3, 14, 22, 23, 34, 39, 44, 45, 60, 66, 70, 74, 97, 100). „Al mai bun pentru naștere iera apă clocotită păste foaie de ceapă, de-o bea muieria de ușurare” (16, 17, 22, 25, 30, 31, 57, 64, 81, 95). „Acuma se mai dă cafă fierbinte” (40, 82, 88). „Făceau în jurul muierii mult abur, să fie cald” (32, 50, 58, 66, 74, 97). „Multe moașe încâlzeau cărămizi, altele capace de vase pe șpori și le puneau pe muierie” (84, 98, 103, 104, 109). „Mai cu samă să făcé frecții cu spirt la gravidă de-o încâlzea cum trebă” (1, 7, 11, 13, 14, 17, 22, 23, 25, 28, 33, 39, 44, 45, 47, 48, 54, 55, 86, 99, 107). „Muierea era preumblată prin casă iar apoi îi stingea cărbuni cu apă și-i dădea să bea; moașa zâcea niște vorbe, io nu le știu” (5, 17, 28, 37, 39, 66, 69, 80, 111). „De iera, greu și greu se dădea să bea apă în care s-a descuiat un lacăt” (24, 81). „De suferea grăvida, moașa făcea rugăciune la Maica Domnului iară alte femei ce asistau la naștere se rugau și ele și făceau mătării ca să o ușureze” (1, 4, 6, 7, 11, 13, 19, 22, 23, 30, 31, 4, 45, 52, 57, 62, 64, 65, 75, 79, 81, 82, 84, 86, 89, 94, 100). „Când nășta greu să trăgă harangul (clopotul-n.n.) la biserică” (25, 42, 72, 107). „De nu putea naște s-aducea un vânător de trăgea în fața casei mai multe focuri” (15, 78).

Ce nu avea voie grăvida. *„Să umble cu furca de tors cu carnele în sus, că nu va naște bine” (30, 31, 39). „Să nu treacă peste un loc unde un lup a mâncat oaie că va ieși copilul cu mâncătură de piele” (4, 10, 22, 23, 26, 33, 51, 90). „Să nu treacă peste ruda carului” (5, 6, 7, 11, 18, 27, 28, 29, 30, 31). „Să nu culeagă flori, să nu poarte flori, ca să nu nască copii cu pete pe piele” (30, 31, 52, 64, 67, 81, 100). „Să nu mânce bureți că nu-s buni la sarcină” (5, 6, 18, 24, 39). „Să nu poarte așchii de lemn în poală ca să nu aibă copilul mătreață în păr” (1, 10, 12, 35, 45, 77, 89, 99, 106). „Să nu tricoteze cu firul de lână pe după cap”*

(2, 15, 29, 39, 46, 66, 82, 97, 105). „Să nu mânce poame lipite cum îs cireșele, vișinile, prunele și alte, că-i poate face pruncului roșeață pe față și naște chiar doi” (8, 16, 19, 23, 30, 31, 41, 53, 61, 66, 71, 99, 109). „Muierea să nu șadă picior peste picior că greu o naște” (19, 20, 33, 34, 40, 43, 44, 51, 52, 62, 68, 89, 91). „Să nu se uite la oameni hâzi și cu ochi întorși că și pruncul făcut o fi la fel” (30, 31, 55, 63, 84, 100).

Așezarea noului născut pe pământ. „Lângă cuptor” (1, 19, 25, 31, 32, 60, 71, 88, 94, 105). „Îl țâne la loc cald aproape de mamă pe un loc cu paie și acoperit cu lipideu, da' lângă cuptor” (25, 42, 75, 91, 107). „Lângă cuptor să fie cald” (4, 10, 22, 23, 26, 33, 51, 90, 106, 108, 113). „Când se năștea, prima dată moașa îl pune pe pământ lângă mamă în cămașa de mire ori mireasă, ce-or fos ta părinților” (15, 19, 24, 28, 49, 53, 55, 56, 81, 84, 86, 112). „Când ieșea pruncu, să făcea așe: moașa îl descânta și îl dădea de trei ori sub masă ca să aibă noroc, după ceia îl pune în legănuț ori pe pat lângă masă” (15, 53, 55, 59, 78). **Alte practici:** „Copilul era ridicat de moașă care-l dădea de trei ori tatălui și-i spunea să-l recunoască; după ce-i ura împliniri mari în viață îl pune în pat lângă mamă” (8, 19, 24, 53, 86). **Înfășarea copilului.** „Să pune în șurț ori în cărpe” (1, 2, 15, 19, 27, 33, 34, 46, 59, 63, 72, 87, 91, 101). „În unele case când se năștea copilul era pus în cămașa de mire a tatălui, de-i băiat, și-n cămașa de mireasă a mamei, de-i fată” (4, 10, 13, 22, 23, 26, 33, 34, 51, 90, 106, 108, 113). „Acum copilul are haine numa pântru iel” (11, 14, 16, 20, 28, 29, 30, 34, 36, 37, 38, 43, 44, 45, 50, 52, 60, 61, 67, 74, 77, 82, 83, 87, 89, 92, 94, 96, 97, 102, 104, 106). „De iera mai sărăcuță familia, să pune într-o cărpă ruptă din cămeșă” (2, 5, 7, 14, 29, 34, 35, 41, 59, 69, 77, 83, 100). Când femeia știa că a rămas greé se apuca și făcea scutece di cânepă sau in și păturică di lână moale” (8, 9, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 27, 28, 32, 35, 46, 53, 63, 70,

78, 79, 85, 93, 96, 103). „Când scotea copilul, moașa lega buricul cu cheutoarea de la cămașa tatălui sau a mamei” (5, 11, 13 17, 28, 49, 51, 56, 72, 73, 95, 106). „După ce scălda pruncul, moașa îl punea într-o cârpă albă ca laptele strânsă la mijloc” (1, 10, 17, 19, 30, 31, 64, 67, 95). „Altele mereau la boltă și luau oarece pânză de-i numită stambă” (14, 16, 28, 29, 31, 38, 41, 42, 49, 58, 61, 62, 77, 83, 88, 89, 101). „Ca să fie pruncu’ tare în viață se ducea la botez înfășat în cămașa tatălui” (3, 25, 42, 75, 91, 107).

Apărarea copilului. „Să pune sub perină la copil, de iera sânгур, o bucată de fer, bunăoară de la seceră ori coasă să alunge pe Satana” (1, 3, 5, 6, 12, 15, 17, 19, 24, 30, 36, 49, 53, 59, 60, 93). „Musai lângă prunc să fie Visul Maicii Domnului” (7, 12, 18, 25, 28, 35, 42, 50, 51, 55, 56, 63, 64, 69, 74, 78, 79, 91, 93, 108, 110, 111, 113). „Mama pune sub perină ori saltea foarfeca pentru a alunga strigoii” (12, 34, 42, 62, 78, 107). „Mătură cu perie întoarsă” (8, 15, 19, 24, 53, 55, 59, 62, 70, 78, 84, 98). „Tămâie lângă prunc” (2, 3, 16, 17, 20, 25, 26, 30, 31, 40, 44, 52, 58, 63, 64, 69, 72, 75, 77, 91, 92, 93, 99, 103, 106, 107, 108). „De nu poți să păzești copilul șase săptămâni se pune, când pleci din odaie, lucruri ascuțite din fier, cuțit, foarfeci, brișcă și musai tămâie” (1, 2, 8, 14, 15, 19, 20, 21, 24, 32, 33, 39, 46, 47, 53, 58, 60, 61, 62, 63, 65, 71, 77, 87, 99, 103, 107). „Un fier și cartea de rugăciuni” (6, 18, 19, 34, 35, 36, 52, 55, 73, 77, 81, 86, 90, 100). „Ăl de venea în casă, pune un capăt de ață pe legănuț, să nu fure dracii somnul la copil” (12, 13, 68, 72, 73 95, 112). „Lângă coșărcuță, în care dormea pruncu’, să pune și o săcure, ca să nu vină dracu’ să schimbe copilul în unu’ bolnav” (5, 17, 37, 80, 104, 111). **Alte obiceiuri.** „Ăi de mereu să vadă pruncu’, mai nainte, hăt, să puné un ban de argint să fie copilul ca soarele de mândru” (28, 38, 49, 57, 77, 83, 109). „Scutecele să uscau lângă cuptor că afară le spurcau diavolul” (3, 15, 24, 25, 42, 46, 53, 55, 59, 70, 74, 78, 79, 86, 99, 105).

MOAȘA

Denumiri. „*Moașă*” (3, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 20, 23, 24, 25, 26, 30, 31, 35, 36, 37, 40, 44, 49, 52, 53, 54, 55, 62, 63, 64, 69, 70, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 88, 94, 95, 96, 97, 100, 102, 103, 105, 106, 111, 112, 113). „*Moașă de neam*” (4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 17, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 38, 39, 41, 42, 43, 58, 59, 60, 65, 66, 71, 89, 98, 105). „*Moașă din sat*” (1, 4, 7, 18, 27, 33, 57, 61, 72, 85, 101). „*Moașă comunală*” (1, 20, 30, 31, 40, 82, 89, 111). „*Moașă din familie*” (1, 12, 34, 42, 95, 104, 111). „*Mai era un feliu de moașă, o rudă mai de aproape de-i zâce moașă de coșarcă*” (5, 6, 37, 80). „*Moașa căpătată îi cea de neam, ce nu se băga la moșit, aducea doar mâncare*” (2, 14, 52, 54, 63, 89, 101). **Alegerea moașei.** „*Din bătrânele casei de nu găseau repede moașă*” (3, 8, 44, 64, 80, 104). „*Nășteau singure*” (87). „*Moșea orice femeie (mai rar)*” (91, 103). „*Vecinele, prima dată până la venirea moașei*” (75, 112). „*Femeia din familie care se pricepea la moșit din satele ce nu aveau moașă*” (24, 29, 58, 70). „*Mai demult veneau niște bătrâne, rude cu gravida, din satul lor sau din cele vecine*” (3, 4, 17, 27, 45, 63, 80). „*De nu găsea moașă la timpul nașterii, moșea o soră, o mătușă, bunică, soacră sau o femeie pricepută de de-aproape de casă*” (28, 33, 48, 63, 91). „*Mai veneau să moșească, moașe din alte familii*” (19, 24, 55, 86). „*Moașa comunală era cea mai bună, o plătea comuna și în timpurile mai apropiate aveau școală făcută la oraș cu diplomă*” (2, 14, 20, 23, 30, 31, 32, 44, 65, 71, 77, 89, 94, 97, 110). „*Moașa era din neam în neam*” (19, 24, 53, 55, 59, 78, 84, 93, 105). „*Moașa putea fi și o mătușă a bărbatului dar și mama lăuzei*” (9, 41, 60, 97, 110). „*Moșul și moașa îs din același neam*” (44, 45, 49, 60, 109). **Atribuțiile moașei față de mamă.** „*Se ocupa două – trei zile de mamă și copil*” (1, 2, 14, 16, 21, 32, 43, 47, 48, 50, 52, 57, 63, 77, 83, 87, 89, 101, 102). „*O spăla pe*

cap, îi făcea baie, o ungea cu untură și o încingea și-i zicea nepoată și tot așa trei zile îi aducea mâncare” (5, 6, 7, 30, 31, 37, 38, 39, 49, 56, 80, 109). „Înainte de începere a chinurilor facerii moașa îi dădea sfaturi ce să facă să nască mai repede, apoi o ajuta să nască” (17, 21, 59, 63, 34, 78, 102, 104, 111). „După naștere o trăgea să iasă cămașa (placenta copilului-n.n.) și îngrijea femeia și spăla copilul, ajutând-o pe mamă la scaldă” (3, 9, 36, 40, 41, 44, 60, 67, 71, 75, 91, 107). „Se ocupa o săptămână de grădina mamei, culegea legumele și zarzavatul și făcea zamă bună pentru lăuză” (14, 32, 50, 63, 89, 101). „Până la molifta de dezlegare la șase săptămâni avea grijă de copil și de lăuză” (8, 15, 19, 24, 34, 53, 55, 62, 70, 86, 99). „O săptămână moașa aduce spene (coșuri cu mâncare) cu carne de găină, tăiței, colaci, pogace” (1, 2, 8, 14, 16, 19, 24, 48, 52, 55, 63, 87, 99). „Zece zile îngrijea de lăuză și de prunc” (1, 2, 14, 52, 57, 63, 64, 77, 87, 89, 101, 103). „Ducea oale cu supă și plăcinte să mănânce lăuza” (3, 15, 19, 24, 53, 55, 62, 81, 84, 86, 99). „Merea la popă să ia „apa de moașă” și când îl scâlda pe copil îi punea în scaldă, șase săptămâni, apa sfințită de la popă” (5, 6, 37, 56, 104). **Atribuțiile moașei față de copil.** „Tăia buricul și scâlda copilul” (1, 2, 3, 4, 13, 14, 18, 22, 24, 28, 30, 32, 33, 34, 40, 44, 46, 53, 54, 55, 58, 60, 63, 67, 69, 72, 76, 80, 83, 84, 87, 88, 90, 91, 93, 96, 99, 100, 102, 103, 106, 107, 109, 110, 112, 113). „O săptămână spăla copilul” (1, 2, 14, 16, 18, 32, 52, 63, 64, 87, 89, 101). „Îl scâlda și îngrijea la prima scaldă, apoi în fiecare zi, seara și dimineța” (7, 30, 31). „Tăia buricul, la fată cu un foarfece de tuns oi, la fecior cu cuțitul iară moașa după ce tăia buricul freca cu un capăt al ombilicului obrazul pruncului ca să fie la obraz fain și roșu cum îi sângele” (8, 19, 24, 27, 46, 55, 62, 70, 74, 81, 84, 98, 99, 105). „Aducea copilului fașe, scutece de lână, cârpe de pânză și haine de botez” (19, 24, 53, 59, 78, 81, 84, 102). „Ducea copilul la biserică la botez, împreună cu nănașa” (3, 25, 42, 75, 91, 107).

Îndatoririle părinților față de moașă. „*Moașa primea de la mamă pânză fină din cânepă ori in de un metru și jumătate și un colac dar numai la botez*” (1, 2, 8, 14, 16, 19, 24, 34, 52, 53, 55, 63, 81, 94, 101, 105). „*După botez, moașa primea năframă de cap și un tindeu fain*” (1, 2, 14, 16, 54, 64). „*Primea de îmbrăcăminte, oarece alimente, cel mai mult o găină*” (5, 6, 37). „*Să mai dădea și bucate din hambari, grâu, secară și cucuruz*” (40, 44, 45, 60, 96). „*Să făcea și la schimb: moașa îi dădea o cămeșă faină mamei iară mama îi dădea tăt așe*” (19, 24, 55, 84, 86, 99).

PRIMA SCALDĂ

Apa de scaldă. „*Apa trebuie să fie musai nencepută*” (5, 6, 29, 49, 65, 80, 95, 100, 109, 112). „*Apă descântată cu cărbuni stinși*” (15, 59, 78, 113). „*Apă ne-ncepută ușor încălzită*” (7, 17, 30, 31, 39, 56, 104). „*Apă ne-ncepută calduță ținută o țără la soare*” (8, 27, 70, 93). „*Apă ne-ncepută luată din fântână pe lumină*” (4, 10, 26, 33, 51, 106, 108, 113). „*Apă obișnuită*” (14, 52, 54, 64, 71, 87, 89, 101, 103). „*Să punea apă sfințită de la Bobotează că ține sănătos pruncu' pân la botez și timp de șase săptămâni se punea o țără de apă molitvită*” (5, 6, 8, 12, 15, 17, 19, 24, 28, 29, 34, 37, 38, 53, 55, 56, 59, 61, 69, 70, 72, 73, 74, 81, 82, 84, 85, 93, 94, 98, 99, 104, 112). „*Apă de la cruce*” (19, 24, 53, 55, 81, 84, 86, 98, 99, 105). **Obiecte puse în scaldă.** „*Busuioc*” (4, 10, 11, 12, 13, 22, 23, 26, 29, 33, 34, 51, 72, 73, 76, 82, 90, 94, 106, 108, 112, 113). „*Să puné tăt feliu de flori după cum iera timpu' de naștea*” (9, 15, 17, 36, 41, 44, 45, 59, 60, 71, 78, 79, 100, 104, 111). „*Monede diferite*” (9, 11, 15, 34, 51, 68, 72, 73, 78, 95, 106, 112). „*Ban de argint să fie pruncu' cu noroc să nu să*”

țână boscoane (blesteme-n.n.) de el” (18, 30, 31, 43, 47, 48, 49, 50, 83). „*Inel*” (5, 6, 11, 13, 37, 80). „*Cingătoare*” (9, 36, 67, 71, 92). „*Custură*” (4, 10, 23, 26, 33, 51, 90, 106, 113). „*Pieptene, să fie fălos*” (7, 30, 31, 39). „*La fete să pune fuior să aibă părul lung și fain*” (3, 25, 42, 75, 91, 107). „*Pene*”: „*Să pune peană de păun ca pruncu’ să fie jucător*” (*călușer-n.n.*) (9, 41, 44, 45, 60, 67, 92). „*Nu să pune cruce-n scaldă, doară să muia*” (15). „*O moașă pune în apă picioare de păsări, de rață și de găscă să nu se prindă de prunc vre-o răutate așa cum nu se prinde apa de acestea*” (84). „*Un strop de lapte, să aibă mama mult lapte pentru alăptat*” (10, 26, 33, 51). „*Faguri de miere*” (52, 89, 101). „*Sare*” (30, 31). „*Să cufunda un ou în apă și moașa zicea: cum stă ou în apă așa să șadă bogăția-n casă*” (74, 98, 105). „*Unelte diferite ce le folosesc bărbații dacă-i băiat și cele ce le folosesc femeile dacă-i fată*” (1, 63, 71, 84, 107). „*Instrumente muzicale (ocarină, fluier) să fie „mare cântăreț” (sic!)*” (9, 27, 46, 62). „*La fete să pune clopoțel și va cânta fain*” (44, 45, 60). „*Punea cărbuni să nu deoache pruncu’*” (21, 102). „*Tămâie, să-l alunge pe Satana*” (25, 47, 48, 50, 83, 88). „*Cheie, să nu fie risipitor*” (20, 35, 61, 85).

Aruncarea scaldei. „*Locurile de să arunca scaldă iera ăl curat și pitit de animale*” (1, 5, 6, 14, 16, 21, 22, 23, 32, 34, 36, 41, 42, 43, 51, 54, 62, 70, 79, 91, 925, 103, 104). „*Loc ferit unde nu se călca*” (22, 23, 30, 34). „*Sub un pom la umbră*” (44, 60). „*Se arunca în grădina cu flori, lângă gard*” (34, 94). „*Se arunca între flori, să crească faine, da’ numa dimineața și de greșa, de arunca moașa după asfințitul soarelui atunci era bai*” (1, 2, 14, 16, 52, 54, 63). „*Se arunca la ultoare (pom altoit-n.n.) șase săptămâni mai ales la nuc sau prun*” (19, 24, 53, 55, 74, 81, 84, 86, 98, 99, 105).

MASA CU OCAZIA NAȘTERII COPILULUI

Preparate pentru lăuză. „*Supă de chimen*” (1, 2, 14, 16, 52, 54, 63, 64, 87, 89, 101, 103). „*Zamă de găină, carne friptă, lapte și ouă, plăcinte cu scrob*” (10, 15, 22, 23, 26, 33, 40, 47, 48, 51, 52, 53, 59, 60, 62, 68, 71, 78, 79, 81, 84, 88, 89, 93, 98, 99, 102, 106, 108, 112, 113). „*Cafea fără cofeină (sic!), a de să face din năut*” (33, 51). **Mâncare adusă de neamuri.** „*Găină, țuică și vin pentru toți ai casei*” (32, 47, 48). „*Muierile de la cășile vecine aduceau bunătățuri la lăuză: prăjituri, clătite, scoverzi, pancove, gogoși*” (5, 6, 12, 15, 17, 21, 22, 23, 30, 31, 44, 46, 47, 60, 62, 63, 68, 78, 81, 90, 94, 99, 104). „*Să aducea în prima săptămână; mai mult moașa ce căra trei spene cu mâncare la femeie, iera carne friptă, zamă de chimen și colaci, putea să aducă și fata moașei*” (19, 24, 53, 55, 81, 84, 86, 98, 99). „*De naștea la spital, moașa îi ducea trei zile spene cu pui, crumpene fierte și tăt feliu de plăcinte*” (3, 8, 15, 25, 42, 46, 60, 62, 67, 75, 92, 94, 107). „*Se obișnuia să aducă mâncare și nașa în trei zile, tăitei cu lapte, zămătișă și fagure de miere*” (4, 10, 11, 12, 22, 23, 26, 33, 51, 68, 72, 73, 90, 95, 112).

PERIOADA DE LĂUZIE

„*Nu ieșea 40 de zile, că să zăcea că nu-i curată, la fel să aducă apă din fântână, că făcea fântâna viermi*” (5, 6, 7, 30, 31, 37, 39). „*De trebuia să treacă un pârâu, musai să se-nplecticească (să se împiedice – n.n.) ca să nu-și piardă țâța*” (4, 10, 33, 51, 108). „*Oricine venea în casă n-avea voie să șadă pe patul lăuzei că altu feliu putea să piardă țâța*” (28, 65, 109). „*Muieria nu trăbă să doarmă cu spatele la copil, tăte cele șase săptămâni*”

până la botez, că asupra pruncului să năpusteau diavolii și-l strâmba” (17, 56, 104). „Lăuza nu lucra șase săptămâni că o ajutau neamurile” (1, 2, 7, 14, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 29, 30, 31, 34, 37, 50, 52, 53, 55, 58, 60, 63, 67, 68, 71, 77, 85, 86, 88, 92, 94, 95, 97, 100, 104, 107). „Lăuza purta „cârpă” (batic – n.n.) pe cap că să zâce că-i lua țâța muma pădurii” (19, 24, 53, 55, 81, 84, 86). „Lăuza nu mere la biserică în ăste săptămâni că nu-i curată” (5, 6, 37, 80).

URSITOARELE

Denumiri: „*Ursitoare, ursitoare*” (1, 2, 8, 10, 11, 22, 24, 25, 27, 28, 29, 34, 35, 43, 44, 45, 47, 48, 50, 52, 53, 54, 58, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 78, 79, 81, 82, 83, 86, 90, 93, 94, 99, 103, 104, 105, 110, 113). „*Ursoaie*” (17, 56, 104). „*Ursită*”(2, 25, 42, 91, 107).
Numărul: „*Veneau numai trei ursitoare*” (4, 5, 6, 17, 34, 36, 37, 71, 80, 108, 111, 113). „*Șapte*” (17, 30, 31). „*Trei, șapte, nouă sau douăsprezece erau păreri diferite ale moașelor*” (11, 13, 68, 72, 73).
Locul și timpul ursirii: „*În casa noului născut veneau ursitoarele, după o săptămână de la naștere, la geam*” (7, 30, 31, 39). „*Noaptea la casa noului născut*” (52, 89, 101). „*Erau trei ursitoarele, ziceau bătrânele și vin în camera mamei și copilului și ursesc viitorul copilului*” (1, 2, 14, 54, 63, 64, 87). „*Am auzit ce povesteau moașele despre ursitoare că veneau la fereastră în seara primei zile după naștere*” (9, 41, 67). „*La trei seri*” (1, 63). „*A treia seară la casa lăuzei*” (74, 98, 105). „*La casa noului născut a treia zi de la naștere în odaie sau la fereastră*” (5, 6, 37, 94). „*A treia zi noaptea, la casa noului născut, înainte de miezul nopții*” (8, 19, 24, 27, 53, 55, 62, 70, 74, 81, 84, 86, 93, 98, 105). „*Ăi bătrâni zâc și acuma că ursitoarele vin la naștere, da’ și la Paște, Crăciun, Rusalii și sărbători mari*” (17, 28, 38, 56, 65, 104).

Alte consemnări „Credința este acum vagă și confuză, informatorii știu ceva din auzite dar spun că nimeni nu le-a văzut și nu se știe ce urseau; în multe case se vorbește despre ursitoare însă nu sunt nici un fel de practici în acest sens” (20, 35, 58, 69, 76, 85). „Ursitoarele au fost tare de mult, azi s-or uitat de iele” (2, 7, 16, 30, 31, 39, 54, 94, 103). „Fiecare prunc, vezi bine, când se naște are soarta lui făcută de ursitoare, din ce-o fost odată nu se mai știe nemica” (10, 12, 20, 21, 25, 32, 34, 36, 43, 50, 56, 61, 85, 97, 99, 104). „O moașă zăcea că tare de mult când să năștea copilul scutecele lui erau puse pe culme să le ursească la miez de noapte, da' nimeni no auzât care-i ursâta” (11, 12, 13, 29, 68, 72, 73, 95, 112). „Nu există obiceiul, da povestea să știe din vechime că ce spuneau iele să adeverește” (9, 41, 67, 92, 96, 110). „Am auzit de ursitoare dar azi nu se mai țâne credința” (40, 97).

Masa ursitoarelor. „Se pune masa ursitoarelor” (1, 5, 6, 7, 30, 31, 36, 37, 71, 80, 94, 108). „Nu se pune masa” (3, 4, 10, 11, 14, 18, 22, 23, 26, 33, 34, 47, 48, 51, 58, 63, 68, 69, 76, 83, 88, 94, 102, 106, 112). „Masa să fie bogată, încărcată pentru îmbunarea ursitoarei rele” (8, 15, 19, 24, 27, 46, 53, 55, 62, 70, 74, 81, 84, 86, 93). „Pe masă se pune colacul ursitoarelor” (19, 24, 53, 55, 81).

Alimente. „Apa” (5, 6, 17, 30, 31, 37, 39, 65, 80, 94, 108). „O cantă cu apă de toate zilele și una cu apă sfințită” (1, 2, 14, 16, 52, 63). „Vin” (8, 27, 46, 70). „Pălincă (rachiu)” (28, 65, 109). „Diferiți colăcei, să pune numa tri” (7, 30, 31). „Pogace (colac) dar și felii de pâine” (1, 63). „Pogace adusă de moașă împărțită apoi la copiii moașei și ai vecinilor” (19, 24, 34, 59, 74, 81, 84, 98, 99, 105). „Prăjituri și plăcinte” (20, 35, 61, 85). „Brânză, slănină și cârnați” (6, 17, 37, 56, 80, 85, 111). „Sare și zahăr” (2, 16, 54). „Usturoi” (27, 62). „Semințe de pus în grădină” (41). „Mâncare ce se dă la sărbători” (8, 19, 24, 27, 46, 53, 55, 62, 70, 74, 81, 84, 93, 98, 99, 105). „Caier de lână, fuior se pune mai

rar” (19, 59, 78). „*Carte și creion*” (19, 24). „*Fluier*” (15, 30, 31). „*Foarfecă*” (70, 93). „*Șapte linguri*” (1, 2). „*Cinci linguri*” (56, 104). „*Se pune șapte linguri nou-nouțe așezate în cerc*” (111). „*Să mai pune brăcirea moașei în juru’ mesăi*” (19, 81, 84). **Ursiri.** „*Auzite numai de moașă, care nu zicea la nimeni*” (1, 14). „*Ursitoarele ce veneau numai seara gustau din apa și vinul de pe masă și din mâncăruri iar dimineața se credea că au ursit de bine copilului*” (8, 27, 46, 62, 70). „*Că-n viitor pruncu’ o avé noroc nu se știe, poate mama visa ceva*” (19, 24, 81, 84). „*Tăți vreu de la ursitoare numa sănătate pântru prunc*” (34, 94). „*Unele muieri nu dormeau până la miezu’ nopții să audă de la ursitoare ce talente (sic!) or avé când or crește mari*” (12, 95, 112). „*La alte căși ursitoarele le plăcea de numa, mâncau și petreceau, cântau și jucau și vezi bine ursau pruncului tăt de bine*” (4, 10, 13, 22, 33, 51). „*Nimeni nu le vede pe ursitoare, ele nu bat la uși și ferestre*” (7, 30, 31, 39). „*Femeile se căzneau să nu doarmă și auzeau ce se ursea dar dimineața uitau totul*” (44, 45, 110). „*Dimineața, moașa ori mama să uitau la masă, de erau mișcate lucrurile la masa ursitoarelor atunci ele sigur au ursit, de bine; de rău, cine știe?*” (15, 19, 24, 55, 81, 98, 105). „*Urseau de la miezul nopții și până la crăpatul zilei, nimeni nu știe precis*” (44, 60). „*Ursitoarele-s măiestre, au putere să intre în casă pe unde vor: ușă, geam, horn pe nevăzute*” (28, 38, 49, 65, 109).

NAȘII DE BOTEZ

Denumiri. „*Nănași*” (1, 19, 24, 44, 45, 53, 55, 60, 63, 74, 81, 84, 86, 98, 99, 105). „*Nași*” (5, 6, 28, 29, 37, 38, 52, 65, 82, 89, 95, 101, 109). „*Nași de botez*” (94, 108).

Rolul nașiei. „*Nașii de cununie a părinților botezau pe toți*

copii”. (1, 7, 17, 19, 24, 30, 31, 39, 44, 53, 5, 56, 60, 63, 74, 81, 84, 98, 99, 104, 105). „*Rar*” (34, 82, 94). „*Adesea, mai mult băieții, doar când se mai certau între ei se schimbau*” (21, 102). „*Îi boteza pe toți copiii, numai dacă se întâmpla să pățească ceva, să moară nu-i mai boteza pe toți*” (11, 13, 68, 72). „*Pe câți vrea*” (35, 85). „*Numai pe băieți*” (4, 10, 33). „*Nu era obligatoriu numai fete sau numai băieți*” (9, 41, 67, 92). „*Câți putea, dacă ei nu puteau să boteze, se alegea un neam de-a lui*” (15, 59, 78). „*În cășile noaste fiecare are nănaș și moș din neam în neam*” (19, 24, 53, 55, 81, 84, 99). „*Îi boteza pe toți, însă putea să aleagă și alt moș*” (52, 89, 101). „*Nașii de cununie botezau numai pe primul copil*”. (20, 35, 85). „*Doar un nănaș*” (52, 89). „*O pereche de nași*” (1, 5, 6, 12, 17, 19, 28, 30, 31, 37, 38, 39, 53, 55, 56, 80, 86, 95, 104, 108, 111, 112, 113). „*Astăzi pe lângă o pereche de nași mai poate fi una, pe cât de bogată este familia*” (24, 81, 84, 99). **Moașa – nașa copilului.** „*Era luată de familiile mai slabe (sărace – n.n.)*” (1, 63). „*De era copilul slăbuț, gata de moarte, moașa îl ducea cât mai repede la popă sau de nu ajungea îl boteza ea, că de murea nebotezat putea deveni strigoi, asta se întâmpla mai rar*” (21, 52, 89, 102). „*De ierau sărântoci din cale afară nu puteau băga nași și puneau pe moașă*” (2, 14, 52, 54, 89, 101, 103). **Nașa de drum.** „*De se nimerea o familie acasă la lăuză și pruncu’ era bolnav îl boteza repede să nu moară nebotezat*” (34, 51, 73, 82, 95, 112). „*Când era copilul tare bolnav chema pe nănaș să-l boteze cu busuioc și apă, îl închina la icoane și apoi îi dădea nume*” (29, 95, 112).

Îndatoririle nașilor față de copil. Pregătirile pentru botez.

„*Botezul se făcea la șase săptămâni și nașa ducea copilul la biserică la botez*” (1, 3, 4, 10, 11, 13, 17, 18, 19, 22, 24, 26, 33, 37, 40, 42, 43, 47, 48, 50, 57, 68, 69, 72, 73, 83, 88, 90, 95, 102, 104, 106, 108, 113). „*Nași merg cu pruncu la biserică, se zice: moașa*

duce copilul păgân, nănașa îl aduce creștin” (3, 4, 10, 22, 25, 33, 42, 51, 57, 90, 106, 107, 108, 113). „Nașii lăseau darul pentru copil, ducea hainele la botez, o cămășuță albă, fașe și lăsa un ban la locul pruncului iară nașa înfășa copilul „în cruce” (1, 3, 14, 16, 17, 19, 24, 25, 36, 42, 52, 53, 55, 60, 71, 75, 81, 84, 94, 99, 107). „Aducea la botez „lumina de botez” (lumânare mare-n.n.) iară de era fată îi puneau cercei, așé în special pentru botez” (7, 30, 31, 39). „Aduceau aghiazmă de la biserică într-un cănceu de pământ cu un fir de busuioc” (19, 24, 27, 46, 53, 55, 62, 70, 81, 84, 93, 98, 99, 105). „Plătea preotul” (3, 25, 42, 75, 91, 107). „Mama copilului primea un lucru din partea nașilor dar mai rar, și niște mărgele” (74, 98, 105). „Nănașii dădeau pânză de cânepă de doi metri și mai târziu o găină sau un mieluț” (4, 10, 26, 33, 51, 90, 106, 108). Crăsmă, o cărpă albă de botez, lumină, un dar de bani” (1, 2, 14, 52, 63, 64). „Îi făceau scutece” (19, 24, 53, 55, 81, 84, 99). „Mai multe daruri, cămeșoai și cărpe să-l înfășe, acum haine și jucării” (9, 36, 44, 45, 60, 67, 71, 92, 100, 110). „Le făceau cadouri la botez și la sărbătorile mari” (11, 13, 20, 29, 35, 68, 72, 73, 85, 112).

Alte îndatoriri. *„Erau socotiți ca al doilea părinte și-i învățau numai lucruri bune” (15, 17, 56, 59, 78, 111).*

Tăiatul moțului. *„Azi, la un an de la botez se taie moțul copilului, da-i mai nou, din ultimul timp” (19, 53, 55, 74, 86, 98). „Prin anii 60, o apărut încă o „omenie”, când copilul împlinea șase luni, un an și chiar mai mult de se făcea masă în ziua de sărbătoare” (19, 53, 55, 74, 98, 105). „La un an se făcea omenie cu masă ca la botez, se lua din păr, adică se tăia moțul și se dădea pruncului un miel sau chiar un porc bine îngrășat” (15, 24, 54, 56, 59, 78, 81, 102).*

Îndatoririle copilului față de nași. *„Să cinstească nănașii și să-i considere ca niște părinți” (1, 19, 24, 27, 37, 52, 53, 55, 63,*

70, 81, 89, 101). „*Le spunea nași și îi respecta și când se căsătorea*” (3, 25, 34, 42, 94, 108). „*Îi asculta în problemele mari de viață și-i considera drept mamă și tată*” (7, 30, 31). „*Nașii erau primii chemați la nuntă*” (17, 56, 104). „*Îi ajută la diferite munci agricole*” (5, 6, 37, 80). „*Să-i respecte, să le aducă daruri de sărbători*” (9, 41, 44, 45, 67). „*Să-i omenească când se întâlneau*” (29, 95, 112). „*Să meargă la clăcile și șezătorile ce le făceau nașii*” (28, 38, 65, 109).

Îndatoririle părinților față de nași. „*Se ajutau și se cinsteau unii pe alții la muncile agricole și cele ale casei, la construcții*” (2, 14, 16, 54, 64, 87, 103). „*Să-i respecte, să se înțeleagă bine și să le facă daruri de sărbători*” (1, 5, 6, 19, 24, 37, 53, 55, 63, 80, 81, 84, 86). *Părinții plăteau pentru copil, la început la botez, apoi la un an*” (1, 14, 63, 64, 87). „*Le dădeau nănașilor cârpă albă și pantofi, acum îi cumpără ceas, dacă nănașa are copil*” (8, 19, 27, 46, 3, 55, 62, 70, 74, 81, 84, 86). „*Le dădeau daruri la botez și bani*” (28, 44, 45, 49, 60, 65, 109).

PETRECEREA DUPĂ BOTEZ

Denumiri. „*Botez, imediat după botez*” (1, 3, 4, 5, 6, 12, 17, 18, 22, 23, 30, 31, 34, 37, 38, 39, 44, 49, 50, 53, 55, 60, 63, 64, 65, 70, 71, 74, 78, 79, 80, 81, 88, 90, 91, 94, 96, 97, 98, 102, 105, 107, 110, 111, 113). „*Petrecere de botez*” (7, 30, 31, 94). „*Ospăț*” (4, 10, 26, 33, 51, 90, 106). „*Masă, masă după botez*” (5, 37). „*Omenie*” (15, 19, 24, 53, 55, 59, 81, 86).

Participanți. „*Nașii, moașa, rude*” (1, 19, 53, 63, 86). „*Neamuri*” (44, 45, 60). „*Vecini, prieteni, alți invitați*” (15, 59, 74, 82, 98, 105). „*Nănașă, moașă, finii*” (1, 2, 5, 6, 37, 38, 54, 65, 78, 80, 103).

Obiceiuri de botez. „Se făcea omenie, da' acuma îi petrecere mare, cu de toate, ca un ospăț” (1, 14, 63, 64, 87). „Se făcea masă mare cu lăutari și se strigau daruri, un feliu de nuntă, mai mică, da' spre mai aproape de timpu' nost” (8, 15, 17, 19, 24, 27, 46, 55, 62, 70, 74, 81, 84, 87, 93). „După botez o țără de ospăț” (11, 13, 68, 72, 73). „După botez când ajungea acasă nașa și copilul, de era băiat, era pus să atingă o unealtă din gospodărie și un clopoțel să fie meseriaș bun și cântăreț de muzică populară (sic!); de era fată, să atingă un fus, un caier de lână sau o parte din războiul de țesut, să fie gospodină și frumoasă” (25, 84, 98, 111).

Alte obiceiuri. „Câteodată se boteza acasă de popă și nașu' tăia o țără de păr de la copil și cu un capăt de lumină îl așeza în grindă să fie cu noroc” (56, 104). „Părinții făceau doi colaci mari din grâu ales și-l dădea nașilor; ăștia de aveau stare dădeau la părinți o oaie sau un mieluț” (34, 60, 82, 94). „La petrecere se dădeau bani, nașa îi strângea într-un tăner” (1, 63).

Masa de botez. „Obiceiul îi destul de vechi” (10, 26, 33, 51, 90, 106). „Obiceiul este nou” (14, 40, 64, 78, 97). „Imediat după botez se făcea uspăț cu laște, curechi de carne, plăcinte, să face azi ca uspățu' de nuntă” (9, 40, 41, 44, 45, 60, 67, 92). „Iera o masă pântru moașă și nașă și să da zamă, varză cu carne, plăcinte, un botez cu masă mare” (19, 24, 47, 55, 57, 59, 74, 81, 84, 98, 105). „Să făcă o pită mare care nașa o dădea popii; pita era împletită în trei sau sucită în două vârgi iară masa cu neamuri să făcea rar, astăzi să face masă mare” (5, 6, 15, 55, 59, 73). „Să dădea zamă și perișoare și colac” (1, 2, 52, 63, 87). „Cum îi orice sărbătoare mare” (94). „Să făcea masă mare cu supă, friptură cu crumpi (cartofi), curechi cu perișoare (sarmale), plăcinte de multe feluri, cu poame și nuci și alte bunătățuri” (4, 10, 23, 26, 33, 51, 90, 106, 108, 113). „Masa era cât se poate de săracă;

oarece mâncare pântru nașă și moașă, să tăia o găină și să făcea zamă” (58, 66, 69). „Să dădeau multe feluri, pere de curechi cu păsat de cucuruz, zupă de crumpeni cu carne de pasăre, colac fain copt de moașă și nănașă” (8, 15, 21, 24, 53, 55, 59, 62, 70, 74, 78, 79, 81, 84, 98, 99, 105). „Era masă mare: perișoare, curechi, laște, carne friptă, în alte locuri din găină se făcea tocană, azi mai modern: gustări din porc, brânzeturi, salată de boeuf, zamă cu tăiței, grătar de porc, tort și prăjituri” (12, 28, 29, 44, 45, 49, 56, 60, 65, 104, 109, 111, 112). „Se dădeau băuturi de-ale noastre de la țară, vinars, vin de casă, vișinată dar și bere de la boltă” (7, 30, 31, 37, 65, 104).

Daruri. „Nașii dădeau haine pentru copii se dădeau de-i băiat primea bici ca să fie gospodar fain” (108). „Copilul primea haine de pat:plăpumioară și perină în pătuț” (9, 41, 44, 45, 67, 96, 110). „Bani” (4, 10, 13, 22, 23, 26, 33, 51, 90, 106, 108, 113). „Nănașii dădeau un miel, un purcel dar și bani” (2, 11, 13, 14, 64, 68, 72, 73, 103). „Moașa îi ducea gogoși iar nănașa doi metri de pânză țesută la război și țuică pentru meseni” (7, 30, 31, 39).

Scalda după botez. „Se făcea scalda cu apă sfințită după botez la trei săptămâni” (3, 25, 42, 75, 91, 107). „Astăzi nu se mai face o scaldă specială la șase săptămâni” (3, 25, 42, 75, 91, 107). „Apa era, așa de la fântână, dar se punea și o țâră de agheazmă păstrată de mamă lângă candelă” (19, 81, 84). „După ce boteza copilul, nănașa punea în scaldă ceară picurată în cruce de la lumina de botez” (1, 63). „În scaldele de după botez să pune tot felu’ de lucruri, tămâie, sare, usturoi, cărbune, zahăr, pâine și câte după obiceiuri, da’ numa o țâră” (8, 19, 24, 53, 55, 74, 81, 84, 93, 98, 99, 105).

SCHIMBAREA NUMELUI („VÂNZAREA COPILULUI”)

Motivul schimbării numelui. *„În cășile unde nu era noroc de copii să făcă o schimbare de nume” (1, 63). „În caz de boală să schimba numele la botez” (7, 30, 31). „Dacă trăgea să moară” (11, 13, 68, 72, 73). „Când copilul era născut bolnav” (44, 45, 60). „Se făcea un fel de botez de-al doilea și îi dădea alt nume, dar numai de se îmbolnăvea de epilepsie” (17, 104).*

Cine schimba numele copilului. *„Părinții îl strigau pe alt nume, îi zicea de exemplu Ion în loc de Vasile” (7, 30, 31). „Părinții, mai rar vecinii” (38, 65, 109). „Moașa” (15, 59, 78, 79). „Nașul și nașa” (96, 110). „Preotul și cu nașa îl botezau din nou” (44, 45, 60). „Alții din sat îl strigau pe alt nume, să-i alunge boala” (8, 27). „Se făceau rugăciuni la biserică să-i piară boala, dar îl numeau ca la botez” (74, 98, 105). „I se făceau descântecetele de speriat, de babe pricepute” (15, 59).*

Datul copilului de pomană. *„Rar, dacă era bolnav, îl dădea afară pe ușă și-l primea pe fereastră” (5, 6, 37). „Îl dădea pe fereastră la o femeie ce avea mulți copii ca să aibă și ea noroc la copii” (30, 31).*

Vânzarea copilului. *„Se făcea că îl vinde la o femeie ce avea mulți copii” (24, 81, 84). „Îi dădea, simbolic, câțiva bani” (2, 14, 16). „Vânzarea se făcea așa: dacă-i rău copilului mama îl vindea la o femeie cu mulți copii, îl dădea pe fereastră și-i spunea: „ți-l dau ție, că nu-i al meu” iar femeia de afară îi dădea câțiva bani mamei, „ți l-am cumpărat, de azi îi al meu” (49, 109). „Vindea copilul pe fereastră” (17). „Mama îi da pomană muierei o lumină și un colac, pe geam îl dădea pe copil și atunci îi schimba numele la copilul bolnav, iară muierea îi da un ban de creițar” (5, 6). „Copilul ăl bolnav îl vindea la o vecină zicând „ți-l vând”*

iară asta zicea „ți-l cumpăr” (44, 45). „Îl vindea unei femei cu noroc la copii” (32, 47, 48). „Îl dădea unei femei care avea copii sănătoși” (77, 83). „Întotdeauna îl dădea pe fereastră” (20, 35). „Îl dă pe fereastră apoi vine moașa și îl cumpăra de la popă” (20, 85). „Venea o femeie și-l cumpăra de la moașă, ca să trăiască și să fie sănătos” (107). „Înfieră se făcea foarte rar, dar de-i mureau părinții, copilul era luat de nănași” (19, 24, 53, 81, 108).

„Vânzarea copilului” – desen de Marcel Olinescu

Lista interlocutorilor etnofolclorici

1. **Adam Elisabeta** – 77 ani, Godinești, com. Zam
2. **Albu Florica** – 49 ani, Vorța
3. **Alionescu Elena** (Drăiloni) – 71 ani, Alun, com. Boșorod
4. **Ancea Ștefania** (a lu' Bolog) – 75 ani, Valea Dâljii, com. Râu de Mori
5. **Aslău Elena** – 65 ani, Stănculești, com. Bulzeștii de Sus
6. **Aslău Laura** – 78 ani, Bulzeștii de Sus
7. **Avram Zorița** – 86 ani, Crișan, com. Ribița
8. **Barna Viorica** (a lu' Dudă) – 67 ani, Peștișu Mic
9. **Bâldea Maria** (Culicioaia) – 78 ani, Cucuiș, com. Beriu
10. **Bojin Maria** (Țăpoane) – 75 ani, Ostrov, com. Râu de Mori
11. **Bolea Maria** (Boleasca) – 70 ani, Petros Prunduri, com. Baru
12. **Bora Iustina** – 87 ani, Coroiești, com. Sălașu de Sus
13. **Bortei Letiția** (Tița) – 70 ani, Petros Prunduri, com. Baru
14. **Brânda Alexandrina** – 71 ani, Gurasada
15. **Bumbescu Floarea** – 73 ani, Meria, com. Lunca Cernii de Jos
16. **Bureană Maria** – 84 ani, Vorța
17. **Butar Carolina** – 80 ani, Ociu, com. Vața de Jos
18. **Cazan Floarea** – 83 ani, Bocșa Mică, com. Certeju de Sus
19. **Chendreș Domnica** – 71 ani, Cerbăl
20. **Celea Victoria** – 73 ani, Densuș

21. **Crișovan Veronica** (a lu' Sălade) – 76 ani, Ohaba, com. Lăpugiu de Jos
22. **Coroi Paulina** (a lu' Todoruț) – 67 ani, Râu de Mori
23. **Corneci Viorica** (Puca) – 81 ani, Râu de Mori
24. **Costea Viorica** – 76 ani, Lelese
25. **Dănilesc Eva** (a lu' Dăniloiu) – 83 ani, Bobaia, com. Boșorod
26. **Dilertea Ana** (Pituța) – 77 ani, Ostrovel, com. Râu de Mori
27. **Drăgan Mărioara** (Bogășăl) – 68 ani, Dumbrava, com. Peștișu Mic
28. **Doica Lina** (a Dochii) – 81 ani, Mihăileni, com. Buceș
29. **Dolf Firuca** (Fira) – 69 ani, Nucșoara, com. Sălașu de Sus
30. **Dușan Ileana** – 66 ani, Ribița
31. **Dușan Maria** – 71 ani, Ribița
32. **Farcaș Dafina** – 84 ani, Certeju de Sus
33. **Gana Lucreția** (Mamița) – 71 ani, Unciuc, com. Râu de Mori
34. **Gălățean Lucreția** – 68 ani, Slătinoara, mun. Petroșani
35. **Gărdean Teodora** – 62 ani, Densuș
36. **Giurgiu Floarea** – 79 ani, Voia, com. Balșa
37. **Giurgiu Mărioara** – 70 ani, Păulești, com. Bulzeștii de Sus
38. **Gligor Ana** (a Păcuții) – 71 ani, Stănija, com. Buceș
39. **Golda Lucreția** – 86 ani, Crișan, com. Ribița
40. **Grec Sabina** – 88 ani, Văleni, oraș Geoagiu
41. **Grec Elena** (Ileana Sâmuștilor) – 76 ani, Beriu
42. **Grecu Ileana** (a lu' Cornel de la moară) – 65 ani, Luncani, com. Boșorod
43. **Grecu Ludovica** – 88 ani, Bocșa Mică, com. Certeju de Sus
44. **Groza Saveta** (Veta lu' Locale) – 82 ani, Vaidei, com. Romos

45. **Grozăvescu Saveta** – 80 ani, Pișchinți, com. Romos
46. **Haiduc Elena** – 68 ani, Cutin, com. Peștișu Mic
47. **Holga Ana** – 70 ani, Măgura, com. Certeju de Sus
48. **Hăncilă Elena** – 77 ani, Măgura, com. Certeju de Sus
49. **Igreț Ana** (a Igreștilor) – 85 ani, Tarnița, com. Buceș
50. **Iordate Sabina** – 75 ani, Vărmaga, com. Certeju de Sus
51. **Iubaș Nesia** (Pupu) – 76 ani, Suseni, com. Râu de Mori
52. **Josan Asinefta** (a lu' Rupiță) – 83 ani, Rădulești, com. Dobra
53. **Josan Floarea** – 68 ani, Poiana Răchițelii, com. Cerbăl
54. **Jurcă Valeria** – 68 ani, Vorța
55. **Lăscuș Viorica** – 68 ani, Socet
56. **Loliș Ana** – 83 ani, Vața de Jos
57. **Luca Sabina** – 60 ani, Certeju de Sus
58. **Luncăviță Ludovica** (Luncăvița) – 86 ani, Ciula Mare, com. Răchitova
59. **Lupulescu Maria** – 74 ani, Fântâna, com. Lunca Cernii de Jos
60. **Maigras Ana** (a lu' Ulărisce) – 82 ani, Vaidei, com. Romos
61. **Marc Maria** – 48 ani, Densuș
62. **Marina Valeria** (Păncel) – 68 ani, Dumbrava, com. Peștișu Mic
63. **Mariș Lucreția** – 75 ani, Cerbia, com. Zam
64. **Mariș Zoe** – 82 ani, Câmpuri Surduc, com. Gurasada
65. **Mateș Maria** (a Ferului) – 71 ani, Buceș
66. **Măgduț Lucreția** (Totocri) – 89 ani, Răchitova
67. **Măniuț Ana** (Alexa Măi) – 76 ani, Căstău, com. Beriu
68. **Miclăuș Ana** (Ana lu' Nistor) – 78 ani, Petros Prunduri, com. Baru

69. **Mihăilesc Elisabeta** (a lu' Muntean) – 82 ani, Ciula Mare, com. Răchitova
70. **Mircea Minerva** (Cucu) – 73 ani, Ciulpăz, com. Peștișu Mic
71. **Moga Maria** – 81 ani, Balșa
72. **Mosân Ileana** (Moșâneasa) – 72 ani, Valea Muncelului, com. Baru
73. **Moldovan Ana** (Anuța Păvălonilor) – 67 ani, Petros Brătoni, com. Baru
74. **Nandra Salvina** – 75 ani, Dăbâca, com. Toplița
75. **Neagu Salvina** (a lu' Neagu) – 76 ani, Cioclovina, com. Boșorod
76. **Olărescu Eva** (a lu' Leana) – 91 ani, Vălioara, com. Răchitova
77. **Ormindean Iosefina** – 81 ani, Certeju de Sus
78. **Opârlescu Georgeta** – 72 ani, Negoiu, com. Lunca Cernii de Jos
79. **Pascotesc Elena** – 66 ani, Lunca Cernii de Sus
80. **Paul Valeria** – 51 ani, Giurgești, com. Bulzești de Sus
81. **Pătrău Maria** (Conăle) – 91 ani, Lelese
82. **Păvălonesc Maria** – 78 ani, Paroșeni
83. **Petca Elena** – 80 ani, Măgura, com. Certeju de Sus
84. **Petriș Maria** – 84 ani, Lelese
85. **Pipău Octavia** - 50 ani, Strei, com. Densuș
86. **Popa Aurica** – 59 ani, Poiana Răchițelii, com. Cerbăl
87. **Popa Nora** – 71 ani, Boiu de Sus, com. Gurasada
88. **Popa Rafila** – 69 ani, Vărmaga, com. Certeju de Sus
89. **Popovici Viorica** (a lu' Iosu) – 83 ani, Roșcani, com. Dobra
90. **Pușcă Mărioara** (Bernaț) – 76 ani, Valea Dâljii, com. Râu de Mori

91. **Săcoi Rafila** (a lu' Gheorghe) – 76 ani, Târsa, com. Boşorod
92. **Simina Speranța** (Nora lui Cândroi) – 77 ani, Sibişel, com. Beriu
93. **Siminesc Eufrosina** – 70 ani, Ciulpăz, com. Peştişu Mic
94. **Stanciu Elisabeta** – 74 ani, Câmpu lui Neag
95. **Stăncic Maria** (a lu' Mărilă) – 70 ani, Sălaşu de Sus
96. **Stârc Salomia** (a lu' Mutu) – 76 ani, Pricaz, com. Turdaş
97. **Stoica Maria** – 82 ani, Renghet, com. Geoagiu
98. **Şendroni Ileana** – 88 ani, Hăşdău, com. Toplița
99. **Şendroni Domnica** – 62 ani, Cerişor, com. Lelese
100. **Ştef Maria** – 75 ani, Poienița, com. Balşa
101. **Şoe Floare** (a lui Țapu) – 87 ani, Panc, com. Dobra
102. **Şoman Mărioara** – 75 ani, Fintoag, com. Lăpugiu de Jos
103. **Tămaş Maria** – 79 ani, Valea Poienii, com. Vorța
104. **Tici Eugenia** – 55 ani, Căzâneşti, com. Vața de Jos
105. **Ticula Sănica** – 77 ani, Hăşdău, com. Toplița
106. **Toth Elisabeta** (a lui Boşche) – 71 ani, Mihalt, com. Râu de Mori
107. **Toncea Maria** (a lui Nechifor) – 76 ani, Ursici, com. Boşorod
108. **Tomescu Cornelia** (a Blidarilor) – 69 ani, Clopotiva, com. Râu de Mori
109. **Vârtei Trejia** – 79 ani, Vulcan, com. Buceş
110. **Vlad Emilia** (a lui Pruncu) – 92 ani, Turdaş
111. **Vuzdugan Cornelia** – 79 ani, Vața de Jos
112. **Zăicănar Cornelia** – 84 ani, Zăvoi, com. Sălaşu de Sus
113. **Zgârcea Olivia** (Alexoni) – 67 ani, Clopotiva, com. Râu de Mori

Lista cercetătorilor folclorici

1. **Aslău Maria** – bibliotecar, Bulzeștii de Sus (Stănculești, Giurgești, Păulești)
2. **Banciu Loredana** – bibliotecar, profesor, Vața de Jos (Căzănești, Ociu)
3. **Boșeri Viorica** – bibliotecar, Turdaș (Pricaz)
4. **Bria Viorița** – inginer, Boșorod (Târsa, Alun, Bobaia, Luncani, Ursici, Cioclovina)
5. **Bruzan Valeria** – profesor, Beriu (Căstău, Sibișel, Cucuiș)
6. **Buda Maurica** – director cămin cultural, Dobra (Rădulești, Roșcani, Panc)
7. **Bunea Rodica** – director cămin cultural, Romos (Vaidei, Pișchinți)
8. **Chifor Aurica** – bibliotecar, Gurasada (Surduc, Boiu de Sus)
9. **Crăciunescu Florin Laurențiu** – referent cultural, Lunca Cernii de Jos (Meria, Fântâna, Negoiu, Lunca Cernii de Sus)
10. **Crișan Rodica** – director cămin cultural, Balșa (Voia, Poienița)
11. **Dănescu Ionel** – inginer, Paroșeni (Slătinoara, Câmpul lui Neag)
12. **Drăgănesc Liliana** – director cămin cultural, Răchitova (Boia, Ciula Mare, Vălioara)
13. **Dușan Monica** – profesor, Ribița (Crișan)

14. **Leah Ileana** – director cămin cultural, Buceș (Tarnița, Mihăileni, Stănița, Vulcan)
15. **Lucaci Ileana** – învățătoare, Toplița (Hășdău)
16. **Lujerean Mihaela** – bibliotecar, Peștișu Mic (Cutin, Dumbrava, Ciulpăz)
17. **Mânja Sonia** – director cămin cultural, Sălașu de Sus (Zăvoi, Nucșoara, Coroiștei)
18. **Popa Daniela** – director cămin cultural, Lăpugiu de Jos (Ohaba, Fintoag)
19. **Popa Roman** – director cămin cultural, Cerbăl (Poiana Răchițelii, Socet)
20. **Rus Mărioara** – director cămin cultural, Vorța (Visca, Valea Poienii)
21. **Stănășel Vasile** – inspector cultural, Certejul de Sus (Măgura, Vărmaga, Certejul de Sus, Bocșa Mică)
22. **Socaci Gheorghe** – director cămin cultural, Densuș (Strei)
23. **Sorescu Narcisa Daniela** – bibliotecar, profesor, Baru (Valea Muncelului, Petros)
24. **Stoica Mariana** – director cămin cultural, Geoagiu (Rengheț, Văleni)
25. **Șarpe Aurora** – bibliotecar, Zam (Cerbăia, Godinești)
26. **Ștefoni Cornel** – director cămin cultural, Râu de Mori (Mihalț, Clopotiva, Ostrov, Unciuc, Ostrovel, Suseni, Valea Dâljii)
27. **Tomuța Adriana** – bibliotecar, Beriu (Căstău, Sibișel, Cucuiș)
28. **Ungureanu Dorica** – bibliotecar, Lelese (Cerișor)

Zonele etnofolclorice cercetate

I. Valea Mureșului

Gurasada:

1. Brânda Alexandrina – 71 de ani, Gurasada
2. Mariș Zoe – 82 de ani, Câmpuri Surduc
3. Popa Nora – 71 de ani, Boiu de Sus

Cercetător: **Chifor Ana**

Certejul de Sus:

1. Luca Sabina – 60 de ani, Certejul de Sus
2. Ormindean Iosefina – 81 de ani, Certejul de Sus
3. Hăncilă Ileana – 77 de ani, Măgura
4. Halga Ana – 70 de ani, Măgura
5. Petca Elena – 80 de ani, Măgura
6. Popa Rafila – 69 de ani, Vărmaga
7. Iordate Sabina – 75 de ani, Vărmaga
8. Farcaș Dafina – 84 de ani, Certejul de Sus
9. Grecu Ludovica – 88 de ani, Bocșa Mică
10. Cazan Floarea – 83 de ani, Bocșa Mică

Cercetător: **Stănișel Vasile**

Dobra:

1. Josan Asinefta (A lu' Rupiță) – 83 de ani, Rădulești
2. Popovici Viorica (A lu' Iosu) – 83 de ani, Roșcani

3. Soe Floare (A lu' Țapu) – 87 de ani, Panc
Cercetător: **Buda Maurica**

Vorța:

1. Albu Florica – 49 de ani, Vorța
  2. Bureană Maria – 84 de ani, Visca
  3. Jurca Valeria – 68 de ani, Vorța
  4. Tămaș Maria – 79 de ani, Valea Poienii
- Cercetător: **Rus Marioara**

Lăpugiu de jos:

1. Crișovan Veronica (A lu' Sălade) – 76 de ani, Ohaba
  2. Soman Mărioara – 75 de ani, Fintoag
- Cercetător: **Popa Daniela**

Zam:

1. Mariș Lucreția – 75 de ani, Cerbia
  2. Adam Elisabeta – 77 de ani, Godinești
- Cercetător: **Șarpe Aurora**

II. Zona Orăștie

Romos:

1. Groza Saveta (Veta lu' Locale) – 82 de ani, Vaidei
  2. Maigraș Ana (Ana lu' Ulărisc) – 83 de ani, Romos
  3. Grozăvescu Saveta – 80 de ani, Pișchinți
- Cercetător: **Bunea Rodica**

Turdaș:

1. Vlad Emilia (A lu' Pruncu) – 92 de ani, Turdaș
2. Stârc Salomia (A lu' Mutu) – 76 de ani, Pricaz

Cercetător: **Bicșeri Viorica**

Beriu:

1. Grecu Elena (Ileana Sâmulăștilor) – 76 de ani, Beriu
2. Măniuț Ana (Alexa Măi) – 76 de ani, Căstău
3. Simina Speranța (Nora lu' Căndroi) – 77 de ani, Sibîșel
4. Bâldea Maria (Culicioaia) – 78 de ani, Cucuiș

Cercetători: **Bruzan Valeria, Tomuța Adriana**

Geoagiu:

1. Stoica Maria – 82 de ani, Renghet
2. Grec Sabina – 88 de ani, Văleni

Cercetător: **Stoica Mariana**

Balșa:

1. Giurgiu Floarea – 79 de ani, Voia
2. Ștef Maria – 75 de ani, Poienița
3. Moga Maria – 81 de ani, Balșa

Cercetător: **Crișan Rodica**

Boșorod:

1. Sâcoi Rafila (A lu' Gheorghe) – 76 de ani, Târșsa
2. Alionescu Eleonora (Drăiloni) – 71 de ani, Alun
3. Dănilesc Eva (A lu' Dăniloiu) – 83 de ani, Boboia
4. Grecu Ileana (A lu' Cornel de la moară) – 65 de ani, Luncani
5. Toncea Maria (A lu' Nechifor) – 76 de ani, Ursici
6. Neagu Salvina (A lu' Neagu) – 76 de ani, Cioclovina

Cercetător: **Bria Viorița**

III. Țara Zarandului

Bulzeștii de Sus:

1. Aslău Laura – 78 de ani, Bulzeștii de Sus
2. Aslău Elena – 65 de ani, Stănculești
3. Paul Valeria – 51 de ani, Giurgești
4. Giurgiu Mărioara – 70 de ani, Păulești

Cercetător: **Aslău Maria**

Buceș:

1. Mateș Maria (A Ferului) – 71 de ani, Buceș
2. Igreș Ana (A Igreștilor) – 85 de ani, Tarnița
3. Doica Lina (A Doichii) – 81 de ani, Mihăileni
4. Gligor Ana (A Pacuții) – 71 de ani, Stănița
5. Vârtei Treja – 79 de ani, Vulcan

Cercetător: **Leah Ileana**

Vața de Jos

1. Vuzdugan Carolina – 79 de ani, Vața de Jos
2. Loliș Ana – 83 de ani, Vața de Jos
3. Tici Eugenia – 55 de ani, Căzănești
4. Butar Carolina – 80 de ani, Ociu

Cercetător: **Banciu Loredana**

Ribița:

1. Avram Zorița – 86 de ani, Crișan
2. Dușan Maria – 71 de ani, Ribița
3. Dușan Ileana – 66 de ani, Ribița
4. Golda Lucreția – 86 de ani, Crișan

Cercetător: **Dușan Monica**

IV. Țara Hațegului

Râu de Mori:

1. Toth Elisabeta (A lu' Boșche) – 81 de ani, Mihalt – Cătun
2. Tomescu Cornelia (A Blidarilor) – 69 de ani, Clopotiva
3. Bojin Maria (Țăpoane) – 75 de ani, Ostrov
4. Corneci Viorica (Puca) – 81 de ani, Râu de Mori
5. Zgârcea Olivia (Alexoni) – 67 de ani, Clopotiva
6. Gana Lucreția (Mamița) – 71 de ani, Unciuc
7. Dilerteana Ana (Pituța) – 77 de ani, Ostrovel
8. Iubaș Nesia (Pupu) – 76 de ani, Suseni
9. Ancea Ștefania (Bolog) – 76 de ani, Valea Dâljjii
10. Coroi Paulina (A lu' Todoruț) – 67 de ani, Râu de Mori
11. Pușcă Mărioara (Bernaț) – 76 de ani, Valea Dâljjii

Cercetător: **Ștefan Cornel**

Densuș:

1. Celea Victoria: 73 de ani, Densuș
2. Gârdean Teodora – 62 de ani, Densuș
3. Pipău Octavia – 50 de ani, Strei
4. Marc Maria – 48 de ani, Densuș

Cercetător: **Socaciu Gheorghe**

Sălașu de Sus:

1. Zăicămar Cornelia – 84 de ani, Zăvoi
2. Dof Furuca (Fira) – 69 de ani, Nucșoara
3. Bora Iustina – 87 de ani, Coroiestii
4. Stăncic Maria (A lu' Mărilă) – 66 de ani, Sălașu de Sus

Cercetător: **Mânja Sonia**

Răchitova:

1. Măgduț Lucreția (Tocori) – 89 de ani, Răchitova
  2. Mihăiesc Elisabeta (A lu' Muntean) – 82 de ani, Boița
  3. Luncăviță Ludovica (Luncăvița) – 86 de ani, Ciula Mare
  4. Olărescu Eva (A lu' Leana) – 91 de ani, Vălioara
- Cercetător: **Drăgănesc Liliana**

Baru:

1. Mosân Ileana – 72 de ani, Valea Muncelului (Baru Cătun)
  2. Moldovan Ana (Anuța Păvălonilor) – 67 de ani, Petros – Brătoni
  3. Brotei Letiția (Tița) – 70 de ani, Petros Prunduri
  4. Bolea Maria (Boleosca) – 70 de ani, Petros Prunduri
  5. Miclăuș Ana (Ana lu' Nistor) – 78 de ani, Petros Prunduri
- Cercetător: **Sorescu Narcisa**

V. Ținutul Pădurenilor:

Toplița:

1. Ticula Sănica – 77 de ani, Hășdău
  2. Șendroni Ileana – 80 de ani, Hășdău
  3. Nandra Salvina – 75 de ani, Dăbâca
- Cercetător: **Lucaciu Ileana**

Cerbăl:

1. Popa Aurica – 59 de ani, Poiana Răchițelii
  2. Josan Floarea – 68 de ani, Poiana Răchițelii
  3. Lăscuș Viorica – 68 de ani, Socet
  4. Chendreș Domnica – 71 de ani, Cerbăl
- Cercetător: **Popa Roman**

Lelese:

1. Petriș Maria – 84 de ani, Lelese
2. Pătrău Maria (Conăle) – 91 de ani, Lelese
3. Șerban Domnica – 62 de ani, Cerișor
4. Costa Viorica – 76 de ani, Lelese

Cercetător: **Ungureanu Dorica**

Peștișul Mic:

1. Barna Viorica (A lu' Dudă) – 67 de ani, Cutin
2. Drăgan Mărioara (Bogășăl) – 68 de ani, Dumbrava
3. Marina Valeria (Păncel) – 68 de ani, Dumbrava
4. Mircea Minerva (Cucu) – 73 de ani, Ciulpăz
5. Siminesc Eufrosina – 70 de ani, Ciulpăz
6. Haiduc Elena – 68 de ani, Cutin

Cercetător: **Lugojan Mihaela**

Lunca Cernii de Jos

1. Bumbescu Floarea – 73 de ani, Meria
2. Lupulescu Maria – 74 de ani, Fântâna
3. Opârlescu Georgeta – 72 de ani, Negoiu
4. Pascotesc Elena – 66 de ani, Lunca Cernii de Sus

Cercetător: **Crăciunescu Florin**

VI. Ținutul Momârlanilor:

1. Gălășan Lucreția – 68 de ani, Slătioara
2. Stanciu Elisabeta – 74 de ani, Câmpul lui Neag
3. Păvălonesc Maria – 78 de ani, Paroșeni

Cercetător: **Dănescu Ionel**

Harta localităților cercetate

Populația

pe comune investigate

(1 iulie 2010)

Sursă: Direcția Județeană de Statistică Hunedoara

Nr. crt.	Denumirea comunei	TOTAL	Masculin	Feminin
1.	Oraș Geoagiu	5648	2732	2916
2.	Oraș Petrila	24934	12208	12276
3.	Oraș Uricani	9516	4763	4753
4.	Balșa	951	470	481
5.	Baru	2898	1421	1477
6.	Buceș	2083	1047	1036
7.	Bulzeștii de Sus	310	155	155
8.	Cerbăl	509	261	248
9.	Certejul de Sus	3236	1637	1599
10.	Densuș	1583	777	806
11.	Dobra	3371	1671	1700
12.	Gurasada	1576	760	816
13.	Lăpușiu de Jos	1597	785	812

Taina ursitoarelor

14.	Lelese	427	210	217
15.	Peștișu Mic	1224	599	625
16.	Răchitova	1343	641	702
17.	Râu de Mori	3260	1596	1664
18.	Ribița	1423	690	733
19.	Romos	2840	1389	1451
20.	Sălașu de Sus	2448	1197	1251
21.	Toplița	788	377	411
22.	Turdaș	1984	970	1014
23.	Vața de Jos	3839	1900	1939
24.	Vorța	914	463	451
25.	Zam	1712	822	890

Bibliografie

1. x x x – Academia Română, Institutul de Etnografie și folclor „C. Brăiloiu” – **Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român**, vol. III, Transilvania, Editura Enciclopedică, București, 2004.
2. x x x – **Antologia descântecelor populare românești**, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, București, 1998.
3. Aplozan, Lucia – **Carpații tezaur de istorie. Perenitatea așezărilor pe înălțimi**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987.
4. Bachelard, Gaston – **Apa și visele**, Editura Univers, București, 1995.
5. Barthes, Roland – **Mitologii**, Editura Institutului European, Iași, 1997.
6. Berdan, Lucia – **Pasărea suflet în obiceiurile de naștere**, S.C.E., Tom. IX, 1995.
7. Idem – **Considerații etnologice asupra unor obiceiuri ale vieții de familie** în Studii și articole (V), Baia Mare, 1989.
8. Bernea, Ernest – **Spațiu, timp și cauzalitate la poporul român**, Editura Humanitas, București, 1997.
9. Biederman, Hans – **Dicționar de simboluri**, Editura Saeculum I.O., București, 2002.

10. Bilțiu, Pamfil – **Obiceiuri de naștere din Lăpuș** în rev. Memoria Ethnologica, nr. 6 – 7, ianuarie – iunie, 2003, (An III).
11. Blaga, Lucian – **Despre gândirea magică**, Editura Garamond, București, 1992.
12. Black, Gisela – **Femeia în istoria Europei**, Editura Polirom, Iași, 2005.
13. Bologa, Vasile – **Despre vrăji, doftoroaie și leacuri băbești**, Editura Științifică, București, 1953.
14. Bonte, Pierre; Izard, Michael – **Dicționar de etnologie și antropologie**, Editura Polirom, Iași, 1999.
15. Brown, Peter – **Timpul și societatea**, Editura Rao, București, 2000.
16. Burghel, Camelia – **În numele magiei terapeutice**, Editura Limes, Zalău, 2000.
17. Idem – **Magie și realitate**, S.C.E., Tom IX, (serie nouă), 2000.
18. Butură, Valer – **Enciclopedie de etnobotanică românească (I)**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.
19. Idem – **Cultura spirituală românească**, Ediție îngrijită de Jordan Datcu, Editura Minerva, București, 1992.
20. Buzilă, Varvara – **Firul vieții în ciclul obiceiurilor de la nașterea omului**, Chișinău, 1992.
21. Candrea, Ion, Aurel – **Folclorul medical român comparat. Medicina magică**, Studiu introductiv de Lucia Berdan, Editura Polirom, Iași, 1999.
22. Idem – **Dicționar de proverbe și zicători** (ediția a II-a) editura Bibliotheca, Târgoviște, 2002.

23. Cantemir, Dimitrie – **Descrierea Moldovei**, Traducere după originalul latin de G. Guțu, Introducere de Maria Golban, Comentariu istoric de N. Stoicescu, Studiu cartografic de Vintilă Mihăiescu, Notă asupra ediției de D. M. Pippidi, Editura Academiei, București, 1973.
24. Ciaușanu, Gheorghe, V. – **Superstițiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi și nouă**, Editura Socec, București, 1914.
25. Coatu, Nicoleta – **Eros, magie, speranță**, Editura Alfa, București, 2000.
26. Idem – **Structuri magice tradiționale**, Editura BIG ALL, București, 1998.
27. Coman, Mihai – **Bestiarul mitologic românesc**, Editura Fundația Culturală Română, București, 1996.
28. Comănici, Germina – **Cercul vieții. Roluri și performanță în obiceiuri populare**, Editura Paideia, București, 2001.
29. Constantinescu, Nicolae – **Etnologia și folclorul relațiilor de rudenie**, Editura Univers, București, 2000.
30. Culiianu, Ioan, Petru – **Eros și magie în Renaștere. 1848**, Traducere de Dan Petrescu, Prefață de Mircea Eliade, Editura Nemira, București, 1994.
31. Dăncuș, Mihai – **Adunarea nepoatelor** în rev. Memoria ethnologica, nr. 4-5, iulie-decembrie, 2002, (An II).
32. Densușianu, Ovid – **Opere**, vol. I, cap. **Despre medicina populară românească**, București, 1968.
33. Dragoslav, Ioan – **Povestiri biblice populare**, București, 1994.
34. Drogeanu, Paul – **Practica fericirii**, Editura Eminescu, București, 1985.

35. Dușan, Monica – **La fântână, la izvor**, Editura Astra, Deva, 2008.
36. Eliade, Mircea – **Nașteri mistice**, Traducere de Mihaela Grigore Paraschivescu, Editura Humanitas, București, 1995.
37. Idem – **Aspecte ale mitului**, În românește de Paul G. Dinopol, Prefață de Vasile Nicolescu, Editura Univers, București, 1978.
38. Idem – **Sacrul și profanul**, Traducere de Brândușa Prelipceanu, Editura Humanitas, București, 1995.
39. Idem – **Nașterea originilor**, Editura Humanitas, București, 1994.
40. Evseev, Ivan – **Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească**, Editura Amacord, Timișoara, 1999.
41. Florea, Virgiliu – **Folcloriști ardeleni în colecții inedite de folclor**, Editura Transilvania Press, Cluj-Napoca, 1994.
42. Fochi, Adrian – **Datini și eresuri populare la sfârșitul sec. al XIX-lea**, București, 1976.
43. Frazer, James, George – **Creanga de aur** (vol. I – V), Traducere, prefață și tabel cronologic de Octavian Nistor, Note de Gabriele Duda, Editura Minerva, București, 1980.
44. Gavriliuță, Nicu – **Mentalități și rituri magico-religioase**, Editura Polirom, Iași, 1998.
45. Ghinoiu, Ion – **Lumea de aici și lumea de dincolo**, Editura Fundația Culturală Română, București, 1999.
46. Idem – **Obiceiuri populare de peste an**, Dicționar, Editura Fundația Culturală Română, București, 1997.
47. Gennep, Arnold von – **Riturile de trecere**, Editura Polirom, Iași, 2006.

48. Girard, René – **Violența și sacru**, Editura Nemira, București, 1995.
49. Golban, Vasile – **Estetica ceremonialului social în obiceiuri**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.
50. Gorovei, Artur – **Nașterea la români în Credinți și superstiții ale poporului român**, Editura Grai și Suflet – Cultura națională, București, 1995.
51. Grecu, V. Victor – **Din lirica populară a fântânii** în Studii și comunicări de etnologie, Tom XIV, serie nouă, Editura Imago, Sibiu, 2000
52. Grigorescu, Emanoil; Silvia, Felix – **De la etnomedicină la fitoterapie**, Editura Spiru Haret, Iași, 1997.
53. Hedeșan, Otilia – **Pentru o mitologie difuză**, Editura Marineasa, Timișoara, 2000.
54. Herseni, Traian – **Forme străvechi de cultură populară românească**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1974.
55. Hidroglou, Patricia – **Apa divină**, Editura Enciclopedică, București, 1997.
56. Ișfănoni, Doina – **Interferențe dintre magic și estetic**, Editura Enciclopedică, București, 2002.
57. Ișfănoni, Rusalin – **Pădurenii Hunedoarei**, Editura Mirabilis, București, 2004.
58. Ivireanu, Antim – **Opere**, Ediție îngrijită de Gabriel Stempel, Editura Minerva, București, 1972.
59. Jung, Gustav, C.; Keremy, Karoly – **Copilul divin**, Editura Amacord, Timișoara, 1994.

60. Lardellier, Pascal – **Teoria legăturii rituale. Antropologie și comunicare**, București, 2003.
61. Lapteș, Marcel – **Eseuri de etnografie și folclor**, Editura Corvin, Deva, 2004.
62. Idem – **Timpul și sărbătorile țaranului român**, Editura Corvin, Deva, 2009.
63. Idem – **Vino dor lângă izvor (folclor literar)**, Editura Corvin, Deva, 2009.
64. Idem – **Anotimpuri magico-religioase**, Editura Corvin, Deva, 2011.
65. Laugier, Hippolyt, Charles – **Sănătatea în Dolj. Monografie sanitară**, ediția a II-a, Editura INFO, Craiova, 2010.
66. Le Bon, Gustave – **Opiniile și credințele**, Editura Științifică, București, 1995.
67. Le Goff, Jacques – **Omul medieval**, Editura Polirom, Iași, 2008.
68. Leroi, Gourhan, André – **Gestul și cuvântul**, Editura Meridiane, București, 1983.
69. Lorinț, Florica – **Obiceiuri de naștere în Oltenia de nord**, în Revista de Etnografie și Folclor, Tom XIII, nr. 6, București, 1968.
70. Lorinț, Florica; Kahane, Mariana – **O ipostază a ursitoarelor în credințe și ceremonialuri**, în Folclor literar, II, Timișoara, 1978.
71. Malinowski, Bronislaw – **Magie, știință și religie**, Editura Moldova, Iași, 1993.
72. Marian, Simion, Florea – **Nașterea la români**, Editura Grai și Suflet, București, 1995.

73. Idem – **Vrăji, farmece și desfaceri adunate de S. F. Marian**, Editura Coresi, București, 1996.
74. Marin, Mariana – **Nașterea în satele Platoului Luncani**, în rev. Miorița, nr. 6, Deva, 1999 – 2000.
75. Mauss, Marcel – **Eseuri despre dar**, Editura Institutul European, Iași, 1993.
76. Mazilu, Dan, Horea – **Lege și fărădelege în lumea românească veche**, Editura Polirom, Iași, 2006.
77. Miftode, Vasile – **Elemente de sociologie rurală**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.
78. Miroiu, Mihaela – **Dimensiunea feminină a existenței**, București, 1994.
79. Mușlea, Ion; Bârlea, Ovidiu – **Tipologia folclorică din răspunsurile la chestionarele lui B. P. Hașdeu**, Editura Minerva, București, 1970.
80. Nicolau, Irina – **Continuitatea elementului latin în credința despre ursitoare** în Anuarul Institutului de Cercetări Etnologice și Dialectologice, Seria A, nr. 2 (Comunicări la Sesiunea Științifică, oct. 1980), București, 1980.
81. Nicolau, Irinia; Popescu, Ioana – **Introducere în etnografia primei copilării** în Anuarul CED, seria A, nr. 2, București, 1980.
82. Niculae, Cornel, Dan – **Leacuri și remedii din Carpați**, Editura Ethnos, București, 1995.
83. Niculiță, Voronca, Elena – **Datinile și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică**, Editura Polirom, Iași, 1998.

84. Noica, Constantin – **Rostirea filozofică**, Editura Științifică, București, 1970.
85. Olinescu, Marcel – **Mitologie românească**, Editura Saeculum IO, București, 2001.
86. Olteanu, Antoaneta – **Calendarele poporului român**, Editura Paideia, București, 1997.
87. Oprișan, Ioan – **Locul de formare a poporului român în lumina unui motiv folcloric (alăptarea sub talpa casei)** în Revista de Etnografie și Folclor, an 33, București, 1988.
88. Otescu, Ion – **Credințele țăranului român despre cer și stele**, Editura Alpha, Buzău, 2000.
89. Pamfile, Tudor – **Mitologie românească**, Editura ALL, București, 1997.
90. Papadina, Ovidiu – **Aspecte ale realității oglindite în lirica populară. Cântecul de leagăn** în Revista de Etnografie și Folclor, anul V, nr. 34, București, 1960.
91. Pleșu, Andrei – **Despre îngeri**, Editura Humanitas, București, 1994.
92. Pop, Mihai – **Obiceiuri tradiționale românești**, ICED, București, 1976.
93. Radoslav, Doru – **Sentimentul religios la români. O perspectivă istorică (sec. XVII – XX)**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1997.
94. Rusu, I., I. – **Etnogeneza românească**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.
95. Sevastos, Elena – **Nașterea la români** în vol. **Literatura populară**, vol. II, Editura Minerva, București, 1990.

96. Sișu, Vasile – **Odiseea sufletului**, C.J.C.P.C.T. Mehedinți.
97. Strauss, C., Lévi – **Gândirea sălbatică. Totemismul azi**, Editura Științifică, București, 1970.
98. Ștefănescu, Paul – **Magia înaltă**, Editura Miracol, București, 1977.
99. Știucă, Narcisa, Alexandra – **În pragul luminii albe**, Centrul Național de Conservarea și Valorificarea Tradiției și Creației Populare, București, 2001.
100. Taloș, Ioan – **Gândirea magico-religioasă la români**, Editura Enciclopedică, București, 2001.
101. Temian, Lazăr – **Obiceiuri, credințe și practici în legătură cu nașterea** în rev. Memoria Ethnologica, nr. 16-17, iulie-decembrie, (an V) 2006.
102. Trebici, Vladimir; Ghinoiu, Ion – **Demografie și etnografie**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
103. Ursache, Petru – **Etnosofia**, Editura Paideia, București, 2006.
104. Văduva, Ofelia – **Magia dorului**, Editura Enciclopedică, București, 1996.
105. Idem – **Pași spre sacru. Din etnologia alimentației țărănești**, Editura Enciclopedică, București, 1996.
106. Villiers, Boné – **Magia neagră**, Editura Polirom, Iași, 1993.
107. Vuarnet, Jean, Noël – **Dumnezeul femeilor**, Traducere de Teodor Baconsky, Editura Anastasia, București, 1996.
108. Vulcănescu, Romulus – **Mitologie românească**, Editura Academiei R.S.R., București, 1987.

Faters mystery (Summary)

Birth as ritual usually is part of early human existence everywhere associated with specific physiological life stages: conception (seed), birth, puberty, marriage and death, raised in the minds of many traditional rituals and beliefs.

Starting with the archaic village and ending today's version, the whole problem is a paradigm of the birth mother, the great law of human existence in the perpetuation of life on earth. Peasant mentality of birth is presented in complex situations where time and space complement a **sacred-profane** type action with entire cargo magical and religious practice. Moreover birth naturally includes broad aspects of life in magical-religious perspective, anthropological, phenomenological, general medical, psychoanalytic, to name the most relevant.

Faters mystery book is a comprehensive study of birth in the pattern of traditional customs and beliefs and popular notions of its transformations over time.

The author found that the best research tool is the **questionnaire study**, standard questions conducted in all areas folk in conservative towns with population up close today where the birth was happening in the **old canons**. The research was conducted in the area between 2008 - 2011 and included folk areas: Hațeg Land, the Jiu Valley (Momârlanis Land), Mures Valley, Orăștie Land, Pădureni Land and Zarand Land. Questionnaires were applied to 113 subjects in 28 communities with 88 villages. Field investigations were supported by a team of smart and hardworking, with more power to work, the constant concern of ethnography and folklore including 28-gatherers

living in the villages surveyed, teachers, librarians, priests, directors of cultural centers, local officials, etc.. with broad cultural concerns.

Birth is created in the inner world of the woman and marks **the threshold of life**. Throughout the course of this witness a **sacred and profane** interference, the prefiguring and watching purposes everywhere the imbalances and vulnerabilities. All are marked, gradually linking action character with magic, divination. Thematic questionnaire included **48 main questions** which were attached a number of **411 questions** collateral free and open to the chapters, the desire to leave some lavish in responses from subjects investigated. It was felt that by doing so they will have an overview of the phenomenon and the local specificity of each village.

In the context of the study, these research techniques, researcher adopted forms: **a researcher at a village** (the whole questionnaire), **the researcher and the subject** (strictly the considered problem). Study of birth in the traditional village Hunedoara reiterate seven reasons that structural interpretations:

1. **Mother** as a complex entity of birth and life of the plan then the components archaic mentality of today's society, with magic and religious changes.

2. **Water** is an essential concept in the document set as the beginning of the Great Creation, the first hour of life, that we can say that the nine months of pregnancy the mother are steps performed in an aquatic universe. The role of water in complex birth than **rationality childbirth** entering complex space psychology, folk imagination as sacred, full of positive forces and evil forces.

3. Born May raises the problem naturally, moreover, placing it in a certain place understood by the community as good or bad, **earth**, foundation of life, the symbolic space, cosmogonical so far in Romanian mythology. Mother, as the key to creation, rooted, and every living creature of the **earth** that represents fullness, strength and perfection of our world.

4. Human existence is present in mythical thinking traditional population in villages as a fabulous adventure of **space and time**. Birth generally gives far emergence and continuity of human life and the world reporting: weekdays with traditional celebrations are very important and magical thinking understood as good or bad, auspicious or harmful.

5. After the “dark world” of nine months, the child goes “on the verge of white light” in a **new world**, with its archaic mentality, which lists all behavioral aspects of future life.

6. From now fires an **arsenal of defense**: auspicious rituals, while modeling, a certain character props of objects with against bag spirits magic and expiatory are carefully prepared, especially midwives, Sea Passage, these issues called the acts of consecration of good material, cultural or **individual in his new status**. **Defending** the manner shown, understood primarily as the best possible integration will be filled with offerings and gifts child capable of luck in life.

7. Thus began a long newborn in community integration, of his destiny. Since beginning this journey of his fate is guessed challenged and interpretation future of invoking spirits loaded favorable in those moments magical potency.

There is an archaic mentality landing a complex mythology imaginary folk men acting in an effort to change its **datum** (his fate) trying to even watch **antidotes** against **evil**, the most eloquent **Faters Table** with offerings being offered for their îmbunarea “ say well baby “. Faters, goddesses of destiny, decide how long it will be child’s life, to be in the plane of existence, ie turning moments of life, training, profession, marriage and eventually death.

In this paper, the seven theses of birth, are mentioned as defining moments for presenting the phenomenon of birth along peasant civilization. If physiological birth remains generally the same in all

stages of human history, we see that the customs and beliefs, especially religious complex magical rituals, is presented as the first component of human development, the individual in this world.

The author states that former world so complex traditional village, is now a vague projection, a long gray **sunset**, but still likely ethnological paradigm decryption of new meanings, some of which not even fundamental to understanding traditional culture.

Beyond some theses, antitheses and postulates, some researchers spread newest installment, speaking of **dead peasant** transferred **festive peasant** today and being made a monument, patrimonial or a nationalist discourse, a cvazionist and instrumentalized ideological and metaphysical subversive bible, the researcher tried to evoke the **reconstruction** of birth as an essential part of rites of passage, the first being a peasant and then global epos both as sacred and profane. This was intended to highlight the lived history of the birth of bygone traditions are born and die **all men are born** axiom that Hunedoara village story of yesterday and today with its good and bad can be a ray of issues peasant civilization.

Flavia Stoia

Le mystère de la prédestination

(résumé)

La naissance comme habitude rituelle est une partie de débuts de l'existence humaine partout liée à la vie physiologique en quelques phases spécifiques : la conception (le grain), la naissance, la puberté, le mariage et la mort, qui ont été également accentués dans la mentalité traditionnelle beaucoup de rituels et de fois.

Commencer par le village archaïque et finir avec celui de nos jours, la problématique entière de l'accouchement est un paradigme de la mère, de l'existence humaine dans la grande loi la perpétuation de la vie sur terre. La mentalité paysanne de la naissance se présente dans des facettes complexes dans lesquelles le temps et l'espace se complètent dans une action de type sacré-profane avec l'entière charge magico-religieuse et pratique. D'ailleurs la naissance inclut dans un mode naturel des aspects larges de la vie dans la perspective magico-religieuse, anthropologique, phénoménologique, large médicale, psychanalytique, pour énumérer les plus remarquables.

Le livre **Le Secret de la prédestination** est une étude complexe de naissance dans la configuration traditionnelle des habitudes et des fois de la mentalité populaire, mais également des ses métamorphoses au fil du temps.

L'auteur a considéré que le meilleur outil de recherche est le questionnaire de l'étude, un standard des questions, effectué dans tout les zones ethno folkloriques, dans les localités avec une population conservatrice où presque aujourd'hui la naissance se produisait dans les vieux canons. La recherche a été effectuée dans le territoire entre les années 2008 - 2011 et a compris les zones ethno folkloriques : le pays de Hațeg, la vallée de Jiu (la terre des Momârlani), la vallée de Mureș, la contrée d'Orăștie, la terre des

Pădureni et le pays de Zarand. On a appliqué les questionnaires à 113 sujets dans 28 communes ayant 88 villages. Les investigations dans le terrain ont été soutenues par une équipe intelligente et laborieuse, avec beaucoup de pouvoir de travail, avec des préoccupations constants pour l'ethnographie et folklore en comportant 28 moissonneurs /collectionneurs résidants dans les villages examinés, des professeurs, des bibliothécaires, des prêtres, des directeurs des foyers culturels, des fonctionnaires locaux, etc. avec un grand intérêt dans le domaine culturel.

La naissance se prépare dans le monde intérieur de la femme et marque le seuil de la vie. Dans tout le cours de ce déroulement nous sommes témoins à l'interférence du sacré et du profane, aux préfigurations et aux finalités guettées à chaque étape par des déséquilibres et des vulnérabilités. Tous cela sont marqués, gradués, par des actions propices ayant un caractère magique, divinatoire. Le questionnaire thématique a inclus 48 questions principales auxquelles ont été attachées encore un certain nombre de 411 questions collatérales libres et ouvertes dans les chapitres, ayant le désir de laisser une certaine largesse dans les réponses pour les sujets étudiés. On a considéré que faire ceci on aura un regard complet sur le phénomène et également sur la particularité locale de chaque village.

Dans le cadre de l'étude, par ces techniques de recherche, le chercheur scientifique a adopté les formes : un chercheur folklorique à un village (le questionnaire entier), le chercheur et le thème (strictement sur le problème recherché). L'étude sur la naissance dans le village traditionnel dans le comté de Hunedoara a réitéré sept raisons comme des interprétations structurelles :

1. La mère comme une entité complexe de la naissance et de la vie dans le plan de la mentalité archaïque puis dans les composants de la société aujourd'hui, avec des changements magico-religieuses.

2. L'eau est un composant essentiel de la conception dans l'acte de la Grande Création configurée comme le début, la première heure de la vie, de sorte qu'il puisse dire que les neuf mois de la gestation de la mère sont des étapes effectuées dans un univers aquatique. Le rôle de l'eau dans le complexe de la naissance dépasse la rationalité de l'accouchement entrant dans l'espace complexe de la psychologie, de l'imagination folklorique comme sacralité, chargée des forces positives et des forces maléfiques.

3. Le problème de la naissance suscite encore, très naturel autrement, le placement dans un certain endroit compris par la communauté comme bon ou mauvais, la terre, création de la vie, comme un espace symbolique, cosmogonique si actuel dans la mythologie roumaine. La mère, comme facteur primordial de la création, tire sa sève, aussi bien que toutes les créatures vivantes, de terre qui représente la plénitude, la force et la perfection de notre monde.

4. L'existence humaine est présente dans la pensée mythique de la population traditionnelle vivante dans les villages comme une aventure fabuleuse entre l'espace et le temps. La naissance généralement nous donne la mesure de l'apparition et de la continuité de la vie, mais aussi le rapport de l'humanité avec le monde: les jours de la semaine avec les fêtes traditionnelles sont très importants et compris dans la pensée magique en étant bons ou mauvais, propices ou néfastes.

5. Après « le monde foncé » de ces neuf mois, l'enfant passé « le seuil de la lumière blanche », dans un nouveau monde, avec sa mentalité archaïque, dans laquelle se retrouvent tous les aspects comportementaux pour sa vie prochaine.

6. À ce moment-là se déclenche un arsenal entier de défense : des rites auspiciaux, en même temps avec un caractère modelleur, des certains accessoires d'objets magiques, apotropaïques et

propices sont soigneusement préparés, en particulier d'une accoucheuse traditionnelle, pour le Grand Voyage, ces aspects étant appelés des actes de consécration pour le bon matériel ou culturel de l'individu dans son nouvel statut. La défense par les modalités montrées comprise principalement comme une meilleure intégration, sera pleine d'offrandes et de cadeaux capables d'assurer bonne chance pour l'enfant dans toute sa vie.

7. De cette manière le nouveau-né commençait un long chemin dans l'intégration à la communauté, au son destin. Dès le début de cet itinéraire de son destinée est placé sous le signe du fait de deviner et de l'interprétation de l'avenir, de la protection des esprits favorables pendant ces moments chargés par des puissances magiques.

Il y a un palier de mentalité archaïque dans laquelle un complexe imaginaire de mythologie populaire agit dans l'effort des êtres humaines pour changer leurs destins essayant même des antidotes contre le malheur les plus éloquents étant la table des **ursitoare** avec des offrandes données pour leur apaisement, „qu'elles dissent bien pour l'enfant”.

Ursitoare, les déesses du destin, décident la longueur de la vie d'enfant, ce qu'il sera dans le plan de l'existence, c'est-à-dire les moments de carrefour de la vie, l'instruction, la profession, le mariage et, finalement, la mort.

Dans le cas suévois, les sept thèmes de la naissance, sont mentionnées comme des moments définitifs pour la présentation de la naissance le long de la civilisation paysanne. Si, physiologiquement, la naissance demeure, en général, de même manière dans toutes les étapes historiques de l'humanité, nous verrons qu'au niveau des coutumes paysannes et des croyances, particulièrement dans la complexité des rituels magico-religieux, est présenté comme la première composition de devenir humaine, de l'individu dans ce monde.

L'auteur spécifique le monde d'autrefois tellement complexe du village traditionnel, est aujourd'hui une projection vague et grise d'un temps passé, mais aussi un paradigme ethnologique encore susceptible, dans les décryptages, des neufs sens, les uns, pourquoi pas, même fondamentaux à comprendre la culture traditionnelle.

Au delà des thèses, des antithèses et des postulats propagés d'une manière tranchante par des quelques chercheurs plus récents, qui parlent de paysan mort transféré dans le paysan festif d'aujourd'hui, vu à travers le prisme de patrimoine et de monumental par un discours nationaliste évasionniste d'une vulgate idéologique et métaphysique subversive, l'auteur a essayé une évocation par reconstitution comme une partie essentielle des rites de passage, en première range d'être paysanne et puis d'un épopée global en double hypostase du sacré et du profane. Par ceci on a eu envie d'accentuer l'histoire vécue de la naissance, des traditions disparues, qui sont nées et meurent dans l'axiome que tous les hommes sont nés, de sorte que l'histoire du village dans le comté de Hunedoara d'aujourd'hui et d'autrefois avec ses bonnes et ses mauvaises choses peut se constituer comme une radiographie des certains aspects de civilisation paysanne.

prof. Mirela Stoia

Das Geheimnis der Göttinnen

(Zusammenfassung)

Die Geburt als Ritual in der Regel ist Teil der menschlichen Existenz und ist mit den spezifischen physiologischen Lebensphasen verbunden: Konzeption, Geburt, Pubertät, Heirat und Tod. Diese sind in der traditionellen Mentalität viel Riten und Glauben erhöht.

Beginnend mit den arhaischem Dorf und endend mit den heutigen Tagen, das ganze Problem der Geburt ist ein Paradigma der Mutter. Die bäuerliche Mentalität der Geburt ist in komplexen Situationen vorgestellt, unswar wo sich die Zeit und der Raum in einer heiligen profanen Aktion ergänzt, welche die gesamte magische und religiöse Ladung trägt. Außerdem enthält die Geburt natürlicherweise allgemeine Aspekte des Lebens in religiöser, magnifischer, anthropologischen, phänomenologischen, allgemeiner Medizin und Psychoanalyse Perspektive.

Das Buch „Geheimnis der Göttinnen“ ist ein komplexes Studium über die alte, tradizionelle und religiöse Art der Geburt. Es wird die Art und Weise dieses komplexen Prozesses beschrieben.

Der Autor hat festgestellt, dass das besste Rechercheinstrument dieses Studiums ein Fragebogen ist, indem Standardfragen über die Geburt stehen. Dieser Fragebogen wurde in kleinen Dörfern durchgeführt, mit wenigen Einwohnern und wo die Geburt bis zum heutigen Zeitpunkt nach alten Gewohnheiten gemacht wurde. Diese Studie wurde zwischen 2008 und 2011 in folgenden Regionen durchgeführt : Țara Hațegului, Valea Jiului (Ținutul Momârlanilor), Valea Mureșului, Ținutul Orăștiei, Ținutul Pădurenilor și Țara Zarandului. Die Fragebögen wurden von 113 Personen behandelt, in 28 Gemeinden und 88 Dörfern. Die Untersuchungen wurden von einem fleißigem und intelligentem Team durchgeführt, mit großer

Arbeitskraft und vielen Kenntnissen im Bereich der Ethnologie und Folklore. 28 Mitglieder des Teams stammen aus Dörfern, wo das Studium durchgeführt wurde. Viele dieser sind Pfarrer, Lehrer und Buchhalter, welche viele Kenntnisse in dem kulturellen Leben haben.

Die Geburt entsteht in der inneren Welt einer Frau und markiert einen Anfang. In der Gesamtzeit dieser Entwicklung nehmen wir bei der Interferenz zwischen heiligen und profanen Aktionen teil, wo jeder Moment von einer Unsicherheit und einer Schwachstelle gesponnen ist. All diese sind von magischen Aktionen begleitet. Der Fragebogen besteht aus 48 Fragen. Diese Fragen wurden auf einem weiten Thema mit Hilfe von anderen 411 Sicherheitsfragen gegründet. Es waren Fragen, welchen man mit einfachen und komplexen Antworten beantworten konnte. Man wollte durch diese Art und Weise eine Übersicht über diese traditionelle Geburt in diesen Regionen haben.

In diesem Studium wurden folgende Techniken verwendet: Ein Forscher pro Dorf, sogar nur der Forscher und das Thema. Das Studium über die Geburt in dem hunedoreanischen Dorf ist nach sieben bekräftigten Motiven strukturiert:

1. Die Mutter als komplexes Gebilde der Geburt und des Lebens im Plan der archaischen Mentalität, und danach der heutigen Gesellschaft mit religiösen Veränderungen.

2. Das Wasser ist ein wesentliches Konzept in dem Dokument und ist als Beginn der Großen Schöpfung gesetzt, also die erste Stunde des Lebens und dass die neun Monate der Schwangerschaft in einem aquatischen Universum durchgeführt werden. Die Rolle des Wassers bei der Geburt überholt die Rationalität der Gründung, einweichend in die Komplexität des psychologischen Raumes, der Phantasie und ist mit positiven Kräften gefüllt.

3. Die Geburt muss an einem bestimmten Ort stattfinden, welcher von der Gemeinde akzeptiert wird, die Erde als Symbol für die Stiftung des Lebens, ein symbolischer Ort, was so oft in der

rumänischen Mitologie vorkommt. Die Mutter als Schlüssel der Schöpfung, verwurzelt wie jedes Lebewesen der Erde, die Fülle, Kraft und Perfektion unserer Welt.

4. Die menschliche Existenz ist im mythischen Denken der traditionelle Bevölkerung in Dörfern anwesend wie eine fabelhafte Affäre zwischen Raum und Zeit. In der Regel gibt die Geburt die Entstehung und Kontinuität des menschlichen Lebens in der Welt aber auch das Verhältnis des Menschens dazu. Die Wochentage mit den traditionellen Feiern sind sehr wichtig, ob sie gut sind oder nicht, ob sie feierlich sind oder nicht.

5. Nach den neun Monaten tritt das Kind in die „weiße Welt“, in die neue Welt mit seinem archaischem Denken, wo sich alle Benehmungsaspekte der Zukunft befinden.

6. Aus diesem Moment entsteht ein Arsenal von Verteidigung: Modelatorische Rituale, die ein gewisses Stützen von Objekten mit magischer Bedeutung haben, werden von der Hebamme vorbereitet für den großen Übergang. Dieser Übergang ist ein Übergang zu einem neuem Statut. Die Währung, mit den von oben erklärten Modalitäten, wird dem Kind helfen in der Zukunft viel Glück zu haben.

7. So beginnt der neu Geborene die Integrität in die neue Gesellschaft. Schon von Anfang an ist sein Schicksal für die Zukunft unter Fragezeichen.

Es ist eine archaische Mentalität in der die komplexe imaginäre und folklorische Mythologie für die Änderung der Statute der Menschen arbeitet. Es werden sogar Antidote für die schlechten Zeiten von den Göttinnen vorbereitet. Diese sollen eine gute Zukunft den Geborenen vorsagen. Die Göttinnen entscheiden wie lange die Geborenen leben, welche die wichtigsten Schnittpunkte in ihrem Leben sein werden, die professionelle Entwicklung, die Ehe und den Tod.

In dieser Arbeit werden die sieben Thesen der Geburt, als bestimmende Momente präsentiert, das Phänomen der Geburt wird als bäuerlichen Kultur erwähnt. Wenn die Geburt, in der Regel, das gleiche in allen Stadien der menschlichen Geschichte bleibt, sehen wir, dass die Bräuche und Überzeugungen, vor allem in den religiösen Komplexen und der magischen Rituale, eine erste Komponente der menschlichen Entwicklung darstellt, und das Individuum in dieser Welt vorstellt.

Der Autor erklärt, dass die ehemalige komplexe und traditionelle Gewohnheiten vom Dorf, heutzutage verlassene Projektionen sind die zu der Vergangenheit gehören.

Neben einigen Thesen, Antithesen und Postulate, breitete der Forscher neuesten Tranche, welche von dem Übergang von dem toten Bauer zu dem festlichen sprechen. Der Forscher hat eine Evokation durch Rekonstitution der Geburt als ein wesentlicher Bestandteil der Riten des Übergangs versucht, erstens für den Bauer und danach einem globalen Epos in doppelter Ipostaze zwischen heilig und profan. Durch dieses sollte die Geschichte der Vergangenheit gespiegelt werden, aber auch der Traditionen die geboren und gestorben sind wie es auch bei dem Menschen geschieht. Die Geschichte des hunedoreanischen Dorfes kann als eine Röntgenaufnahme gesehen werden wo die alten und komplexen Traditionen des alten Dorfes zu sehen sind.

David Borhidan

Cuprins:

- ❑ O știință venerabilă – prof. univ. dr. Petru Ursache / 3
  - ❑ Un miracol al lumii / 13
    - ❑ Mama / 24
    - ❑ Pământul / 52
    - ❑ Apa / 71
    - ❑ Timpul / 98
    - ❑ Apărarea / 114
  - ❑ Taina ursitoarelor / 142
  - ❑ Lumea nouă / 166
- ❑ Nașterea în satul tradițional (chestionar etnofolcloric) / 177
  - ❑ Răspunsuri la chestionar / 195
- ❑ Lista interlocutorilor etnofolclorici / 222
  - ❑ Zonele etnofolclorice cercetate / 224
  - ❑ Harta localităților cercetate / 231
- ❑ Populația pe comune investigate / 232
  - ❑ Bibliografia / 234
  - ❑ Faters mystery / 243
- ❑ Le mistère de la prédestination / 247
- ❑ Das Geheimnis der Göttinen / 252

Taina Ursitoarelor este o nouă cercetare de teren a culturologului și etnologului hunedorean Marcel Lapteș. S-a făcut cunoscut prin redactarea impunătoare reviste **Miorița**, dar și prin studii consacrate oralității, riguroase, competente și de acut interes științific. Autorul reușește să țină sub observații de câteva decenii zona hunedoreană și subcarpatică străbătând pas cu pas de la o așezare la alta, atras de bogăția valorilor culturale tradiționale păstrate în memorie ori încă în mișcare și înregistrând modificările spirituale în viața de zi cu zi a locuitorilor. Și-a făcut din asta o profesiune de credință pe termen lung și are grijă să-l înștiințeze pe cititorul mai mult sau mai puțin avizat că întreaga problematică a cărții vine din activitatea vie, consultată direct, nu din lectura comodă de bibliotecă.

prof. univ. dr.
Petru Ursache

